

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI**

NEVZAT ÜSTÜN'ÜN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Funda BULUT**

**TEZ DANIŞMANI
Doç.Dr. Mehmet ÖNAL**

Ankara- 2009

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI**

NEVZAT ÜSTÜN'ÜN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Funda BULUT**

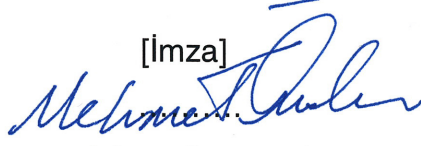
**TEZ DANIŞMANI
Doç.Dr. Mehmet ÖNAL**

Ankara- 2009

ONAY

Funda BULUT tarafından hazırlanan "Nevzat Üstün'ün Hayatı, Sanatı ve Eserleri" başlıklı bu çalışma, ... tarihinde yapılan savunma sonucunda (*oybirliği / oyçokluğu*) ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Edebiyatı Bilim dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

[İmza]

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Başkan)

Doç. Dr. Mehmet Özal

[İmza]

[Unvanı, Adı ve Soyadı]

Doç. Dr. İlker Gassay

[İmza]

[Unvanı, Adı ve Soyadı]

Yrd. Doç. Dr. Ayfer Yılmaz

ÖNSÖZ

Nevzat Üstün, Toplumcu Gerçekçi şiir akımı içinde yer alan şairlerden biri olarak kabul edilmektedir, şiirini tamamıyla bu akımın karakteristik özellikleriyle açıklamak mümkün değildir. İlk şiir kitabı Oluş'la birlikte Garip akımının etkisi görülür; fakat zaman içinde şiirleri kendi siyasi düşüncelerinin ağırlıkta olduğu bir çizgide toplumu anlatmaya başlar.

Ele aldığımız “Nevzat Üstün’ün Hayatı, Sanatı ve Eserleri” konusu, malzemenin çokluğu ve master tezi için getirilen kısıtlamalar sebebiyle “Nevzat Üstün’ün Şiirlerinin İncelenmesi” şeklinde sınırlanmıştır. İncelememize esas olarak Nevzat Üstün’ün elde edebildiğimiz bütün şiirleri, tezin ekinde ikinci cilt olarak düzenlenen nüshada toplanmıştır.

Bu incelememiz Nevzat Üstün’ün şiir kitaplarında yer alan şiirlerine bütünlük içinde bakmayı hedeflemektedir. Yaşamı boyunca şiir, öykü, deneme, gezi yazısı inceleme gibi farklı türlerde eserler verir. ” *Bir mısranın iyi bir okuyucuya getirdiklerini kaç kitap getirebilirdi?*” (Üstün, 1960: 6) diyen Üstün, şiire özel bir yer biçer. Şiirleri hakkında derinlemesine bir çözümleme yapabilmek adına şairin diğer türlerdeki eserleri incelemeye alınmamıştır.

Kaynak tarama faaliyetinde Ankara ve İstanbul’daki kütüphanelerden yararlandım. Özel bir dikkat sarf etmeme rağmen dergi/ gazete koleksiyonlarının kataloglarda görünen sayılarının bir kısmının tahribatı, kayıp yayınlar, koparılmış yapraklar gibi olumsuz durumlar ve ülkemizde Nevzat Üstün’le ilgili olarak daha önceden toplu bir çalışmanın yapılmamış olması bu çalışmada karşılaşılan güçlüklerden bazılarıdır.

Bu çalışmamıza Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Prof. Dr. Ramazan Korkmaz’ın danışmanlığında Fariz Yıldırım tarafından yapılan “Turgut Uyar’ın Şiirlerinin Yapı ve Tema Bakımından İncelenmesi” adlı Yüksek Lisans tezi ışık tutmuş, tezimizin ana kaburgasını oluşturan bölüm başlıkları konusunda bu tezden faydalanılmıştır.

İncelememizde Üstün'ün basılan toplam yedi şiir kitabı ele alınmıştır. İkinci ciltteki antoloji kısmına şiir kitaplarında yer verilmeyen şiirleri de eklenmiş; bu şiirler hem sayıca az, hem de karakteristik özellikleri diğer şiirlerde bulunduğu için ayrıca değerlendirmeye tabii tutulmamıştır.

Üstün, yazım kurallarına itina göstermez. “de” ve “ki” bağlacının “mi” soru ekinin kullanımında özensizlik vardır. Ünlü daralmasına aykırılık, özel isimlere gelen çekim eklerinin kesmeyle ayrılmaması, “yalnız” sözcüğü yerine “yanlız” yazılması bu yazım yanlışlarından birkaçıdır. Çalışmamızda şairin düzyazılarından alıntı yapılan metinlerdeki yazım yanlışları düzeltilmiştir. Şiirden yapılan alıntıların yazımı ise incelememize yorum farkı getirmemek adına aynen korunmuştur.

Tez konumu seçmemde bana yardımcı olan ve eserlerinde sunduğu bilgilerden çok faydalandığım değerli hocam Sayın Prof. Dr. Serif Aktaş'a saygı ve şükranlarımı sunarım. Kaynak bulma noktasında yardımlarını gördüğüm Yrd. Doç. Dr. Kadir Özdamarlar'a teşekkür ederim. Üç yıl boyunca derslerimde ve çalışmalarımnda beni yönlendiren, çalışmamın her aşamasında neyin, nasıl olması gerektiğini söyleyen, her şeyden önce beni dinleyen ve bana sabır gösteren değerli hocam, Sayın Doç. Dr. Mehmet Önal'a minnet duygularıyla birlikte saygılarımı sunar, teşekkür ederim. Ayrıca, her zaman yanımda olan ve benden desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen aileme ve eşime teşekkürlerimi sunarım.

Funda BULUT

ANKARA -2009

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR	vii
TABLolar	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

NEVZAT ÜSTÜN'ÜN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ

1.NEVZAT ÜSTÜN'ÜN HAYATI.....	5
1.1. Doğumu ve Çocukluğu	5
1.2. İlk ve Orta Öğrenimi	7
1.3. Çalışma Hayatı	9
1.4. Ölümü.....	16
1.5. Dünya Görüşü ve Kişiliği	17
2.SANATI.....	24
2.1. Sanat Hayatı	24
2.1.1.Sanat ve Edebiyat Hayatının İlk Oluşum Evreleri	24
2.1.2.Sanat Üzerine Düşünceleri	25
2.2.Edebî Fikirleri	31
2.2.1.Şiir Nedir?	31
2.2.1.1.Şiir ve Dil	36
2.2.1.2.Şiirde Tema	38
2.2.1.3. Şiir ve Şair	39
2.2.2.Türk Şiirine Bakışı	42
3.ESERLERİ	44

İKİNCİ BÖLÜM

ŞİİRLERİNİN TEMA BAKIMINDAN İNCELENMESİ

1.Kaçış	45
2.Cinsellik	48

3.Aşk / Sevgi.....	55
4.Savaş.....	62
5. Sömürgecilik	68
6. Ölüm	75
7. Kişi Kadrosu ve Serüvenleri.....	83
8.Varoluş.....	93
9. Zaman ve Mekân Algılaması.....	100
9.1. Zaman Algılaması	100
9.2. Mekân Algılaması.....	106
10. Özgürlük.....	112
11.Toplumsal Hayatın Eleştirisi ve Toplumsal Sorunlar	115
11.1.Siyaset ve Siyasî Sorunlar	117
11.2. Açlık ve Yoksulluk	121
11.3. Kadın Hakları	126
11.4. Sanata Verilen Değer.....	128
12. Din, Düşünce ve Felsefe	130
12.1. Din.....	130
12.2. Düşünce ve Felsefe.....	134

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ŞİİRLERİNİN ŞEKİL BAKIMINDAN İNCELENMESİ

1. Nazım Birimi ve Şekli	138
1.1.Diğer Şekil Özellikleri	139
1.1.1. Altbaşlık	139
1.1.2. İthaf.....	140
1.1.3. Uzun ve Kısa Dizeli Şiirler	141
2. Vezin, Kafiye, Redif.....	144
2.1. Vezin	144
2.2. Kafiye ve Redif	145

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM ŞİİRLERİN DİL VE ÜSLÛP BAKIMINDAN İNCELENMESİ

1. Dil.....	148
1.1. Sözcük Serveti	148

1.1.1. Osmanlıca Sözcük Kullanımı	150
1.1.2. Batı Kökenli Sözcük Kullanımı	152
1.1.3. Ağız Hususiyeti	154
1.2. Cümle Hususiyeti	155
1.3. Şiirindeki Değişmeler.....	160
2. Üslûp.....	165
2.1. Nesir Dili	166
2.1.1. Tahkiye(Öyküleme).....	166
2.1.2. Tasvir.....	174
2.1.3. Dipnot ve Arasöz	178
2.1.4. Karşıtlık.....	182
2.1.5. Diyalog.....	184
2.1.6. Monolog.....	186
2.2. Günlük Konuşma Dili ve Deyim	188
2.2.1. Günlük Konuşma Dili	188
2.2.2. Deyim	192
2.3. Sokak Dili ve Argo.....	200
2.4. Halk Söyleyişi.....	205
2.5. İstifleme/ Çoğaltma Tekniği.....	208
2.6. İroni, Alay ve Mizah.....	212
2.7. Edebî Sanatlar	220
2.8. Gönderme ve Metinlerarası İlişki.....	228
2.8.1. Gönderme.....	228
2.8.2. Metinlerarası İlişki	233
2.9. Yinelemeler	236
2.9.1. Ses Yinelemeleri /Aliterasyon ve Asonans.....	236
2.9.2. Kelime ve İbare Yinelemeleri	238
2.9.2.1. Önyineleme	238
2.9.2.2. Ardyineleme	242
2.9.2.3. Bağlaç ve Ünlem Yinelemesi	243
2.9.2.4. Blok Yineleme	245

2.9.2.5. Diğer Yinelemeler.....	248
2.10. İsim ve Sıfat Tamlaması.....	252
SONUÇ.....	255
KAYNAKLAR	260
ÖZET	281
ABSTRACT	282

KISALTMALAR

A.İ.B.Ş.	:	Aşk İçin Bir Şiir
A.T.S.	:	Ağa Takılan Ses
A.Ü.Ç.	:	Akrep Üretim Çiftliği
A.Y.K.A.	:	Ak Yeşil Kavak Ağaçları
B.D.A.S.	:	Başka Dünyanın Adamına Sorular
bkz.	:	bakınız
C.Ç.	:	Cüceler Çarşısı
çev.	:	çeviren
d.	:	dergi
D.K.E.	:	Dubito Kogito Ergasum
D.O.B.	:	Dağlarda Olup Bitenler
G.Ü.	:	Güneş Ülkesi
H.C.E.	:	Hafız Cafer Efendi
H.S.A.	:	Hey Sen Amerikalı
K.İ.İ.	:	Kahve İçimi İhtilali
K.D.A.	:	Kırmızı Dudaklı Aşk
K.S.H.	:	Kitabe-i Seng-i Hayat
K.S.M.	:	Kitabe-i Seng-i Mezar
N.Ü.S.A.	:	Nevzat Üstün'ün Son Aşkı
N.Ü.Y.Y.Y.H.	:	Nevzat Üstün'ün Yirmi Yedi Yıllık Hayatı
s.	:	sayfa
S.E.K.T.	:	Sankt Eriks Köprüsünün Türküsü
Ş.K.V.A.D.Ş	:	Şehre Kedere ve Ayaklarıma Dair Şiir
Y.D.D.	:	Yaprağın Dediğini Duydum
Y.D.D.Ş	:	Yaşadığımız Devre Dair Şiirler
Y.K.	:	Yitikler Kapısı
Y.Ö.	:	Yalnızlık Öyküsü

TABLOLAR

Sayfa No

Tablo: 1- Şiirlerde Geçen Kişi Adları	84
Tablo: 2- Şiirlerde Geçen Mekân Adları	106
Tablo: 3- Karışık Düzenli Nazım Biçimleri	138
Tablo: 4- Karışık Düzenli Nazım Biçimleri	139
Tablo: 5- Altbaşlıklı Şiirler	140
Tablo: 7- Şiir Kitaplarında Yer Alan En Uzun- En Kısa Şiirler	142
Tablo: 8- Bazı Uzun Şiirlerin Dize Sayısı	143
Tablo: 9- Bazı Kısa Şiirlerin Dize Sayısı	144
Tablo: 10- Hece Vezniyle Yazılan Şiirler	145
Tablo: 11- Sözcük Türü.....	149
Tablo: 12- Osmanlıca Kelime Kullanımı	151
Tablo: 13- Batı Kökenli Sözcük Kullanımı	153
Tablo: 14- Ağız Hususiyetleri	154
Tablo: 15- Cümle Yapısı	159
Tablo: 16- Köprübaşı Kitabında Yer Alan Şiirleri.....	161

GİRİŞ

Edebî eserlerin tahlilinde metot seçimi, edebiyatın en tartışmalı konularından biridir. Edebiyat teorileri; değer sorusuna cevap aramak amacıyla ortaya çıkmış, farklı bakış açıları ile edebî metinleri yorumlamaya ve incelemeye çalışmıştır. Sanat çalışmalarına bilimsel metot uygulamak oldukça zordur. Bu zorluk hem edebiyat teorilerinin oluşturulmasında hem de esere uygulanışında karşımıza çıkar. Sanatsal çalışmalara, estetiğin ölçütlerini de belirlemeye çalışılarak farklı teorilerle bilimsel metotlar uygulanmıştır. Bir edebiyat araştırmacısı ve bilim adamı olarak amaç; en objektif, en geçerli bilgiye ulaşmaktır. Bu nedenle de araştırmacı, inceleyeceği metne en uygun metodu bulmak ve uygulamak zorundadır. Edebî eserlerin incelemesinde yüzyıllardır kullanılan sanat kuramlarının “sanat, eser, toplum, okur” gibi dört temel unsur üzerine oturtularak şekillendirildiği görülmektedir (Moran, 1994: 6). Bu kuramlar, bir sanat eserini incelemesinde tek başına yeterli değildir. Edebî eser, diğer eserlere benzemez; çok boyutlu özellikler gösterebilir. Bu nedenle yukarıdaki kuramlardan sadece biriyle eseri incelemek eserin edebî değerini ortaya çıkarmada yeterli olmayabilir.

“Tahlil, bir edebî eseri, belli bir plan, amaç ve sınır dahilinde belirli bir ölçüt uygulayarak, onun bütün anlam dairelerine ulaşmak, açık veya zımnî mesajlarını ihsas ettirmek ve estetik yapısını çözümlenektir (Önal, 1999: 159). Çalışmamızda bu tanımdan hareketle öncelikle metinler toplanmış ve sonrasında elde edilen metinler tahlil edilmiştir. “Edebî eserin tahlilinde de temel hareket noktamız, eserdir” (Önal, 1999: 159), amacımız ise metnin kendi içindeki bütünlüğüne ulaşmaktır.

Sanat eseri, yaşamın bir yansımasıdır. Her sanatçı, yaşadığı çağın ve toplumun izlerini eserine taşır. Şairin edebî dönem içindeki yerini belirlemek ve eserlerinin değerlendirmesini yapabilmek için şairin yaşadığı toplumun tarihî, siyasî ve sosyal yapısını bilmek gereklidir. Nevzat Üstün’ün

edebiyatımıza girdiği yıllar, 1940'lara rastlamaktadır. Cumhuriyet dönemi başlığı altında yer alan bu dönemde Türk edebiyatı farklı akım ve anlayışlara kapılarını açmıştır. Bu dönemde edebiyatımızda Garip ve 1940 Toplumcu Gerçekçi akımın etkileri görülmektedir. Üstün, şiire Garip'le başlar ve Toplumcu Gerçekçi akımla sanat hayatına devam eder. Çalışmamız onun şiir dünyasına yönelik monografik bir nitelik taşımaktadır.

Üstün'ün içinde yer aldığı, "1940 Toplumcu Gerçekçi Kuşağı" olarak da adlandırılan bu kuşak, Hasan İzzettin Dinamo, Rifat Ilgaz, Cahit Saffet Irgat, M.Niyazi Akıncioğlu, A. Kadir Meriçboyu, Sabri Soran, Fethi Giray, Mehmed Kemal [Kurşunluoğlu], Enver Gökçe, Ömer Faruk Toprak, Suphi Taşhan, Atilla İlhan, Arif Damar, Ahmed Arif ve Şükran Kurdakul gibi şairlerden oluşur" (Sazyek, 2007: 46). Üstün'ün şiirinde savaş aleyhtarlığı, barış, sömürgecilik ve isyan görülmektedir.

"Toplumcu gerçekçi edebiyat" tabiri, çoğunlukla materyalist dünya görüşünün üzerinde temellendirilmiş ve daha sonra bu edebî hareketin ideolojik arka plan Marksist ideolojiyle şekillendirilmiştir; ancak dönüşüm gerçekleşene kadar toplumcu gerçekçi birçok sanatkarın şiire Kemalist ideolojinin belirlediği "halkçılık" ve "köycülük" kavramları ve daha sonra buna eklenen "hümanist" düşünce çerçevesinde baktığını söyleyebiliriz (Korkmaz-Özcan, 2007: 78). Marksist dünya görüşüne sahip olan Üstün, köycülük ve halkçılık kavramından uzak daha çok hümanist bir bakış açısıyla sanatını temellendirmiştir. Üstün, Toplumcu gerçekçi edebiyatın ana dayanaklarına lirik bir yaklaşım getirmiştir.

Toplumcu gerçekçi edebiyatın düşüncesini daha net görebilmek için "Hasan Bülent Kahraman, 1934 yılında Moskova'da yapılan "Yazarlar Birliği Kongresinde" Maksim Gorki' nin toplumcu gerçekçiliğin kaynaklarıyla ilgili dile getirdiği düşüncelerini" gözden geçirmek gereklidir:

a) *Toplumcu gerçekçilik daha önceki eleştirel gerçeklikten farklı olarak programatik bir edebiyattır ve bir tezi vardır.*

b) *Bu edebiyatta insanı belirleyen en temel öge kolektivizmdir: 'Sosyalist bireysellik ancak kolektif emek içinde gelişebilir.*

c) *Toplumcu gerçekçi edebiyatta iyimser bir bakış açısı egemendir: 'Yaşam eylemdir ve yaratmaktır. Yeryüzünde yaşayan insanın ulaşacağı en son erek yeryüzünde yaşamak mutluluğudur.*

d) *Bu edebiyat eğitsel bir işlevle yüklüdür: Sosyalist bireyselliğin geliştirilmesi bu edebiyatın ana amacıdır" (Kahraman, 2000: 51).*

Özetleyecek olursak, 1940 Kuşağı şairlerinin ortak yönleri, toplumsalcı bir dünya görüşünü benimsemiş olmalarıdır. (..) Toplumcu şairlerin eserlerinde işlediği konulardan bazıları, siyasal baskı, insanın ezilmesi ve sömürülmesi, emekçi/ işçi kesiminin zorlu ve yoksul yaşantısı, muhalif bireyin/ sanatçının çileli yaşantısıdır. Şiirsel gücünü anlık ve çarpıcı durumların yalın bir dille anlatılması şiir anlayışlarının temelini oluşturur. 1940 Kuşağı, "toplum için sanat" anlayışına yakın durarak şiirlerini oluşturmuşlardır (Canberk, 2001:105).

Üstün'ün şiiri değerlendirildiğinde Toplumcu Gerçekçi akımın bütün karakteristik özelliklerini onun şiirinde görmek mümkün değildir. Canberk, bu dönem için şu değerlendirmeyi yapacaktır: "1940 Kuşağı'nın şiir anlayışından çok dünya görüşünü paylaşan Sabri Altınel (1926- 1985), toplumcu gerçekçi şiiriyle tanınan Nevzat Üstün (1924- 1979), 1950'lerin başlarında adını duyuran Mehmet Başaran (doğ.1926) ve Hasan Hüseyin (1927- 1984) 1940 Kuşağı'nın genel havası göz önünde tutulduğunda bu kuşağın dışında sayılırlar"(Canberk, 2001:104).

"1940 Kuşağı" diye adlandırılan Toplumcu Gerçekçiler dışında o dönemin başında şiirimize damgasını vuran bir diğer önemli akım, "Garip Hareketi"dir. "1940 Kuşağı ve Garip Hareketi anlayış bakımından birbirlerinden farklı olmakla birlikte "yenilikçi" olma bakımından benzerlik gösterir" (Canberk, 2001: 102). İki kuşağın özelliklerine bakıldığında 1940 Kuşağının toplumsalcı bir anlayışla ürün verirken Garip Hareketi, toplumun günlük yaşantısı içindeki günceli anlatmaya çalışır. Bu iki anlayış, gülmeceye

yer verir. 1940 Kuşuğu'nda acı alay ve yergi ağır basarken Garip Hareketi'nde şakacı bir anlayış görülür (Canberk, 2001: 102). Üstün, ilk şiir kitabını 1946 yılında yayımlar. Oluş adını taşıyan bu kitapla birlikte Yaşadığımız Devre Dair Şiirler ve Cüceler Çarşısı adlı kitaplar, Garip akımının izlerini taşımaktadır.

Çalışmamızın birinci bölümünde hayatının belirli dönüm noktaları çeşitli başlıklar altında tasnif edilerek yazarın hayatı hakkında bilgiler verilmiş; edebî kişiliği bu bölümde incelenmiş, özellikle şiir hakkındaki düşünceleri anlatılmaya özen gösterilmiştir.

İkinci bölümde şiirin tema bakımından değerlendirilmesi yapılarak şairin şiir dünyasına göz atılmış, şiirdeki konular 12 başlık altında tasnif edilmiştir. Bu bölümdeki bazı mısralar birden fazla temayla ilişkili olduğu için örneklerde tekrar sorunuyla karşılaşmış, bunda da karakteristik olanlara öncelik verilmiş ve benzer temalı mısraların birbiri ile uyumlu olmasına dikkat edilmiştir.

Üçüncü bölümde şekil özellikleri ele alınmış, şiirler; nazım birimi, nazım şekli, vezin, kafiye ve redif başlıklarıyla incelenmiştir.

Dördüncü bölüm, dil ve üslup incelemesinin yapıldığı bölümdür. Bu bölümde tablolardan yararlanılarak konu genel hatlarıyla anlatılmaya çalışılmıştır.

Metot olarak şu yol takip edilmiştir: Kaynaklarda bulunan bilgiler taranmış, elde edilen şiirlerin müstakil bir antolojisi çıkarılmış ve metinler tek tek incelenerek bölüm başlıklarındaki sınırlarda metin tahliline esas olacak değerlendirmeler yapılmıştır.

Yukarıda anlatılmaya çalışılan düşünceler doğrultusunda araştırmamız, Nevzat Üstün'ün eserlerinden yola çıkılarak şiirlerini incelemek ve tanıtmak amacını taşımaktadır. Yazarın hayatı, içinde bulunduğu dönemin özellikleri dikkate alınarak incelenmiştir. Üstün'ün politik düşünceleri, çok fazla ayrıntıya inilmeden bahsedilmeye çalışılmış, zaman içinde şiirleriyle birlikte doğal anlamını bulmuştur.

BİRİNCİ CÖLÜM

NEVZAT ÜSTÜN'ÜN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ

1. NEVZAT ÜSTÜN'ÜN HAYATI

1.1. Doğumu ve Çocukluğu

Şair ve hikâyeci kimliği ile tanınan Nevzat Üstün, 23 Ağustos 1926 tarihinde İstanbul'da Gedikpaşa'da dünyaya gelmiştir (Üstün, 2009: vii). Annesi Aliye Hanım, babası ise Kayseri'nin tanınmış ailelerinden Tüccar Şadi Üstün'dür. Babası “Çıtkırıldım” sıfatıyla anılır. Annesi de babası gibi Kayseri'nin tanınmış isimlerinden biri olan “*Haçın Savaşı Kuzey Cephe Milis Komutanı ve Develi Belediye başkanlarından Kamberlizade Osman Özdemir'in kızıdır*” (Özdamarlar, 2009: 2). Ailenin en büyüğü olan Nevzat Üstün'ün Yıldız Özdemir, Gönül Besen, Tuncay Üstün ve Sumru Ümrek adında dört kardeşi vardır (Milliyet Gazetesi, 1979: 5).

Nevzat Üstün, küçük yaşta ailesinin memleketi olan Kayseri'ye gitmiştir (T.B.E.A., 2001: 881). “*Dört yaşında getirildiğim bu ilçede, durmadan İstanbul'u anlatmış, durmadan İstanbul'u övmüştüm*” (Üstün, 1968b: 92). Özdamarlar “Nevzat Üstün'ün Develisi” yazısında, ailenin Kayseri'ye dönüş nedenini ticarî sıkıntıya düşmesi olarak açıklar ve tarih olarak da 1930 bilgisini verir (Özdamarlar, 2009: 2). Çocukluğu Kayseri'ye bağlı Develi ilçesinde geçen Üstün'ün hayatında Develi'nin çok büyük bir önemi vardır. Yaşamı boyunca buraya bağlılığını gösterecek olan şair Üstün, şiirlerinde de Develi'ye sıkça yer verecektir. “Almanya Almanya” kitabında şair, çocukluğunun geçtiği Develi'yi şöyle anlatır:

“İlçemiz ikiye ayrılıyordu: Aşağı Everek, Yukarı Everek. Bu iki Everek arasında, günlük yaşamada hiç; ama hiç bir düşmanlık yoktu. Elllerinden geldiğince birbirlerine yardım ederler, günlük kızgınlıklarının dışında kavga falan da etmezlerdi. İşin aslında Aşağı Everek, Yukarı Everek diye bir şey yoktu. Everek, Develi'nin öteki adıydı ve çoğunlukla taş kavgalarında kullanılırdı bu ad” (Üstün, 1965: 23).

Şair, kendisinin de bire bir katıldığı taş kavgalarıyla çok hareketli ve eğlenceli bir çocukluk geçirmiştir.

Nevzat Üstün “Yaşama Duvarı” adlı kitabında, yaşadığı evi şu şekilde tasvir eder: *“Bizim ev, Ermenilerden kalma eski bir yapı. Toprağın üstünde önden bakarsanız iki kat. Arka yanı bir kayalığa geldiği için beş kat. Kısacası toprağın altında üç kat daha var. Garip bir yapı”* (Üstün, 1964: 8). Bu ev kadar, şairin aile yaşamı da oldukça ilginçtir. Şairin babasının ve dedesinin evleri yan yanadır. Yalnız, şair dedesiyle birlikte yaşamayı tercih etmiş ve dört yıl boyunca babasının evine uğramamıştır.

“İki ev yan yana idi. İki kapının arası ise, dört metre ya var ya yoktu. Bu evlerden biri babamın, öteki dedemindi. Tam dört yıldır, babamın kapısını çalmamış, eşliğinden içeri adımımı atmamıştım. Babamın evi benim için Afrikalar kadar uzak, Asya’lar kadar yabancıydı” (Üstün, 1968b: 91).

Babasının evine gitmek istemeyişini ise şöyle açıklayacak ve ondan uzak kalma nedenini kuralcı olmasına bağlayacaktır:

“Babamın evinde olup bitenler, beni hep ürkütürdü. Kuralların sıklığı, evden içeri girer girmez silinen ayaklar, her yanın inceden inceye süpürülüp temizlenmiş olması, oturacak sandalyenin gösterilmesi, yatacaksam yatağın işaretlenmesi ve durmadan çocuk olmanın ayıbının yüzüme vurulması, beni baba ocağına yabancılaştırmıştı” (Üstün, 1968b: 91) .

Çocukluk yıllarında sadece baba evi değil, babası da şairden oldukça uzaktır. Kendi anılarında ve kitaplarında yazar babasından çok, kimliğine ve hayatına yön veren dedesinden bahsedecektir. Dedesinin hayatında ayrı bir yere sahip olduğunu ve onu çok sevdiğini söyleyen şair, onsuz kendisini yalnız hissettiğini belirtmektedir:

“Dedemi çok severdim. (..) Dedem Adana’ya gitmişti. Ben yalnızdım. Çocukluğumda hep böyle olmuştur. Dedemsiz kendimi hep yalnız, kimsesiz bulmuşumdur. Ben anamı büyüdükten sonra sevdim. Çok sevdim ama...” (Üstün, 1965: 51, 52)

Nevzat Üstün, Alamanya Beyleri adlı kitabında “Alamanya Türkü” başlıklı yazısında kendi çocukluğundan söz eder. Ona göre çocukluğunun ilk yılları hayatı sorguladığı yıllardır. Her şeye merakla bakan ve cevabı olan bir

soru gibi yaklaşan Nevzat Üstün, gözlemci ve sorgulayıcı kişiliğinin ilk izlenimlerini bize daha çocukluğunda haber verir. Alamanya Beyleri ile Portekiz Bahçeleri adlı kitabında kendini şöyle ifade eder:

“Çocukluğumun ilk yıllarıydı. Durup dinlenmeden soru sorduğum yıllar yani... Her şey; ama her şey bir soru idi benim için, ağaçlar soru, kuşlar soru, dağlar, çiçek açmış ağaçlar ve yeni doğmuş taylar birer soru” (Üstün, 1975b: 85).

1.2.İlk ve Orta Öğrenimi

Üstün, *“İlk tahsilini Develi’de Merkez İlkokulu’nda, 1935’de tamamladı. Ailesi kendini toparlayınca yeniden İstanbul’a döndüler”* (Özdamarlar, 2009: 2). Üstün, İlkokulu Develi’de bitirdikten sonra 1937’de İstanbul’a gelmiştir (Kızıler, 2009: ix). Şair, İstanbul’a dönüş yolculuğunu “Büyük Kent’e Dönüyorum” başlığı ile Akrep Üretim Çiftliği kitabında okuyucusuyla paylaşır: *“Dedem İstanbul’a, oradaki büyük bir okula gideceğimi söylediği zaman, ilgimi çeken şeyin, yalnızca İstanbul olduğunu anladım. Okul benim için artık anlamı olmayan bir şeydi”* (Üstün, 1968b: 92). Nevzat Üstün, Develi’de 7 yıl kaldıktan sonra doğduğu kente İstanbul’a büyük bir heyecan duyarak dönmüştür. *“Yedi yıl sonra, yeniden dönüyordum oraya. İstanbul beni karşılayacaktı. O, güzelim bağrını açıp beni içine basacaktı”* (Üstün, 1968b: 92). Aynı kitabında İstanbul’a gidiş serüvenini anlatan Üstün, dedesinin kendi eğitimi için gösterdiği özel çabadan ve İngilizce öğrenimine verdiği önemden de bahsetmiştir:

*“Dedem bir gün beni sedire oturttu.
-Bak, dedi. Seni İstanbul’daki Amerikan Koleji’ne yazdırdım.
İngilizce öğreneceksin. Sınıf geçmemen önemli değil; ama bu dili ne yapıp ne edip öğrenmelisin.
- Olur. Büyük Baba. Öğrenirim!... Dedim”* (Üstün, 1968b: 93).

Ortaöğrenimini Amerikan Koleji’nde tamamlayan şair, okul hayatını özellikle de koleji hiç sevmemiştir. Küçük bir yerleşim yerinden gelme ve evden ilk ayrılma psikolojisi ile okulun ilk gününü geçiren Üstün, okulda beklendiği gibi karşılanmamıştır. Koleji ve ilk gün yaşadığı bir anısını şöyle anlatacaktır:

“Çan sesi ile irkildim. “Dang, danggg, dang” çocuklar koşarak yatakhaneinin kapısına doğru gittiler. Hep birlikte merdivenlerden doğru iniyorduk. İndik, indik, indik. Anderson Hall’in kapısından çıkınca çocuklardan biri bana döndü:

-Adın ne senin?

Adımı söyledim.

-Kimin oğlusun?

-Sen, dedi. İstanbullu değilsin galiba?...

İstanbullu olduğumu söyledim. Yanımıza biri daha geldi. O da katıldı konuşmaya. Yanımdan gitmeleri için on bir yaşımın yarısını seve seve verebilirdim. Sonradan gelen sordu:

- Nerde oturuyorsun sen?

- Develi’ de, dedim.

Benimle ilk konuşan durdu. Tepeden tırnağa bir iyice beni süzdü. Birden elinin ayasını yüzüme doğru uzattı.

- Hey ayı köylü, dedi. Bir de aklınca İstanbulluyum diye beni kandıracak ulan ben senin kılığından hemen anlamıştım köylü olduğunu!...” (Üstün, 1968b: 98).

Kolejde zor günler geçiren Üstün, ortama ve kolejdeki öğrencilere uyum sağlamakta problem yaşamıştır. Kolejdeki öğrenciler arasında yabancılik çekmiş, hissettiği yalnızlığı ve yabancılik hissini sorgulamıştır: “Sesimi hiç çıkarmadan yatağıma gittim. Beni bunlardan uzak tutan şeyin ne olduğunu araştırmaya çalıştım. Nereden geliyordu bu yabancılik? ... Bunlar kimdi, ben kimdim? ... Ağlıyordum (Üstün, 1968b: 93).

Üstün, aynı duyguları “Geçen Günler” şiirinde de anlatacak, kolej ortamı ve arkadaşları için “dünyasına giremediğim insanlar” diyecektir. Şiirin, bahsi geçen dörtlüğü şöyledir:

“Derken İstanbul Amerikan Koleji

Dünyasına giremediğim insanlar

“Good Morning” olsun sabahın

Akşamların “ Good Night” (C.Ç- Geçen Günler, s.54)¹

Ortaöğrenimini Amerikan Koleji’nde tamamlayan (T.B.E.A., 2001: 881) Üstün, kolejden atılışını “Geçen Günler” şiirinde şöyle anlatır:

¹ Cüceler Çarşısı isimli kitabının 54. sayfasındaki Geçen Günler adlı şiirinden.

“Ertesi yıl

Kolejin kapıları suratımın ortasında

Kovulduğuma yanmam

Bir daha görebilseydim Anjel’ i” (C.Ç.- Geçen Günler, s.55)

Şair, geri kalan öğrenimini sırasıyla İstanbul Erkek Lisesi ve Boğaziçi Lisesi’nde tamamlamıştır (T.B.E.A., 2001: 881). Bu lise dönemini de yine aynı şiirinde anlatan Üstün, aynı zamanda o yılları, şairliğinin başlangıç serüveni olarak görmektedir:

“Sonra sırasıyla bütün İstanbul mektepleri

Bir baltaya sap olamadım gitti

Bir diploma verdiler elime liseden

Zayıftan bir üstün derece ile geçmişim

Bu sırada evde bine yakın kitap

Anam ağlar geceleri

Babamın kederi gözlere şenlik

Saat on ikiden sonra –Yatakta bir ufak rakı

Ne o

Şair olmuş şiir yazıyor beyimiz” (C.Ç-Geçen Günler, s.55)

1.3. Çalışma Hayatı

1945’te Özel Boğaziçi Lisesi’ni bitiren şair, tecimle uğraşmış, onun geliriyle geçinmiştir (Türk Dili Dergisi, 1979: 363). 1947’de yüksek öğrenim için Fransa’ya giden şair, orada bir buçuk yıl kaldıktan sonra İstanbul’a geri dönmüştür (Özdamarlar, 2009: 2). Üstün,1950 yılında yedek subay olarak askerlik görevini yerine getirmiştir. Askerliğini tamamladıktan sonra 1950 yılında politikaya atılmıştır. Kayseri civarındaki yüzlerce köyü teker teker gezmiş, CHP’ de aktif görevler üstlenmiştir (Üstün, 2009: viii).

“Üstün İstanbul’a yerleşmesine rağmen Develi ile bağıni kesmedi.1950’ de CHP saflarında politikaya atıldı. Fakat ne o politikayı sevdi, ne de politika onu. Başaramadı, umduğunu bulamadı.1958 yılına kadar yazlarını Develi’de geçirir. Daha sonra da zaman zaman Develi’ye uğradığı görülmüştü” (Özdamarlar, 2009: 2).

Nevzat üstün “Yaşama Duvarı” adlı kitabının “Politika” adlı yazısında kendi siyasî geçmişini anlatır:

“Ben yazar takımından Nevzat Üstün. Kendim için uzun boylu laflar edecek değilim. İşin aslında yazı yazmakla uğraşan bir insan için söylenecek çok bir lafta yoktur. Şimdi milletvekili olmak için uğraşıyorum. Küçük basamakların hepsini başarı ile aştım. İlçe başkanı ve Kurultay üyesi seçildim. Bütün bunlara rağmen yine de pek şanslı bulmuyorum kendimi” (Üstün, 1964b: 19).

Nevzat Üstün, politikaya ısınamamış; siyasî hayatında izlediği strateji başarıyla sonuçlanmamıştır. Politikaya atıldığı ilk yıllarda konuşma yapmak için gittiği “Künye” adlı köyde yaşadığı başarısızlığı kendisi şöyle aktaracaktır:

“Politikaya atıldığımın ilk yılı idi. Künye adlı bir köye gitmiştim. Yüreğimin bütün coşkunluğu ile üniversite muhtariyetini savunuyordum. Belki yarım saat, belki bir saat bu konuda konuştum. Konuşma bitti. Alkışlar kulağıma biraz yavan geldi. Kalabalık dağıldıktan sonra, Künye'nin eski muhtarı Ahmet yanıma yaklaştı. Ben merakla sordum:

-Nasıl Ahmet iyi konuştum mu?

-İyiydi, iyiymi emme bir nokta acık, şeydi.

-Hangi nokta Ahmet?

Birden patladı.

-A gözünü sevdiğimin Nevzat Bey'i. Bizim burada kırk sekiz pare köy var. Bunların hepsinin muhtarına hükümet işten el çekti. Sen bu kırk sekiz köyün muhtarı hakkında tek laf etmedin de kalkıp İstanbul'daki üniversite muhtarından söz açtın. Bizim burada kırk sekiz muhtar gittikten sonra varsın o deyuz da gitsin, şikarı neymiş keratanın.

Söyleyecek tek kelime bulamamıştım. Bir aralık muhtarla muhtariyet arasındaki ayrımı anlatmaya kalkıştım olmadı. Ondan sonra tövbeledim. Bir daha ağızma üniversite lafı almadım. Almadım; ama başta bizim partinin ileri gelenleri olmak üzere epeyce aleyhimde kullandılar, o konuşmayı. Salt bu yüzden çok güvendiğim Künye, İlçe Başkanlığı'nda bana oy vermedi” (Üstün, 1964b: 23- 24).

Nevzat Üstün, kendi halkının bilgisizliğine inanamaz, bu cahillik karşısında şaşkına döner. Halka seslenirken kendi halkının bilgi seviyesini, eğitim düzeyini düşünmediği, halkın ihtiyaçlarını göz ardı ettiği için başarısızlığa uğrar. Nevzat Üstün, politikayı halkı aydınlatmak ve halka doğruyu göstermek için seçer. Alışılmış politik konuşma ve tutumlardan uzak

durur ve inandığı yoldan ayrılmaz. Üstün'ün Develi'de halka yaptığı konuşmasında siyasî kimliğini bütün yönleriyle görmek mümkündür:

“Karşımda dört yüz tane göz. Üst baş perişan. Umutla, sevgiyle saygıyla ve bir parçacık korkuyla bakıyorlar yüzüme. Kaç yıldır doktor girmede buraya? Daha doğrusu doktorun ayağı değdi mi bu dağlara hiç? Bu yoksulluğa karşı kim uzatır elini?”

... “Kardeşlerim, size şimdiye kadar söylenenlerin tümü de yalan.(...).Kandırıyorlar, niye mi kandırıyorlar? Karnınıza giden iki üç lokma ekmeğin yarısını daha alabilmek için kandırıyorlar.... Söylüyorum, Allahın adını da kendisini de unutmuşum. Bay, H.'nin gözlerinde sevinç, köylüler şaşkın. Ankara susuyor. Kayseri susuyor, Develi ince bir sesle beni kurtarma gayreti içinde, “Etme eyleme Nevzat Bey, sen bizim çocuğumuzsun, ekşi de olsan bizim bağımızın üzümüsün, yapma toparla kendini, dön geri. “Bu Develi beni gerçekten seviyor. Gözlerim yaşlı bakıyorum yüzüne. Ok yaydan çıktı, dönülmez artık Develi” (Üstün, 1964b: 26 -27).

Nevzat Üstün, konuşma sonunda düşündüklerini paylaşmış ve siyasetten vazgeçtiğini halkına farklı bir yolla da olsa duyurmuştur. Konuşmasının sonunda yaşadığı bir olayı aktaran Nevzat Üstün, kendini anlayanların olduğunu gördüğü için rahat olduğunu söyler:

“En sonunda konuşma bitiyor. Hepimiz hayvanlara biniyoruz. İki kişi usul usul yanıma geliyorlar. Her yıl çalışmaya büyük şehirlere giderlermiş.

-Biz seni anladık bey, sen gasavet çekme. Yoksuldan yana olanın sırtı yere gelmez.

İçime bir serinlik çöküyor. Çölde su bulmuşa dönüyorum.

Düş bakalım önüme Bay H. Ben milletvekilliğinden vazgeçtim, yürü. Yürü de boyunu posunu görsünler. Keyfim yerinde atın üstünde bir türkü tutturuyorum, kendi kendime. ‘Ferman padişahınsa, dağlar bizimdir” (Üstün, 1964b: 28).

Üstün o dönemdeki politik yaşamı için daha sonradan şu yorumu yapacaktır:

“1957 seçimlerinden yenilgi ile çıkmıştık. Bu yenilginin ardından beni CHP'nin Develi İlçe Bakanlığı'na seçtiler. Bin dokuz yüz elli dörde göre, partinin durumu çok sağlamdı. Bu patırdı gürültü arasında Emin Develioğlu da adaylığı kazanamayıp Milletvekilliğinden düşmüştü. Kara Madazı Köyü koyu Halk Partili idi. İşin aslında Halk Partili olup olmamak diye bir şey yoktu. Emin Develioğlu Demokrat

olduğu için onlar da Halk Partisini tutuyorlardı. Emin Develioğlu CHP'ye geçse de onlar Demokrat Partiye geçeceklerdi” (Üstün, 1964b: 82).

Üstün'ün çalkantılı politik hayatı için her zaman farklı yorum getirenler olmuştur. Nevzat Üstün, doğru olmayan bu yorumlara gazete köşesinden cevap vermeyi doğru bulmuştur. Üstün, 1960 yılında CHP ile yolları ayırır (Üstün, 2009: viii). CHP' den farklı nedenlerle ayrıldığını söyleyenlere Vatan gazetesindeki köşesinden “Meseleler” adlı yazısıyla şu cevabı verecektir: *“C.H.P' den Kasım Gülek adına ayrıldığımı söylüyorsunuz, Gülek bugün bile C.H.P.'nin üyesidir. Onun meselesi ayrılmak değil, ayrılmamaktır. Ben hiç kimse için ne otobüse binerim, ne de otobüsten inerim” (Üstün, 1963: 2).* Nevzat Üstün, bu ifadesinden çok daha önce Tanin gazetesinde “27 Mayıs” adlı yazısında kendisi için partilerin önemli olmadığını söylemiş, asıl önemli olanın Türk halkı olduğunu belirtmiştir: *“Benim için partilerin büyük önemi yok. Önemli olan Türk ulusu, Türk halkı. Bu toplumun geleceği ile ilgilenmeyi isteyen her insan aklını, yüreğini, bilgisini kullanmak zorundadır” (Üstün, 1961: 2).*

Üstün, 12 Mart darbesi ve sonrasında iki kez tutuklanmıştır (Üstün, 2009: viii). 1 Mayıs 1971'de Üstün, saat 01.30 sularında gözaltına alınır (Üstün, 1975a: 23). Boğaların Ölümü adlı kitabında “Götürülmeler” adlı yazısında yaşadıklarını ayrıntılı bir şekilde anlatır. Uzun bir süre hapiste kalan ve sorgulanan şair, koğuştta 108 kişi olduğunu; Turhan Selçuk, Ruhi Su ve Yılmaz Güney gibi tanıdık birçok ünlü ismin de bu 108 kişi içinde bulunduğunu belirtir (Üstün, 1975a: 77).

Üstün'ün ikinci gözaltına alınışı, bir Ağustos gecesine rastlar. Bu gözaltı hakkında en doğru bilgileri Boğaların Ölümü adlı kitabından öğreniriz. Üstün, “Ağustos Götürülmesi” başlıklı yazısında bu gözaltını ayrıntılarıyla anlatır:

“Öğleden sonra, onuncu günün öğlesinden sonra, sorguya geçildi. Bir kadın yönetiyor sorguyu. Edebiyat Fakültesini bitirmiş. Kitaplarımdan söz ediyor. Kısa boylu, tombulca güzel bir kadın. Komisermiş. Beş kişi daha var. Düşündüklerim doğru çıkıyor. Ekin Sarayı'nın yanmasında bilgim olup olmadığımı araştırıyorlar ne var ki sorular giderek değişiyor. İş dönüp dolaşıp Anayasa, dış politika, Türkiye' nin kalkınması, sosyalizm gibi konulara geliyor. Sovyetlerle ilişkilerimiz konusunda

sorunca, arkasındaki Türkiye haritasını gösteriyorum. Şaşırıyor. Sınırlarımızı işaretliyorum. Anlıyor ne demek istediğimi. Bitiyor” (Üstün, 1975a: 155).

Yazarlık dışında başka bir meslekle uğraşmadığını söyleyen şair, 24 saatlik zaman dilimini nasıl geçirdiği sorusuna ise şöyle cevap vermiştir:

“...sabahları belli bir saatte kalkmak zorunda değilim. Yazarlık dışında belli bir mesleğim yok çünkü. Eğer o gün kendimi çalışmaya hazır duyuyorsam odama çekiliyorum. Saatlerce sürüyor bu çalışma. Kesiksiz. Ama kimi günler de tek satır yazmıyorum” (Özkırımlı, 1977: 6).

Üstün’ün yazı hayatının temelleri çok küçük yaşlarda atılır. *“Bir çocuk dergisinde yayınlanır ilk şiiri (Çocuk Sesi), sene 1935’ tir” (Üstün, 2009: vii).* Üstün, 1951 yılında Edip Cansever’le birlikte Nokta dergisini çıkarmıştır (TB.E.A., 2001: 881). 8 sayı çıkan derginin yazı işleri sorumluluğunu da üstlenmiştir. 1961’de Tanin, 1962’de Ekspres, 1963’te Vatan, 1964’te de İldam ve Yeni Tanin gazetelerinde fıkra yazarlığı yapmıştır (www.evrensel.net/ Portre-Nevzat Üstün).

“1964’ te, savaş sonrası sosyalist ülkelerle kurulan ilk ilişki olarak değerlendirilen Balkan Yazarlar Birliği’ nin Sofya’da düzenlenen açık oturumuna Türk Edebiyatçılar Birliği’nin genel yazmanı olarak katılır” (Üstün, 2009: viii).

Üstün, 1965 yılında Moskova’da düzenlenen Asya Afrika Yazarlar toplantısına katılır (Üstün, 2009: viii). Sovyetler Birliği’nden Batı’ya adlı kitabının “Açık Oturum” başlıklı yazısında bu toplantıdaki izlenimlerini anlatır. Sovyet Yazarlar Birliği örgütü hakkında ilginç bilgiler verir:

“Sovyetler Yazarlar Birliği’ nin örgütü çok geniş. Söylendiğine göre: Altı bine yakın üyesi varmış. İlk bakışta bu kadar çok üye yadırgatıyor insanı, ne var ki her yerde olduğu gibi burada da ölçüler değişik. Altı bin kişilik yazarlar ordusu bizim ölçülerimize göre çok görünüyor. Bir ucundan öteki ucuna elektrikli trenle dokuz günde zor gidilebilen bir ülkede sanıldığı kadar çok değil” (Üstün, 1966a: 32).

Kitapta, toplantıda yazarlar birliği tarafından karşılandığını söyleyen Üstün, Kamboçya'dan Habeşistan'a kadar değişik ülkelerin yazarlarıyla tanışır, toplantıya katılan delegeler hakkında kısa bilgiler verir. Dört gün süren toplantıda Üstün, oturumda konuşma yapmaz. Oturum hakkında ise sonradan şöyle bir değerlendirme yapar:

“Bu açık oturumda konuşmamaya karar verdim. Nedenleri üstünde durmak istemiyorum. Toplantı dört gün sürdü. Bu dört gün içinde elimden geldiğince öteki ülkelerin delegelerini tanımaya çalıştım. Ülkeleri hakkında, edebiyatları hakkında bilgiler edindim” (Üstün, 1966a: 38).

Üstün, Gürcistan ziyareti sırasında Gürcistan Yazarlar Birliği toplantısına katılır, oradaki şair ve yazarlarla tanışır. Katılımcıların kendi ulus ve toplumunun özelliklerini anlattığı toplantıda bütün delegelerin konuşmalarında Nazım Hikmet'e yer vermeleri Nevzat Üstün'ü hem onurlandırmış hem de duygulandırmıştır. Bu bilgileri Nevzat Üstün'ün Sovyetler Birliği'nden Batı'ya adlı kitabının “Gürcistan Yazarlar Birliğinde” adlı yazısından öğreniyoruz:

“Gürcistan Yazarlar Birliği'nde toplandık. Şimdiye kadar tanışamadığımız şairlerle yazarlarla tanışıyoruz. Gürcistan Yazarlar Birliği'nin başkanı güzel, içten bir konuşmayla toplantıyı açıyor. Konuşmasının konusu: dostluk ve sevgi. Kimi çok söylenmiş konular vardır ki içten söylenince inandırıcı olur. Aynı sözleri bir Amerikalı da söyleyebilirdi; ama bir türlü inandırıcı olamıyor artık. Bütün delegeler söz aldık. Her delege kendi ulusunu, ulusunun toplumunun özelliklerini anlatan konuşmalar yaptılar. Bütün delegeler Nazım Hikmet'ten söz ettiler. Düpedüz duygulandırdı bu beni” (Üstün, 1966a: 66).

Sıcak bir şekilde karşılanan Üstün, iyi dostluklar kurarak buradan ayrılır (Üstün, 1966a: 68). Çok yönlü bir sanatçı olan ve gelişmeleri yakından takip eden yazar, sık sık yurtdışına çıkar, toplantılara katılır. Yalnız “1968 yılında Beyrut'taki bir toplantıya İç İşleri Bakanlığı pasaport vermediği için katılamaz” (Üstün, 2009: viii).

Eserlerinde derin bir gözlemin izlerini barındıran ve gezdiği ülkeleri anlatmayı kendine görev sayan Üstün, 1969 yılında gezmek için değil

rahatsızlandığı için yurtdışına çıkar. “1969 yılında ağır bir hastalık geçirir ve tedavi için bir süreliğine İsveç ve Moskova’da yaşar” (Üstün, 2009: viii). Orhan Kemal, 5 Şubat 1970’te Nevzat Üstün’e yazdığı mektubunda Üstün’ün rahatsızlığından söz etmekte ve endişe edilecek bir şey olmamasına sevindiğini söylemektedir:

“Mektubunu şimdi, az önce, evde dinlenirken aldım. Çok sevindim. Daha önce Yeni Dergi’de Doğan Hızlan’a gönderdiğin mektuptan senin İsveç’te olduğunu öğrenmiş, hastalığının durumu hakkında neler yazdığını merak etmişim. Hiçbir şey yoktu. Tuhafıma gitmişti. Bence senin en önemli düşünün, şu sıra hastalığın olmalıydı. Ama şimdi anlıyorum ki hastalığın pek öyle önemli değil. Demek onun için söz konusu etmemişsin” (www.orhankemal.org).

Yurtdışına birçok geziler yapmış, bir süre de Fransa’da yaşamış olan Nevzat Üstün, yurt dışı gezilerinin izlenimlerini de gazetelerde yayımlamış, sonradan bunları kitap olarak da bastırmıştır (Türk Dili d., 1979: 363).

Yazarın son olarak Cumhuriyet gazetesinde “Bunalımlı Günler” başlıklı olay- öyküleri tefrika halinde yayımlanmıştır (Milliyet Sanat.d., 1974: 22).

Nevzat Üstün, toplumcu gerçekçi çizgideki şiirleriyle tanınan dönemin toplumsal sorunlarını yalın ve kendine has bir üslûpla vermeye çalışan şairlerdendir. Şairin birçok şiiri ve öykü kitabı farklı dillere çevrilmiştir. Öykülerinin birçoğu Rusça, Çekçe ve Bulgarca’ya çevrilen yazarın şiirleri de Rusça’ya çevrilmiştir. Şiirlerini Rusça’ya çeviren kişinin Radi Fiş adında bir yazar olduğunu Nevzat Üstün’ün “Sovyetler Birliği’nden Batı”ya adlı kitabından öğreniyoruz. Nevzat Üstün, Radi Fiş’le Rusya gezisinde tanışır ve iyi bir dostluk kurar. Nevzat Üstün, Radi Fiş’le tanışmasını bize şöyle anlatmaktadır:

“Moskova’ya girince kentin içinde arabayla bir iki tur yaptık. Pekin oteline döndüğümüz zaman bir hayli yorgundum. Otelde bizi birinin beklediğini söylediler. Kim olduğunu sorduk. Radi Fiş’ miş. Ben bu adı Türkiye’den biliyorum. Benim şiirlerimi Rusça’ya çeviren adam bu. Kimi insanla tanışınca, bir yabancılik bir kuşku başlar adamda. Radi Fiş’le öyle olmadı, kırk yıllık bir dostmuşuz da uzun bir geziden dönmüşüz gibi kaynaştık. Oteldeki odamda küçük bir rakının tükenmesi on beş dakika bile sürmedi. Radi Fiş, güleç yüzlü, atlet yapılı bir adam. Soluk almadan Türk Edebiyatı konusunda sorular

soruyor. İşlek, sorunları çabuk kavrayan bir zekâsı var. Cumhuriyet'ten sonraki edebiyatımız tek konusu. Orhan Kemal, Kemal Tahir, Orhan Veli, Oktay Rıfat, Rıfat Ilgaz, A.Kadir, Fazıl Hüsni ve daha birçokları hakkında sorular soruyor. Biri biter bitmez ötekine başlıyor. Sonunda takılıyorum Radi Fiş' e.

- Yeter artık Radi baklava olsa bıkar insan, hadi boş verelim edebiyata!" (Üstün, 1966a: 22)

1.4. Ölümü

Şair ve yazar olarak tanınan Nevzat Üstün, 8 Kasım 1979'da Bolu yakınlarında geçirdiği bir trafik kazası sonucu yaşamını yitirmiştir. Aynı kazada, Üstün'ün arabasında bulunan eşi Şükran Üstün ve Umut Sanat Ürünleri Yönetmeni Gülen Ataç da ağır şekilde yaralanmıştır (Milliyet Sanat Dergisi, 1974: 22).

Nevzat Üstün'ün eşi Şükran Üstün, kazadan sonra uzun bir dönem bilinçsiz yaşama savaşı vermiş; daha sonrasında sağlığına kavuşmuştur. Sadun Tanju, "Nevzat Üstün'ün Ölümü'nün Birinci Yıl Dönümünde Duygular, Düşünceler" adlı yazısında Üstün'ün geçirmiş olduğu kazayı Şükran Hanım'ın dilinden aktarır. Bu yazıda Üstün'ün kaza anı ayrıntılarıyla şöyle anlatılacaktır:

"Güneşli bir gündü. Yolda, bir dağ lokantasında yemek yemiştik. Güz'ün hüznünlü güzelliği dayanılır gibi değildi. Yolun iki yanında bakır rengi yapraklar "cennet ırmakları" gibi akıyordu. Nevzat bir türkü tutturmuştu. Dönüşte Boğaz'a gidelim, Asos'a gidelim, bu güzel günlerin tadını çıkaralım diye planlar yapıp duruyordu. Birden sapsarı bir renk bürüdü gözümüzü diyor, Şükran. Yolun solunda karşı yönde gelen arabaların arasından, sarı renkli bir otomobil fırlayıp düşmüştür yollarının üstüne ve dünya sarı kesilmiştir. Başka ne acı duyulmuş, ne ses işitilmiştir" (Tanju, 1980: 4).

Ölüm anını yazan Tanju, dostunun ölümünü, yine dostunun dizeleriyle anlatır:

*"Sankt Eriks Köprüsü'ne
Kar yağıyor
Uzun beyazlarda yürüyorum
Durmadan"*

Bu dizeleri bir Kuzey Yolculuğu'ndan getirmişti Nevzat. Düşündüm ki uzun sarılarda yürüyerek durmadan, sonsuza doğru yolculuktadır benim sevgili dostum. Mutludur“ (Tanju, 1980:4).

Üstün'ün cenazesi, 10 Kasım Cumartesi günü Rumeli Hisarı'ndaki aile kabrine defnedilmiştir (Milliyet Gazetesi, 1979: 5).

1980 yılından itibaren Üstün'ün ailesi tarafından “Nevzat Üstün Şiir ve Öykü Ödülü” verilmektedir (T.B.E.A., 2001: 881).

1.5. Dünya Görüşü ve Kişiliği

Zengin bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Üstün, hayatını devam ettirmek için meslek edinme ve para kazanma kaygısı taşımamıştır. Yaşamını yazmak üzerine kuran Üstün, yazmak dışında bir mesleği olmadığını söyler. Üstün, gününün büyük bir bölümünü yazı yazarak geçirir, *“bazı günler de tek satır yazamadığını”* söyler (Özkırımlı, 1977: 6). Her zaman yazar sorumluluğunu içinde taşıyan biri olan Üstün, yazamadığı günlerde kendini verimsiz hissetmiştir. Yazar kişiliğini oluşturan en dikkat çekici özellikleri, işine duyduğu saygı ve taşıdığı sorumluluk duygusudur. İyi bir dostu olan Sadun Tanju, onun bu yönünü şöyle aktarır:

“Yıllar önce güneşli bir mayıs günü, Nevzat, Simonov ve ben, Boğaza karşı daha sonra da Kilyos'ta Karadeniz'e karşı oturup uzun uzun çağdaş insan üzerine yazar sorumluluğu üzerine konuşuyorduk. Simonov içimizde en görmüş geçirmişimizdi. İkinci Dünya Savaşı denilen o büyük trajediyi hem yaşamış hem oynamıştı. Bütün gün onu dinlemiştik. Ağır konuşuyor, tercümanı Vera sözlerini bize aktarıırken, gözleri uzaklara dalıp dalıp gidiyordu. Ben bir de Nevzat'ı seyrediyordum. Simonov çağımızın usta bir fikir işçisiydi. Onun yazar sorumluluğu üzerindeki düşüncelerinin Nevzat'ı nasıl sevinçlere boğduğunu görüyordum. Nasıl onurlu bir iş yaptığının kıvancını yaşıyordu” (Tanju, 1980: 4).

Bu bilinçle hareket eden yazar, yazma konusunda kendini yeterli bulmadığını söyleyerek özeleştiri yapabilen bir kişiliğe sahiptir. Üstün'ün *“Ağa oğluyum, eşraf çocuğum n'olacak”* (Tanju, 1980: 4). sözleri bu düşüncenin bir kanıtıdır. Nevzat Üstün için *“Kendini hep eksik hissettiğini”* söyleyen

Tanju, Üstün'ün bu şikâyetini onun ağzından “*Tembelin biriyim, ben*” sözleriyle dile getirir (Tanju, 1980: 4).

Uzun süre yazı yazamadığı durumlarda şair, kurtuluşu yolculukta arar. Yeni dünyaların keşfi ve yeni yazıların başlangıcı olarak gördüğü yolculukları için şunları söyleyecektir: “*Anlaşıldı, ben yola çıkmalıyım, bir yerlere gitmeliyim, yoksa tek satır yazamayacağım*” (Tanju, 1980: 4). Üstün'ün yaşamı ve yazı hayatı içinde gezmenin önemli bir yeri bulunmaktadır. Çok renkli ve hızlı bir çocukluk geçiren şair, çok küçük yaşlardan bu yana öğrenmeye ve araştırmaya meraklı bir kişiliğe sahiptir. Gezmeyi çok seven kişiliğinin altında bu merak ve araştırma duygusu yer alabilir.

“*Sibirya'dan Lizbon'a, Kuzey Afrika'dan İsveç'in kuzeyine kadar görmediğim yer kalmadı*” (Özkırımlı, 1977: 6). diyen şair çıktığı “*her geziden bir kitapla dönmüştür*” (Tanju, 1980: 4). Özellikle yazdığı öykülerinin temelinde yapmış olduğu geziler ve bu gezilerden kazandığı izlenimler bulunur. Şair, özellikle bu eserlerin tür sınıflandırmasını yaparken zorluk çekecektir. Örneğin, “Yaşama Duvarı” Nevzat Üstün'ün ilk öykü kitaplarından biridir. Uzun bir geziden sonra Anadolu'da gördüklerini kaleme alır. Anadolu insanı, Nevzat Üstün'ün her zaman dikkatini çekmiştir. Kitaptaki öyküleri için “*olay-öykü*”(Yaşama Duvarı, 1964: 6) tanımlaması yapar. Bu öykülerin gezi notları olarak adlandırılmasının daha uygun olacağını söyleyen yazar, “Yaşama Duvarı” adlı kitabının “Başlangıç” adını verdiği önsözünde kitabın yazılış amacını ve öyküsünü şöyle aktaracaktır:

“*Uzun bir geziden, Anadolu'dan arta kalanlar bunlar. Anadolu tarihini okurken, çeşitli uygarlıkların gelip geçtiğini öğreniriz. Birçok kalıntılardan da bu gerçeğe varılabilir. Ne var ki, bütün bu uygarlıklar taşların, mezarların, yapıların üstünde izlerini bırakmakla yetinmişler. İnsanlarda hiçbir iz kalmamış. Anadolu, şimdi; açlığın, geriliğin, korkunun avcunda sıkışıp kalmış. Sever misiniz bu olayları? Sanmıyorum. Bildiğim bir tek şey var. O da duyacağınız ilgi. Anadolu insanı yirminci yüzyılın ikinci yarısında nasıl olup da böyle kalabilir? Afrikalı insanın durumunu açıklamak bir bakıma kolay. Bizim köylümüzün durumunu açıklamak güç. Bilinen kurallara uymuyor pek. Olay-öykü dedim bunlara ben. Gezi notları demek, daha yerinde*”

olurdu sanırım. Yalnız gezi notlarında birtakım keyifli olayların da yer alması gerekir. İşte bunlarda o yok” (Üstün, 1964: 6).

Şairin ayrıca gezi kitapları bulunmaktadır. Üstün’ün gezmeye olan aşırı düşkünlüğünün altında doğa sevgisi yatmaktadır. Yürüme eylemini bir tutku olarak gören şair, doğayla baş başa kalmayı ve kendini dinlemeyi sevmektedir. İstanbul’da bulunduğu dönemlerde şair, bunaldığı ve sıkıldığı zaman kurtuluşu doğada aramaktadır ve saatlerce Belgrad ormanlarında yürüdüğünü söylemektedir.

“En büyük tutkum yürümektir çünkü. Kafama estiği an fırlarım sokağa. Saatlerce ormanda dolaşmak ne güzeldir. Belgrad ormanlarına gidiyorum. Tuhaf gelecek; ama kimi gün atladığım gibi arabaya kendimi Bolu dağlarında buluyorum. Çok olmuştur böyle” (Özkırımlı, 1977: 6).

Aklına geldiği gibi yaşayan, yürümeyi seven şair, içindeki bu doğa sevgisinin nedenini ise şöyle açıklar:

“Çocukluk yıllarımdan. Yoksul bir aileden gelmiyorum. Bir eşraf çocuğuyum hatta. Ama Develi’de büyümek bambaşka. Bir tutku bende Develi. Önce Erciyas’ın dibinde büyümek, sonra denize yakın olmak. Bozkırdan denize kısacası: Bendeki doğa sevgisi buna bağlanabilir” (Özkırımlı, 1977: 6).

İnsansız bir doğanın anlamsız olduğunu düşünen şair, özündeki doğa sevgisini hem Develi’ye hem de Develi’nin tamahkâr, sevgi dolu insanına borçludur. Her şeyi doğada bulan yazar, insanda da doğayı bulduğunu söyleyerek yaşamın güzelliğini, ayrıntıların içinde bulur.

Şairin doğa sevgisini anlatırken atlanılmaması gereken bir diğer noktada toprağa olan düşkünlüğüdür. Toprak sevgisinin çocukluktan geldiğini söyleyen şair, çocukluğunda yaşamının büyük bir bölümünün dağlarda geçtiğini ve dedesi ile birlikte yaylacılık yaptığını söylemiştir (Özkırımlı, 1977: 6).

Yaşamı boyunca dostluğa önem veren şair, dost canlısı bir kişiliğe sahiptir. Dostluğun kıymetini bilir, dostlarına değer verir. Çok gezen ve çok da dost edinen şair, bu noktada şunu vurgulayacaktır: *“Her yerde değişik*

uluslardan; ama insan dostlar tanıdım. Söz dosta gelmişken özellikle belirteyim: Kişisel olarak hayatımda dostluklar çok önemli” (Özkırımlı, 1977: 6). Hayatında çok önem verdiği dostluğa bakış açısı da ilgi çekicidir. Mizacı gereği inandıklarını sonuna kadar savunan bir kişi olan Üstün, dostluğu kendi penceresinden şöyle tanımlayacaktır:

“Aklımın erdiği, inandığım şeyleri sonuna kadar savunurum. Dostluklarımda da böyleyimdir ben. Dilediğim zaman aramalıyım dostlarımı. Bir iki yıl yanlarına uğramasam da param tükenmiş olsa da bozulmamalı sevgimiz. Bıraktığımız yerden sürdürmeliyiz konuşmayı. Aşkla dostluğun en büyük ayrımı budur bence. Aşkta ara vermek yasak. Ara verdiniz mi biter, tükenir. Koparmayacaksınız ipi. Aşk, günlük beğenilerimizin, güzellik anlayışımızın dışındadır. Birdenbire girilir içine. Elektrik akımına benzer. Düğmeyi çevirdiniz mi ışık biter, yok olur. Dostluk böyle değildir. Ara verebilirsiniz yıllar geçebilir ardından. Beylik bir anlatımla şarap gibidir dostluk. Gün geçtikçe artar tadı. Dostlukta insan karşısındakinin “mahzeni” olmalı. Nasıl ki şarap mahzende sizin gelip gitmelerinizle ilgili olmadan sizin için durmadan gelişirse. Ona benzemeli dostluk” (Üstün, 1964b: 10).

Dinlemeyi ve konuşmayı çok seven Üstün’ün günleri, dost sohbetleriyle geçmektedir. Dostluk alanını geniş tutan Üstün, okurları ve öğrencileriyle de dost olduğunu, onlarla günün büyük bir bölümünü geçirdiğini söylemektedir (Özkırımlı, 1977: 6). Şairin bu dost canlı kişiliği için Kaftancıoğlu, ölümünden sonra onu anlatırken şöyle diyecektir:

“Nevzat Üstün, ağabeyimdi benim. Yüksek Erciyes’in mertlik, yiğitlik, dürüstlük, dolu havasını alıp İstanbul’a taşımıştı. Onun yanında kendimi Develi’de sanıyordum. Böylesine cömert, iyiliksever, dost bir insan, dost bir kardeş az bulunurdu. Eli kalem tutardı. Dünyanın dört bir yanında dostları, tanıdıkları vardı. İsveç’ten Cebelitarık boğazına varan çizgiyi adım adım yürümüştü” (Kaftancıoğlu, 1980: 21).

Üstün’ün sınır tanımayan geniş dünyası içinde dostlukları da ülke sınırlarına aşmıştır. Özeleştirici yapabilen bir kimliğe sahip olduğunu daha önceden belirttiğimiz şairin günün büyük bölümünü geçirdiği dostlarıyla ilgili de bir özeleştirisi bulunmaktadır:

“Yalnız kötü bir yanımı keşfettim son zamanlarda. Hep iyi huylarımızdan söz edecek değiliz ya... Yaşlanıyorum, belki de ondan. İnsanlara materyal olarak bakmaya başladım. Onları şiirlerimde,

öykülerimde, romanlarımda malzeme olarak nasıl kullanabileceğimi düşünüyorum. Bunu fark edince kızıyorum kendime. İhanet gibi geliyor bu bana” (Özkırımlı, 1977: 6).

Üstün, sanatçı kimliğinin de etkisiyle oldukça duyarlı bir insandır. Sadece kendi ülkesinin sorunlarına değil bütün dünya milletlerinin sorunlarına büyük bir özen ve ciddiyetle yaklaşır. Siyaset, eğitim, çalışma şartları, işçi hakları, kadın hakları, özgürlük ve eşitlik gibi geniş bir yelpazede düşünen şair, özellikle öykülerinde bu sorunlara değinir ve çözümler üretilmesini ister.

Nevzat Üstün'ün hayatında politika önemli bir yer tutar. Üstün, ülke ve dünya sorunlarına kafa yoran, çözüm üretmeye çalışan duyarlı bir kişilik olarak karşımıza çıkar. Şair ve yazar kimliği dışında aktif bir politik yaşamı ve siyasî kimliği de bulunan Nevzat Üstün'ün barışçı bir anlayışı vardır. Toplumların huzur ve refah içinde kardeşçe yaşayabileceğine sonuna kadar inanır. Ülkenin komşularıyla ilişkilerinde de bu tutumunu sürdürür. “Sovyetler Birliği'nden Batı'ya” adlı kitabında Varna gezisi sırasındaki bir anısını - Bulgaristan'la olan sıkı dostluğun bir örneğini- anlatır:

“İnsanları döğüşürmemeli, kavga girmemeli toplumların arasına. Gerçekten komşuyuz biz Bulgaristan'la, üstelik de kapı komşu. Tuzumuz kalmayınca bir parça tuz isteyebilmeli, şekerleri kalmayınca bir parça şeker verebilmeliyiz. Dostluğun anlamı her çağda aynı biçimler içinde geliyor. Kahvelerimizi içtik, para vermeye davrandım. Aynı güleç yüz, aynı tatlı ses:

- Hediyeimiz olsun be komşu, yorgunluk kahvesine para alınmaz be” (Üstün, 1966a: 7).

Düşünceye ve inançlara her zaman saygılı olan Üstün, hem özel hayatında hem de yazı hayatında buna fazlaca itina gösterir. Vatan gazetesindeki “Feyzioğlu ile Açık Konuşma” adlı yazısında insanların farklı düşüncelerine saygılı olduğunu ve savunulan ne olursa olsun insanların düşüncesinin bir değer taşıdığını belirtir: *“Hangi düzen içinde olursa olsun, insanların inandıkları, savundukları düşünceler bir değer taşır. Bu düşüncelere bağlılıkları, saygıları da o insanların kişisel değerini ortaya çıkarır”* (Üstün, 1963: 2). Üstün, düşünce özgürlüğünün bir savunucusudur ve bunun temelinde insana duyduğu saygı yatmaktadır.

Şairin ilgilendiği alanlar oldukça geniştir. Bu geniş yelpaze içinde dikkat çekici noktalardan bir diğeri çocukların eğitimi konusudur. Nevzat Üstün, çocukların eğitimi konusunun ciddiyetinin farkında bir aydın olarak en önemli işin eğitim olduğunun altını çizerek “Sovyetler Birliğinden Batı’ya” adlı kitabında çocuklara iyi bakmak gerektiğini söylemektedir:

“ *En doğru, en namuslu işlerden biri de çocuklara iyi bakmak. Ne güzel söylemiş Yunus:
‘Biz bu dünyadan gider olduk,
Kalanlara selam olsun’*” (Üstün, 1966a: 8).

Üstün, özellikle de sanata karşı olan duyarlılığı ile ön plana çıkar. Sanatı her yönüyle seven şair, günlük yaşamında da sanattan kopamaz. Dinlediği müzik tarzından Çıplak adlı kitabında şöyle bahseder: “*Ben klasik Batı müziğini ve bizim halk türkülerini severim*” (Üstün, 1968: 24). diyen şair, bunun dışında hobi olarak da marangozculuğu seçmiştir.

Üstün, hayatında spora biraz mesafeli durur. Farklı bir gerçeklikle spora yaklaşan Üstün, sporun dostlukları güçlendirdiği düşüncesine katılmaz. Özellikle futbolu sevmediğini söyleyen şair, futbolu neden sevmediğini ve sporun dostlukları neden güçlendirmedini şöyle açıklayacaktır:

“*Spor dostlukları güçlendirmiş!
Kesinlikle yalan.
Yenik düşen İtalyan takımı, kendi ülkesine dönemiyor. Öldürülmekten korkuyor. Gol atan ülkelerin oyuncularına golü yiyen ülkenin insanların ettikleri küfürlerin yakasını daha birkaç kuşak açamaz. Kin, böğürtü, kızgınlık toplumları geniş kapsamlı bir çılgınlığa doğru iteliyor. Futbol, bir spor değildir artık. Politik bir eylemdir. Özellikle Güney Amerika ülkeleri futbol denilen bu ayak oyunu ile yönetiliyor. Adlarına anıtlar dikiliyor, küfürler ediliyor, adamları öldürülüyor. Eski arenaların yerini alıyor yavaş yavaş. Hiçbir politikacı futbola boş veremiyor artık. Konuyu tartışmak bile olanaksız.
Ben futbolu sevmem. Şimdiye kadar ya iki kez ya da üç kez gittim. Ama sevmiş olsaydım bile, bundan böyle sevmezdim*” (Üstün, 1975b: 117 -118).

Üstün’ün hayvanlara olan sevgisini ve düşkünlüğünü Akrep Üretim Çiftliği kitabının “Anadolu’da Kentli Bir Kız” başlıklı yazısından öğreniyoruz.

Çocukluğunda “Sümer Güneşi” adını verdiği bir atı olan Üstün, atını herkesten çok sevdiğini söyler:

“Bu hayvanı hemen herkesten çok severdim. Yaşamak ya da canlı olmak denince aklıma atım gelirdi. Başlı başına bir özgürlük, başlı başına dosttu benim için. Saatlerce, ahırda yanında kaldığımı çok bilirim. Bir kez bile kamçıyı gereğinden çok dokundurduğumu anımsamıyorum” (Üstün, 1968: 29).

Yukarıdaki alıntıdan da anlaşıldığı gibi Üstün, atına çok değer verir ve kitabının ilerleyen sayfalarında atını şöyle tasvir eder: *“Kasıklarına doğru tüyleri tersti atımın, haftalarca elimde kaşağı onun ters tüylerini düzeltmek için uğraşımdı. Sabahları çoğu kez, yüzümü yıkamadan onun koca gövdesini bir baştan bir başa sabunlardım”* (Üstün, 1968: 30). Üstün için atı sevgiden öte bir bağlılıktır.

Üstün; doğayı, insanı, hayvanı kısaca yaşamı seven bir kişiliğe sahiptir. Eserlerinde de bu canlı, yaşamı seven kişiliğin yansımaları görülecektir.

2. SANATI

2.1.Sanat Hayatı

2.1.1.Sanat ve Edebiyat Hayatının İlk Oluşum Evreleri

Nevzat Üstün, halk edebiyatı geleneğinin etkili olduğu bir ortamda büyümüştür. Şairin ilk dinlediği şiirler, aynı zamanda o dönem etkilendiği ilk isimler olmuştur. Edebî gelenek olarak sözlü kültürün içinde büyüyen şair, saz şairlerinin etkisiyle şiire başlar. Şiire başlangıç serüvenini daha sonra şöyle aktaracaktır:

“Benim şiire başlamam, şiire başlama olayı benim için pek kolay olmadı. Çocukluğumda Develi’de yaşıyordum. Yaşadığım çevrenin içerisinde doğrudan doğruya yazılı edebiyat yoktu. Sözlü edebiyat vardı, yani âşık edebiyatı vardı. Ben de çocuktum. Bu saz şairlerine öykünürdüm. Yani taklit ederdim. Öykünmek bizim oranın özel diliyle taklit etmek anlamına gelir. Onlar gibi şiir yazardım. Onun için doğrudan doğruya şundan etkilendim, diyebilmem güç. Hepsi anonim şairlerdi. Anonim şiirlerdi” (Altınkaynak, 1977: 104).

Şair, sözlü kültürün etkisiyle o dönemde dinlediği ünlü âşık edebiyatı ozanlarından etkilenir. Yaptığı bir röportajda etkilendiği şairler için “Hangi şairler? Anımsayabilecek misiniz?” sorusuna şöyle cevap vermiştir:

“Bilemiyorum. Anonim şairlerin şiirleriydi. Seyrani, Köroğlu, Dadaloğlu Çoğunlukla türkülerde söylenen bunların şiirleriydi. Kimler bana söylemişse, kimleri dinlemişsem 8-9 yaşındaki çocuğun etkilendiği işte o ölçüde olacaktı. Uyaklı türküler, şiirler, varsağlar yazardım herhalde söylemeye çalışırdım” (Altınkaynak, 1977: 104 -105).

Şairin edebiyatla asıl tanışması İstanbul’da gerçekleşir. Amerikan Koleji’ndeki edebiyat hocası, şairin şiir çizgisini değiştirir. O zamana kadar geleneğe bağlı kalan ve gelenek dışında bir edebiyatın varlığından habersiz olan Üstün, edebiyat hocası ile yaptığı konuşmadan sonra yeni bir edebiyatla tanışır. Bu edebiyat daha önceki sözlü edebiyattan farklı olan yazılı edebiyattır. Şairin böylelikle edebî kimliğinin temelleri atılır.

“İstanbul’a yeniden gelince -bir bakıma dönünce- doğrudan doğruya edebiyatla karşılaştım. Ve bunda ilk Baha Toven diye bir

edebiyat hocasının benim üstümdeki etkisi korkunç oldu. Şu bakımdan korkunç oldu. Benim şiir yazdığımı duymuş, çağırdı söyledim. Söyleyince alay etti, güldü. O çok kendini aydın bir insan sanıyordu. Kolejliydi. Amerikan kolejindendi. Ve o benim yazdığım şeyleri küçümsedi ve alay etti. Yazılı şiir gösterdi bana” (Altınkaynak, 1977: 104- 105).

Şairin yazılı edebiyatla tanışması aslında kolejden de öncedir. Üstün, eğitime önem veren okuyup yazan bir adam olan dedesi sayesinde yazılı edebiyatla tanışır. Üstün, çocukluğunda eve gelen dergilerden yazılı edebiyatı tanıdığını yalnız o dönemde pek ciddiye almadığını belirtir.

“Çünkü bana gelen birtakım dergiler vardı, benim çocukluğumda. Dedem okumuş yazmış bir adamdı, o bana gösterirdi bazen. Bunları ben pek ciddiye almıyordum. Yani benim için önemli olan çalıp söylemekti. Çalıyordum, söylüyordum” (Altınkaynak, 1977:104 -105).

Hocasıyla tanıştıktan sonra yazılı edebiyat hakkındaki fikirlerinin değiştiğini söyleyen şair okumaya başlar. Hocası şaire yol gösterir, aynı zamanda yeni bir kapı da açar. O döneme kadar “yaptıklarının değersiz, küçük ve ilkel şeyler olduğunu düşünmeye başlayan Üstün, okul kitaplarında yer alan Faruk Nafiz, Necmettin Onan gibi isimleri okumaya başladığını” (Altınkaynak, 1977: 104 -105) söylemektedir Yazılı edebiyatı okumaya başlayan Üstün ilk okuduğu şairler için şöyle bir yorum yapacaktır:

“Mehmet Emin Yurdakullar. Bunları okuyordum ben. Ben pek tat aldığımı söylemem. Yalnız şöyle bir olay oldu. Kolejin yanında Aşiyen diye bir yer olduğunu söylediler. Aşiyen ne, Aşiyen ne, ne, ne? Orda bir ozanın evi olduğunu yani Tevfik Fikret’in evi olduğunu söylediler. O beni çok etkiledi. Ve Tevfik Fikret’i okumaya başlamıştım. Yalnız çok kişisel, gözlem yoluyla. Tevfik Fikret’i ilerici gerici diye bilmiyordum... Tevfik Fikret’i okudum, çok sevdim. Bundan hocama okudum. Hocam Tevfik Fikret’i okuduğuma sevindi. İşte benim ilk okuduğum şairlerden biri Tevfik Fikret’tir” (Altınkaynak, 1977: 105).

2.1.2. Sanat Üzerine Düşünceleri

Üstün’ün şiire ve şaire yaklaşımına geçmeden önce sanat hakkındaki düşüncelerini gözden geçirmek gereklidir. Üstün, sanatın belirli kurallar ve alışkanlıklardan uzak olması gerektiğini düşünür. Bireysel eşitliği sanat

anlayışının merkezine koyarak insanın özgürlüğünün sağlanmasını ister. Üstün, Atilla Özkırımlı'yla yaptığı röportajda “Sanat anlayışınız nedir?” sorusuna şöyle cevap vermiştir:

“Ben de oraya gelecektim. Ama önce önemli bulduğum bir sorundan söz etmek istiyorum. Ben: Kadın erkek eşitliğine çok önem veriyorum. Bildiğimiz anlamda eşitlik değil üzerinde durduğum. Düşüncede ilericiyiz, eylemde geriye düşüyoruz. Şartlanmışız. Yanılgılarımızda, alışkanlıklarımızdan kurtulamıyoruz. Çok söylediğim bir laf var: Tanrıyı inkâr etmek kolay, tanrının buyruklarına karşı çıkmak zor. İkinci yapamıyorsan, birinci anlamsızlaşıyor. Konuyu dağıtıyoruz belki; ama dogmatizme, ne tür olursa olsun buyurgan toplum düzenine karşıyım. Temel soru şu: İnsanın birey olarak toplum içindeki yeri ne? Gördüğün gibi kadınla erkeği cins olarak ayırıyorum. İkisini de birey olarak düşünüyorum. Benim eşitlik anlayışım bu. Onun için kadının da özgürlüğünü tartışmak yersiz. İnsanın özgürlüğünü sağlamak gerekiyor“ (Özkırımlı, 1977: 6).

Sanat ile öğreti arasındaki ilişkiye de değinen Üstün, ikisi arasındaki ayrımın çok önemli olduğunu vurgulamaktadır. İkisi arasındaki çatışmanın sanatın varoluşunu gerçekleştirdiğine inanan şair, sanatın sürekliliği için de bu çatışmanın gerekliliği üzerinde durur.

“Öğreti ile sanat arasındaki ayrım çok önemli. Öğreti katı. Bilimsel. Esnek değil. Değişik sorunlara belli açılardan bakıyor, yasalar koyuyor. Oysa sanatçı esnek olmak zorunda. Malzemesi insan; çünkü ona tek bir açıdan bakamaz. Bu nedenle sanat öğretiyi çatıştır. Bu çatışma ise, yöneticilerin sanatçıya tepki göstermelerine yol açar. Ama çatışma olmadığı an, sanat biter zaten. Bütün bunlar bir sanatçının öğretiyi benimsememesi anlamına alınmamalı. Tam tersine. Bir öğretiyi benimseyecek. Öğretinin yaşarlılığını sanatçı sağlıyor ayrıca. Diyelim, savaşı yaşayan askerin dünyası Simonov’la gerçeklik kazanıyor. İnanıcı, devrime bağlılığı Simonov’un anlattıklarıyla var oluyor“ (Özkırımlı, 1977: 6).

Üstün, sanat ve öğreti arasındaki çatışmanın nedeni olarak iki ayrı alanın çıkış noktasındaki farklılığı görür.

Üstün, öğreti ve sanat arasındaki nitelik ayrımının sebebi olarak sanat konularının değişkenliğini göstermektedir. Sanatın tek yönlü olmamasının nedenini ise insanın çok yönlü bir varlık olmasına bağlamaktadır. Bu noktada sanatçıya düşen görev, insanın çok yönlülüğünün ortaya konmasıdır diyen

Üstün, öğreti ve nitelik arasındaki ayrımın açıklamasını kendi gözüyle şu şekilde yapmıştır:

“Sanatın konularının değişken olmasının sonucu bu. Çünkü insan tek yönlü bir yaratık değil. Yazarın görevi insanın çok yönlülüğünü ortaya çıkarmak. Bu nedenle ayrıntı önemli. Bir örnek vereyim: Ayda iki yüz lira zam alan işçinin psikolojisiyle almayan arasında korkunç bir ayrım var. İşte sanatçı bunu ortaya çıkarabilmeli. Ülkemizde bu konu hep yanlış anlaşılmış. Konuya sınıfsal açıdan da yanaşılmamış üstelik. Dar anlamıyla ekonomik açıdan girilince. Oysa insan toplumsal bir varlık. Bir ilişkiler bütünü içinde ele alınmalı. Yeni bir toplum istiyorsak, insanı tanımalıyız önce. İnsanın yapısı da değişmedikçe toplumu değiştirmek gerek önce. Bir de öğretimle yeni topluma açılmayı karıştırıyoruz. Öğrenmiş insanı yeterli bulmuyoruz” (Özkırımlı, 1977: 6).

Üstün, sanatın varoluş gereğini bir amaca dayandırmak isteyenlerin yüzyıllardır tartışma konusu ettiği “Sanat sanat içindir” veya “Sanat toplum içindir” konuları üzerine düşünür. Bu sanata yer edinme çabasını anlamsız bulan şair, bu konu hakkında şu yorumu yapacaktır: *“Sanat şunun içindir, sanat bunun içindir diye kestirip atıyorlar. Sonra o acaip rahatlamanın içinde çalاکalem başlıyorlar yazmaya. Eh, artık sanatı bir kazığa bağladık ya gerisi kimin umrunda”* (Üstün, 1951: 11).

“Sanat sanat içindir” görüşünü savunanların toplumu hiçe saymalarını doğru bulmayan Üstün, bu değerlendirmeyi yapanların konu üzerinde fazla düşünmediklerinin de altını çizer. Bu tartışmaların büyüklüğünü bilen bir şair olarak bu yorumların kolay yapılamayacağını vurgular:

“Sanat sanat içindir lafına gelince, hani insan kendini tutmasa bu işin sonu gülmektir gibime geliyor. Acaba “Sanat sanat içindir” diyenler onu insandan, toplumdaki ayırıp da yalnız başına mı bırakmayı düşünürler. Gün gelir düşünür dururum. Bu kadar büyük lafları insanoğulları bir çırpıda kolaylıkla nasıl söyleyiveriyorlar diye. Bana öyle geliyor ki her iki iddiayı da öne sürenler bu işin üstünde fazla durmayı göze alamayanlardır” (Üstün, 1951: 11).

Sanat tartışmaları içinde sanatın sanat ya da toplum için yapılmasında bir ayrım görmeyen şair, özgür bakış açısı ile sanata yaklaşır ve sanatın bir kayıt altına alınmasına karşı çıkar:

“Bana kalırsa derim ki sanatı böyle kayıt ve şartlardan uzakta tutmak daha doğru bir iş olur. Bırakalım sanatçıyı kendi haline ister gül için, ister bülbül için, ister limandaki amele için. Ne için isterse onun için yazsın. Dışardan gelme hükümlerle kendini zorlamasın” (Üstün, 1951: 11).

Sanat ve sanatçı üretiminde ve varoluşunda özgür bırakılmalıdır. Baskı ve zorlamalar altında kaleme alınan eserler, sanatın varoluş özüne uygun değildir.

Sanat ve slogan ilişkisinin değerlendirmesini yapan Üstün, “sloganla savaşın yürümeyeceği gibi sanatın da yürümeyeceğini” (Özkırımlı, 1977: 6) belirtir. Sebep olarak ise sloganın düşüncüyü sınırlandırmasını gösterir. Şair yaşamına ve sanatına yön veren düşünceler olarak şunları gösterecektir:

“Sloganla savaş olmaz, yürümez. Elbette sloganla sanat da yürümez. Çünkü slogan kafayı sınırlar. Oysa hayat sonsuzdur, durmadan değişir. Halka inmek diyoruz, nedir halka gitmek? Köylü gibi oturmak, köylü gibi yemek yemek mi? O zaman yapmacık oluyor. Kendimizi kandırıyoruz, halkı kandıramıyoruz. Amaç halkı bulunduğu durumdan kurtarmak; çünkü onu bir yere götürmek. Neyi değiştirmek istediğimizi bilmeliyiz kısacası” (Özkırımlı, 1977: 6).

Nevzat Üstün, sanatçı kimliğinin etkisi ve duyarlı kişiliği ile sanata ve sanat eserlerine hassasiyetle yaklaşır. Gezdiği ülkelerin cadde ve sokaklarında gördüğü heykellere büyük bir hayranlık duyar. Bakü sokaklarında gördüğü manzara oldukça hoşuna gider. Gezdiği diğer kentlerde olduğu gibi Bakü’de de büyük caddelerin, sokakların adlarına tanınmış yazar ve şairlerin isimleri verilmiş, bir tiyatronun önüne de Fuzulî nin büyük bir heykeli dikilmiştir. Ülkenin sanatına ve özellikle sanatçılara değer verip sahip çıkması karşısında kendi ülkesini düşünmüştür. Ülkesinin büyük şehirlerini düşündüğünde ortaya çıkan manzara oldukça üzücüdür onun için. Bu durumun asıl sebebi olarak politikacıları görür ve onların sanata ve sanatçıya olan yaklaşımlarını sert bir dille eleştirir:

“Baku’da da bütün öteki kentlerde olduğu gibi büyük caddelerin sokakların adları tanınmış kişilerin, şairlerin yazarların adları. Fuzulî’nin dört beş metre boyunda büyük bir heykeli bir tiyatronun önüne koymuşlar. Gerçekten güzel bir heykeldi. Biz de politika adamları nedense sanattan ve sanatçıdan ürkerler, onu bir çeşit yokluğa yoksulluğa mahkûm etmekle elini kolunu bağlamakla

görevlerini yaptıklarını sanırlar. Fuzulî, Nedim, Yunus diye barbar bağırانların herhangi birinin bir heykelini Ankara'nın ya da İstanbul'un alanlarına dikmek akıllarına bile gelmez. Daha sonraki yazarlardan şairlerden, hele Cumhuriyet çağının değerlerinden söz etmiyorum. Onların adını anmak bile birçoklarının uykularını kaçıırır. Bir toplumun yöneticileri kendi sanatçılarıyla bağdaşamadı mı, onlarla anlaşma olanaklarını yitirdi mi o toplumda işler iyi gitmiyor demektir” (Üstün, 1966a: 92).

Ülkedeki sanatçıların politikadan uzak kalmasını doğru bulmayan Nevzat Üstün, bunu toplumdaki düzenin ve işlerin yolunda olmadığını kanıtı olarak görür. Yurt yönetimi ve sanatçı konusunda da fikir bildiren Üstün, bunu doğal bir hak olarak nitelendirir.

“Sanatçı da bütün yurttaşlar gibi, bu ülkenin bir insanıdır. Yurt yönetiminde görev alması da doğal haklarından biridir. Üstelik bizim gibi az gelişmiş ülkelerde, çoğunluğunu okuma yazma bilmediği topraklarda, okuyup yazma bilenlerin de çoğunluğu yanılttığı yerlerde sanatçının yurt yönetiminde görev alması doğal hakların dışında toplumsal bir zorunluluktur” (Üstün, Ataç dergisi(Soruşturma):1962).

Üstün, Türkiye'deki düşünce sisteminin kurucusu olarak sanatçıyı görmek ister. Şair, bu düşüncesinin nedeni olarak ise aydın sayısının azlığını gösterir. *“Türkiye’de sanatçının dışında pek az ileri aydın yetişmiştir. Yetişenler de sanatçıların etkisinden dışarı çıkamamıştır” (Üstün: Ataç dergisi(Soruşturma), 1962).*

Şair genel ve yanlış bir kanı olarak gördüğü sanatçının politika dışına atılma düşüncesinin çıkış noktasını tarihi bir olaya bağlarken bu düşüncüyü çıkaran kişinin de Cenab Şehabeddin olduğunu söyleyecektir:

“Bu yeni akımın çıkış noktası, Cenab Şehabeddin’in bir tümcesidir. Kendisinin İstiklal savaşı için yürüttüğü tahminler doğru çıkmayınca, kendisini bu işten kurtarmak için iri bir laf etmiş.

-“Sanatçı politikadan anlamaz” demiş.

Bu doğru bir örnekmış gibi, sağlam bir düşünüyü imiş gibi. Burjuva düzeni bu tümceyi baştacı etmiş. Cenab Şehabeddin efendinin akli toplum düzenine ermeyince kimseninki ermezmiş gibi.

Sanatçı a’sından z’sine kadar toplumun her görevinde yer almalıdır. Büyük Millet Meclisinde bugün çok değil yirmi, yirmi beş tane doğru sanatçı bulunsa idi, Büyük Millet Meclisindeki bu kör döğüşü sürüp gitmezdi”[Üstün, Ataç dergisi(Soruşturma):1962].

Üstün, sert bir üslûpla Cenap Şehabeddin'i eleştirerek durumu açıklamış ve sanatçının yönetimde fiilen bulunmasına ise tam destek vermiştir.

Üstün, edebî tavır olarak özgür olunması gerekliliğini öngörür. Nevzat Üstün'e göre sevilen şair için yapılan değerlendirmelerde kişi esnek olmalı, yargılardan kaçınmalıdır. "Yaşama Duvarı" adlı kitabında edebî tavrını net bir şekilde ortaya koyan şair, düşüncelerini şu şekilde dile getirir:

"Kafka adında bir yazar var. Tutulan, sevilen bir yazar. Bir de yayınevi sahibi var. Kafka' yı seviyor. O kadar çok seviyor ki bir yazarın ona söylemesi gereken bir sözü, o kalkıp yazara söylüyor. Bu ne güzel, bu ne olumlu, bu ne ileri bir davranış. Oysa işler hiç de böyle değil. İşin dış görünüşü bu. Yayınevi sahibinin sözlerine bir bakın. Nasıl bir katılık, nasıl bir sınırlılık var işin içinde. Belli çağlarda, belli yazarlar böyle bir etki yaratıyor. Tartışmasız seveceksiniz onları. Bu sözü kendi kendine söyleyemez o yayınevi sahibi Kafka'dır söyleten. Oysa severim Kafka' yı. Ne var ki ürkütüyor bu çeşit yargılar insanı. İlle de sevmek gerek, sevmediniz mi yandığının resmidir. Bir kuşkudur başlar, aydın insan olduğunuzdan tutumunuzdan, kişiliğinizden kuşku edilir. Basmakalıp sözlerdir bunlar. Bir zamanlar da bunun tam tersi bir tutumla, kimi kişiler, "Sheakespeare"i sevmezlerdi. Bir eleştirmeci değersiz buldu diye sevmezlerdi. Bu çeşit yargılardan sakınmalı derim ben, insanoğlu. Katı olmamalı, beğenip beğenmeme konusunda açık kapıları olmalı aklımızın. Bugün düşünemediğimiz bir şey, bir de bakarsınız yarın geliverir aklımıza. Koşullara bağlı işlerden sıkılırim oldum olası. Bu demek değildir ki, belli bir şeyi sürdürüp götürmem" (Üstün, 1964: 10).

Üstün, insanların beğeni noktasında esnek davranmasından yanadır. Düşünceleri ve beğenileri belirli kalıplara sokmanın yanlış olduğunu söyler ve insanların sanat ve sanatçı üzerine düşüncelerinde yönlendirilmemesi gerektiğinin altını çizer.

Sanat dalları içinde şiirin ayrı bir yeri olduğunu düşünen Üstün, şiire çok önem verir. Şiire bu denli önem vermesi ve onu vazgeçilmez olarak görmesinin nedenini ise toplumsal davranışların sonuçlarına bağlar. *"Toplumsal davranışların sonuçları şiiri "vazgeçilmeyen" yapmıştır. En bireyci görüşten, en toplumcu görüşe, en soyut düşünüden en somut düşünüyeye*

kadar şiir gibi etkiliyen bir sanat dalı yoktur” (Üstün, 1960: 6). Şairin bu düşüncesinde şiiri, kitlelere en çok çabuk ulaşan sanat dalı olarak görmesi etkili olmuştur diyebiliriz.

2.2. Edebî Fikirleri

2.2.1. Şiir Nedir?

İlk şiir kitabının yayımlanış tarihi olan 1946’dan itibaren Üstün, kendisini uzun bir şiir macerası içinde bulmuş, farklı şiir gelenekleri içinde şiirlerini oluşturmuştur. Şiir dünyasının temelinde geniş bir halk kültürü ve geleneği barındıran şair, dönemindeki şiir topluluklarından etkilenmiştir. Öykü, gezi, araştırma gibi farklı türler denese de şair için şiir, her zaman baş tacı olmuştur. Kurallardan ve genellemelerden uzak duran şair, kendi şiir tanımında da bu düşüncesinin altını çizecektir:

“Şiirin bir içgüdüğü vardır. Şiir bu içgüdüden ayrılamaz. Bana öyle gelir ki şairin insiyatifi şiirin anasıdır. Bu karmakarışık laf yığının ortasından şu çıkar ki şiir şairle şiirin birleşmesinden doğan bir bütündür. Onu kaidelerle sınırlamanın lüzumsuzluğu bence gün gibi aşikârdır” (Üstün,1951: 7).

Şiirin kural tanımazlığını her fırsatta dile getiren şair, özellikle şiir teorisi üzerine yazdığı yazılarda ve şiir tanımlamalarında bu konunun altını çizmektedir. Nevzat Üstün’ün dördüncü şiir kitabı olan “Yitikler Kapısı” kitabının başında “Aykırı Düşünceler” başlığı altında Üstün, şiir teorisi üzerindeki düşüncelerini net bir ifadeyle aktarır ve yeni şiir tanımları yapar:

“Şiir: yasalara, kurallara karşı koyma isteğinin en belirli gücüdür. Ama, her şiir yıktığı ya da yıkmaya savaştığı yasaların, kuralların yerine olması gereken dünyanın yasalarını, kurallarını getirir. Bunu getirirken bir güçlüğü uğramaz. Bu durum doğaldır” (Üstün, 1960: 5).

Üstün, şiirde değişim olmadığı, şiirin gelişim içinde olduğu düşüncesini taşır. Ve şiirin bir başka tanımını yapar: *“Sürelî bir gelişim sanatıdır şiir. İnsanın iç dünyası ile en büyük bağıntıyı, ayrılmaz bağıntıyı böyle kurar”* (Üstün, 1960: 5).

Üstün, Yaşadığımız Devre Ait Şiirler kitabında “Şiire Dair” başlıklı yazısı ile şiir üzerine düşünür ve bunları okuyucusuyla paylaşır. İlk şiirini yazan birinin şiirini nasıl yazdığı düşüncesi üzerine kafa yoran şair, şairlerin şiir yazarken ne düşündüğünü merak eder ve “*İlk şiir yazdığım günü bilseydim, derdim daha az olurdu sanırım. Oysaki bunun büyük bir ehemmiyeti olmasa gerek. İnsan ilk şiirini nasıl yazar çok merak ederim; ne düşünür acaba o şiiri yazarken. Bana öyle gelir ki ilk şiirini yazan kimse kadar hiçbir şair gerçekten şair olamaz*” (Üstün, 1951: 5). yorumunu yapar.

Üstün için şiir, en etkileyici sanat dallarından biridir. Yitikler Kapısı kitabında bu düşüncesini şöyle dile getirir: “*En bireyci görüşten en toplumcu görüşe, en soyut düşünüden en somut düşünüyeye kadar şiir gibi etkileyen bir başka sanat daha yoktur*” (Kurdakul, 1961: 6). Şair, bu açıklamasında şiirin etkileyici bir sanat dalı olduğunun altını çizmek ister, bunu da kendisi şöyle aktarır: “*Ben o yazıda şiirin öteki sanatlardan öneminden çok etkileyici yönünü belirtmek istedim. Örnek olarak sinemayı alalım; sinemanın bir anda milyonları etkilemesine karşın bu etkileme süresi çok kısa oluyor. Bir iki yılı geçmiyor*” (Kurdakul, 1961: 6). Örnek dikkatle incelendiğinde bu düşüncenin altında, şiirin etkisinin -diğer sanat dallarından- daha uzun sürdüğü düşüncesi yatar.

Şiir yazdıkça şiir hakkında çok şey öğrendiğini söyleyen Üstün, birtakım kalıplara bağlandığını görmeyen kendisini üzdüğünü, bu nedenle de bilinenlerin unutulması gerektiğini söylemektedir.

“Bunca yıldır şiirle uğraşır dururum, elbette bir şeyler öğrendim. Ama işin sonunda insanın birtakım kalıplara varması öyle kötü oluyor ki hani insan yeni baştan başlamasam mı diye kendine soruyor. Zaman geçtikçe kendimi birtakım kaidelere daha çok bağlanmış görmek beni üzüyor. Bazen kendi kendime diyorum ki ne öğrendinse unut gitsin. Yeniden sarıl bu işe. İnsanı deli eder bu hal. Ben bu şiirleri yazarken bir gün olup da şiirlerim için kötü şeyler düşüneceğimi sanmazdım. Öyle olsa yazar mıydım sanki. Bu lafımla şiirlerimi beğenmiyorum demek de istemiyorum; demek istediğim şey bir haleti ruhiye meselesi ki o da bahsi değer” (Üstün, 1955: 5).

Birtakım kalıplara bağlı kalınmamasını sıklıkla yineleyen şairin şiir coğrafyasında farklı izler görülmektedir. Özünü halk edebiyatı kimliğinden alan şair, sonraları Garip ve Toplumcu Gerçekçi etkisi altında kalır. Atilla Özkırımlı'ya göre: “*Garip’i izleyen ara kuşağın temsilcilerinden biri olarak belirir. İlk şiirlerinde Oktay Rıfat’ın tavrı görülür. Giderek bir düşünce şiirine, kavga şiirine yönelir*” (T.B.E.A., 2001: 881). Şiiri için olumlu ve olumsuz eleştiriler alan şair, toplumcu gerçekçi akımın ilkelerine bağlı kalmayı tercih etmiştir.

“*Nevzat Üstün, Garipçilerin şiir anlayışına ayak uydurmuş, “Yaprak” döneminde de benzer bir gelişme göstermişti. Toplum sorunlarıyla hep ilgilenen, sanatını, siyasal düşüncelerini savunmak, yaymak için kullanan toplumcu bir şairdi. Ama serbest nazım akımından değil de daha yeni bir şiir olduğuna inandığı Garip akımından yola çıktı. Seçtiği tarzın etkisiyle önceleri pek belirginleşmeyen toplumsal eğilimleri, giderek şiirin temel ereği oldu*” (Mahir Ünlü- Ömer Özcan, 2003: 167/ Memet Fuat, Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi, 1985).

Kendi şiiri için toplumcu gerçekçi çizgide olmaya çalışan Üstün, soyut-somut şiir tartışmalarına girmez ve soyut-somut şiirin varlığını kabul etmez. Şaire göre soyut-somut diye bir şiir yoktur, anlamlı-anlamsız şiir vardır. Dönemin şairlerinden örneklerle bu düşüncesini şöyle açıklar:

“*Günümüz şairlerine gelince örnek olarak aldığınız Turgut Uyar’ın ya da herhangi birinin içyapı kuralları diye bir sorunlarını olduğunu sanmıyorum. Bana öyle geliyor ki bunlar salt çelişmezliğin şiirini arıyorlar. Neyin, nesi olmaz? Örneğin ampulün ayakları olmaz”a ilk unsur olarak sarılmışlarsa ampulün ayakları diyip şiire başlayabiliyorlar. Cahit Sıtkı ile Ahmet Muhip bireyci bir dünya görüşünün içinde olduklarını sanmalarına karşın bal gibi toplumcu şairlerdir. Yalnız bunlar toplumun sorunları ile doğrudan doğruya ilgilenmedikleri için bireyci olduklarını söyleyenlere inanmışlardır. A. Kadir ise toplum sorunlarına belirli bir açıdan bakabilmeyi başarmış ve bu durumun getirdiği içyapı sorumluluklarını da kavramış bir şairdir. Bu söylediklerim şöyle özetlenebilir: Soyut ya da somut şiir yoktur, anlamlı ya da anlamsız şiir vardır” (Kurdakul, 1961:6).*

Üstün'ün açıklamasından da çıkarılabileceği gibi toplumcu şair olmanın belirli bir koşulu yoktur ve toplumcu şairin toplumun sorunlarıyla doğrudan doğruya ilgilenme gereği de aranmaz.

Bu toplumla doğrudan bağ kurma ilişkisi üzerine düşünen ve kendi şiir felsefesini oluşturan Üstün, neden soyut şiiri kabul etmediğini şöyle açıklayacaktır:

“...Şiirin ilk dayandığı nesne kelimedir. Kelime aslında soyut bir şeydir. Doğada ve yaşamda kelimelerin hepsinin değil; ancak bazılarının karşılığı vardır. Örneğin masa. Ama masa kelimesi de ancak bir masa kavramı getirmekten öteye gidemez. Şiirde kullandığımız masa, bir masa kavramıdır, yoksa belirli bir masa değildir. Bu bakımdan soyut şiir sözü kökünden yanlıştır” (Kurdakul, 1961: 6).

Üstün, şiirin soyut ibarelerden oluştuğunu bu nedenle de ayrı bir başlık olarak soyut şiir tanımlamasının yapılamayacağını vurgular. Bu işin de *“toplumla doğrudan doğruya ilgili olmaya, ya da toplumun dışında birtakım fantezilere saplanmaya”* bağlı olduğunu düşünür. Üstün'ün her zaman yaptığı ve vurgulamaya çalıştığı gibi *“sanatı dünya görüşlerinin etkisinden ayırmamak gereklidir”* (Kurdakul, 1961: 6).

Şiir, kendi gücünü yaratır. Gerçek bir sanatçı da bu gücün farkında olmalıdır. Bu düşünce doğrultusunda Üstün, şiir gücünü kavramayan insanın bilgisinden ve bilincinden yakınacaktır.

“Şiir gücünü yok sanmak boşuna bir uğraşından başka nedir ki, şiir bilgisine varamayan, şiirin ihtilalci gücünü kavramayan insan, istediği kadar kendini bilimli sansın. Bilimsizliğin en derinindedir. Şiir bilinmeden yeni düzgün bir dünya düzeni kurulacağını beklemek boşunadır” (Üstün, 1960: 5).

Üstün'e göre şiir; ancak ihtilalci gücü keşfedildiğinde gerçek işlevini yerine getirecektir. Üstün, şiirin kendi özünden kaynaklanan işlediği konuya göre şekillenebilen bir biçim üretilebildiğini ve bu biçimin de şiire özgürlük kazandırdığını düşünmektedir:

“Şiirin aracı kelimeler ve kavramlar olduğuna göre şair dış dünyadan aldığı izlenimleri kendi içyapı durumuna göre verirken belli bir konu, tem, öz ortaya koymuş oluyor. Bu yönden her şiirin ayrıca taşıdığı bir özgürlük var. Örnek olarak bir kavga şiirindeki biçim, bu biçimin araçları olan kelimeler o şiirin konusu içinde bir anlam taşıyor da gene bu kelimeler bir sevi şiirinde başka bir anlamı getiriyor” (Kurdakul, 1961: 6).

Şair, seçtiği biçimle öze uygun bir bağlamda sözcükleri kullanarak şiir dünyasına yön vermektedir ve bu sözcük seçimi ise şaire özel bir özgürlük alanı sağlamaktadır.

Kişisel bakış açısına göre şiirin gerekliliği ve işlevi farklılık gösterecektir. Şaire göre şiirin asıl işlevi yöntemlerle kavranamayan, derinliğine inilmeyen olayların içyapılarını gün yüzüne çıkarmaktır.

“Bir olayın dışını bir yığın yöntemlerle kavramak olabilir. Ama olayların içyapılarını, iç dünya ile dış dünya arasındaki bağı kavrayabilmek için şiir gereklidir. Şiirsiz ihtilal, şiirsiz toplum davranışı, şiirsiz sevişmek görülmemiş bir yalnızlık, bir aptallık taşır” (Üstün, 1960: 6).

Üstün, şiiri hayatın her anına yerleştirmeyi başarmış insanlardan biridir ve ona göre şiirsiz hiçbir eylem asıl değerini bulamayacaktır.

Şiir üzerine çok boyutlu düşünen Üstün, şiire her yönüyle önem verir. Şiire hassasiyetle yaklaşan Üstün Tanin gazetesindeki “Sanat Şöleni” adlı yazısında katıldığı bir şiir dinletisinin izlenimlerini anlatır. Bu yazıda şairin özellikle altını çizdiği konulardan biri de şiir okumanın ayrı ve özel bir çaba gerektirdiğidir. Üstün, şiir okurken dikkat edilecek hususları ve teknikleri şöyle anlatır:

“Şiir hiçbir şey katmadan düpedüz yalın bir sesle okunursa, daha iyi bir sonuç verir. Şiirin kendi gücü dış yardımlar gerektirmez. Olduğu gibi tane tane okunmalı ve her şeyden önce nasıl okuyacağım korkusundan sıyrılmalı. Şiiri ikili okuma da genel olarak yanlıştır. Gerçi Pir Sultan Abdal ikili şiir yazmıştır. Yazmıştır; ama bu, o, şiirin kendi özelliğidir. Pir Sultan da, ötekiler de şiiri tek sazdan ve sestem vermişlerdir. “Karşılama” ayrı bir şeydir. Orada iki ayrı şair vardır” (Üstün, 1961: 2).

Onun farklı şiir anlayışlarıyla dolu olan, şiire has düşüncelerini şu başlıklar altında ele alabiliriz.

2.2.1.1. Şiir ve Dil

Şiiri oluşturan ana unsur dildir. Kendine özel yapısı ile şiir dili, günlük konuşma dilinden ve bilim dilinden farklılık gösterir. Dili oluşturan sözcükler değişmese de kullanıldığı bağlama göre yeniden şekillenecektir. Doğan Aksan “Şiir Dili ve Türk Şiir Dili” kitabında bu konu hakkındaki düşüncelerini şöyle dile getirmektedir:

“Sanatçının zihindekilerin söze ya da yazıya aktarılması sırasında genellikle günlük, olağan dilin öğeleri kullanıldığı halde yeni yeni bileşimlerle onlara yüklenen yeni anlamlar, çağrıştırılan tasarımlar coşku ve duygulanmaları da birlikte getirmektedir” (Aksan, 1999: 44).

Sözcüklere bu noktada asıl anlamı yükleyen ve sanat eserini meydana getiren ise şairdir. Bu nedenlerden dolayı şairin edebî kimliğinin çözümlenebilmesi için şairin dil hakkındaki düşüncelerini iyi bilmek gerekir. Nevzat Üstün “Yaşadığımız Devre Dair Şiirler” adlı kitabının önsözünde “Şiire Dair” adlı yazısında edebî kimliğini oluşturan şiir dili hakkındaki görüşlerini şöyle açıklar:

“Şiir dili hakkında Nazım Hikmet’in bir sözü vardı. Şiir dili, konuşma dili diye bir şey yoktur gibi. Nedense ben bu sözü bir türlü benimseyemedim gitti. Gerçek olarak da şiirde kullandığımız kelimeler, konuştuğumuz kelimelerin aynısıdır. Ama iş şiir diline döküldü mü kelimeler günlük manalarını kaybedip bir bütün oluyorlar. Bana öyle geliyor ki beni sıkkan kaidelerin en gerçeği de budur. Yani şiir dili konuşma dilinden çok ayrı bir şiirdir. Mesela ağaç dediğimiz şey şiirin içinde dalı budağı olan ağaç mıdır? Yoksa ağaçtan ayrı bir ağaç fikri midir? Eğer ağaçtan kasdımız dalı budağı olan bir ağaç olsaydı şaire muayyen bir peyzaj çizmekten gayri yapacak iş kalmazdı” (Üstün, 1951: 7).

Şiir dili içinde kelimelerin önemini de değinen Üstün, kelimeye şiir içinde yeni anlamlar kazandırma işlevinin de sadece sanatkâra ait bir özellik olduğunu vurgular.

“Şiirde kelimenin önemi bakımından bu mevzuda biraz laf etmek çok değil. Bana kalırsa şiirde kelime, kelimenin üstünde bir his unsurudur. Yani ağaç dediğimiz şey, artık o ağaç değildir. Konuşma dilinde bunun güzel bir örneği vardır. Ekmek parası. Bu ekmek parasının içinde neler yoktur ki? Gaz vardır, sabun vardır, tuz vardır... İşte şiirde de böyle deyimler bulmak gerekiyor ki bunu da sanatkâr olan kimse başarır” (Üstün, 1951:7).

Kolay sanatçı olunmayacağını düşünen şair, şiir yazmanın zorluğunu içten hisseder. Ve bu zorluğu şu şekilde anlatır:

“Gerçek sanatkâr olmak sahiden zorlu şey. Hele şiir yok mu? Deli eder insanı hani. Bir kere güzel sanatların içinde ondan daha güç olanına rastlamak sanırım ki imkânsızdır (...) o dil meselesi, masallardaki canavarlar gibi karşımıza dikilir. Dilin kendi içindeki zorluklarından geçtik, dünyamızda yaşayan diğer insanlara neden bahsettiğinizi anlatmanın zorluğu adamın kolunu, kanadını kırıyor” (Üstün, 1951: 7).

Şairin de belirttiği gibi aslolan zorluk, insanlarla doğru iletişim kurmayı sağlayan ortak dile ulaşmaktır. Bunun içinde umutlu olan şair, *“Ben görmesine göremem ya eğer gün gelir de insanlar hep bir ağızdan aynı türküyü söylerlerse, şiir o zaman iyiye, güzele, doğruya hizmet eden gerçek değerini bulur”* (Üstün, 1951: 7) diyecektir.

Şiir dili üzerinde teorik ve pratik anlamda çalışan şair, özellikle “Ak Yeşil Kavak Ağaçları” adlı şiir kitabında denediği yeni biçimlerle şiir dilini başarılı bir şekilde kullanmıştır. Vedat Yazıcı bu kitabı ve kitabındaki kullandığı dil için *“duyguların ‘en gerekli sözcüklerle’ dile getirildiği şiirlerin toplamı”* yorumunu yapacak ve *“söz birimi saydam, arı, pırıl pırıl anlatımın başarısında coşkun”* (Ünlü Mahir- Ömer Özcan, 2003: 166) bir özellik gösterdiğinin altını çizecektir. Biçimi özün başarı ortağı olarak gören Yazıcı, bu ortaklığın Üstün şiirinde dengeli bir bütünleşme gösterdiğini söyleyerek bunun nedenini de özün oluşumu için gerekli olan Türkçe’nin tutarlılıkla kullanımına bağlayacaktır. Ayrıca Yazıcı, halk dilinden ustalıkla yararlanan Üstün’ün ‘Döş, savat, göğermek, dulda’ gibi sözcüklerin yapmacığa

kaçılmadan, çarpıtılmadan yamalamaya uğratılmadan kullanılmasını da ayrı bir başarı olarak görmektedir (Ünlü Mahir- Ömer Özcan, 2003: 168).

2.2.1.2. Şiirde Tema

Şiirde tema, şairin seslendiği kitleyle ilişki kurmasını, ortak paydada duygu, düşünce alış-verişini gerçekleştirmesini sağlayan bir kesişme noktasıdır. Bu kesişme noktasının başında varoluşun getirdiği bütün unsurlar yer alır. Yaşanılan ya da düşlenenler, anlatılanlar ne olursa olsun çıkış noktasında şairin perspektifi şiirde önemli yer tutacaktır. Farklı bakış açıları tema zenginliği sağlayacak ve şiire canlılık getirecektir. Tema konusunda varoluş gereğine farklı bir açıdan yaklaşan İsmail Çetişli, şiirin asıl konusunun insan olduğunu düşünmektedir.

“... gerçekte sanatın/ saf şiirin asıl mevzunun hayat, ölüm ve tabiat olmadığı gerçeğinin farkına varırız. Çünkü insanın dışında ve ondan tecrit edilmiş halde ondan mevzu yoktur. Ne olursa olsun edebî eserdeki konuya hayatıyet veren insandır, başka bir ifadeyle insan olduğu için konu vardır” (Çetişli, 2004: 105).

Aynı bakış açısıyla şiire yaklaşan Üstün de şiirlerinin merkezine yaşamı ve insanı koymuştur. Eleştirmenler de Üstün için aynı yorumu yapacaklardır:

“...Yitikler Kapısı, Güneş Ülkesi, Hey Sen Amerikalı Nevzat Üstün’ün kalın çizgi dediği kesime en uygun düşen şiirlerdir. Bu şiirleri okuyunca insan bu kalın çizginin özgürlük ve insanlık sevgisi olduğunu kolayca anlayabiliyor” (Sülüklüpaşalar, 1968: 158).

Hümanist çizgide eserlerini oluşturan Üstün, şiirlerinde insandan hareketle topluma yönelmiş, onun sorunlarını realist bir çizgide şiirlerinde işlemiştir. İşlediği temaların insana açılan geniş dünyasında dikkati çeken bir özellik de şairin içtenliği ve sıcaklığıdır.

“Doğrusunu ararsanız bu gibi şiirler çokluk yapmacık bir hava taşıdıkları gibi, okul kitaplarına özgü kuruluktan da kendilerini kurtaramazlar. Gelin görün ki Nevzat Üstün’ün şiirleri çok içten, çok sıcak bir iklime götürüyor okurlarını” (Sülüklüpaşalar, 1968:158).

Üstün şiirlerinin vazgeçilmez konularından biri toplumdur. Hem öykülerinde hem de şiirlerinde topluma dair her konuyu eserlerine taşıyan şair, Anadolu'yu baş tacı yapar. Halkın sesi olmaya çalışan şair, çoğu zaman halkın dilini de kullanarak okuyucusuyla bütünleşir. Toplumun acılarını, sıkıntılarını, yaşam savaşını ve ayakta kalma mücadelesini anlatır. Hasan İzzettin Dinamo toplumcu çizgide halkının yanında olmaktan vazgeçemeyen şair için şu yorumu yapacaktır:

“Nevzat Üstün'ün en çok sevdiğim yanı, pek çok şairin ölümsüzlüğe daha yakın olmak(!) düşüncesiyle toplumcu konulardan yan çizdikleri uzun bir dönem içinde toplumcu şiirin güç ve çetin yollarında düşe kalka gitmekten bir an vazgeçmemesidir. Genç şairlerin büyük bir çoğunluğu, sosyal şiirin hiçbir vakit ölümsüzlüğe aday olamayacağı kanısıyla şiirlerini salt renkli sabun köpükleriyle doldururken Nevzat Üstün, en dikenli, taşlı kayalık yollara saparak halkın nabzını tutmak uğruna büyük çabalar harcamış, anlamsız şiirler, şiir dünyasını haraca keserken o, pek az şairle yan yana düzgün anlaşılır tümcelerle ve Türk dilinin gerçek sentaksına uygun toplumcu şiirler yazmaya çalıştı” (Dinamo, 1969: 157).

Şiirdeki tema ve biçim önceliği üzerinde de düşünen Üstün, temayı şiirinde ikinci plana atmaktadır.

“Şiirde konu mu önemlidir? Deyiş mi? Evvela konudan ne kasteddiğimi söylemek isterim. Bana göre şiirde konu başı sonu olan bir hadise değildir. Herhangi bir şey, bir kedinin, bir köpeğin hali, bir yaprağın duruşu gibi bir şey. İşin su götürmez tarafı bunlarsız şiir olamayacağıdır. Fakat önce daha mühim olan tarafı söylenen şeyden fazla, nasıl söylendiğindedir. Bunu söylemekle kuru bir şekilci olarak kabul edilmeyeceğimi ümit ederim” (Üstün, 1951: 8).

Üstün, yukarıda belirttiği gibi “şekilci” olarak tanımlanmaktan da çekinmektedir; ona göre asıl önemli nokta, söylenenle birlikte söyleyişin asıl hedefine ulaşması gerekliliğidir.

2.2.1.3. Şiir ve Şair

Şair; şiire hayat veren, onu var eden kimsedir. Şiirin peşinde yorulma nedir bilmeden koşan duygu, düşünce ve hayallerini okuyucuyla paylaşan insandır, şair. Bu yönüyle bakıldığında şair olmak zordur. Üstün, sanatkâr

olmanın ve her şeyden önce şair olmanın zorluğunu bilen biri olarak “*Gerçek sanatkâr olmak sahiden zorlu şey. Hele şiir yok mu? Deli eder insanı hani*” (Üstün, 1951: 9). diyecektir.

Şair, tanımı yapılması güç bir işle uğraştığı için kendi adında da bu zorlukla karşılaşmaktadır. Şiir gibi, şairin de tanımını yapmak, niteliklerini belirleyip farklarını ortaya çıkarmak ve bunun kalıba dökmek pek mümkün değildir. Sanatın kalıplarının olmaması, özgür bir platformda ortaya çıkışı, tam da bu noktada anlaşır bir hal almaktadır.

Üstün, şiir yazan herkesin şair olamayacağını bilir. Şiirin biçimsel özellikleri hakkında gerekli bilgiye sahip olmayan, biçim üzerine düşünüp çalışmayan insanların şair olamayacağını söylemektedir. Şair olmak, birkaç kişinin beğendiği sözcükleri bir araya getirmek değildir, şiir ciddi bir iştir.

“Kimi insan vardır, ister ki şiir dediğimiz şeyi kendi de yazıversin. Hele vezin derdi, kafiye külfeti de olmadıktan sonra birtakım cümleleri alt alta koymakla bu iş de böylece olur biter. Üç beş dost da bu yazılan şeylerde bir deha eseri görüyorsa mesele kendiliğinden bitmiş demektir. Artık bütün iş, görünüş meselesidir. Kıravatı hafifçe aşağı çekip, bir de sakal koyverdi mi işte size bir şair. Şairin başında mum yanmaz ya” (Üstün, 1951: 9).

Şair, dış görünüşüyle ayırt edilebilecek bir kimlik olmamalıdır. Şair için önemli olan şiiri sevip şiire gerçekten hizmet edebilen ve ürettikleriyle yeri doldurulamayan bir kimliğe sahip olmaktır. Bu bakış açısıyla şaire ve şiire yaklaşıldığında şairin şiiri sevme gerekliliğinin altı çizilmelidir. Sevgiyle yapılan her işte olduğu gibi şiir de sevildiğinde özündeki değerini bulacaktır. Üstün, Türk Edebiyatı’nda en büyük eksiklik olarak şiiri seven ve sevmeyi bilen şairin azlığını görmektedir.

“Şiiri sevme sanatı: Biraz evvel de yazdığım gibi bizde eksik olan nesne şair değil. Şiiri sevmesini bilen kimsedir. Öyle sanırım ki şiiri sevmek onu yazmak kadar önemli bir şeydir. Kimi insanlar der ki ben şiiri ekmek gibi, su gibi seviyorum. Onlar da bu laflarıyla zannediyorlar ki bundan büyük laf ve iş olamaz. Oysaki şiir sevgisiyle, ekmek sevgisi, zeytin ve helva sevgisi aynı şey değildir. Şiiri ekmek gibi seven kimse, şiiri kızarmış hindi gibi sevmekte de gecikmez. Dıştan bir bakışla yeni şiir bir kolaylığa kavuşur gibi oldu. Bunun

kötülükleri üstünde durmanın lüzumu gün gibi aşikâr. Okuyucuyu iyi şiirle, kötü şiir arasındaki farkı karıştırdı. Bütün bütüne bu işi bir mizah konusu olarak ele aldı. Şiirin bu hali doğrusu yürekler acısıdır. Ama aslında bu yeni şiirin, gerçek şiirin düştüğü hal değil onun görüşünün düştüğü haldir” (Üstün, 1951: 7- 10).

Şairin bir başka şairden etkilenme noktası, yıllarca tartışılan konulardan biri olmuştur. Etkilenme konusu ve sınırı öznel bir yorum olup kişiden kişiye göre değişiklik gösterecektir. Üstün, bir şairin kendinden önceki bir başka şairden dünya görüşü noktasında etkilenmesini doğal bulur:

“Etkiyi şöyle almak gerekir bence, bir şair kendinden önce gelmiş sanatçıdan etkilenmişse, ister-istemez kendi dünya görüşüne uygun bir şair seçmiştir. Ya da o şairin dünya görüşünü benimsemiştir. Bu anlamdaki bir etkilenmeyi benimsiyorum” (Kurdakul, 1961:6).

Üstün, bu etkilenmenin sınırlarını kendince çizer, “mısra yapısı ve şiirin biçimi” bakımından uzun süren bir etkilenmeye sıcak bakmaz. Hatta uzun süren bir etkilenmeyi “*şairin yaratıcı bir niteliği olmadığı*” (Kurdakul, 1961: 6) göstergesi sayar.

Şairler, bu dünyanın en ağır işçileridir; çünkü bütün hayatları şiir üzerine kuruludur. Yazılan bütün şiirler aslında tek bir kaynaktan ortaya çıkar. Biçim ve tema değişse de şiirin özü birdir. Bu bütünlük şair ve şiir ikilisinin ayrılmaz birlikteliğinden ortaya çıkmıştır. Bu bütünlük düşüncesini Üstün, bir yaşam savaşı olarak değerlendirmektedir: “*Kolay bir bakışla şiir bölünebilir. Şair de bu bölünmelerin içindedir sanılır. Oysa iki tane şiir yazabilmiş tek bir şair yoktur. Her şair bir tek şiir yazar, bütün yaşamında onu bitirmeye savaşı*” (Üstün, 1960: 6).

Üstün, şairin bu yoğunluğunu şu sözlerle dile getirecektir: “*Şair bir devleti yönetmiyorsa işinin çokluğundandır. Yapamadığından değil” (Üstün, 1960: 6)* Şair bu sözleriyle aynı zamanda şairlerin her işi yapabilecek güce ve yeteneğe sahip olduğunu da anlatmak ister. Bu düşüncesini şu sözleriyle pekiştirir: “*Şairi insanlardan bir insan diye ele alanlar, yanılmaların en büyüğüne düşerler” (Üstün, 1960: 6).* Şair yaradılışı gereği özeldir ve bu ayrıcalığıyla diğer insanlardan farklıdır onlarla bir tutulmamalıdır. Şiirin bir okuyucuya kazandırdıkları da diğer kazanımlardan farklı olacaktır. Bazen

şiiirin bir mısrasında anlatılanlar ciltler dolusu anlatılan duygu ve düşüncelerden çok ve önemli olabilir. Bu bilinçle Üstün “*Bir mısranın iyi bir okuyucuya getirdiklerini kaç kitap getirebilirdi?*” (Üstün, 1960: 6) diyerek şiiirin yoğunluğunu ve bu özel yönünü vurgulayacaktır.

2.2.2. Türk Şiirine Bakışı

Sovyetler Birliği'nden Batı'ya adlı kitabının “Ehrenburg'la” başlıklı yazısında Üstün'ün Türk şiirine bakışının kısa bir değerlendirmesini bulmak mümkündür.

Nevzat Üstün, Türk şiirinin düzyazı gibi kendi çizgisinde yürümediğini daha çok Batı'nın etkisinde ilerlediğini düşünür: “*Şiirimiz, düzyazı ile aynı çizgide yürümemiştir. Batı'nın etkisi şiirimizde daha çok görünür*” (Üstün, 1966a: 107). Üstün, Nazım Hikmet'le birlikte özgür bir şiirin geliştiğini yalnız daha sonra bu özgür şiirin ondan bağımsız olarak ondan etkilenmeden başka yönlerde gelişme gösterdiğini belirtir. Üstün'e göre “*Şiir bizde çok sevilen az okunan bir şeydir*” (Üstün, 1966a: 107). Orhan Veli ile başlayan yeni şiir akımının yani Garip akımının belli bir kanalla anlatmakla güç olduğunun altını çizer. 1930'dan sonraki Türk şiirine hizmet edenlerin sadece adını saymakla yetinir:

“*Türk şiirinin 1930' dan sonraki uçları arasında, Fazıl Hüsnü'yü, Cahit Sıtkı'yı, Orhan Veli'yi, Oktay Rıfat'ı, Behçet Necatigli'i, Cahit Külebi'yi, A.Kadir'i, Rıfat Ilgaz'ı, Metin Eloğlu'nu, Atilla İlhan'ı, Edip Cansever'i, Turgut Uyar'ı, Necati Cumalı'yı, Ercüment Behzat'ı, Melih Cevdet'i sayabiliriz*” (Üstün, 1966a: 107).

Üstün, Ehrenburg'la söyleşisi sırasında o an için aklına gelmeyen ;ama kendisinden söz ettirebilecek güçte birçok şairin bulunduğunu söyler ve Sabahattin Kudret Aksal ve Cemal Süreyya'yı örnek gösterir. Üstün, bu değerlendirmeyi yaparken bu şairlerin kendi akımlarının şairi olduğu ve Batı etkisinde kaldıklarını söylemektedir. Türk şiiri üzerinde etkili olan Batılı şairlerin isimlerini de veren şair, en çok etkilenilen isimler olarak Eluard, Prever, Michaux, Dylan Thomas'ı sayar. Üstün, şiiri için aynı değerlendirmeyi yapmak mümkündür. Ahmet Oktay'ın “Jest'ten Siyasal Bilince” adlı yazısında

Üstün'ün Garip Akımı'nın etkili olduğu bir dönemde şiire başladığını ve şarin bu çizgide şiirini geliştirdiğini Baudelaire ve Paul Eluard gibi Batılı şairlerden etkilendiğini görürüz:

“Nevzat Üstün'ün ilk şiir kitabı 1946 tarihini taşıyor. Şunu söylemek mümkün görünüyor: Bu şiir, Garip Akımı'nın egemen konuma geldiği, şiirsel söylem düzeyinde alternatifsiz kaldığı bir dönem boyunca gelişti ve biçimlendi. Akımın hem en ünlü adı, hem de kuramcısı olarak tanınan Orhan Veli, daha 1937 yılında, Ulus gazetesinin bir soruşturmasını, arkadaşları Oktay Rifat ve Melih Cevdet Anday'la birlikte şöyle yanıtlamaktadır: “Bugün ölmekte olan ve doğmakta olan bir şiir vardır. Yeni diye tanıdığımız nesil hala Baudelaire'in ve muasırlarının bacakları arasındadır” (Oktay, 2009: xv).

3.ESERLERİ

Amerikan Koleji'ne başlamadan önce şair, ilk şiirini 1935'te bir çocuk dergisinde yayımlamıştır. (T.B.E.A., 2001: 881) Okuma sürecinin, çocukluk ve gençlik yıllarının meyvelerini veren Üstün "Oluş" adını taşıyan ilk şiir kitabını ise 1946'da yayımlamıştır. Şiir serüveninin başlangıcı olan bu kitap ve ilk şiirleri için "Oktay Rifat'ın tavrı görülür" (T.B.E.A., 2001: 881). yorumu yapılmıştır. Sanat yaşamında şiire öncelik tanıyan şairin yayımlanan yedi şiir kitabı bulunmaktadır. Bu kitapların adları, baskı yeri ve tarihleri şöyledir:

1. Oluş(İstanbul, 1946), 2. Yaşadığımız Devre Dair Şiirler (İstanbul, 1951), 3. Cüceler Çarşısı (İstanbul, 1955), 4. Yitikler Kapısı (İstanbul, 1960) 5. Güneş Ülkesi (İstanbul, 1964), 6. Hey Sen Amerikalı (İstanbul, 1967), 7. Ak Yeşil Kavak Ağaçları (İstanbul, 1972).

Şairin bunların dışında bir toplu şiirleri, bir de seçme şiirlerinin yer aldığı iki kitabı daha bulunmaktadır: 1. Köprübaşı (İstanbul, 1968), 2. Beklenen Sabah (İstanbul, 1978).

Üstün, şiirlerinin yanında öyküleriyle de tanınan yazarlardan biridir. Şu ana kadar basılmış öykü kitapları, basım tarihlerine göre sırasıyla şöyledir: Yaşama Duvarı (İstanbul, 1964), Almanya Almanya (İstanbul, 1965), Çıplak (İstanbul, 1970), Boğaların Ölümü (İstanbul, 1975a).

Şairin ayrıca gezi ve inceleme türünde eserleri de bulunmaktadır: Sovyetler Birliği'nden Batı'ya (İstanbul, 1966a), Karın İçindeki Portakal: İsveç (İstanbul, 1972), Üçüncü Bir Dünya (İstanbul, 1974), Almanya Beyleri ile Portekiz Bahçeleri (İstanbul, 1975b).

İnceleme alanındaki eseri Türkiye'deki Amerika (İstanbul, 1922)'dir.

İKİNCİ BÖLÜM

ŞİİRLERİNİN TEMA BAKIMINDAN İNCELENMESİ

1. Kaçış

İnsan, yaradılışı gereği karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu karmaşık yapıda insan, hem “tek” olmak ister hem de “çok”. Teklik duygusu, başkalarının koyduğu sınırlar içinde yer almadan evrende hüküm süren tek canlı gibi hissetmek ve hareket etmek düşüncesinden gelir; çokluk duygusunun temelinde ise varoluşunu paylaşacak diğer bir canlı ile bütünleşme isteği yer alır. İşte bu nedenle insan, çelişki içindedir ve insanın kendisiyle savaşı hiç bitmez.

Kaçış duygusu, Nevzat Üstün için özlenen ve istenen bir duygudur. Kaçış duygusunun içinde şairin özgür olma isteği gizlidir. Şair, belirli kalıplar içine sokulamaz, belirli kalıplar içinde yaşayamaz. Hem kendi yaşantısında hem de şiir ekseninde özgürlüğü savunan şair, “Kır Tanrısı” adlı şiirinde maddi dünyanın koyduğu sınırlardan kaçış isteğini belirtir.

“Böyle çizgiler kareler içinde yaşayamam ben”

(Y.K- Kır Tanrısı, s.20)

Dizelerinde de görüldüğü gibi kurallar ve sınırlamalar onun kişiliğine aykırıdır. İçinde olanı, özü bulmaya çalışan şair, maddî dünyadan kaçır. Doğumun verdiği çıplaklık, şairin özgürlüğüdür. Kaçış; beraberinde arayışı da getirmiş ve şairi, insanlığın özündeki gizi aramaya yöneltmiştir.

“Ben böyle yaşıyamam

Sen olmalısın yanımda

Denizin üstüne varmalıyız

Anadan üryan girmeliyiz karanlıklara

El yordamıyla bulmalıyız bizde olanı” (Y.K-Kır Tanrısı, s.19)

Özgür olma psikolojisi, şairin bütün benliğini kapladığı için içinde bulunduğu ortamdan ve ruh halinden uzaklaşma isteği beraberinde kaçışı getirecek ve özgürlüğe kaçış olarak şiirinde işlenecektir. Şairin gitme

eyleminin temelinde gizli ve çözülmeyi bekleyen bilinçli bir kaçış arzusu bulunmaktadır. İkilem içinde kalan benlik, ruhsal bunalımla birlikte kimlik karmaşası yaşar. Tam bu noktada şairin bölünmüş kişiliği, şaşkınlıkla bölündüğü kimlikten bıraktığı kimliğe bakmaktadır. İçinde yaşanan bu kaos ise şair, ölüm ve onun getirdiği özgürlükle anlatmaktadır. Tüm bu yaşananlar -bilinçli ya da bilinçsiz- bulunduğu durumdan uzaklaşma yani kaçışla aydınlanmaktadır.

*“Çünkü ben oluyorum
Karımın saçlarını çalıyorum
Serçeli bir akşam oluyor
Bana şaşan bir başka bene varıyorum
Bir anda ölüm olmak var bu işde
Özgürlüğe gidiyorum belki daha da ötelere*

(Y.K- Kırmızı Dudaklı Aşk (120), s.38)

Şairin kaçış psikolojisi, sığınma duygusundan ileri gelir. Başlangıçta bir paradoks gibi görünen bu duygunun altında, bulunduğu durumdan uzaklaşma düşüncesi ile birlikte yeni, huzurlu ve her şeyden önemli güvenli bir ortam bulma arzusu yatmaktadır. İnsanoğlunun varoluş gereğinde saklı olan barınma duygusunun bir getirisi olarak şair, tehlikelerden uzak bir ortamda soyunu ve varlığını devam ettirmek ister. Yaşam mücadelesinin sonucunda kazandığı düşmanlıklar, şairdeki kaçma duygusunu bir dürtüye çevirir. Şiirinde görülen bu kaçış duygusu düşmanlarından ve düşmanlıktan kaçmadır. “Gel” adlı şiirde görülen kaçış ve sığınma çatışması şu şekilde ifade edilecektir:

*“Boyumca düşmanlıklar kazandım ben
Varmak daha ne kadar uzakta
Yıkılınca
Duvarlar
Korku bir özgürlüktür
Vurur ellerini yüreğime*

Gidelim

Hadi gel” (A.Y.K.A-Gel (143), s.72)

İhsan Ada'ya ithaf ettiği “Gel” şiirinde şair, “*Sen soğuk suların sıcağı*” dizesiyle tanımladığı arkadaşına seslenir. Uzaklaşma isteği olarak isimlendirebileceğimiz bu duygunun altında da kaçış eylemi yer alır. Yalnız dikkat çeken nokta, kaçıştaki seslenme ve birlikteliktir. “*Gidelim buralardan*” dizeleri bu duygunun net bir istek haline dönüştüğünün ve bir çağrı niteliği taşıdığıının göstergesidir. Çağrı ve istek, şiirin bu bölümü tamamen okunduğunda daha açık bir görüntüyle fark edilecektir.

“Hadi

Gel

Gidelim buralardan

Sen soğuk suların sıcağı

Bir insan

Bir ova” (A.Y.K.A.-Gel (143), s.72)

Yaşamı her zaman bir bütün olarak kavramaya çalışan şairin asıl amacı, yaşamayı tanımak ve tanımlamaktır. Yaşamla arasına hiçbir şeyi sokmadan ona direkt ulaşabildiğinde yaşamı kavrayabileceğini düşünen şair, bu noktada gövdeyi bile fazla bulmaktadır. Bu noktada ise şair, gövdeden kaçışı yaşar.

“Hadi

Gel

Bir can

Bir diri

Şu gövdeden bir dışarı vuralım

Görelim bakalım yaşamak ne” (A.Y.K.A.-Gel (143), s.75)

Çok yönlü kaçış olarak nitelendirebileceğimiz kaçış duygusunun alt başlığında şairin sevmekten de kaçtığını söyleyebiliriz. Sevme duygusunun eskimesi üzerine ve ölümsüz olmak adına şairin sevme duygusundan uzaklaştığını ve sevgilinin kimliğinde bu duyguyu sürdürmek istemediğini

görmekteyiz. Bunu bir vazgeçiş olarak nitelendiren şair, bir cuma sabahı kararlılıkla sevme duygusunu sonlandırır. Ve duygusal kaçışını şu dizelerle aktarır:

“Vazgeçiyorum

Düpedüz seni sevmekten ayrılıyorum bir cuma sabahı

Sende yaşıyorum sevmek biraz eski oluyor artık

Sende yaşamak ölümsüz olmak yitikler kapısında

Işıklı bir çocuk gazete satıyor

Çıplak kadınlar gazetesini

Bir sigara yakıyorum son bir gazete alıyorum

insanlardan” (Y.K.-Yitikler Kapısı (118), s.36)

Üstün yaşadığı duygusal yoğunluğun getirileri karşısında kimi zaman mutsuzluktan, acıdan kimi zaman da çaresizlik ve çıkış noktası bulamayışından kimi zaman da daha iyi ve güzele ulaşma arzusu ve kavrama isteğinden farklı kaçışlar yaşar. Bilinçli ya da bilinçsiz olarak yaşanan bu kaçışların temelinde uzaklaşma isteği ve gitme duygusu bulunmaktadır. Gitme duygusunun yarattığı kaçışlar, aynı zamanda şairin yeni sığınışları olmuştur. Şair için kaçış, olağan ve zamanı geldiğinde yapılması gereken bir eylemdir.

2. Cinsellik

İnsanoğlunun yaradılışıyla birlikte gelen cinsellik, kendi türünün devamı için bir gereklilik olmakla birlikte fizyolojik bir gerçekliktir. Cinsellik, insanların hayata bakış açısının temellerini oluşturan ve insanoğlunu etkileyebilecek unsurlardan (dinsel, ırksal, siyasal... gibi) biridir. İnsan, toplum içinde gerçek kimliğinin yanına cinsel kimliğini ekler; sosyolojik ve psikolojik alanda bu kimlikle farklı roller üstlenir.

Nevzat Üstün, eserlerinde -hem öykülerinde hem de şiirlerinde- cinsellik üzerinde durur. Cinsellik üzerine düşünüyü anlatır. Cinselliğin hem insan hem de toplum içindeki yerini ve önemini bulmaya çalışır. Özellikle

toplum sorunlarında cinselliğin önemli bir rolü olduğunu altını çizerek. Bu sorunlar için şu yorumu yapacaktır:

“Devenin büyüğünü hendekte unutmamak gerek. Cinsel sorunlar... Ağız bir organdır. Göz bir organdır. Eller, ayaklar, kulaklar birer organdır. Her birinin belli bir işlevi vardır. Bir gereksinmenin karşılığıdır. Yaşamı yürütebilmenin koşullarıdır. Gözü görmeyen, elini ayağını yitiren yaşamın dışına doğru itilmeye başlar.

Cinsellik, bir gereksinmedir. Daha iyi beslenme, daha iyi sağlıklı bakım, daha iyi yaşam koşulları birer gereksinme iseler yaşamı yaşam yapan şeylerse, cinsellik de öyledir ve ilk üç koşuldan biridir. Küçümsemek gereksiz baskılarla yok etmeye ya da diplere itmeye kalkışmak bir işçinin emeğini, ürettiğini sömürmekten daha aşağı bir suç değildir” (Üstün, 1975b: 66).

Toplumlardaki cinsel baskının insan yaşamını olumsuz yönde etkilediğini bilen Üstün, cinselliğin bir gereksinim olarak kabul edilmesi gerektiğini söyler. Bunun bir gereksinim olduğunun kabul edilmediği sürece insanların mutsuz olacağını ve özgür olamayacağını belirtmektedir. Üstün’e göre toplumun cinselliğe bakış açısı değişmediği sürece cinsellik, insanlar üzerinde baskı oluşturacak ve yaşam gerçek amacına ulaşmayacaktır. Bu konu hakkındaki düşüncelerini ise şöyle aktarır:

“Cinsel baskıların egemen olduğu toplumlarda, düzen ne olursa olsun (ister sosyalist, ister kapitalist) yaşam gerçek amacına varmaz. Cinsellik, yalın bir davranış yalnızca çocuk çıkaran bir makine değildir. Çocuk, cinselliğin doğal bir bölümüdür. Cinselliğin kendisi, çocuk yapmaktan çok ötelede başlı başına varlıktır. İnsan soyunun belirgin özelliği, insanı insan kılan kutsal bir davranıştır. Cinsel bunalımlar ve baskılar altındaki insan ekonomik açıdan özgür olsa da, tam bir insan niteliğine kavuşmuş olamaz. Ekonomik açıdan özgür olanın cinsel açıdan da özgür olması varsayımı gününü geçirmiş eski bir varsayımdır. Çünkü deneyimlerle görülmüştür ki “baskı” tek yönde gelişmemektedir. Dinin etken olduğu, kızılığın kutsal bilindiği, ailenin tüm gücüyle yaşadığı bir toplumda, hafta sonu emeğinin karşılığını tam almış olmak gerçek özgürlüğe varmış olmak demek değildir” (Üstün, 1975b: 66).

Cinsellik, varoluşu sürdüren ve bir türün soyunun devamını sağlayan bir eylemdir. Varoluşun tek yasası olan hareketin özünde cinsel birleşim yer almaktadır. İki ayrı beden birleştikçe, yaşam da devam edecektir. Bu çıkış

noktasıyla varoluşa ve cinselliğe bakan Üstün, devinimi her şeyin merkezine koyar.

“Ne umut

Ne korku

Uzayın tek yasası

Sonsuzca devinmektir

Kavuşur maviyle pembe

Bilinçsiz bir cinsellikte”(A.Y.K.A.-A.Y.K.A(138), s.14)

Şiirlerinde kadın ve erkek cinselliği üzerinde duran Üstün, iki farklı bakış açısıyla da bu konuyu işler. Özellikle kendi cinsel kimliğini ve cinselliğe bakış açısını şiirinde konu edinir. Cinselliği ilk olarak cinsiyetin oluşumu olarak gören şair, kendi cinselliğinin uyanışını şu dizelerle anlatır: *“İlk aşk belkemiğimde uyanır/ Öylece kalır”* (C.Ç.- Geçen Günler (97), s.55). Fizyolojisi gereği, erkek olma ve cinsiyet ayrımının farkına varma bilincini yaşamaktadır. Cinsel uyanışı yaşayan şair, cinselliği pratiğe dönüştürmeden cinsel kimliğinin keşfini yaşamıştır. Çocukluktan çıkma ve ergenliğin başlangıcı olduğu için cinsellik daha çok, duygusal ve düşünsel bir boyuttadır. Henüz bir çocukluk merakı taşıyan bu duygu, maddî platforma taşınmamıştır. Ortaokul sıralarında cinsellik kavramıyla tanışan şair, cinselliğin deneyimlenmesi boyutunu farklı bir üslûpla şiirinde işleyecektir.

“Ortaokul belimde bir fitil işlemez

Yüzbaşının kızıyla aşk oyunları

Bir de bakarsın ortaokul müdürünün baldızı

Ete kemiğe döker dişi” (C.Ç.-Geçen Günler (97), s.55)

Şair, kendi kimliğinin dışına çıkarak da cinselliğin uyanışını ve cinselliğin keşfini anlatır. Üstün, erkek bedeninin fizyolojisinde meydana gelen değişiklikleri Süleyman oğlu Yaşar’ın bedeninde konu edinir. Erkekliğe adım atan Yaşar’ın ilk ergenlik deneyimini “akıllı uslu rüyalar” ifadesiyle anlatan şair, ergenliğin yaşanmasını aklın başa gelmesi ve büyüme olarak yorumlamaktadır.

“Süleyman oğlu Yaşar

Köylüydü bencileyin

İlk tohumunda baharın

Akıllı uslu rüyalar gördü”(C.Ç- Gürültü Edenler (81), s.21)

Yüzyıllardır cinselliğin bir tabu olarak görülmesinde ve yok sayılmasının temelinde dinî inanışlar, toplumsal baskı ve yasaklar yer almaktadır. Bilinçli ya da bilinçsiz olarak uygulanan bu yasaklamaların temelinde cinsel birleşmenin kirlilik ve bunun yanı sıra tehlike içermesi inancı yatar. Üstün, “A.Y.K.A” şiirinde dinin cinselliğe olan kapalı tutumunu dile getirir.

“Et

Ete

Değende

Gövde

Gövdeyi

Sevende

Kız arırlar oyuklarında” (A.Y.K.A.- A.Y.K.A. (138), s.22)

Üstün, şiirlerinde toplumsal alanda cinsellik konusunu ele almış ve yüzyıllardır meşrû kabul edilmeyen kız kaçırma başlığı altında yaşanan cinselliğe dikkat çekmiştir. Yasal olmayan bu birliktelik, -üzerinde hak iddia edilebilmesi için yaşanan cinsellik- bir kurtuluş ve sığınma aracı olarak görülmüştür. Şair, sosyolojik bir sorun olan ve yasaklanmış birlikteliklerde bir çıkış yolu olarak görülen kaçma ve kaçırılma olaylarına toplumun çerçevesinden bakmayı seçmiş ve onun gözüyle değerlendirmeyi uygun görmüştür. “Yürüyen Dağlar” adlı şiirinde kişileştirdiği Alidağ’ın ve Beşparmağın gözüyle kaçırılma olayına ve yaşanan cinselliğe tanıklık edilir:

“Kız cıvıl cıvıl bir şeydi

Süt gibi memeleri vardı döşünde

Bacakları taze kabak gibi gergin

*Her yerde bulunmaz böylesi
 Çamlıca'nın tepesine vardılar
 Hani orda iki gözlük
 Yıkık bir ev var ya
 Onun içine girdiler
 Kızın memelerini avucuna aldı adam
 Başladılar öpüşmeye” (C.Ç.-Yürüyen Dağlar (105), s.71)*

Kaçma olayının işlendiği bir başka şiir ise “Yandım Çavuş”tur. Zengin oğlu Kazım’la onun evinde çalışan gündelikçi Kezban’ın kaçışının anlatıldığı şiirde cinsellik, dışardan sezilenebilecek bir şehvet boyutuyla işlenir. Kazım’la Kezban’ın sabırsız hallerini ve müsait olmayan çevrenin etkisiyle bastırdıkları cinselliklerini Yandım Çavuş şöyle aktaracaktır: “*Kazım’la Kezban bir köşede, Hani bir fırsatını bulsalar, el alem demeyecekler*” (C.Ç.-Yandım Çavuş (110), s.83).

Cinselliğin çıkar ilişkisinde bir araç olarak kullanılması, bedene karşılık maddî kazanç sağlanması Üstün’ün şiirinde işlenen bir başka konudur. Özellikle geliri düşük işçi sınıfındaki kadının çektiği sıkıntıları ele alan şair; erkeğin kadının bu zor durumundan faydalanmasını ve kadın bedenine yaklaşımındaki basitliği ve yozluğu da şiirinde anlatır. “İstanbul Üstüne” adlı şiirde kadın bedeninin ve cinselliğinin istismarına rastlanmaktadır. On altı yaşında tütün fabrikasında çalışan, ekonomik yönden zayıf bir kimlik olarak gördüğümüz Hatice’nin temel ihtiyacı olan beslenmesini karşılamak adına cinselliği kullandığı görülmektedir. “*Artık dört fazla zeytin tanesi için/ Bakkalın oğluna elletmiyecek kendini*” (Y.D.D.Ş.- İstanbul Üstüne (67), s.9)

Kadın bedeninin bir meta olarak görülmesi ve cinsellekle elde edilen gelir; Üstün’ün, üzerine düşündüğü ve şiirinde işlediği önemli bir sorundur. Kadının bedenini bir meta olarak görmenin altında aslında kadın cinselliğinin alınıp satılabileceğini düşünmek ve kadının manevî varlığını yok sayıp inkâr ederek onu maddeleştirmek yatmaktadır. Az gelişmiş ve gelişmemiş toplumlarda kadına bakışın darlığından kaynaklanan bu düşünce, kadını

bütün bir varlık olarak görmekten uzak kalmış bir zihniyetin ürünüdür. “Şago-Migi” adlı şiirde ekmek ve pirinç almak, hayatını devam ettirmek için bedenini satan Şago Migi görülmektedir.

“Ne mi yapar Şago-Migi

Kendini satar

Elli cent uzattı mı askerler

Şago- Migi gülümser” (C.Ç.-Şago- Migi (89), s.35)

Çoğu zaman tek başına bir tema olarak işlenmeyen cinsellik, farklı temaların tamamlayıcısı ya da açıklayıcısı konumundadır. ”Anlamak” şiirinde yine tamamlayıcı bir unsur olarak okurun karşısına çıkan cinsellik, kadın ve erkeğin kendi kimliğini anlamasına yardımcı ve açıklayıcı bir unsurdur. Şair, kadınlığın farkına varılması ile cinselliğe açılan kapıdan bakmaktadır.

“Bir kız kadınlığını anlıyor

Ne güzel anlıyor bütün geceleri aydınlık oluyor

*Kat kat açılıyor bir orta şekerli yapıyor erkeğini
bekliyor”*

(Y.K.- Anlamak (115), s.25)

Cinsel kimliğiyle hayata farklı bakan kadın için gecelerin anlamı değişmiştir. Bilgisizliğin ve deneyimsizliğin perdesini kaldıran kadın için söz konusu karanlık, ortadan kalkmıştır. Kat kat açılan şey, kadın için hem karanlık ve bilgisiz günlerinin örtüsü hem de cinselliği bilen ve ona hazırlanan kadın bedeninin giysileridir. Kadın, maddî ve manevî olarak soyunarak cinselliğe ulaşmıştır. Orta şekerli olarak şiirde geçen kahve de bir keyif simgesidir. Kadın, hazzın tamamlayıcısı olarak gördüğü kahveyi evine bağlı, eşini bekleyen kadın imajı ile bütünleştirerek yapmakta ve beklemek eylemiyle de bu duyguyu pekiştirmektedir. Kadın ve erkek arasında yaşanan, belli dönemlerdeki ayrılık ve bekleme eylemi ise şehvet duygusunun tetikleyici unsurudur. Hayatını kadınlığıyla renklendiren bu kadın için şair, “Kadınım diyor kurtulmuş genç kızlığın aptal sıkıntısından” (Y.K.- Anlamak (115), s.25) dizesini söyleyecektir.

Cinselliğin bütün bir şiire sindirildiği ve isminin de aşkla yapılan bir eyleme denk getirildiği şiir, Üstün'ün eşi Şükran Hanım'a ithaf ettiği "Sevişmek Var" adlı şiirdir. Bütünü iki ayrı kimliğin birleşimi üzerine kurulu şiirde cinsellik oldukça kapalı ve dikkatli kullanılmıştır. Karanlık özellikle şehveti, cinselliği çağrıştıran bir unsurdur, şair de bilinçli olarak şiirinde "Benim karanlık gecelerim hep sen de yorgan açar gün ışığına" (Y.K.-Sevişmek Var (116), s.27) ifadesini kullanır. Yine iki bedenin birleşiminde şehveti çağrıştıran "sulu sepken" ifadesini kullanacaktır.

*"Gel ver seni
Sen ben ol
Ustaca bir duvar öreyim çevrene
Bir bahçe insan çiçeklerinden
Daha bir bulut ol
Yağ üstüme sulu sepken
Döktüğüm kanların ikindisinde
Daha bir can ol"* (Y.K.- Sevişmek Var (116), s.27)

Siyasal platform içinde baskı ve kaba kuvvetle yaşanan cinsellik, "Kahve İçimi İhtilali" adlı şiirde görülmektedir. Düzen değişimi içinde harcanan insanlar, şiirde ana unsuru oluşturmaktadır. Kadın bedenine zorla sahip olma, onu kadınlığı ile cezalandırma da bu unsurlar içinde bulunmaktadır: "Sımsıcak bir çığlık/ Uzun gölgelere basıyorum bağıyorlar/ İlk gece çığlıkları kızların" (Y.K.- Kahve İçimi İhtilali (111), s.7)

Edebî türler içinde Üstün'ün ayrı bir önem verdiği şiir üzerine ilginç bir benzetmesi bulunmaktadır. Şiir ve cinselliği birleştiren şair, ikisinden de zevk almanın, hazzı yaşamamanın derinliğine inmekten ileri geldiğini söyler. Şiir de cinsellik gibi bir bütündür ve sonuna kadar gidilmelidir.

*"Dudakta hazzı bulup yaşayanlar sadece
Şiirin tadını duyamazlar bence"* (Y.D.D.Ş.-Ş.K.V.A.D.Ş.(49),s.45)

Üstün, farklı boyutlar altında cinselliğe geniş bir pencereden bakar. Cinsellik üzerine düşünen sık sık yazılarında da bu düşüncelerini paylaşan

Üstün, cinselliği toplumun kendi içinde çözemediği bir sorun olarak ele alır. Üstün'ün yazılarında cinsellik; kadını inanç, toplum ahlakı ve değişen standartlar arasında çıkmazda bırakan bir konu olarak işlenir. Vatan gazetesindeki köşesinde "Cinsel Meseleler" adlı yazısında Üstün, bu çıkmazı derinlemesine anlatır ve "*cinsel ahlakın var olabilmesi için çağının koşullarına, gerçeklerine ve duygularına uygun olma gerekliliğini*" (Üstün, 1963: 2) savunur. Toplumda hızla artan cinsel suçların azalması için de şu öneride bulunur: "*Cinsel yasakları azaltmak, cinsel suçları önlemenin kestirme yollarından biridir*" (Üstün,1963: 2) Tanin gazetesindeki "Ahlsız" adlı bir başka yazısında ise Üstün, cinsel eğitimin gerekliliği üzerinde durur. Kadına, kadının bedenine ve kimliğine sahip çıkan sorumlu bir yazar olan Üstün, cinsel eğitimin en önemli yararının kadına duyulacak saygı olduğunu düşünür: "*Cinsel eğitimin ilk yararı şu olacaktır. Yüzyıllardır duymadığımız, unuttuğumuz bir saygıyı duymak. Sevişmeye saygı, kadına saygı. Uygarlığın temelinde bu iki saygının önemi büyüktür. Uzaya gitmek kadar büyük*" (Üstün, 1961: 2). Şairin ilk kitabı olan "Oluş" ta cinselliğe rastlanmaz. Kadını ve kişisel serüvenleri ele alan kitaplarda cinselliğe daha çok yer verildiği görülmektedir. Üstün şiirinde müstakil bir tema olarak işlenmeyen cinsellik, genellikle şiirin tamamlayıcı unsurları olarak kullanılmıştır.

3. Aşk / Sevgi

Üstün'ün şiirinde aşk, insanoğlunun ve varoluşun özündeki kimliğiyle yer alır. Hayatın içinde kendiliğinden ortaya çıkan ve insanoğlunun yaradılışından gelen bu duygu, şiirin içine sinmiştir. Daha çok, karşı cins duyulan duygu olarak işlenen aşk teması, kadın kimliğiyle birlikte ortaya çıkar. Üstün'ün kendi yaşantısından hareketle anlattığı aşk, zaman zaman sevgi boyutuyla şiirde okuyucuyla buluşur.

Üstün şiirinde daha önce de belirttiğimiz gibi aşk teması, daha çok kadın çerçevesi ile işlenmiştir. Aşkın maddî ve manevî dünyadaki bütün yaradılanlara duyulabilecek geniş çizgisinde şair, seçimini özellikle kadın yönünde yapar. "Mesele" adlı şiirinde bu düşüncesini "*Aşkım kadına*

mahsustur” (Y.D.D.Ş.- Mesele (71), s.84) dizesiyle açıkça belirtir. Üstün’ün, bu dizenin devamında “*düşüncenin şiire mahsus*” olduğunu söylemesi, şairin yaşam felsefesinin temel sorunsalına oturttuğu iki ana başlıktan birinin kadın, diğerinin de şiir olduğunu gösterir. “Mesele” adlı şiir de Üstün’ün temel meselelerinin kadın ve şiir olduğunun bir göstergesi olarak bu düşünceyi pekiştirir.

Üstün’ün aşk tanımını ve aşka bakış açısını, kendi şiirlerinde bulmak mümkündür. Aşkın kimyası gereği; aşkın, kederi içinde barındırdığını ve aşkın güzelliğinin bu kederden kaynaklandığını düşünür. Aşkın güzelliği için “*Kederle karışık aşk güzeldir*” (Y.D.D.Ş.- Güzellik (51), s.48).yorumunu yapar. Bir başka şiirinde ise aşkın naz ve cefayla karışık varoluşundan söz etmektedir. “Leyla ile Mecnun” adlı şiirde Fuzuli’nin ünlü aşk mesnevisine telmihte bulunan şairin Mecnun’un deli olmasındaki nedenini aşkın cefası ve sevgilinin nazı olarak görmektedir.

“Rivayet şöyleki efendim

Leylanın edası, nazı

Bulunmaz gibi bir şeymiş

Mecnunu, mecnun eden aslında

Bu eda, bu cefaymış” (Y.D.D.Ş.- Leyla ile Mecnun (65), s.7)

“Aşk İçin Bir Şiir” de şair tarafından aşkın bir başka tanımı yapılır. “*İnsana vergi bu ince tutku*” diye yorumlanan aşk, içinde inceliği ve yoğunluğu barındırır. “*Seni seviyorum/ Nasıl yoğun/ Nasıl ince/ Balığın oltadan kurtulması/ Ben seni öyle seviyorum işte*” (H.S.A.-A.İ.B.Ş (128), s.7) diyen şair, aşkı bir tutsaklıktan kurtulmak, özgürlüğe kavuşmak olarak görür. İkinci kez verilen yaşama şansı gibi düşünülen aşk, kıymeti bilinmesi gereken ve her anının dolu yaşanması gereken, bahşedilmiş bir duygudur. Şair, aşkı kabul edilmesi gereken, reddi olmayan bir armağan gibi ele alır. Şiirin ilerleyen dizelerinde aşk, şair için insanı durmadan kovalayan bir tutkuya dönüşür. Bütün sıkıntıları ve zorluklarıyla aşk, inkâr edilemeyen bir gerçekliktir.

*“Yalanı yok bunun
 Kaçan insanı tutkularıysa durmadan kovalayan
 Göğüslerinse
 dudaklarınsa
 oralarınsa
 Uyumuş uyanmışlığınsa
 Ölüp ölüp dirilmişliğimse benim
 Yalanı yok bunun”* (H.S.A.- A.İ.B.Ş. (128), s.8)

“Yalanı yok bunun” dizelerinin tekrarı ile şair, aşk duygusunun gerçekliğinin altını çizerek yaşanan duyguların gerçek olduğunu okuyucuya kavratmak istemektedir.

Aşk, hakkında çok şey söylenmesine rağmen tanımı yapılması, zor bir duygudur. Aşkı anlatmanın zorluğu, yaşananların anlatımının zorluğundan ileri gelir. Aşk, tanımlanmaktan çok, yaşanan bir duygudur; tecrübe edildikçe anlamlandırılan; ama yine de başkasına anlatılması mümkün olmayan bir duygu yoğunluğudur. Yıllardır yaşanan bu duygu yoğunluğunu anlatmaya çalışan şairler, farklı tanım ve açıklamalarda bulunmuşlardır. Bu tanımlamaların zorluğunu bilen Üstün, uzun yıllardır yapılan ve biriken eski değerlerden sıkılarak aşkı yeniden düzenlemek gerekliliğini savunur. Şiirine koyduğu başlıktan da anlaşılacağı gibi şair “Yeni-Yepyeni” adlı şiirinde aşkı ve değerleri yeniden gözden geçirir.

*“Aşk işini düzenleyelim
 Kadına bir değer biçelim
 Erkeğe bir değer biçelim
 Şu eski değerlerden bıktık
 Hepsini kaldırıp atalım”* (C.Ç- Yeni-Yepyeni (101), s.63)

Aşkın şiddeti ve yoğunluğu, insanı sıkıntıya ve derde iter. Aşkı yaşayan insan ise sevdiğinden başkasını düşünemediği ve onun yanından başka bir yerde iyi olamadığı için türlü dertlerle boğuşur. Yıllardır “aşk hastalığı” diye bilinen ve çözümünü sevgiliden başka bir şey olmayan bu tutku,

edebiyatın ve özellikle de şiirlerin en popüler konusudur. Üstün de şiirinde bu konuyu es geçmez. “Yandım Çavuş” adlı şiirin kahramanlarından Kezban, yakalandığı aşk hastalığından ve bu hastalığa doktorun çare bulamayacağından söz eder. “*Ben aşka düştüm/ Babam yatalak oldu/ Kasabaya vardım/ Doktor dedim/ Canım doktor/ Çalığa doktor neylesin/ Doktor aşka neylesin*” (Yandım Çavuş (110) , s.83) Aşk, kalpte doğan ve şifasını yine kalpte ve kalbini verdiği kişide bulacak şiddetli bir arzudur.

Üstün’ün şiirinin en dikkat çekici özelliklerinden biri, kendi aşk maceralarını kendisinin kahraman olduğu şiirlerde açık ve net bir şekilde dile getirmesidir. Şair kendi ağzıyla yaşamını ve yaşadığı aşkları okuyucusuyla paylaşır. Şairi şiir yazmaya iten nedenlerden biri de yaşadığı bu aşktır. İstanbul Amerikan Koleji’ne gittiği sıralarda hoşlandığı Ermeni kapıcının kızı Anjel, şairin kalbindeki ilk kıpırtıdır.

“Ermeni bir kapıcı vardı

Bir kızı vardı Anjel

Bende “failatun –failatun” şiirler

Kız desen ilik mi ilik” (C.Ç.- Geçen Günler (97), s.52)

“Nevzat Üstün’ün Son Aşkı” adlı şiir, şairin yaşam serüveni içinde bire bir yaşadığı duygunun şiire yansımalarıdır. Üstün, şiirinde yaşamındaki somut sevgilisini betimler. “*Yıldızları ve Ankara’yı düşünmeden/ İri çağla yeşili gözlerini kapamıştır*” (Y.D.D.Ş- N.Ü.S.A (45), s.40). Şiirin bütünü, sevgiliye duyulan özlemi anlatır. “*Saat gecenin ikisidir/ Nevzat Üstün pencerenin önünde*” dizeleri şairin, sevgilisini düşündüğünü gösterir, şair araya giren mesafelerin yarattığı hüznü yaşamaktadır. Şiirde İstanbul’da olduğunu öğrendiğimiz sevgiliyi merak eden şair, “*Kimbilir şimdi nerede/ Nevzat Üstün’ün sevgilisi yatağın içinde*” (Y.D.D.Ş- N.Ü.S.A (45), s.40).” dizeleriyle ayrılık acısını dile getirir. Ayrılıkları bilen bir şair, olduğunu belirten Üstün, bu aşk hikâyesinin İstanbul’a uzanacağını söyler.

“Kapılar, dağlar ve karanlıklar olmasa

Nevzat Üstün ayrılığa daha çok uyacaktır

*Bir hikâye var yıldızların, bulutların içinde
Bu hikâye nasıl olsa İstanbula varacaktır.”*

(Y.D.D.Ş- N.Ü.S.A (45), s.40)

Yukarıdaki şiirle tema açısından paralellik gösteren “Nevzat Üstün’ün Son Hali” şiirinde Üstün, İstanbul’da bıraktığı sevgilisiyle bir türlü kavuşamamaktan şikâyet eder durur. Kendisinin Ankara’da olduğu için sevgilisinden ayrı kaldığını öğrendiğimiz Üstün’ün şiirinde kendisine seslendiğini görmekteyiz. “*Git artık*” diye kendini harekete geçirmeye çalışan şair, şiirde sıklıkla “sevdiğin kadın” sözlerini tekrar ederek onun, hayatı içindeki önemini de vurgular.

*“Sevdiğin kadın duvarlarda
Sevdiğin kadın ilanlarda*

*Sen hala Ankaradasın
Nevzat Üstün”* (Y.D.D.Ş- N.Ü.S.H.(42), s.36)

“Güneş Ülkesi” adlı şiirde aşk, şairin sarhoşluk derecesinde hissettiği bir duygu yoğunluğu ve cinselliğe uzanan coşkunun boyutuyla okuyucunun karşısına çıkarılır. “*Ben senin oralarındayım/ Hep oralarında/ İki göz bir sarhoşluk başlıyor bende büyümeye/ Seni seviyorum*” (G.Ü- Güneş Ülkesi (127), s.22) Sevgi, aşkın arzu dolu yataklarında sevgilinin bedeninde gezinir ve mahremiyete ulaştığında sarhoşlukla karşılaşır. Cinselliği özgürce yaşamayı yasaklayan dinî emirlere de değinen şair, “*Günü geçmiş tanrı buyrukları yasaklar sevişmemizi*” (G.Ü.- Güneş Ülkesi(127), s.22) dizeleriyle bu yasakların geçerliliğini yitirdiğini aktarır. Diğer şiirlerinde yinelediği gibi şair, sevgisinin yoğunluğundan ve gerçekliğinden söz eder. “*Nasıl güzel/ Nasıl büyük/ Nasıl gerçek/ Etin ete değmesi gibi yoğun/ Ben seni seviyorum*” (G.Ü.-Güneş Ülkesi (127), s.22)

Sevgisini “*Ben seni sevince/ Elma yiyen bir kadın yürümeye başlıyor*” (G.Ü-Güneş Ülkesi (127),s.22) dizeleriyle aktaran şair, yaradılış efsanesindeki yasak elmaya gönderme yapar. Kadının kendi cinsel

kimliğinden çekinmeden, rahat ve özgür hareket edebilmesinin altını çizer. “*Seni tedirgin eden duygulardan sıyrıl gel/ Al benim insancıl açlığımı/ Uzay çizgisinde doyur*” (G.Ü.-Güneş Ülkesi (127), s.22) ifadesiyle de şair, tüm yasakları ortadan kaldırarak sevgilinin cinselliğini rahatça yaşamasına ön ayak olur. Sevgiliye seslenişte bulunarak cinsel açlığının ve ihtiyacının karşılanmasını ister. “*Nasıl ben oluyorum görüyorsun/ Eflatun renklerin ikindisinde/ Durmadan sevişiyoruz/ Çoğalıyoruz durmadan*” (G.Ü.- Güneş Ülkesi (127), s.27) Seviştikçe çoğaldığını ve gerçek kimliğine ulaştığını söyleyen şair, çoğalmanın sürekliliğini sevişmenin sürekliliğine bağlayacaktır.

Üstün, aşkın korkulardan uzak, yaşanan bir duygu olduğunu ve aşkın da yüreklilik gerektirdiğini düşünür. “Aşk İçin Bir Şiir”de bu korkusuz ve kararlı duruşunu sergiler.

“Korkmam kelimelerin yalın olmasından

Gövdenden korkmam

Denmişlerden deneceklerden

Cinsel davranışlardan korkmam

Yürekliyim ben

iyice yürekli

Sevişmekten korkmam” (H.S.A.- A.İ.B.Ş (128), s.14)

Sevgi, bağlılık ve sahiplenmeyi de içine alır. Bu bakış açısıyla yine aynı şiirde sevgilisine “*Seviyorum seni/ Kurtulamazsın benden*” diyecektir. Sevgisine ve sevdiğine sahip çıkan ve sözünde duran sağlam bir kişilikle sevgilisine seslenen şair, ayrılığının geçiciliğinden bahseder ve günün birinde ona döneceğinin garantisini verir. “*Duruyorum sözümde/ Günü gelince döneceğim/ bekle*” (H.S.A.- A.İ.B.Ş (128), s.14). Üstün, sevgilisine verdiği önemi, değeri ve bağlılığı sevgilinin sözlerini yüreğinde saklayarak gösterir. “*Yüreğimin içinde durmadan ısıtıyorum/ dediklerini/ Bir tekini/ vurgularını bile unutmadım onların*” (H.S.A.- A.İ.B.Ş (128), s.14)

“Bu İş de Böyle Bitti” adlı bir başka şiirinde bir sevgili profili çizer. Üstün, sevebileceği kadında bulunması gereken özellikleri betimler. Sevdiği

kadının dişi özellikler taşıması gerektiğini vurgulayan şair, dış görünümünü tam olarak beğenmediği bir kadını nasıl değiştirdiğini anlatır. “*Baldırı kadar beli olmalı/ Yeni ölçülere aklım ermez/ Saçlarını oğlan gibi kesen/ Hanım efendiden bir sevdiğim vardı/ Vurdum kaltağın kığına tekme/ Yer misin yemez misin/ Şimdi saçları uzadı/ Şimdi ipek gibi yumuşak bir yığın saç/ geceleri döşümüm üstünde*” (C.Ç.- Bu İş de Böyle Bitti (96), s.50) dizeleriyle kadının üzerindeki baskın gücünü de anlatan şair, kadının erkeksi görüntüsünden hoşlanmadığını özellikle belirtir. Alaturka baskın bir erkek tipi görüntüsünü çizen şair, “*Çok alaturka erkekmişim ben/ Tanıdıklarım öyle diyor/ Varsın desinler be/ Dediler de ne oldu sanki*” (C.Ç.- Bu İş de Böyle Bitti (96), s.51) sözleriyle bu durumdan rahatsız olmadığını altını çizer. Şair, bu şiiriyle aynı zamanda gönül ilişkilerinde baskın taraf olduğunun sinyallerini de verir. Sevdiği kadın tipinde belli karakteristik özellikler arayan Üstün, kadının ev yaşamındaki rollerine de değinmektedir. “*Yok neydi o eski hali/ Kahve pişirmez/ Çamaşır yumaz/ Yemek desen/ Lokanta der/ Gerçi elinin derisi bozuldu/ Ama renk geldi yüzüne açıldı*” (C.Ç.- Bu İş de Böyle Bitti (96), s.51) Modern kadın izlenimi yerine geleneksel kadın tipinden hoşlandığını gördüğümüz şairin kadını değiştirebilecek güce de sahip olduğunu şiirinden çıkarabilmekteyiz.

Üstün, yaşamında önemli gördüğü değerleri ve sevdiği şeyleri sıralarken güzel kadını da saymayı unutmaz. Kendi hesaplaşmasını yaptığı “İsimsiz Şiir”inde başına gelen yeni hali anlatır. Şair, çevresindeki insanlara kaybettiği şeyleri anlatırken bunların arasına güzel kadını da koyar. “*Bende severdim/ Ölçülü sözü/ Güzel konuşmayı, genç kadını*” (Y.D.D.Ş- İsimsiz Şiir (55), s.54) Anlatılanların geçmiş zaman kipiyle çekimlenmesi artık bunlara sahip olmadığını bir kanıttır.

“Şenlikli Ev” adlı şiirde Üstün, iki genç arasında yaşanan masum bir aşkı anlatır. On dördündeki bir genç kızın bir askerle yaşadığı ilişkiye şair, gizliden gizliye tanık olur. “*Kız on dördünde/ Herkes gibi ben de biliyorum/ Bir askeri seviyor/ Bazı geceler fenerin altında/ Dudak dudağa görüyorum ikisini*”

(C.Ç.- Şenlikli Ev (107), s.76) Karşıkı sokaktaki bu ilişki tutkulu bir aşktan çok gençlik çağlarının kaçamak, sıcak sevgisini taşır.

Değerler konusunda zaman zaman çelişkiye düşen şair, modern dünyanın getirdiği kirlenmeye ve yıpranmaya karşı maneviyatın direnemediğini düşünür. Düzen karşısında çürüyen ve yenilenmesi mümkün olmayan insanî ilişkilerden şikâyet eder. Umutsuzluğa düştüğü görülen şairin insanları bir arada tutan duyguların zamanla ortadan kalktığına üzüldüğü görülür. Öncelikle dostluğun bu potada yok olduğunu eridiğini düşünen şair, aşkın da değerini yitirdiğini söylemektedir. Her şeyin maddî bir karşılıkla ölçüldüğü dünyada duyguların da artık alınır, satılabilir bir değer taşıdığını ve maddileştiğini savunur. İçini döktüğü “Bacanak” adlı şiirin son dizeleri bu düşüncenin birer göstergesidir.

“Dost deme düşman deme

Beyaz peynirin kilosu

Beş lira

Senin dostluk dediğin bacanak

Senin aşk dediğin

On para” (C.Ç.- Bacanak (102), s.66)

Şiirlerinde zaman zaman umutsuzluğa düşse aşkın zamanın içinde değerini yitirdiğine inansa da Üstün’ün bildiği tek bir gerçek vardır ve bunu tek bir dizede en iyi şekilde şöyle aktarır: “*Sevmek, yaşamak kadar önemli*” (Y.D.D.Ş- Güzellik (51), s.50)

4. Savaş

Savaş; tanımı yüzyıllara, kişilerin ve toplumların hedeflerine göre değişen bir mücadele biçimidir. Tarihî gelişim içindeki tanımlara göz atılacak olursa “*Resmi Sovyet tarifine göre harp, devletler veya sınıfların birbirleriyle yaptıkları silahlı mücadelelerdir, politikanın şiddet ve zorlama vasıtalarına başvurmak suretiyle devam ettirilmesidir*” (Leonhard, 1980: 121). Bu tanım daha sonraları çağın getirileri doğrultusunda biçim değiştirecektir. “*Şimdiki savaşların esasını teşkil eden kaynak kapitalist sistemin kendisine has olan*

uzlaşma kabul etmeyen iç çelişmeleri ve aykırılıklarıdır” (Leonhard, 1980: 121). Üstün’ün şiirindeki savaş teması, değişen dünyanın tükenmek bilmeyen ihtiyaçları ve çıkarları sonucu ortaya çıkan, bu kapitalist sistemin çekişmeleri üzerine kurulmuştur.

Üstün, savaşı içinde hisseder. Savaşın soğuk, kanlı ve korkunç yönünü anlatır. Savaş, şairin dizelerinde yıkıntılarının onarılamayacağı, açtığı yaraların kapatılamayacağı, geri dönüşü olmayan çıkmaz bir yoldur. Dünyanın dört bir yanına ulaşan şair, kıtaları atlamaksızın dünyadaki savaşları anlatır. Savaşın amaçsızlığına dikkat çekmeye çalışır. Şaire göre yeni bir düzen kurmak için yapılan savaşlar, aslında eski düzenlerin tekrarıdır. Savaştan geriye kalan, sadece kaybedilen zaman ve çalınan hayatlardır.

Savaşlar çok yönlüdür ve kullanılan silahlara, kullanıldığı yerlere göre farklı isimler alır. Niteliğine göre kendi içinde bölümlenir. Üstün, savaşın çıkış nedenlerinin görünürde sunî ve komik olaylar olduğunu söyler. Bu çıkış nedenlerinin altında yatan gerçek sebeplerin savaş bittikten sonra anlaşıldığına dikkat çeker. Tanin gazetesinde “Üçüncü Dünya Savaşı” adlı yazısında bu düşüncesini bir örnekle açıklar:

“Birinci dünya savaşı için gösterilen neden Arişüdük Otlo’nun öldürülmesi idi. Birinci Dünya Savaşının çıktığı günlerde dünyanın çoğunluğu bu nedene inanmıştı. Savaş biter bitmez. Bütün dünya aklını başına devşirdi ve bu olaya daha doğrusu bu nedene kahkahalarla gülmeye başladı” (Üstün, 1961: 2).

Tarih boyunca yaşamın içinde varlık gösteren savaşların kaçınılmazlığını gören Üstün, gelecekte de yepyeni savaşların olacağını bilincindedir. Bu bilinçle *“Yepyeni savaşlar var önümüzde/ İnsan eli değmedik savaşlar”* diyen şair, tüm savaşlara karşı olduğunu *“Savaşlarla savaşmayı öğreniyoruz”* (G.Ü.- Güneş Ülkesi (127), s.23) dizeleriyle gündeme getirir.

“Savaşta en çok zarar gören çocuklardır.” düşüncesi şairin şiirinde okuyucuya benimsetmek istediği bir hayat dersidir. Üstün’e göre çocuk ve

savaş; dünyanın en büyük, en önemli sorunudur. Bu nedenle şiirlerinde özellikle savaşta zarar gören çocukları işler. Savaşın kanlı duyguların bir ürünü olduğunu düşünen şair, insanların hain emellerine hizmet eden savaş araçlarının kendi türünü acımasızca yok edişini anlatır. “Kanlı Cuma” adlı şiirde insanların hedefi masum çocuklardır.

*“Bembeyaz bir anlam çizgisi çekiyorum evrene
Bir tank çocukların üstünden geçiyor
Martı gibi dolanıyorum gökyüzünü
Bir yığın kanlı duygu çocukların üstünden geçiyor”*

(Y.K-Kanlı Cuma, s.23)

Hangi coğrafyada ve ne biçimde olursa olsun savaş, yıkım yokluk, yarınsızlık anlamına gelir. İstisnasız tüm dünyada savaşta en çok zarar gören savunmasız çocuklardır. Savaşın ortasında ölümden kurtulsalar bile çocukların büyük çoğunluğu ya yaralanmıştır ya da fiziksel, psikolojik ve cinsel travmaya maruz bırakılmışlardır. Savaş bir sürgünlüktür ve bu sürgünde çocukların kanayan ayakları değil yürekleridir. Bunu bilen şair, savaşın zorluğunu şöyle dile getirecektir:

*“Kanamış ayakları çocukların
Vurulmuş zincirler
Kolay değil”* (A.Y.K.A.- Yalnızlık Öyküsü (145), s.83)

Savaşın soğuk, acımasız yönünü bilen Üstün, bunu bütün çıplaklığı ile şiirine taşır. Gerçek yıkım, insanların beyinde ve ruhundadır; yaşananlar sadece bu yıkımın birer görüntüsüdür. Bu yıkımda acı çekenler yine çocuklar ve onların anneleridir. Üstün, “Aşk İçin Bir Şiir” de bu yıkımın görüntüsünü ve savaşın acımasızlığını okuyucusuyla paylaşır.

*“Kötü yazıyor gazeteler
Tankların altında bir çocuk bacağı
Tam kurtulacakken vurulan bir ana
Tek gözüyle bakıyor yaşamaya”* (H.S.A.- A.İ.B.Ş. (128), s.15)

Şairin “Vurma” adını verdiği şiir tüm insanlığa yaptığı bir çağrıdır. “*Vurma/ Sen vurunca/ bir kan daha çoğalır dünyada*” (H.S.A.-Vurma,(130), s.24) dediği şiirinde “vurma” dizesi bir istekten çok bir sesleniştir. Barışı yok eden insanlara savaşın anlamsızlığını hatırlatma çabasıdır. Savaşın ortasında kalan bir çocuk gözüyle yaşama bakmayı bilen şair, şiirinde onun gözüyle şaşkınlığını anlatır.

“Bak

Vietnam’ın ortasında bir çocuk

Hangi yönde yürüse şaşkın

Ağlarken yıldızlar dökülür gözlerinden

Ağlarken ay saklanır bulutlara

Denizler çekilir en gizli mağaralara

İnsanlığın içinde koskoca bir çöl” (H.S.A.- Vurma (130), s.25)

Üstün bu şiirinde, savaşın insanlığın iç dünyasındaki tüm güzellikleri kuruttuğunu, insanın gönlünü çöle çevirdiğini vurgulamıştır.

Üstün, çocuklar kadar, kadınların da zarar gördüğü savaşı şiirinde canlı bir tablo olarak tasvir yoluna gider. Bu çizdiği tablolarda ana mekân etkilerini tüm dünyanın hissettiği Vietnam, ana olay ise savaştır. Amerika’ya da gönderme yapmayı ihmal etmeyen şairin bu şiirlerde özellikle vurgulamaya çalıştığı, kadın ve çocukların maruz kaldığı korkunç işkenceler ve insafsız Amerikan politikasıdır.

“Kimin işine yarar

Kulağına dolaşan çocukların çığlıkları

Wall-Street’in duvarlarını bile süslemez

İncelmiştir yoksulluktan

Vietnamlı kadınların derileri”(H.S.A.- H.S.A. (136), s.57)

Şairin Vietnam Savaşı’na ve Amerika’ya gönderme yaptığı şiirde Üstün, savaşta savaşan insanların sayısına ve ölen çocukların çokluğuna dikkat çekmektedir.

*“İki yüz elli bin çocuk
Ama yalnız çocuk
İki yüz elli bin çığlık
Ama yalnız çığlık
İki yüz elli bin sessizlik
Ama yalnız sessizlik
Ve bir milyon parmak
uzanmış tetiklere”* (H.S.A.- A.İ.B.Ş. (128), s.9)

Halkı yoksul düşürerek insan kıyımının yapıldığı savaşlarda insanlar, acımasızca yok edilmektedir. Uygarlıklar kan ve kinle beslenmekte ve birer birer ortadan kaldırılmaktadır. Üstün, “H.S.A.” şiirinde Amerika'nın bu savaş politikasını ve savaşta öldürülen insanları anlatır.

*“Vurdun uygarlığını Aztek'in
Vurdun çeşmelerden kadınları
Milyonlarca Karaderili' nin gırtlığına
sarıldı ellerin
Kestin soluklarını
Sürdün Kızılderili'yi bataklara”* (H.S.A.- H.S.A. (136), s.58)

Üstün'ün, savaşı ve kurşuna dizilen insanların öyküsünü anlattığı bir başka şiir ise “Özgürlük”tür. Bu öykünün kahramanlarından biri, diğer şiirlerinde olduğu gibi bir çocuktur. Şiirde savaşın karşısında soluk soluğa kalmış ağlayan bir çocuk yer alır, savaş diğer insanlar gibi onu da tüketmiş çaresiz ve yorgun bırakmıştır.

*“Soluk soluğa
Oturmuş ağlıyordu bir çocuk
Tükeniyordu elleri açılıp kapanmaktan”*
(H.S.A.- Özgürlük (134), s.39)

Şiirin bir başka bölümünde kurşuna dizilenlerin yankısı gelir kulaklara. Üstün, kurşuna dizilenlerin yankısının getirilmesini ister, özgürlüğe giden yolun aydınlığının er geç geleceğini bilir ve seslenir.

*“Al diyorum sana
 Al getir kurşuna dizilenlerin yankısını
 Dönüşmeden sevgiye
 Geri konmaz sabahın aydınlığı
 Aydınlığı çağrılmaz sabahların
 Mutlu değilse geceleri
 Ama gelir”* (H.S.A.- Özgürlük (134), s.39)

Üstün için savaş; çirkin, kanlı bir çığlıktır. Savaşın değdiği her ülkede, her kıtada şair, bu çığlığı duyar.

*“Bir uzun çığlığı getiriyorum sana
 Yarı kanlı bir çığlık
 Bölük pörçük doldurdum yüreğime
 Afrika’dan
 Güney Amerika’dan
 Asya’dan”* (A.Y.K.A.- Çoğulana (139), s.49)

Üstün’ün şiir kitaplarında sıklıkla rastladığımız savaşın ilki, Vietnam Savaşı’dır. Vietnam Savaşı, ABD başta olmak üzere kapitalist müttefikleri ile Vietnam arasında yaşanan savaştır. 1965 yılından 1973 yılına kadar sürmüştür(www.wikipedia.org/ Cezayir soykırımı). Vietnam Savaşı Üstün’ün bütün dünyanın tepkisini aldığı Vietnam Savaşı’nı konu eden şiirlerinin adları şöyledir: “Aşk İçin Bir Şiir (128)(s.7)”, “Vurma(130) (s.23)”, “Hey Sen Amerikalı (136)(s.52)”.

1830- 1862 yılları arasında Fransız yönetiminde olan Cezayir, sömürülerek ülkedeki çok sayıda insan işkence ve kötü muameleden geçirilmiş ve bir buçuk milyon insan öldürülmüştür(www.wikipedia.org/ Cezayir soykırımı). Üstün, tarihe “Cezayir Soykırımı” olarak geçen bu Fransız zulmünü de şiirlerine konu etmiştir. Güneş Ülkesi adlı şiirinde Cezayir’in bu zulme karşı verdiği özgürlük savaşı ve mücadelesi dile getirilir.

*“Çıplak memelerinde Cezayir’in
 Bir korkuydu mavzerleşen*

Özgürlüktü

Çılgınlık” (G.Ü- Güneş Ülkesi (127), s.8)

Şiirin devamında savaşın çirkin yüzü, Cezayir’i sömüren Fransa ile Fransız askerlerinin işkenceleri anlatılır. “*İp ince bir boyun sallanıyordu / Fransalı apoletlerin yerinde/ Gözleri ile geliyordu/ Yarım sevişmelerin yatağından/ Afrikalı bir kadın*” (G.Ü.- Güneş Ülkesi (127), s.8) Üstün, ruhunu ve onurunu bir askerin yatağında bırakan kadını anlatarak savaşın acımasız bir başka yönüne değinmektedir. Savaş, bu sefer canlara değil bedenlere ve ruhlara tecavüz etmektedir.

Şair, kimi zaman savaşları ve ihtilalleri bir ele alır. “Yitikler Kapısı” adlı kitabında yer alan “Kahve İçimi İhtilali” bu şiirlerden biridir. Şair, kendi ihtilalinden hareketle kısa zamanda tarihin derinliklerinde yer alan ihtilallere göz atar. Üstün, ihtilali hep başladığı yerde biten ve durmadan kan akan acımasız ve kolay bir eylem olarak tanımlar.

“Bir Ayşe ihtilal oluyor değiştirim Ayşeyi

Fatma oluyor ihtilal – kolay oluyor ihtilaller –

Hep başladığım yerde bitiyor

Bir kan akıyor durmadan” (Y.K- K.İ.İ. (111), s.8)

Nevzat Üstün şiirindeki savaş sömürgeye ve sömürge düzenine karşı yapılan savaştır. Kendi çıkarları doğrultusunda savaşan bir devletin başka ulusları bu çıkarları doğrultusunda kullanmasına karşı çıkar. Şiirleri incelenirken ayrı ve özel bir başlık altında sömürgecilik teması ele alınmalıdır.

5. Sömürgecilik

Sosyalist kimliğiyle bilinen Nevzat Üstün, kendini ülkesine ve ülkesinin çıkarlarını korumaya adanmıştır. Toplum ve dünya savaşlarını anlatmaya başladığı Yitikler Kapısı kitabından bu yana özgürlük savaşı veren, sömürgeye karşı çıkan toplumların yanındadır. Tek mücadelesi, sömürgeci devletlerden kurtularak özgür bir ülkede yaşamaktır. Bu görüşünü “Türkiyedeki Amerika” kitabında şöyle dile getirir: “*Bağımsızlık, Emperyalizmden kurtulmanın başlıca ögesidir. Türk halkı bugün bu kavganın*

içindedir. İçteki ve dıştaki çıkarıcı güçler, elbirliği yaparak, Türk halkının bu kutsal çabasını önleme gayreti içindedirler.” (Üstün, 1969: 10) Üstün, şiirlerinde ve diğer kitaplarında da bu hedefini ve mücadelesini anlatır.

Üstün'e göre *“Bir sosyalist hiçbir halka düşman olmaz”* (Üstün, 1969: 18). Kendisinin de söylediği gibi şair, halka değil sömürücü zihniyete düşmandır. Şiirlerinde ve kitaplarında sömürgeci devletlerin başı olarak gördüğü Amerika'yı sık sık ele alır. Asıl olarak Amerikan halkına düşman olmadığını altını çizer: *“Benim düşman olduğum Amerikan halkı değil, Amerika'da yaşayan belli bir sömürücü sürüdür”* (Üstün, 1969: 18). Şair, bu sürüyle mücadele edilmesi gerektiğini düşünür ve Amerikan politikasına karşı savaşılmamasını ister. Amerikan politikasının yanında olmayı bütün insanlığa karşı yapılan bir haksızlık olarak görür ve bunu şu şekilde dile getirir: *“Bu günkü Amerikan politikasını savunmak yalnız kendi yurduna karşı değil, insanın, insanlığa karşı sevgisiz olması demektir”* (Üstün, 1969: 19).

Üstün, “Giden” şiirinde sömürgeciliği tanımlar. Şiirde Afrika'nın sömürgeciliğe karşı savaşına gönderme yapar. Ona göre sömürge, her şeyi yok edip kirleten bir eylemdir. *“Afrika beyazında bir kara leke/ Bir kötü giysi sömürgecilik”* (Y.K.- Giden (123), s.48) Sömürge, insanlığa özgürlük kavramını tattırmamıştır. Yaşamadığı ve yaşamadığı için bilmediği özgürlüğe özlem duyan halklar, umutla sömürgeci kurtulma ve özgürlüğe ulaşma mücadelesi vermektedir. Şair, özgürlükle tanışamama duygusunu sömürge altında yaşayan toplumların gözüyle aktarır:

*“Ama ölmedik daha yaşıyoruz-ne güzel-
Ama sevişiyoruz çoğalıyoruz- ne güzel-
Tanklara karşı- yağmur yağar bir sıcak-
Biz daha özgürlük nedir bilmedik”* (Y.K.- Giden (123), s.48)

Üstün'ün sömürgeciliği derinlemesine ele aldığı kitabı, “Güneş Ülkesi”dir. Kitabıyla aynı adı taşıyan “Güneş Ülkesi” şiiri, Cezayir'in uzun yıllar Fransız sömürsü altında kalışını anlatarak başlar. Şair, sömürüye karşı harekete geçilerek savaşılmaması gerektiğini söyler. *“Getirin parmaklarımı*

mavzer tetiklerine/ Durucu değilim” (G.Ü.- Güneş Ülkesi (127), s.10) Şiirde bedenlerine ve kimliklerine tecavüz edilen çocuk yaştaki kızların, sömürülen insanların çığlıklarını duyar ve şöyle seslenir. “Sömürgecilerin ay ışığı yüzlerini getirin/ Beyaz çarşaplarda oynatılan on dördündeki kızların/ Zenci çığlıklarını getirin” (G.Ü.- Güneş Ülkesi (127), s.10)

Şiirde bir başka özgürlük savaşı veren Kongo halkına da yer verilir ve Kongo'nun bağımsızlığı uğruna savaştan ve bu yolda öldürülen Kongo Lideri Patrice Lumumba'nın ülkesi adına verdiği bağımsızlık mücadelesi anlatılır. *“1891 yılında Fransa kolonisi olan Kongo, bağımsızlığına 1960 yılında kavuşmuştur” (www.dunyagundemi.com).*

Bu mücadelenin başkahramanı ise Patrice Lumumba'dır. Sömürgeye karşı savaştan Lumumba, son mektubunda çocuklarına ve halkına şöyle seslenecektir: *“Saygınlık olmayan yerde özgürlük yoktur. Adalet olmayan yerde saygınlık yoktur. Bağımsızlık olmayan yerde ise tek bir özgür kişi yoktur. Hiçbir barbarlık, hiçbir acı ve hiçbir işkence, beni merhamet dilemeye zorlamadı. Başım dik olarak, sarsılmamış bir inanç ve ülkemin kaderine dair derin bir güvenle ölmeyi, kutsal ilkelerimizin küçümsenmesini izleyerek yaşamaya tercih ederim” (www.dunyagundemi.com_ (Kongo Lideri Patrice Lumumba'nın Son Mektubu).*

Üstün'ün sömürgeciliğe karşı savaştan bu lidere gönderme yaptığı şiirinde Lumumba'nın öldürülüşünü anlatır. Üstün, bu infazın altında yine sömürgeci düzenin ve onun liderlerinin parmağı olduğunu düşünmektedir. *“Lumumba gibi genç bir Afrikalı başkanın öldürülmesinde kimlerin payı vardır, kimlerin eli Lumumba'nın kanına bulanmıştır, Lumumba'nın öldürülmesinden çıkarları olanlar kimlerdir, bütün bunlar biliniyor” (Üstün, 1969:126).* Şair, bu bağımsızlık uğruna savaştan özgürlük savaşçısının öldürülse de geride kalan Asya ve Afrika ile umudunun devam ettiğini söylemektedir.

“En güzel sevgileri

Öldürdüler Lumumba'da

Koskoca bir ülke'yi parçaladılar yıldızsız gecelerde

Ne var ki bitmiyor Asya

Afrika bitmiyor” (G.Ü.- Güneş Ülkesi (127), s.11)

Üstün şiirinin devamında sömürgeciliğe lanet eder. Sömürgeciliğe başkaldırır ve öldürülen köylülere dikkat çektiği şiirinde isyanını dile getirir.

“Ağustos yıldızlarının sayısınca mavzer

Sizin sömürgeci yüzünüze çevrilecek

Bir yere tükürüyorum bir size

Jartiyer çeken orospular bırakıyor jartiyer çekmeyi”

(G.Ü.- Güneş Ülkesi (127), s.13)

Üstün, şiirinde ekonomik sömürge düzeninde gelişen olayları da işlemektedir. Bu gerçeklerden biri halkları ekonomik bağımlılığa sürükleyen Rockefeller gerçeğidir.

“1947’de Nelson Rockefeller’in kurduğu Uluslararası Temel Ekonomi Ortaklığı (IBEC) ve dev tarım şirketlerinden Cargill melez mısır tohum çeşitlerini üretmeye başladı. Melez tohumların kendine has kimyasallara, gübrelere ve makinelere ihtiyacı vardı. Bunların satışı da ABD’li tarım şirketlerinin kontrolündeydi. O sıralar amacı modern tarım yöntemlerini uygulayarak ürünü arttırmak ve açlığı azaltmak olan “Yeşil Devrim” Meksika’dan başlayarak, tüm Latin Amerika’ya, ardından da Hindistan ve Asya’ya yayılıyordu” (www.yeniaktuel.com).

Bunun temelinde yine Amerika vardır. Üstün, sömürge düzenin başı olarak Amerika’yı görür. Türkiye’deki Amerika kitabında bu düşüncesini şu sözlerle açıklamaktadır. *“Kapitalist güçlerin en büyüğü Amerika’dır ve yalnız kendi adına işe koyulmamıştır, dünya hegemonyasında bütün sömürücü güçler adına yer almaktadır” (Üstün, 1969: 125- 126).* Çok daha önemlisi Amerika, yeni sömürgeciliği korumakta hatta buna öncülük etmektedir. *“Eğer Amerika yapılandan hoşlanmamışsa yeni bir darbe hazır demektir. Petrol, çelik, pamuk, kahve, buğday gibi uluslar arası birer sorun olan bütün işlerde Amerika ‘Yeni sömürgeciliği’ korumaktadır” (Üstün, 1969: 126).* Şiirde de

geçtiği gibi Amerika'nın sömürge planlarından biri olan "Yeşil Devrim" toplumun bir başka sömürülme aracıdır.

*"Bir yer daha geliyor aklıma ama söylenmez adı
En iyisi Raşomon bakın ne gerçekler var Acunda
Rokfeller gerçeği Brezilya ormanlarında"*

(G.Ü.- Güneş Ülkesi (127) , s.17)

Amerika'nın çok boyutlu sömürgeciliği sınır tanımaz. Derilerinin renklerinden dolayı zencilere işkence yapan, onların toprağına ve beden gücüne sahip olmaya çalışan yine Amerika'dır. Köle olmuş bir zenci liderin gözüyle Amerika'nın sömürgeci politikası şöyledir:

"Genç kara, Amerikalı önder Michael, dünya görüşünü daha doğrusu Emperyalizm ve sömürgecilik karşısındaki tutumunu şöyle açıklıyor: 'Bizler eskiden Afrika'da yaşadık, ilkel araçlarımız ve toprağıımız vardı. Sömürücüler ellerinde kara kaplı kitaplarla geldiler. Bize İsa'nın kardeşliğini getirdiklerini söylüyorlardı. Sonunda ne oldu bilir misiniz? Elimize kara kaplı kitabı tutuşturdular, onun yerine topraklarımızı aldılar. İsa'nın kardeşisiniz diyerek de bizi köle ettiler. İsa ile kardeş olduk mu, olmadık mı bilmiyoru; ama kendileriyle bir türlü kardeş olamadık" (Üstün, 1969: 20).

Üstün "Hey Sen Amerikalı" adlı şiirinde sömürülen zencilerin yaşadığı zulmü anlatır.

*"Dinle beni
Düşmüşsün uzağa çağından
Asılmış omzuna tüfekler
Asılmış zenciler
Amerika'nın ta orta yerinde
Bir çanak kan" (H.S.A.- H.S.A (136), s.59)*

Gazetedeki köşe yazılarında da uzun uzun Amerika'ya ve Amerikan politikalarına yer veren Üstün, Vatan gazetesinde "Amerikan İşi" başlıklı yazısında sömürülen zencileri ve toprağıında yaşayan diğer ulusları anlatır ve

Amerika'ya bir mesaj verir: *“Amerika dünya politikasındaki tutumuna herkesi istiyorsa, her şeyden önce iç politikasını düzeltmelidir”* (Üstün, 1963: 2).

Sömürgecinin konu edildiği bir başka şiir, Özgürlük'tür. Şiirde sömüren ve sömürülenlerin yalnızlığı anlatılır. Şairin *“Aptal sömürmelerin yalnızlığı”* (H.S.A.-Özgürlük (134) s.42) diye anlatmaya çalıştığı sömürgecinin anlamsızlığıdır. Sömürge, yüzyıllar boyunca sürmüş ve insanları yalnızlığa sürüklemiştir. İnsanlığın sürüklendiği yalnızlığı şair, dizelerinde şöyle dile getirecektir:

*“Öldürdüler de bir başına koydular seni
Güney'in en geniş düzlüğüne
Kana bulanmış yüzün akıllı
Kana bulanmış döşün yürekli
Sömürülmüş yüzyıllardan beri
Ellerin ayakların akıllı”* (H.S.A.-Özgürlük (134) s.42)

Üstün, sömürgeye başkaldıran tüm toplumlarda olduğu gibi, kendi ülkesinin özgürlük savaşını verir. Üstün, bu savaşın kolay olmadığını bilen biri olarak *“Özgürlük savaşı kolay bir savaş değildir”* (Üstün, 1969: 23). diyecektir. Bu konuda ise umutsuz olmayan şair, mücadelenin olumlu sonuç vereceğine inanır. *“Ne var ki, özgürlüğü için uğraşa girip de başarıya ulaşmamış toplum yoktur yeryüzünde”* (Üstün, 1969: 23). Bu umutlu bakışın altında şairin bütün dünyanın sömürüye karşı olduğunu bilinci yatar.

*“Bu dünya insanla dolu
İnadına inadına insanla dolu
Tüm sömürmelere karşı dolu
Değdir bir kez gözlerini
Değdir de bak”* (H.S.A.-İnsanla Büyüdü (135), s.50)

Ülkesini kendi çıkarları doğrultusunda sömüren Amerika'nın tehlikesini fark eden şair, onu ülkesinden kovmak ister ve bunu bir yurtseverlik görevi olarak görür. Türkiye'nin dış politikasını yakından takip eden şair, Vatan

gazetesi köşesinde “Orta Doğu’nun Birleşmesi” adlı yazısında Türkiye’nin konumunu şöyle çizer:

“Türkiye bugün yalnızdır. Kuzey komşumuz Rusya ile aramız açıktır. Güney komşularımız ile aramız açıktır. Avrupa ile aramızdaki ilgi ise, gün gibi meydanda. Biz durmadan isteyen, durmadan ağlayan bir çocuk gibiyiz. Ortak Pazar meselesi, bunun en son örneğidir. Gerek Avrupa, gerekse Amerika bize hep bir ileri karakol, bir öncü birlik gözü ile bakmışlardır. Böyle bakmasalar bile, biz onlar için bir yükten başka bir şey değiliz. Avrupa’nın “Asyadaki küreği” olmaktan öteye geçemeyiz” (Üstün, 1963:2).

Türk milletini Amerika’nın emelleri karşısında korumaya çalışan Üstün, bu uğurda insanları savaşmaya ve birleşmeye çağırır.

“Bu gün Türkiye’deki bütün yurtseverlerin ortak bir görevleri vardır. ‘Sömürücüyü, Emperyalizmi Türkiye’ye sokmamak, girmişleri dışarı atmak. Bütün aydınların, işçilerin, köylülerin tek düşüncesi bu olmalıdır. Bu bizim büyük davamızdır, bunda birleşmeliyiz” (Üstün, 1969: 21).

Sömürgecilikle savaşmayı bir dava olarak kabul eden Üstün, onları ülkeden gönderme yollarını anlatmaktadır. Bu “Önce politik yollarla, mitinglerle, daha olmazsa kovarak ‘Amerikalıyı evine göndermeliyiz.’ Türkiyemizin geleceği buna bağlıdır” (Üstün, 1969: 23). “Aşk İçin Bir Şiir” inde de, çocuk katili olarak gördüğü Amerika’ya seslenir ve Amerika’nın yaptıklarının ortaya çıkmasını ister.

“Kalk git. Vietnam’a

Kalk git

Tam alınının ortasından vur

Büsbütün dökülsün aptallığı ortaya

Çocukları öldüren bir Amerikalı var ya

İşte o Amerikalıyı” (H.S.A.- Aşk İçin Bir Şiir (128),s.17)

Amerika’nın, sömürdüğü bütün topraklardan gitmesini istediği bir başka şiirinde ise Üstün, Amerika’yı kendi ülkesinde görmekten sıkıldığını söyleyecektir.

“Usandık ÷lkemizde seni görmekten
 Git artık
 Güney Amerika’dan git
 Vietnam’dan git
 Türkiye’den git
 Git artık” (H.S.A.- H.S.A. (136), s.62)

Sonuç olarak sömürgecilik, Şairin, Şiirinde duyarsız kalmadığı, hem yazı hayatında hem de kendi özel hayatında mücadele ettiği bir konudur. Üstün’n de Şiirlerinde anlatmaya çalıştığı gibi sömürgecilik, yöntemleri farklı olsa da tek bir amaç için uğraşır: “Kapitalizmin çıkarlarını korumak”.

6. Ölüm

Varoluşun kaçınılmaz sonu olan ölüm, insanoğlunun kimi zaman yürekten teslimiyeti kimi zamansa yok saymaya çalıştığı korkulu kaıŐıdır. İnsanda korkuyu yaratan, ölümün zamansızlığı ve sonrasının bilinmezliğinde yatan gizemdir. Yaşam serüveninin nerede, ne zaman, ne Şekilde sonlanacağının bilinmemesi, ölümün gizemini oluşturan ana unsurlardır. Yıllardır insanoğlu bu gizemi çözmeye çalışır. Bu gizemi çözmek için farklı yollara baŐvuran insan, bilimde yanıt bulamadığı zamanlarda yönünü dine çevirmiŐtir. Soruların cevabı, dinsel öğretilerin kaideleri doğrultusunda bulunmaya çalışılmıştır. Çözülemeyen bu gizemli son, insanı yaşamaya daha çok bağlayan bir etken olmuştur.

Şiirlerinde ölüme çok boyutlu yaklaşan ve yüksek sesle sorular sorarak ölümün bilinmez yönlerini araŐtıran üstün, kendi yaşamında da arkasında cevaplamayı bekleyen sorular ve Şaşkın insanlar bırakarak ölüme gitmiştir. Üstün, zamansız bir ölümle yaşamını sonlandırmıŐtır. Farklı biçimlerde canlar alan Azrail, stn’n karşısına trafikte çıkmıştır.

Üstün, Şiirlerinde varoluşu anlamaya ve anlamlandırmaya çalışır. Varoluş serüveninde ölüme bir yer arayan Şair, lm yaşamın bir gereği olmaktan çok, yaşamın bir gerçeği olarak görür. Şair, başından beri bu gerçeği bilir ve sessiz bir teslimiyetle bu gerçekten kaçmaz. Bu nedenle

şairlerinde ölümü bir yolculuk olarak gösterir. Ölümü memnuniyetle karşılar ve ölümü ruhun bir yolculuğu olarak betimler.

Üstün “Kitabe-i Seng-i Mezar” şiirinde, başlığından da anlaşılacağı üzere ölümün anıtını diker. Mezar taşının kitabesinde yaşamı ve onun sırrını çözümlenmeye çalışır. Varoluşu anlamlandırmaya çalışan şair, ölümün sonuçlarından korkmadığını söyler ve onu kayıtsızlık içinde kabullenir. “*Artık korkmuyorum neticelerden/ Görmüşüm bir kere mezarı taşı/ Kainat yıkılmış ne umurumda/ Açmışım yelkeni ölüme doğru*” (Oluş-K.S.M. (5), s.9) Ölümü sessizce kabullenişin altında inancın çözümlenmesi yatmaktadır. Şair, dünyayı yaratan Allah’ın sırrına ulaşmış, ölümü içten kucaklamıştır. Bu dizeler, bu duygunun bir ürünü olarak yazılmıştır: “*Ben buldum Allahı çeviren sırrı/ Dalga, dalga sarmış ölüm içimi*” (Oluş- K.S.M. (5), s.9) Yüzyıllardır korkuyla anılan ve anlatılan ölüm, Üstün’ün şiirinde korku perdesinden sıyrılmıştır. Şair ölümden, ölüm de şairden memnundur. Bu memnuniyet ve ölüme giden sessiz yolculuğun başlangıcı şöyle dile getirilmiştir: “*Ayrılmış hayalim artık kanattan/ Başlamış mezarda insan seçimi/ Ölüm benden memnun ben de ölümden*” (Oluş-K.S.M. (5), s.9) Üstün, şiirinde ölümü kabullenışı anlatmaktan çok, varoluş serüveninin çözümünü anlatmaktadır. Varoluş muammasının çözümlenmesi şairin, ölümü kucaklamasına neden olmuştur.

Üstün, yaşamaktan yorgun düştüğü zamanlarda ölüme sığınır. Uzak bir yol olarak düşündüğü hayat, ölüme doğru uzanır. İnsanoğlu hayat yolundaki yürüyüşünü bitirdiğinde bitmeyen sonsuzluğa yani ölüme ulaşacaktır. Ölüme giden bu yolu ve bu yoldaki yürüyüşünü şiirinde şu dizelerle anlatacaktır: “*Bir yolun ucundan uzak bir yolun/ Bitmiyen sonsuza yürümekteyim.*” (Oluş-Yorgunluk (9), s.13) Yaşamı çeviren, hızla akıp giden zaman çarkına seslenen şair, zamanın durmasını ve yorgunluğun bitmesini ister. Bir insan olarak zamana olan mecburî bağlılığının altını çizen şair, yaşama isyanını dizelerinde aktarır: “*Belimden bağlıyım kuru zamana/ Zamani yutan dev susamış kana/ Çıkrığım çıkrığım yeter dönme dur*” (Oluş-Yorgunluk (9), s.13) Yaşamaktan bıkan şair, kurtuluşu ölümden görür ve

dizelerinde ölümü yüceltir. Onu hayalinde bir abide olarak görmeye başlar: “*Mezar hayalimde bir abidedir*” (Oluş-Yorgunluk (9), s.13) dizesi ölüme atfedilen kutsiyetin derecesini göstermeye yeterlidir.

Üstün’ün ölüme duyduğu yakınlık ve ölüme bağlılık duygusu “Tezatlar” şiirinde de kendini gösterir. Bu şiirde şair, ölüme “Siyah dostlarım” diye seslenecektir: “*Şimdi ovadayız siyah dostlarım/ Toprakta tohum, dalda tomurcuk, mezarda ölüm/ Siyah, şu bizim üç siyahımız*”(Oluş-Tezatlar (11), s.15) Şairin ölümü, sahiplenip kendine dost edinmesinin altında yaşamın kirliliğinden ve kötülüklerinden kaçınma duygusu yatmaktadır. Ölümle birlikte yaşamdaki günahlar unutulup gitmiş ve yaşanılanlar ölüm sayfasında temize çekilmiştir: “*Artık söylenmez oldu günahımız*” (Oluş- Tezatlar (11), s.15) dizesi bu hesaplaşmanın bir göstergesidir.

Ölümü içinde duyan Üstün, zaman zaman kendi ölümünü düşünür. Özellikle kendi ölüm anını tasvir etmeye çalışır. “Anlamalıydım” adlı şiirinde Üstün, ölümün beklenmezliğini ve ölüm karşısındaki şaşkınlığını anlatır. İlk bakışta anlamlandıramadığı ölümü için kendisine hayret eder. Bedeninin dışına çıkarak kendine bakan şair, tabutunu omuzlar üstünde gördüğünde öldüğünü anlar. “*Dört omuz üstünde uzun bir kutu/ Tanıdım şalını, şu bizim salkım/ İnceymiş hastalık, dün yaşıyordu/ Ne garip halimi bir bütün sandım*” (Oluş-Anlamalıydım (12), s.16) Farklı bir bakış açısıyla yazdığı şiirde evini tasvir eden şair, odadaki eşyalarını kişileştirerek ölümünü onların ağzından anlatmaya çalışır. Şairin eşyalarının gözüyle tasvir ettiği ölüm anı şöyledir: “*Ele vermiş sırrı asırlık aynam/ Bezmiş dünyasına köşede mescit/ Gün bu gün der gibi kapılar açık/ Gözlerim karşiki mezar taşında/ Gitmeliyiz diyor uzağa artık/ Terk ediş sihrinin ocak başında/ Sandalye diz çökmüş masam secdede/ Asılmış boynundan duvara gölge/ Bir hayal ordusu loş pencerede/ Esrarını yemiş gecenin köşem*” (Oluş- Anlamalıydım (12), s.16) Bu uzun tasvir, ölümün trajedisini güçlendirmek ve gerçekliğini dile getirmek için kaleme alınmış gibidir. Canlı ve gerçekçi bir şekilde tasvir edilen ölüm, şairin “*Böyle olduğunu anlamalıydım*” (Oluş- Anlamalıydım (12), s.16). dizelerindeki bilinçlenme ve uyanışla son bulur.

Ölümü ve ölüm duygusunu her zaman merak eden şairin, kendi ölümünü tasvir ettiği bir başka şiiri, “Benden Sonrası”dır. Üstün, bu şiirinde ölümünün sonrasında yaşanacakları tasvir etmekte ve evinden tabutla çıktığı anı hayal etmektedir: *“Ne seni görecekim, ne şapka giyecekim/ Kırk bir kere girdiğim evden çıkaracaklar/ Ne para pul isteyip ne ana diyecekim/ Tabutumu dört elden kabre bırakacaklar”* (Oluş- Benden Sonrası (14), s.18) Dizelerde aktarıldığı gibi günlük, sıradan hayatın rutini haline dönüşmüş eylemler, şair için artık son bulmuştur. Şiirin devamında şair, yaşamın maddî çıkara dayanan döngüsüne ve ölümün dehşet verici, çürüten yönüne göndermede bulunur. *“Talkını verecek hoca düşünecek parayı/ Yiyecek ufak kurtlar beynimdeki yarayı”* (Benden Sonrası (14), s.18). Üstün, eve taziye için gelen ziyaretçilerin, ailesini, yaşananları kadere bağlayarak avutacağını söylemektedir: *“Eşten dosttan bir kaç evi ziyaret edip/ ‘Ne yapalım kader bu!’ diyerek avutacak”* (Oluş- Benden Sonrası (14), s.18) Ölüm; bu dizelerde bir alın yazısı, önceden çizilmiş kaderin bir tecellisidir. Üstün, ölümü kader boyutuyla ele alarak ilk kez dinî bir kimlikle ölüme yaklaşır. Diğer şiirlerinde ölümün dinsel boyutuna ve kimliğine rastlanmaz. Üstün, ölüm yasının kısa süreceğini düşünür ve ölümden birkaç gün sonra ailesinin de yaşamın seyrine kapılıp kendi ölümünü unutacağına, yaşamın bütün acıları sıradanlaştıracağına inanır. *“Mevtimden bir gün sonra ‘babam’ işine gidip/ Ah! İki gözüm diyen o ‘anam’ unutacak”* (Oluş- Benden Sonrası (14), s.18)

“Nevzat Üstün’ün Yirmi Yedi Yıllık Hayatı” adlı şiir, şairin hayatının küçük bir özeti sayılabilir. Kendi yaşam serüvenini anlattığı bu şiirde şair, kendi ölümüne de değinmeden geçmez. Ölüm nedenini, yaşamı boyunca işe yarayan bir şey yapmadığına bağlayan şair, çevresindeki insanların beklentilerine cevap veremediğini düşünür. Paşa, vali gibi para ve mevki bakımından yüksek yerlere gelmesini isteyen kişilerin beklentisini gerçekleştirilememiştir. *“İyi ruhlu, kötü ruhlu insanlar/ Neler demediler Nevzada neler/ Paşa oldu Nevzat/ Nevzat valî”* (Y.D.D.Ş.- N.Ü.Y.Y.Y.H. (37), s.28) dizeleri insanların kendi üzerinde kurduğu dayatmacı tavra ve baskıya bir tepkidir. Ümitleri boşa çıkaran şair, şairliği bile tam anlamıyla

yapamadığını düşünür ve şiirinde yirmi yedi yıllık kısa yaşamını, bekâr odasında sonlandırır. Üstün, sanki dizelerinde hayat içindeki umutsuzluğunu ve işe yaramazlığını ölümüyle birlikte gömmeye çalışır.

*“Dün bir cenaze çıktı
Nevzadın bekar odasından
Gümrük deposundaki katiplikten
Ve bir işe yaramayan şairlikten
Paşalıkta, valilikte çok uzakta*

İşte bu yüzden ölüp gitti Nevzadım”

(Y.D.D.Ş.-N.Ü.Y.Y.Y.H. (37), s.28)

“Ölüm” adını taşıyan bir başka şiirinde şair, ölümün beklenmezliğini anlatır. Acaip bulduğu bu durumu sorgular. *“Ne acaib şeysin/ Ölüm/ Ne ne zaman geleceğini/ Bilirim/ Ne de geldiğini/ Hiç de davet edilmediğin/ Bir zamanda/ Çıkar gelirsin karşıma”* (Oluş- Ölüm (20), s.26) Diğer şiirlerinden farklı olarak bu şiirde Üstün, davetsiz bir misafir olarak gördüğü ölüme teslim olmaz. Üstün’ün, sevgi sözcükleriyle anlattığı ve zamansız bulunduğu ölümden kaçtığını görürüz. *“Ama üzülme sen/ Ben yine kolayını bulurum/ Seni atlatmanın/ Canımın canı ölüm”* (Oluş- Ölüm (20), s.26) Ölümle kurduğu yakın ilişki sonucu ölüm üzerinde hakimiyet kuran şair, ölümün zamansızlığıyla baş edebildiğini göstermek istemektedir. Ölümü her zaman kendisine yakın hisseden şair, ölümle kurduğu dostluğu ona seslenişlerinde de dile getirir. *“Canımın canı”* diye ölüme seslenişi bu ilişkinin bir sonucudur.

Ölümün zaman ve mekân tanımaması, her yerde oluşu, Üstün için bilinen bir olgudur. Üstün bunu bildiği için, yaratılan her varlıkta ölümü duyar ve görür. “Yolda Gezenler” adlı şiirinde şair, ölümlerin konuşmasını dinler. *“Dinlemek ahenginde vehmin/ Ölümler konuşmasını”* (Oluş- Yolda Gezenler (24), s.30) “Mübhem ve mânasız korku” anlamına gelen vehim, şiirde ölümlerin konuşmasının yarattığı bir ahenk olarak ele alınmıştır. Bu ahengi şair, bütün yeryüzünde bir şiir olarak duyabilir. Ölüm, belirsizliğinin yarattığı korku ve ölümlerin konuşmasının yarattığı ahenkle birleşerek her varlıkta duyulabilecek

bir poeme (şiiire) dönüşmüştür. “*Toprak altında, gök yüzünde/ Ve bir kadın dudağında ölüm poemi*” (Oluş- Yolda Gezenler (24), s.30)

Ölüme başkaldıran, yeri geldiğinde ölümü atlattığını söyleyen şair, “Hüvel-Baki” şiirinde sessizce ve direnmeden ölüme teslim olur. Ağır ağır ölüme doğru yürüyen ve yaşamın bitişine hazırlanan şair, ölüme götüren yolların acımasızlığını dile getirir. Ölüm adlı şiirinde “*Canımın canı*” (Oluş- Ölüm (20), s.26) diye seslendiği ölüm ve onu ölüme götüren güvendiği yollar artık şairin isteklerini dinlememektedir. “*Ağır ağır götürdü beni/ Bir çıkmaz misali ömrün sonuna/ Gün görmüş diye bildiğim yollar/ İstememişsin kim dinler*” (Y.D.D.Ş.- Hüvel-Baki (38), s.29) Bu şiirde şair, ölüm mevsimi olarak tabiatın da canlılığına son verdiği ve ölüme hazırlandığı sonbaharı seçmiştir.

Kendi ölümü ile tabiatın ölümü arasında bir paralellik kuran şair, yaşamı tatlı meyvelerle dolu bir bahçeye benzetmektedir. Kendisi için yaşam bahçesi artık hayal ettiği meyveleri yetiştiremez duruma gelmiş; yaşam, miladını doldurmuştur. Şair için, bu dünyadan alınacak bir şey kalmamış ve bütün hesaplar kapatılmıştır. “*İşte geldi nihayet güz mevsimi/ Ya, hayal ettiğim tatlı meyvalar/ Bu diyarda yetişmez oldu/ Bahçeyi geride bıraktım dostlar*” (Y.D.D.Ş.-Hüvel-Baki (38), s.29) Şair, yaşamla vedalaşmasını tamamlayıp dostlara gerekli açıklamasını yaptıktan sonra yaşam içinde onu savuran rüzgâra çıkışmayı da ihmal etmez. “*Bu denlü sert esmesen de olur/ Yeter beni savurduğun rüzgar*” (Y.D.D.Ş.-Hüvel-Baki (38), s.29)

Ölüm, insanoğlunun hayatla bir vedalaşmasıdır. Yeri ve zamanı geldiğinde yaşanacak ayrılık için bazen vedalaşmaya vakit kalmaz. Üstün, bu bilinçle “Hoşça Kalın” şiirinde yaşamla ve dünyaya ait bütün varlıklarla tek tek vedalaşır. Bu vedalaşma sakin, hüzünlü ve planlıdır. Üstün’ün beş dörtlükten oluşan bu şiirinde sırasıyla vedalaştığı kavramlar incelendiğinde şairin yaşam içindeki öncelikleri ortaya çıkacaktır. “*Hoşça kalın/ Dünya insanları*” (Y.D.D.Ş.-Hoşça Kalın (47) s.43) diye seslendiği ilk dörtlük, Üstün’ün yaşamının merkezine insanları koyduğunun ve içinde taşıdığı sınırsız insan sevgisinin bir göstergesidir. Bir başka dikkat çekici nokta, bir sonraki dörtlükte yine dünya insanlarına seslenmesidir. Şiirinde özellikle iki dörtlükte insana

seslenmesi, şairin insana verdiği değer bir kanıtı olarak görülebilir. Üçüncü dördlükte Üstün, dünya nimetleriyle vedalaşır. “*Hoşça kalın/ Dünya nimetleri/ Ben yokken de mesut olun/ Sizleri hatırladığımı düşünerek/ İnsanlar için yorulun*” (Y.D.D.Ş.-Hoşça Kalın (47) s.43) dizelerinde şair, dünya nimetlerine insanlar için yorulmaları gerektiğini hatırlatır ve onların insanlara hizmet ettikçe hatırlanacağını bilmelerini, bu nedenle de mutlu olmalarını ister. Bu dördlükte şair, dolaylı da olsa yine insanları ve onların rahatını düşünür. Diğer dördlükte şairin vedalaştığı, kendi şiirleridir: “*Hoşça kalın/ Şiirlerim benim/ Size de ihtiyacım yok artık/ Neylersiniz bir kere/ Eski arzuları bıraktık*” (Y.D.D.Ş.-Hoşça Kalın (47) s.43) Üstün, şiirlerinden eski arzu olarak bahseder, yaşama hesaplaşmasını tamamlayan şair, şiir defterini de böylelikle kapatmıştır. Son dördlük, şairin insanlar kadar çok sevdiği ve vazgeçemediği tabiattır. Ölümün iyi yanı, şairin çok sevdiği tabiata kavuşup onun bir parçası olmasıdır. Şair, bu niyetle kendini toprağına emanet eder: “*Hoşça kalın/ Taşlar, topraklar/ Vücudum size emanet/ Bir ağaç bitirin üstümde/ Arzu ederseniz şayet*” (Y.D.D.Ş.-Hoşça Kalın (47), s.43) Şiirde şair, ölüm anında yaşadığı duyguları ve bir başka boyuta geçerken hissettiği değişimleri dile getirmektedir: “*Ben artık sizden değilim*” (Y.D.D.Ş.-Hoşça Kalın (47), s.43) dizesiyle şairin insanlara yabancılaşarak dünyayla bağını kopardığını “*Düşüncelerimde sessizlik/ Rüzgarlar içindeyim*” (Y.D.D.Ş.-Hoşça Kalın (47), s.43) dizeleriyle de ölümün sessiz ve soğuk nefesini hissetmeye başladığını söyleyebiliriz. Ölüm yani ruhun bedenden ayrılarak boyut değiştirmesi Üstün’ün şiirinde acısız, gürültüsüz farklı bir deneyimdir.

“Ölü” adlı şiirde ölüm teması, toplumsal zeminde ele alınır. Toplumun fail-i meçhul cinayetlerine gönderme yapan Üstün, şiirde sokak ortasında bırakılan ve kimse tarafından sahiplenilmeyen bir ölüyü anlatır. “*Savcı bey savuştu/ Cellat başı savuştu gitti/ Durur muydu ya sabah rüzgarı/ O da savuştu gitti*” (C.Ç.-Ölü (90), s.38) İronik bir söylemle olaya yaklaşan Üstün, şiirinde devletle bütünleştirilebilecek savcının olaya duyarsız kalmasını eleştirir. Ayrıca şiirin devamında sabah rüzgârının bile çekip gitmesi, şairin şiirde mizahî duyguyu ortaya çıkarmak için kullandığı bilinçli

bir söylemdir. Ortada kalan sahiplenilmediği için de gelen geçenler tarafından bir o yana bir bu yana sürüklenen ölü, saat rakkasına benzetilmiştir: “*Kaldı mı yapayalnız ortada/ Saat rakkası gibi ölü/ Bir o yana bir bu yana*” (C.Ç.-Ölü (90), s.38) Üstün, ölünün bulunduğu yerin ilginçliğine de dikkat çekmektedir. “*Ölü değil de mübarek sanki/ Kadırgada bayram yerinde*” (C.Ç.-Ölü (90), s.38) Ölünün bu kadar göz önünde olması ve kimsenin dokunmaması nedeniyle ölüye atfedilen kutsiyet, ölünün mübarek sıfatıyla anılmasına neden olmuştur. Şiire bütünüyle bakıldığında Üstün’ün ölüm duygusundan çok ölüm şeklini irdelemeye çalıştığı ve toplumsal bir sorun olan çözümlenemeyen cinayetlere gönderme yaptığı görülür.

Şiirinde tamamlayıcı tema olarak da ölümden yararlanan Üstün, varoluş serüvenini anlattığı “Ak Yeşil Kavak Ağaçları” şiirinde bu bakış açısıyla ölümü ele alır. Şiirde ölüm, insanoğlunun yaradılışı ile birlikte varlık gösterdiği için ölümün zamanı önceden belirli olarak gösterilmiştir. Üstün, şiirde ölümü gideceği adresi daha önceden belirli, paketlenmiş bir nesne olarak ele alır. Üstün bu tavrıyla, ölüm gibi soyut bir kavramı somuta taşımıştır. Ölüm, boyutları, nitelikleri, sınırları belirli olmayan apayrı bir dünyadır. Bunun üzerinde daha net konuşmak isteyen şair, soyutu somuta taşımayı bilinçli olarak tercih eder. “*Özelikle paketlenmiştir/ Ölüm/ Yazılmıştır üstüne/ Okunaklı bir yazıyla/ Sokağı caddesi hanesi/ Açılınca çıkar ortaya /Direnenlere kurşun/ Ozanlara her çeşidi ölümün*” (A.Y.K.A.- A.Y.K.A (138), s.29) Üstün, dizelerinde ozan için ölüm maddî olarak düşünülmüş, ölümün olağan dışında farklı şekillerde de insanın başına gelebileceği hatırlatılmıştır.

Farklı tanımlarla anlatılmaya çalışılan ölüm, insanlar üzerinde farklı hisler uyandırır. Üstün’ün şiirine bakıldığında sonuç itibarıyla şiirlerde ölüm, dinî bir kimlikle karşımıza çıkmaz. Üstün’ün şiirinde ölüm, çağdaş insanın beyninden silmeye çalıştığı gibi korkulu bir düşünce ya da üzerinde çokça düşündüğü, bastırılmış bir duygu da değildir. Şair, kendi ölüm anı da dahil, ölümü düşünür, hissetmeye ve anlamaya çalışır. Her şeyden önemlisi ölümü varoluşun bir parçası olarak görür. Şair, kendi ölümü üzerinde bir düşünce şiiri yazmış gibi görünmektedir, daha doğrusu ölüm düşüncesi üzerine

yazmıştır. Bu onun ölüm temine bakışını yansıtmaları açısından önemlidir. Üstün'de ölüm ötesinde başlayan canlı ve yeni bir evren yoktur. Dahası cennet ve cehennem inancı olmadığı için cesetle sona eren bir anlayışa sahiptir. Doğal olarak bu da şairde unutuşla eşleşen bir ölüm düşüncesi getirmiştir. Şairin ruhsal durumunda ölüm birden mutsuzluk temine çevrilmiştir. Her ne kadar şiirinde şair, "beni herkes unutacak" dese de unutulmak istemeyişinin altını çizmeye çalışır. Ölüm, şiirinde metafizik bir çağrışımı olmayan bir nesne gibidir. Şiirlerinde semavî dinler, sadece bu dinlere muhalif olduğu durumlarda gündeme gelir ve işlenmeden bırakılır. Şiirinde ölümün biçimsel yönünden daha çok düşünsel yönü üzerinde duran Üstün, şiirlerinin büyük çoğunluğunda ölüme bir teslimiyetle yaklaşmış, ölümü sessiz bir içtenlikle kabullenmiştir. Ölümü anlattığı "*Ne kadar ıssızdır ölüm/ Ne kadar yalın*"(A.Y.K.A.- Gel (142), s.74) dizeleri, şairin şiirlerinde işlenen ölüm temasının bir özeti sayılabilir.

7. Kişi Kadrosu ve Serüvenleri

Üstün, şiiri içinde anlattığı hikâyelerle farklı dünyaların kapılarını aralar. Her bir kişiyle farklı dünyaları anlatan şair, gerçek yaşamı şiirlerine ustalıklarla taşır. Kişi sayısının çokluğu, şiirlerinde geniş bir kadronun varlığına işaret eder. İlk kitabı olan Oluş'ta, kişi serüvenlerine çok fazla rastlanmaz. Y.D.D.Ş kitabıyla anlatmaya başladığı kişi serüvenleri Cüceler Çarşısı'nda yoğunluk kazanır. Şiirlerinde görülen bu yaşam zenginliğinin daha iyi anlaşılması için şiir kitaplarında görülen kişi adlarına bakmak gereklidir.

Kitap Adı	Kişi Adı
Oluş	Asaf Halet Çelebi
Y.D.D.Ş	Sokrat, Tolstoy, Eflatun, Ahmet Efendi, Hafız Cafer Efendi, Atatürk, Nevzat Üstün, M., Yunus Emre, Seyrani, Kanuni Sultan Süleyman, Kezban, Baki, Şeyh Galib, Nedim, Leyla, Mecnun, Mimar Sinan, Kemal, Develili Memiş, Recep, Hatice, Tesviyeci Mehmet, Orhan

	Veli, Nevin,Hasibe Hanım
Cüceler Çarşısı	Kezban, Mehmed, Kara Mustafa Paşa, Hasan, Süleyman oğlu Yaşar, Mehmed, Kendirli Osman, Kamil Efendi, Mişon, Hurşit, Dimitro, Osman, Fadime, Şago-Migi, Nuriye, Şaziye Hanım, Mustafa, Remzi Bey, Mustafa Ağa, Durmuş, Çaykovski, Bach, Oktay, Eluard, Breton, Melih, Metin, Anjel, Kamberli Osman, Antonio, Kolomb, Bakkal Boğos, Ayfer, Köylüoğlu Ali, Yandım Çavuş, Birinci Köylü, Kazım,
Yitikler Kapısı	Ayşe, Fatma, Hasan
Güneş Ülkesi	Lord, Murat bey, Raşomon, Rokfeller, Sultan Abdal, Spartakus, Benerci Bedrettin, Nazım
H.S.A.	Yusuf, Züleyha, Uğur
A.Y.K.A	Habil, Kabil, Davud, Sara, Ali, Şerife, Bekir, Elif, Abdülhakhamid, Werther, Orhan Kemal

Tablo:1- Şiirlerde Geçen Kişi Adları

Üstün şiirleri incelendiğinde kişi serüvenlerinin anlatıldığı şiirlerde, başlığın özellikle şiirdeki kişilerden alındığı tespit edilmiştir. Kimi zaman tasvir kimi zaman da tahkiye yoluyla kişileri ve onların serüvenlerini anlatan şair, her iki anlatım biçiminde de canlı ve renkli tablolar çizerek okuyucunun karşısına çıkar. Üstün şiirinde kişiler, toplumda farklı roller ve meslekler üstlenmiştir. Şair, şiirlerindeki kişileri çoğunlukla düşük gelirli işçilerden ve köylülerden seçmektedir.

Üstün, “Hatırlama” şiirinde ünlü yazar ve düşünörlere gönderme yapar. “*Neler sormuştu bana, neler/ Sokrata, Tolstoya, Eflatuna dair*” (Y.D.D.Ş-Hatırlama (48), s.14) dizelerinde göröldüğü gibi sadece özel kişi adları sunulur, kişi serüvenine rastlanmaz. Şair, “Ahmet Efendi” şiirinde, şiirine başlık yaptığı Ahmet Efendi’ye olan kızgınlığını anlatır. “*En çok*

kapılara kızdığımı biliyormuydunuz/ Duvar gibi kapalı kapılara/ Hele sizin kapınızın hali yokmu/ Deli ederdi insanı hanı" (Y.D.D.Ş.-Ahmet Efendi (33), s.20) Şiirden zengin bir adam olduğunu öğrendiğimiz Ahmet Efendi'nin bu zenginliğinin işe yaramadığının altı çizilir. *"Beni görür görmez ki haliniz/ Gözlerinizde bir hayret bir korku/ Niye öyle dehşetle baktınız, Ahmet efendi/ Ellerim hala eskisi gibi"* (Y.D.D.Ş.-Ahmet Efendi (33), s.21) dizelerinden Ahmet Efendi ile şair arasında daha önceden bir husumetin geçtiği anlaşılır. Şairin Ahmet Efendi'ye kızgınlığının ve tepkisinin nedeni de bu geçen olaya bağlanabilir. Üstün, "Hafız Cafer Efendi" şiirinde başkalarının dertleriyle uğraşan ve bu doğrultuda dini, bir araç olarak kullanan yaşlı bir hocayı anlatır. *"Hafız Cafer efendi/ Kimseler etmedi ettiğini/ Kurulurdun ya evindeki minbere/ Elin karısı, kızı/ Elin baş ağrısı, karın ağrısı/ Derdine derman"*(Y.D.D.Ş.- H.C.E. (36), s.26) Hafız Cafer Efendi gibilerin insanlara fazlasıyla zarar verdiğini düşünür ve böyle insanları, dini sömürdüğü ve insanların masum duygularını kullandığı için eleştirir. Şiirinde ayrıca şair, Atatürk'ün yaptığı devrimlerden sonra ortalarda görünmeyen Hafız Cafer Efendi'nin gücünün kuvvetinin yerinde olduğuna inanır ve onun gizlenmesini sorgular.

"Güzellik" şiirinde ismi verilmeyen, gizemli bir kişiden bahsedilir. Şiirin bütününden şairin hayatında önemli bir yeri olduğunu anladığımız kişi, eski bir aşkın adsız kahramanı hissini uyandırır. "M." adlı kişi, şairin kendisini unutturacak bir güzelliğe sahiptir ve şairin yaşadığı aşkın yoğunluğu dizelere sinmiştir. "M." ile karşılıklı konuşup içindeki kederini paylaşan şair, onunla yaşadığı özel anları ve unutamadığı bir geceyi de şiirinde anlatır: *"Saçların salkım saçak denizde/ Sen mavnanın burnunda boylu boyunca/ Batan aya karşı çırıl çıplak"* (Y.D.D.Ş.-Güzellik (51), s.48)

"İstanbul Üstüne" adlı şiirde kişi serüvenleri anlatılmaktan çok kişiler tanıtılır. Şiirin bütünlüğünde, İstanbul deyince şairin aklına gelen isimlerin sıralandığı görülür. Birkaç cümleyle kişilerin hayat içindeki rollerinden, mesleklerinden bahsedilir; yaşamlarından kesitler sunulur. Bu kişilerden ilki Mimar Sinan'dır; şair, Süleymaniye Camii'ne duyduğu hayranlıktan bahseder

ve onun ustasını över. İkinci kişi, karnını doyuramadığı için İstanbul'a yerleşen Üstün'ün şair arkadaşı Kemal'dir. Diğer kişiler, "*Sen Süleymaniyede sinanın yaptığıını/ Basma makinesinde yapan adam*" diye tanıttığı" (Y.D.D.Ş.- İstanbul Üstüne (64), s.72) Develili Memiş oğlu Recep, tütün fabrikasında çalışan işçi Hatice ve onunla evlenen Tesviyeci Mehmet'tir. "İstanbul Üstüne" adlı şiirin bu bölümünde İstanbul'un farklı; ama önemli bir kısmını oluşturan işçi sınıfın kişilerine yer verilir.

Üstün'ün, herkesin bildiği iki kahramanı şiir kadrosuna eklediği, edebiyat tarihinin derinliklerine indiği ve önemli bir aşk hikâyesine telmihte bulunduğu şiiri "Leyla ile Mecnun"dur. Bu ünlü mesnevinin edalı, nazlı kişisi Leyla; onun uğruna her türlü cefa çeken kişi ise Mecnun'dur. Leyla, "*Serin çadırların içinde/ Güler, havuzlar içinde/ Beyler gibi ömür sürermiş*" (Y.D.D.Ş.-Leyla ile Mecnun (66), s.76) dizelerindeki gibi sakin, rahat, kaygısız bir yaşam süren kadın rolündedir. Mecnunsa şiirde sevdiği uğruna türlü cefalar çeken sıkıntılar içindeki âşıktır. Üstün'ün şiirinde, geleneğin âşık profiline uygun davranılmış, geleneğin dışına çıkılmamıştır.

"Nevin" şiirinde şiire adını veren Nevin, şairin "*Başında saçların var Nevin/ Bütün insanlardan daha başka*" (Y.D.D.Ş.-Nevin (70), s.82) diye seslendiği ve insanlık üzerine konuştuğu, güzel dudaklı bir kadındır.

"Hasibe Hanım" şiirinde şairin yaşadığı eski bir aşk anlatılır. Şiirde Hasibe Hanım; koca koca kalçaları, ayın on beşi gibi gözleri olan, saçları omuzlarında, ut çalıp rakı içen cilveli bir kadındır.

Üstün şiirlerinde kadın karakterlere sıklıkla yer verilir. Şairin Oluş ve Y.D.D.Ş kitabında yer alan kadınlar, özgürdür; dişilik özellikleri ön plandadır. Ve hepsi cesur ve özgüvenli bir duruşa sahiplerdir.

Cüceler Çarşısı kitabı, Üstün'ün kişi kadrosu ve kişi serüvenleri bakımından en zengin kitabıdır. Bu kitabındaki kişiler daha çok taşradan seçilmiştir. Kişi yoğunluğunun köye taşındığı bu kitapta canlı ve realist kişiler, ön plana çıkar. Kitapta yer alan ilk kişi, yine bir kadındır. "Kezban" adlı bu şiirde -şiirin isminden de anlaşıldığı üzere- Kezban, şehir yaşamının dışından

seçilmiş bir kişidir. Şair, Kezban'dan çekimine kapılmaması gereken biri olarak bahseder. “*Baktım ki Kezban gidiyor elden/ Baktım ki işin sonu kötü/ Deh dedim aklımın eşeğine/ Usulünce yürü*” (C.Ç.-Kezban (75), s.8) dizelerinde şair -bilinçli olarak-, Kezban'dan uzak kalması gerektiğini anlatır.

“Diri Canlar” şiirinde şair; kendi canından ayırmadığı, canların en namuslusu olarak tanımladığı Mehmet'i anlatır. Mehmet her zaman düşündüğünü söyleyen, memleket meselelerine üzülen ve sorunlara kafa yoran bir kişidir. “*Bizim canımız/ Yani Mehmed'in canı/ Bir de benim canım/ Canların en namusludur/ Yemine hazırız*” (C.Ç.-Diri Canlar (76), s.12)

“Kara Mustafa” şiirinde Kara Mustafa Paşa'nın maceralarından bahsedilir. Viyana'yı alırım diyen sonradan canı istemeyen Kara Mustafa Paşa, zevk ve eğlenceye düşkün biridir. “*El şaplatmış/ Yedi tuğlu vezir çadırı kurup/ Beli bileğinden ince/ Cins kısraklar gibi dişiler dizilmiş/ Bir çanak ambere/ Bir çanak bal ekletüp/ Kahraman Kara Mustafa Paşa/ Yutmuş*” (C.Ç.-Kara Mustafa (79), s.17) dizelerinde bu karakterin izleri görülür.

“Gürültü Edenler” şiirinde Hasan, Süleyman oğlu Yaşar, Mehmed ve Kendirli Osman adında dört ayrı kişi ve onların sonu hüsrarla biten hikâyeleri anlatılır. Şiirde gürültü edenler olarak tanımlanan kişiler şöyledir: Yaşamayı çalmaya giden Hırsız Hasan, muhtarın karısıyla gayr-i meşrû ilişki yaşayan Yaşar, silahla başı derde giren Hasan'ın arkadaşı Osman ve dişiyeye dayanamayan Mehmed. Hepsinin de ortak yanı farklı olaylarla başlarını derde sokmalarıdır.

Şairin bu kitaba adını veren “Cüceler Çarşısı” adlı şiiri, kişi kadrosu bakımından oldukça ilginçtir. Bu şiirde insan organları satarak yaşamını devam ettiren üç cüce anlatılır. Şiirde geçen cücelerden ilki, şairin “*İtim eşeğim hayvanım benim*” (C.Ç.- Cüceler Çarşısı (86), s.28) diye seslendiği Kamil Efendi'dir. Kamil Efendi, elli iki santim boyunda kız bacağı satan biridir. İkinci cüce, Bücür Mişon adını taşır ve insan gözü satar. Diğer cücenin adı ise Hurşit'tir, o da insan yüreği satar. Müşteri kimliğiyle

okuyucunun karşısına çıkan şair, cücelerden belirli niteliğe sahip organlar istemektedir. Şairin Hurşit'ten istediği yüreğin özellikleri şöyledir:

*“Doğru söyle Hurşit
Eğer bu yürek iyi değilse
Eğer sevme gücü
Erkeklik duygusu
Sapına kadar değilse
Eğer işi bilmiyorsa
Aşık olmamışsa
Kendi kendine ağlamamışsa eğer
Bırak olduğu yerde kalsın Hurşit
Bu yüreği kaldır rafa koy
Öğreninceye kadar beklerim”*(C.Ç.-Cüceler Çarşısı (87), s.29)

“Lafa Bak” şiirinde Osman’ın asılma olayı anlatılır. Osman, yanlış anlaşılma sonucu suçsuz yere asılmıştır; asıl suç Dimitro’ nundur. Üstün, şiirde bu asılma olayını ironik bir dille ele alır; ülkenin insan hakları ve hürriyet konusuna bakışını eleştirerek ülke sorunlarına göndermede bulunur. *“Sen asılmasan/ Ben asılmasam/ Celladın işi ne/ Hürriyet yok mu bu memlekette/ Babamın oğlu Osman”* (C.Ç.-Lafa Bak (88), s.30)

“Dağlarda Olup Bitenler” şiirinde ise ilk çocuğunu dünyaya getiren Fadime, karşımıza çıkar. Doğum mucizesinin ve annelik duygusunun ele alındığı şiirde Fadime’nin doğum anında çektiği sancılar ve sıkıntılar anlatılmaktadır. Şiirde doğa, Fadime’nin doğumuna yardım eder; varoluşun bir gereği olarak insan ve doğa bütünleşir.

Üstün, “Şago-Migi” şiirinde bu şiirle aynı adı taşıyan Çin’deki bir kızın serüvenini anlatır. Şago-Migi, küçük kayığının içinde beyaz faresi ile birlikte yaşar ve bedenini satarak yaşamını devam ettirir. Yüz elli sent kazandığı gün kendisine ziyafet çeken Şago-Migi, şiirde büyük tanrının gönderdiği çekik yeşil gözlü bir erkek düşleyen bir kişi olarak gösterilir.

“Tahteş-şuur” şiirinde Şaziye, mahallede hakkında birçok dedikodu çıkan ve şairin “*Sen kocalık karı değilsin be Şaziye*” (C.Ç.-Tahteş-şuur(91) s.39) diye anlattığı maceracı bir kişiliktir ve onun ortanca kızı Nuriye ise gayr-i meşrû bir ilişkinin meyvesidir.

Mustafa, kitapta en ayrıntılı tasvir edilen kişilerden biridir. Kendi adıyla anılan şiirde Remzi Bey’in evinde gece bekçiliği yapan Mustafa’nın elinden her iş gelir ve Mustafa, evin bütün işlerini yapar: “*Çamaşır yıkar/ Yemek pişirir/ Gece bekçiliği eder Remzi Beyin evinde/ Kötü düşleri kovar/ İyi düşler getirir*” (C.Ç.-Mustafa (94), s.46) Mustafa’nın yüz elli santim boyundaki karısına Remzi Bey, Remzi Bey’in bacanağı ve şoförü tecavüz eder. Mustafa da namusunu temizler. Kimi öldürdüğü net bir şekilde anlatılmayan şiirde Mustafa’nın aldığı cezadan katil olduğu çıkarılır: “*Mustafa da bir insan işte/ Ne konuşur ne ağlar/ Yirmi sene altı ay/ Dile kolay be kardeşim*” (C.Ç.-Mustafa (94), s.46) Mustafa, adında bir başka kişi ise “Yaralı Kartal” şiirinde geçer. Bu Mustafa, Künyeler Köyü’nün zalim ağasıdır. Mustafa, kimi kimsesi olmayan geceleri hürriyet diye bağırarak Durmuş’un sevdiği kızı almıştır, Durmuş da bunun üzerine deli divane olmuştur.

“Bu İş de Böyle Bitti”de ismi verilmeyen bir sevgiliden bahsedilir. Sevgilinin fiziksel ve kültürel değişimini anlatan şair, şiirinde ünlü müzisyen ve yazar adlarını sıralar:

*“Çaykovski’yi Bach’ı
Bizimkilerden Orhan Veli’yi Oktay’ı
Onlardan Eluard’ı Breton’u
Sevmeyi de öğrendi artık
Çikletini attı ağzından
Öyle olur olmaz mambo samba
Hikayelerini de unuttu
Hele de bir Melih’le Metin’i okuyuşu var
Aferim
Aferim dersiniz görseniz”* (C.Ç.- Bu İş de Böyle Bitti (97), s.51)

Şairin kendi özyaşamöyküsünü anlattığı “Geçen Günler” şiirinde okuyucu Anjel’le tanışır. Anjel, Üstün’ün Amerikan Koleji sıralarında aşık olduğu Ermeni kapıcının kızıdır.

Cüceler Çarşısı kitabında yer alan diğer kişiler şöyledir: “Hacın Kapısı” nda Kamberli Osman ve geceleri çıra gibi yanan kardeşi; “Cenova Kapısı”nda bütün işi bu dünyada ciğerlerine hava doldurup bir parça tütün ve şarapla yaşayan Cenova kapısında jandarmalar tarafından çevrilen Antonio; “Dilekçe”de insanları kendine kul eden Bakkal Boğos.

Kişi serüvenleri içinde uzun sayılabilecek bir diğer serüven, Hırsız Hasan’ın serüvenidir. “Hırsız Hasan” şiiri, -baştan sona- yaşamı kazanmak için şehre giden ve hırsızlık yaparken yakalanan Hasan’ın hayallerinin sona erişini anlatır. Develi’nin Künye Köyü’nde yaşayan Hasan, insanca yaşamının peşindedir; yalnız seçtiği yol yanlıştır.

“Yandım Çavuş”, Cüceler Çarşısı adlı kitabında en uzun ve en ayrıntılı kişi serüvenlerinin anlatıldığı şiirdir. Şiirde yer alan kişiler: Yandım Çavuş, Birinci Köylü, Köylüoğlu Ali, Kazım, Kezban, Eşkiya ve Musa’dır. Sol ayağını harpte kaybeden, dokuz gün acıyla “Yandım” diye bağırdığı için bu adla anılan kişi Yandım Çavuş’tur: “*Sol ayağım harpte gitti/ Yandım diye bağırmışım dokuz gün/ Sonunda kestiler*” (C.Ç.-Yandım Çavuş (110), s.87) Develi’nin otuz yedi km. ötesinde yer alan Başköy istasyonunun ise iki km. uzağına düşen hanın sahibi ve işletmecisi, Köylüoğlu Ali’dir. Şiirin tek kadın karakteri olan Kezban, zengin bir ailenin oğlu olan Kazım’ın evinde gündelikçi olarak çalışır ve ona aşık olur. Kezban’ın serüveni Kazım’la birlikte kaçmaya karar verdikten sonra başlar. Kezban’la Kazım kaçarken yolda Kartın dağının yanında eşkiyalarla karşılaşır. Kazım’ı öldüren eşkiyalar Kezban’ı da almak isterler. Başta direnen Kezban, eşkiyayı gördükten sonra direnmeyi bırakır, onunla gitmeye karar verir ve eşkiyaya şöyle seslenir: “*Al götür beni uzaklara/ İyi dişilik ederim/ Bıktım böyle kurulu düzen/ Bıktım böyle yaşamaktan*” (C.Ç.-Yandım Çavuş (110), s.90) Kezban’daki bu ani değişiklik, Yandım Çavuş, köylü, şair ve okuyucu için şaşırtıcı bir gelişme olarak kabul edilebilir. Olaylara seyirci kalan Yandım Çavuş, bu durumdan

rahatsızlık duyar, kendi acizliğine isyan eder. Bu isyanını Musa ile paylaşır: *“Bütün suç kesilen bacadta/ Bacağım olsaydı şimdi/ Hadi bacağım derdim hadi/ Tut şu herifin yakasından/ Tut şu kaltağın kışından”* (C.Ç.-Yandım Çavuş (110), s.91)

Yitikler Kapısı, Güneş Ülkesi ve Hey Sen Amerikalı kitabında kişi serüvenlerine rastlanmaz. Kitaplarda sadece kişi isimleri görülmektedir.

Yitikler Kapısı adlı kitabın ilk şiiri olan “Kahve İçimi İhtilali” adlı şiirde Ayşe ve Fatma *“Bir Ayşe ihtilal oluyor değiştirim Ayşeyi/ Fatma oluyor ihtilal – kolay oluyor ihtilaller –”* (Y.K- K.İ.İ (111), s.8) ; “Ağır Yaşamak” şiirinde ise Hasan, kişi adı olarak anılır: *“Aç diyorsunuz/ Bütün Hasanı açıyorum size/ Açmak kapanmak oluyor sizde/ Kapanıyor Hasan”* (Y.K.-Ağır Yaşamak (112), s.15)

“Güneş Ülkesi” şiirinde Murat, *“Yoksa Murat Beyi siz mi kandırdınız”*; Raşomon, Rokfeller *“En iyisi Raşomon bakın ne gerçekler var/ Acunda Rokfeller gerçeği Brezilya ormanlarında”* ve Sultan Abdal, Spartakus, Benerci Bedrettin, Nazım *“Sultan Abdal Spartakus Benerci Bedrettin ve Nazım Bizdik”* kişi adları olarak yer alır, kişi serüvenlerine rastlanmaz.

Hey Sen Amerikalı adlı kitapta yer alan kişiler şunlardır: “Aşk İçin Bir Şiir”de Yusuf ve Züleyha, *“Yaşamış mı yaşamamış mı umurunda değil/ Hikayeci Züleyha ile antikacı Yusuf”*; “Hey Sen Amerikalı” da Uğur, *“Ülkemin çocuklarını Uğur’u bırakır mıyım hiç”*.

“A.Y.K.A.” şiirinde Üstün, dinî bir olaya gönderme yapar. Kardeş kanının yeryüzüne dağıldığı “Habil ile Kabil” hikâyesini anlatır. Habil, kardeşini kıskançlık yüzünden öldüren ve dünyaya ilk kötülük tohumlarını saçan bir kişi olarak işlenir.

“Hınçla

Habil

Dağılır kardeş kanı yeryüzüne

Vurur

Yumruğunu

Şehvetle

Ak döşü bir kavak ağacı gibi serin

Ölür Kabil” (A.Y.K.A.-A.Y.K.A. (138), s.27)

A.Y.K.A. şiirinin devamında şair, tahkiyeden uzaklaşır ve şiirde sadece kişi adlarına yer verir. Habil ve Kabil’den sonra şiirin devamında adı geçen diğer kişiler Davud, Sara, Bekir ve Şerife’dir. “Senin” şiirinde varoluş süreci; seçilmiş farklı kişi adları üzerinden doğum, ölüm ve cinsellik noktalarıyla işlenir.

“Ahmet

Ölür

Bir yaprağı dopdolu kan

Mehmet

Doğar

Bir yaprağı pırıl pırıl su

Verir

Memelerini Elif

Uzar gider bir can

Uzar gider” (A.Y.K.A.- Senin (141), s.69)

“Yalnızlık Öyküsü”, ünlü şair ve yazarların adlarının anıldığı A.Y.K.A. kitabında yer alan bir şiirdir.

“Kalmadı ozanların yalnızlığı

Haşimler

Bitti

Abdülhakhamidler bitti

Kimseler okumuyor Werther’i

Bilmiyor” (A.Y.K.A.-Yalnızlık Öyküsü (143), s.88)

Üstün’ün şiir kitaplarında şair dostları için yazdığı şiirlere de yer verilmektedir. Üstün, Oluş kitabında dostu Asaf Halet Çelebi’ye bir şiir yazar.

“Dostum Asaf Halet Çelebi”ye adını taşıyan şiirde şair, Asaf Halet Çelebi’yi mistik bir yönden ele alır ve birlikte Çin’e yaptıkları bir yolculuktan bahseder. Dinî ve mistik bir arayışı simgeleyen bu önemli yolculukta Asaf Halet Çelebi şairin yoldaşdır. Dağ rüzgârları, şark esrarı ve Budha bu arayışın ve yolculuğun birer parçasıdır.

Nevzat Üstün’ün, adına şiir yazdığı kadim dostlarından biri Orhan Veli’dir. Orhan Veli” adını verdiği şiirde Orhan Veli, Rumeli Hisarı’na oturmuş, zalim bir türkü söylemektedir. Şiirin bütününde Nevzat Üstün, Orhan Veli’nin, derya deniz olmuş günahlarının çokluğundan bahseder ve bu günahların vebalini üstlenir. Nevzat Üstün için diğer bir önemli isim, şairin yakın arkadaşlarından biri olan ve kardeşim diye seslendiği Orhan Kemal’dir. “Orhan Kemal” adlı şiir, şairin ölümünü anlatır. Üstün, Orhan Kemal’in arkasından şöyle seslenir: “*Eser/ Sokaklar/ Bir kara yel/ Gitme al ağaç/ Gitme kardeş dur/ Heeyy Orhan/ Dur*” (A.Y.K.A.-Orhan Kemal (151), s.101)

8. Varoluş

Varoluş, insanoğlu için her zaman çözülmeyi bekleyen bir sırdır. İnsan, evrenin yaradılışını çözmek ve dünyaya gelişini anlamlandırmak ister. Bu nedenle de varoluş üzerine düşünür, sorular sorar ve varoluşu anlamaya çalışır. Varoluşun kelime anlamı günümüz varoluş felsefesinin kurucusu Kierkegaard'a bağlı olarak şöyle tanımlanır:

“Bütün varolanlardan, bütün doğal ya da düşüncel olarak verilmiş varlık düzenlerinden ve varlık bağlarından ayrılarak tek başına kalmayı, Tanrı’ya da hiçlik önünde yapayalnız olmayı göze alan insanın varoluşu; bunun yanında hiç bir zaman bir nesne gibi verilmemiş olan, hiç bir zaman olmuş bitmiş bir varlık olarak hazır bulunmayan, tam tersine yalnız özgürce bir kendi kendini gerçekleştirme yoluyla gerçek ve yaşanabilir olan, insan varoluşunun kendi kendisi olma ya da olmama olanağı; kişinin kendi kendisi olarak (kendisi ya da Tanrı önünde) saltık bir sorumluluğun ciddiyetiyle eylemesine ve düşünmesine yol açan kaynak” (www.tdk.sozluk).

Üstün’ün varoluşa yaklaşımı, varoluşçu felsefe çizgisindedir. Varoluşçu felsefe nesnel doğrulara, soyut kavramlara ilgi duymaz varoluşçuluğun asıl ilgi duyduğu her şeyden önce insan gerçeğidir (Foulquie,

1998: 39). Üstün, bu düşünceyle paralel bir doğrultuda şiirlerini kaleme alır ve şiirlerinin zeminine insan gerçeğini yerleştirir. Üstün için her zaman ve her şeyden önce insan gelmektedir. Ondaki hümanizmanın temelinde de bu insana verdiği öncelik yer almaktadır. Varoluşçu felsefenin ana düşüncesi anlaşıldığında Üstün'ün şiirlerinde yer alan varoluş düşüncesi, daha rahat anlaşılabilir. Varoluş felsefesine göre insan şöyle tanımlanır: *“İnsan, var olduktan sonra kendini kavradığı gibidir; varlaşmaya doğru yaptığı bu atılımdan sonra olmak istediği gibidir. Kendini nasıl yaparsa öyledir, yani varoluşçuluğun baş ilkesi de budur işte”* (Sartre,1999: 62). Varoluş, Nevzat Üstün şiiri için en çok telaffuz edilen sözcüklerden biridir. İlk şiir kitabı “Oluş” la birlikte yaradılışı anlatmanın kapılarını aralayan şair, son kitabı “A.Y.K.A.” ile bu kapıyı kapatır. Ağırlığı ilk ve son kitabında yer alan varoluş serüveni, şairin yaşam içinde cevap aradığı sorulardan oluşmaktadır.

Varoluş başlığı altında ele alınacak kitaba da adını veren “Oluş” adlı şiirde varoluşun keşfi anlatılır. Şiirde dünya içindeki sonu olan bir varoluşun anlatıldığı görülür. Şair küçük bir tohumdan âlemin nasıl yaratıldığı üzerine düşünür. *“Rüzgarını işitip bambaşka şehirlerin/ Sırrına ereceğiz kalde rahiplerin/ Sedef bir aynada/ Nasıl yarattığını/ Ufacık bir tohumdan/ Koskoca bir alemi”* (Oluş-Oluş (1), s.5) Üstün, şiirinde varoluşun gizemini çözmeye çabalar ve yaradılışın sırrının Kalde rahiplerinin bilgileriyle çözümlenebileceğine inanır. Kalde rahiplerine gönderme yapılan şiirde özellikle Kalde'nin seçilmesi dikkat çekicidir. “Kalde Rahipleri ölümsüz olduğuna inandıkları uçayak uzunluğu kuyruğunda olan ve bu kuyruğun üstünde de küçük bir ay olan ünlü Turna Kuşu Oannes'ten öğrendikleri din ve ahlak derslerinden sonra, zamanla duydukları saygı gereği bu kuşun etini yasaklamışlardır. Tanrıbilimciler arasında bu kuşun yumurtalı mı tohumlu mu olduğu konusunda kavga çıkmıştır ve Kalde Kralı Deon bu anlaşmayı ustaca çözmeyi başarmıştır” (www.davetci.com(kufu-ku soyleşi 456). Şiire bakılırsa Üstün, tohumdan yana kararını çoktan vermiş ve buradan mevcut din anlayışının dışında, geçerli olduğunu düşündüğü doğal yasaların 4000 yıl önce 6. Kalde Kralı Deon'un düşünceleri gibi özgürlüğün en geçerli toplumsal

erdem olduğu ve yine hoşgörünün bütün insanları, inançları kucakladığı romantik bir dünya tasarımına varıyor.

Ayrıca Kalde'nin tarihi geçmişine bakıldığında bugünkü astrolojinin kurucusu oldukları görülmektedir.

“Yıldızları inceleyen Kaldeliler güneşin de diğer gezegenler ve Ay gibi belirli bir ekseninde döndüğünü fark etmişler ve Sümer zodyağında 18 olan burç sayısını 12'ye indirmişlerdir Bugünkü Burçlar Astrolojisi'ni ortaya çıkaran ve güneşin insan karakteri ve duyguları üzerindeki etkilerini inceleyen Kaldeliler, Güneş, Ay ve gezegenlerin yerlerinin ve hareketlerinin zodyakta bulunmasından sonra bireyin doğuşu, karakteri ve kaderi simgelemesini sağlamışlardır. Sonuç olarak Kalde Astrolojisi Yunan ve Roma astrolojisinin kökeni olarak kabul edilir” (www.hurriyet.com.tr (Astroloji nedir?) Ata Nirun).

Şairin şiirinde sedef bir ayna diye anlattığı Kalde, şairin incelediği gökyüzü ve onu oluşturan bütün gök cisimleri olabilir. Üstün, yaratılışın sırrının Kalde'nin sahip olduğu astroloji ve daha çok bir alandaki bilgisinin içinde gizli olduğunu ve bu bilgiye ulaşılabileceğini düşünür. Üstün bu düşünce yapısıyla Tanrı düşüncesinin yerine bilimi koyar ve soruların cevaplarını bilimde arar.

Varoluşun keşfi ve çözümlenmesi üzerine derinlemesine düşünen Üstün, “Kitabe-i Seng- i Hayat” şiirinde de varoluş konusuna değinir. Üstün'ün bu şiiri Kierkegaard'ın şu düşüncesini hatırlatır:

“Önce yaşam gelir; daha sonra er ya da geç (ama mutlaka yaşamdan sonra) teori gelir. Bunun tersi, teorinin önce yaşamın sonra gelmesi mümkün değildir. Önce sanat, sanat eseri; sonra teori gelir ve her şey buna benzer şekilde gerçekleşir” (Kierkegaard, 2005: 643).

Üstün, varoluşçu felsefenin önemi isimlerinden biri olan Kierkegaard'ın belirttiği gibi şiirinde önce “Görmüşüm bir kere yıldızı, ayı” dizelerinde anlattığı gibi yaşamış, sonrasında “Ben buldum güneşi çeviren sırrı” (Oluş- K.S.H. (4), s.8) dizesiyle yaşamın teorisini ortaya koymuştur. Şair, şiirinde de görüldüğü gibi yaşananların bilgisine; ancak yaşadından sonra ulaşmıştır.

Üstün, şiirinde dünyasal varoluşa tepkili değildir. Bu varoluşun sonlu olma düşüncesi de şairde bir korku ya da kaygı yaratmaz. Ölüm teması başlığında değindiğimiz gibi şair, ölümü içten bir teslimiyetle kabullenmektedir. Kitabe-i Seng-i Mezar şiirinde de “*Ben buldum Allah’ı çeviren sırrı*” ve “*Ölüm benden memnun ben ölümden*” (Oluş-K.S.M. (5), s.9) dizeleriyle varoluşunun çözümünü bulur ve hayatın sonlu olduğunu kabul eder. Üstün, “Kitabe-i Seng-i Haya”t ve “Kitabe-i Seng-i Mezar” şiirlerinde varoluşunu sonlu ve sonsuz olma öğelerinin ahengini yakalamıştır.

Üstün’ün zaman zaman şiirinde varoluşunu sorguladığı durumlar da görülür. “Ümid” şiirinde şair, varoluşunun bilinip bilinmemesinin bir önem taşımadığını dile getirir. “*Ne çıkar sanki, duymasalar/ Kefensiz gömüldüğümü*” (Oluş-Ümid (10),s.14) dizelerinde şairin varoluş sürecini tamamlaması, dünya ve yaşayanlar için bir anlam taşımaz. Ölüme doğru uzanan yolculukta şair, dünyaya sorular yöneltir: “*Gençlik, solan gülün ardından/ İşte ilk yokuşlar başladı/ Büyük bir dert kemiriyor içimi/ Bütün dünyaya soruyorum/ Şu ‘NİÇİN’ i*” (Oluş-Ümid (10), s.14) dizelerinde varoluşunu sorgulayan şair, varoluşuna bir neden aramaktadır.

Üstün, varoluş serüveninde varlığın bir muamma olduğunu düşünür. “Gidiş” şiirinde şair, beyninde sürekli bir yer eden varlık muammasının ıstırap yağmurları tarafından sürüklendiğini dile getirecektir. “*Nihayet/ Dinmiyen ıstırap yağmurları sürükledi/ Peşinde/ Beynimin tarlasından/ Varlık muammasını*” (Oluş- Gidiş (17), s.23) dizeleri Üstün’ün beyninde bu varlık muammasının yer ettiğinin ve şairin bunu çözmek için sürekli bir çaba gösterdiğinin bir göstergesidir. Bu düşüncelerden şair, bilinçli bir istek ve çabayla değil de ıstırapın yarattığı duygusal bir çıkmaz sonucu kurtulmuştur.

Varoluş, “A.Y.K.A.” adlı şiirde evrenin yaradılışı ve yaşamın başlangıcı penceresinden bakılarak ele alınır. Üstün, A.Y.K.A. kitabının ilk şiiri olan “Giriş” başlıklı şiirinde hem şiir kitabına giriş yapar hem de yeryüzünün yaradılış hikâyesinin anlatıldığı “A.Y.K.A.” şiirine giriş yapar. “Giriş” şiirinde varoluş anlatılır ve yaradılış silsilesi verilir.

“Önce

Hiçbir şey yoktu

Daha

Yıldızlar

Daha

Suluk

Daha

Korku

Daha

Ateş

Daha

Açlık

Ve daha Tanrı'yla su yoktu” (A.Y.K.A.-Giriş (136), s.11)

Şiirde varoluş öncesindeki yokluk kavramı ve hiçlik duygusu okuyucuya belletilmeye çalışılır. Bu şiirle okuyucu yaradılışın başlangıç sürecine hazırlanır.

Varoluşun genel seyrini anlatan A.Y.K.A kitabında yer alan “Giriş” şiiri varoluşu anlatmaya geçişi sağlayan bir hazırlık şiiridir. “A.Y.K.A” şiirinde asıl olarak varlık kelimesi telaffuz edilir, yeryüzünün ve evrenin oluşumu anlatılmaya başlanır. “Giriş” şiirinden de anlaşılabilceği gibi varoluş serüveni kendi içinde sınıflandırılmış, “A.Y.K.A.” adlı şiirde varoluş, kendi içinde üç bölüme ayrılmıştır: 1.Varoluşun başlangıcı, 2.Varoluş, 3.Varoluşun tamamlanması olarak adlandırabileceğimiz bu başlıklar varoluş serüvenini baştan sona bir sıra takip ederek anlatır.

“Ak Yeşil Kavak Ağaçları” adlı şiirin ilk bölümünde diğer bir deyişle 1.Varoluşun başlangıcı diye adlandırdığımız bölümünde yeryüzünün oluşumu anlatılır. Öncelikle toprak ve ışık oluşur: “*Ağardı /Toprak /Ağardı/ Işık*” (A.Y.K.A.- A.Y.K.A (138), s.13) Bu dönemde henüz yönler oluşmamıştır. “*Yorgun gezegenler/ Batısız doğusuz*” (A.Y.K.A.- A.Y.K.A (138), s.13) Duygular yoktur: “*Ne umut/ Ne korku*” (A.Y.K.A.- A.Y.K.A (138), s.14) Şiirde

mavi ve pembe renklerle simgelenen kadın ve erkeğin birleşimi ve üremesi, uzayın tek yasası olan devinim, varoluşun birer habercisi ve varoluşun doğuşunu hazırlayan kıpırtılardır. *“Uzayın tek yasası/ Sonsuzca devinmektir/ Kavuşur maviyle pembe/ Bilinçsiz bir cinsellikte”* (A.Y.K.A.- A.Y.K.A (138), s.14) Henüz tanrılar ortaya çıkmamıştır üretkenliği ve üremeyi simgeleyen ana, tanrıların boşluğunda gezinen ilk yaratıcıdır. Yeryüzünde ilk korku ortaya çıkar:

“İlk

Korku

Umutsuz bir kadın gibi dolanır

Bakar derinliklere

Korkar kendinden” (A.Y.K.A.- A.Y.K.A (138), s.15)

Doğa, yavaş yavaş sancılanmaya başlayarak üretkenliğin ilk işaretlerini vermektedir. Şiirde doğurganlık yönüyle doğa ve kadın bedeninin birleştirildiği görülür. *“Sancı doğanın kasıkları”* (A.Y.K.A.- A.Y.K.A (138), s.16) dizeleriyle varoluşun başlangıcı, okuyucuya hissettirilir. Ve nihayet *“Çıkar gelir/ Usulca ölüm”* (A.Y.K.A.- A.Y.K.A (138), s.21) dizeleriyle varoluşun başlangıcı resmîleşir. Artık varoluş; anlam kazanmaya başlamış, insanoğlu varoluş dünyasında sonla tanışmıştır. Ölüm, varoluşun başlangıcı olan doğumla bir tezatlık oluşturarak ilk çatışmayı ortaya çıkarmış ve yaşamın başlangıcı gerçekleşmiştir. Yeryüzü, yaşam için hazırlığına devam etmekte ve hızla eksiklerini tamamlamaktadır. Varoluş silsilesi tamamlanmaya çalışılır:

“Ardarda

Doğar yıldızlar

Sular akar göller içine

Köpürür

Kızgın toprak

Bilir kendini

Yeryüzü” (A.Y.K.A.- A.Y.K.A (138), s.22)

Varoluş sürecinin başlangıç aşamasını tamamlamaya çalışan dünya, saflık ve temizlik içinde kötülüklerden uzaktır. Çünkü dünyada henüz sınırlar çizilmemiş, silahlar, mallar ve kadınlar pay edilmemiş ve krallar doğmamıştır. Dünya doğanın sancıyan kasıklarının acısını çekmekte ve doğanın üretkenliğini hayranlıkla seyretmektedir:

“Adalar kurulur açık denizlerde

Kıyılar

Kurulur

Ak memeler gibi dik

Çıkar yeni dağlar ortaya” (A.Y.K.A- A.Y.K.A (138), s.25)

Şiire adını veren kavak ağacı, şiirde varoluşun başlangıcını simgeler. Onun hareketi yaşamın başlangıcı olarak kabul edilir. *“Senin gözlerin gibil/ Islak ve yeşil/ Yürür gider/ Yürür gider bir akıncı kavak/ Yürür gider yaşamak”* (A.Y.K.A- A.Y.K.A (138), s.25) Varoluşun daha önceden başlayan akışı, kavakla birlikte başlangıç sürecini tamamlamış ve sürekli bir devinime yani yaşamaya geçmiştir.

Şiirin ikinci bölümünü oluşturan varoluş kısmında kardeş katliamı gerçekleşir ve yeryüzü, ilk kötülükle tanışır. Habil ve Kabil olayının anlatıldığı bu bölümde dünya artık gerçek akışına geçmiş, yaşamın gerçek yüzüyle tanışmaya başlamıştır. Varoluşun başlangıcında henüz ortaya çıkmayan duygular, bu bölümde yavaş yavaş ortaya çıkar. Ölüm beraberinde kötülüğü, kötülük de hınç, nefret ve kin duygularını getirir. Varoluşun başlangıcında yer almayan tanrılar da bu bölümde görülmeye başlar: *“Çıkar gizli tanrılar ortaya/ Davud kızlarını bilir/ Sara’ yı “bilir”* (A.Y.K.A.- A.Y.K.A.(139), s.27) I. bölümde henüz doğmayan krallar bu bölümde *“Krallar kurulur otağlara”* (A.Y.K.A.- A.Y.K.A. (139), s.28) şeklinde şiirde yer alır.

Varoluşun tamamlanması adıyla ele aldığımız üçüncü bölümde dünya gerçek düzenini kurmuştur. Bu düzende ölüm varoluşun gereği bir son olarak insan yaşamına girmez: *“Özellikle paketlenmiştir/ Ölüm”* (A.Y.K.A.- A.Y.K.A.(139), s.29) dizelerinden de anlaşılacağı gibi ölüm, daha önceden

insanlar tarafından planlanmıştır: “*Yazılmıştır üstüne/ Okunaklı bir yazıyla/ Sokağı caddesi hanesi/ Açılınca çıkar ortaya/ Direnenlere*” (A.Y.K.A.- A.Y.K.A.(139), s.29) Üstün, şiirinin bu bölümünde evrensel sorunları işler. Dünya insanının yaşamını yakından takip eder ve insanlığın acılarını içinde hissederek çağın durumunu şöyle tasvir eder:

“*Ve
Benim
Düzenli büyük çağımda
Tanklarla gelirler
Alıp götürmelere
Elleri tetiklerde*” (A.Y.K.A.- A.Y.K.A. (139), s.30)

Ve şairle birlikte insanoğlu içinde bulunduğu çağdan ve dünyadan uzaklaşma isteği duyar: “*Şimdi/ Kalkıp/ Al bir ata binsem/ Bıraksam/ Dinazorlar çağını/ Kuşansam çocukları/ Gelsem adalar denizine*” (A.Y.K.A.- A.Y.K.A. (139), s.33) Dünyanın kötülükle çevrelenmiş halini, savaşı ve kötülüğü unutmak ister: “*Yepyeni bir Ali’ye/ Yağmur yağdırsak kaktüs çiçeklerine/ Unutsak kurşun çığlıklarını/ Yusak ellerimizi yüzlerimizi/ Akar sularda*” (A.Y.K.A.- A.Y.K.A. (139), s.33)

Üstün şiirinde varoluş, varoluşçu felsefenin penceresinden bakılarak ve özüne insan gerçeği yerleştirilerek işlenmektedir. Üstün şiirinde yer alan varoluşu şu başlıklar altında özetleyebiliriz: 1.Varoluşun keşfi, 2.Varoluşun çözümlenmesi, 3.Varoluşun sorgulanması, 4.Varoluş muamması, 5.Varoluş serüveni(Varoluşun başlangıcı, ortaya çıkışı ve tamamlanması).

9. Zaman ve Mekân Algılaması

9.1. Zaman Algılaması

Üstün şiirlerinde zaman kavramı, insanla birlikte başlar. Her şeyin merkezine insanı koyan Üstün, zamanın merkezine de insanı taşıyacaktır. Geçmiş ve şimdi arasında gidip gelen Üstün, özellikle insanlığın içinde bulunduğu çağı ve dönemi şiirlerinde anlatma yoluna gidecektir. Özellikle çağ

kavramını irdeleyen şair, farklı isim denemeleriyle çağına bir isim bulma çabası içindedir. Gündemi takip eden ve günceli yakalayan şair, içinde bulunduğu zamandan şikâyetçidir.

Üstün “İnsan” adlı şiirinde zamanın başlangıç ve bitiş noktasına insanı koyar: “*Varmıydı/ İnsandan önce bir zaman/ Var mı/ Ondan sonra/ Bir gelecek*” (A.Y.K.A.-İnsan (153), s.102) Zamanı sistematize eden ona ihtiyaç duyan ve gidenle gelmeyecek olanın eşiğinde kalan insan için yaşam, sınırlı bir zamandır. Bu nedenle de zaman, onu tanımlayan insanla başlar.

Şairin şiirlerinde zamanın net bir şekilde anlatıldığı dizeleri görmek mümkündür. Özel bir vurguyla zamanın altını çizen şair, gün ve saat belirtmekten çekinmez. Kendi yaşamından izler taşıyan şiirlerde şairin özellikle saat verdiğini görürüz: Şair, “N.Ü.S.A. “adlı şiirde “*Saat gecenin ikisidir/ Nevzat Üstün pencerenin önünde*” (Y.D.D.Ş- N.Ü.S.A. (45), s.36), “Mutfakta Yazılan Şiir”de “*Mutfakta yazdım bu şiiri/ Saat sabahın dört buçuğu*” (Y.D.D.Ş.- M.Y.Ş. (46), s.42), “Geçen Günler” adlı şiirde “*Saat on ikiden sonra –Yatakta bir ufak rakı*” (C.Ç.-Geçen Günler (98), s.55) dizelerinde kendi hayatını anlatırken “Yolda Gezenler “şiirinde ” *Çam ağaçlarının ruhu/ Saat on ikide gecenin gururu/ Mavi, yeşil duvarlar ardında/ Sende saklıdır şairim.*” (Oluş-Yolda Gezenler (24), s.30) dizeleriyle şair, dostuna seslenirken saat verir. Şiirlerdeki saatlerin ilgi çeken yanı, genellikle geceye denk düşmesidir. Şair için gece önemlidir ve şairin geç saatlerde düşünsel anlamda yoğun olduğu ve şiir yazdığı anlaşılır. Tahmini bir saatin yer aldığı şiir de “Hırsız Hasan” şiiridir. Bu şiirin diğer şiirlerden farkı günün başlangıcına denk düşen, erken bir saatin seçilmesidir. Bu erken saatin seçilme nedeni ise şair tarafından şiirde açıklanacaktır:

“Mesela beş olmalıydı saat

Saat beş olunca

Sabahın uyanma vaktiydi

Sabahın uyanma vaktinde

Yaşama elle tutulur gibiydi” (C.Ç- Hırsız Hasan (104), s. 67)

Üstün şiirlerinde az da olsa gün isimlerine de rastlanır. Yürüyen Dağlar “Günlerden salı mıydı neydi” (C.Ç.-Yürüyen Dağlar (106), s.71) ve Varto şiirinde “Salılardan bir Salı” (H.S.A.-Varto (134), s.35) salı; Yalan Dünya şiirinde “Günlerden pazarmış bu gün” (Y.D.D.Ş.-Yalan Dünya (39), s.30)pazar günü geçmektedir.

Zamanın henüz belirlenmediği dönemlere değinen Üstün, “Yitikler Kapısı” şiirinde “Gün ışığı yoktu/ Saat yoktu/ Şimdi var” (YK- Yitikler Kapısı (119), s.32) dizelerinde zamanın hesabını tutar ve sevgiliye seslenirken tarih düşer: “Senin gelmen var/ Ağlama bende ağlarım biraz/ (Bir ocak bin dokuz yüz elli dokuz kapıyı açıyorsun iyi)” (Y.K.-Yitikler Kapısı (119), s.32)

Üstün kendi yaşamı üzerinden geçmiş ve gelecek zamanlara yolculuk yapar. “Benim Kaldırımlarım” şiirinde geçmiş zamana döner ve kaldırımlar üzerinde yaşadığı anılarını anlatır: Geçmiş zaman kipinin kullanıldığı şiirde “hep eski aşınalar” diye seslendiği kaldırımlar üzerinden geçmişine tanıklık eder ve yaşadıklarına özlem duyar:

*“Sen hafif siyah olanı – hani bir gece
Üstünde uyumuştum-
Ve sen en tatlısı yenmiş hatıraların
Sevgilimle senin yanında tanışmıştım.
İşte sizler, hep eski aşınalar,
Dostlar, arkadaşlar”* (Oluş-Benim Kaldırımlarım (16), s.22)

“Benden Sonrası” adlı şiirde ise şair, gelecek zamana gider ve kendi ölümünden sonra yaşanacakları hayal eder. Gelecek zaman kipinin baskın bir vurguyla kullanıldığı şiirde geleceğe gönderme yapar:

*“Ne seni göreceğim, ne şapka giyeceğim.
Kırk bir kere girdiğim evden çıkaracaklar.
Ne para pul isteyip ne ana diyeceğim,
Tabutumu dört elden kabre bırakacaklar.”*

(Oluş-Benden Sonrası (14), s.18)

Üstün, zamana güvensiz ve tedirgin gözlerle bakar. Şiirlerinde içinde bulunduğu zaman ve mekândan şikâyet ettiğine rastlanır. “Bu Şehir” adlı şiirde Üstün, “*Uzun bir hayalin merdiveninden/ Bir yılan, bir akrep gibi, iniyor bu şehir*” (Oluş- Bu Şehir (25), s.35) dizeleriyle şehre olan nefretini zamanı ve mekânı birleştirdiği “*Sonra yedi asırlık, kalde mabedi kadar sükut/ Kimsesiz bu şehir/ /Bu şehir, bu şehir, bu şehirkil Yırtılan zamanın yırtığından/ Bir kenara zamansız fırlatılmış*” (Oluş-Bu Şehir (25), s.35) dizeleriyle de zamansızlığa duyduğu tepkisini anlatır. “Yorgunluk “şiirinde ise şair, zamana bağlı olmanın sıkıntısını duyar. Şiirde geçen “kuru zaman” ifadesi şairin duyduğu rahatsızlığın, bağımsız hareket edememenin verdiği bunalımın bir göstergesidir. Üstün ilerleyen dizelerde zamanı döndüren çığırğa “dur” diye seslenerek bu bağlılık duygusundan kurtulmak ister. “*Belimden bağıyım kuru zamana/ Zamanı yutan dev susamış kanal Çıkrığım, çıkrığım yeter dönme dur*” (Oluş- Yorgunluk (9), s.13) Bu şiirlerde görülen sıkıntı, “Zaman” şiirinde yerini isyana bırakır. Şair, “*Gözün kör olsun zaman/ Şu toprağın altına bir bak/ Ve utan/ Nelerden mahrum ettin beni*” (Y.D.D.Ş.-Zaman (62), s.66) diyerek -tanışmayı çok istediği- Nedim, Baki ve Şeyh Galip’le tanışamadığından yakınır.

Çağ kavramını kendi içinde çözümlenmeye çalışan Üstün, bulunduğu çağı farklı isimlerle tanımlamaya çalışır. “Kırmızı Dudaklı Aşk” şiirinde şair, elindeki kırmızı güllerle bilim çağına girer. “*Bilim çağına giriyorum elimde bir demet kırmızı gül*” (K.D.A. (120), s.39) “Güneş Ülkesi” kitabıyla birlikte evrenselliğe kucak açan şair, dünyanın sorunlarıyla ilgilenmeye başlar ve yaşanan zamanı anlamlandırmak adına yeni çağ isimleri türetir. Güneş Ülkesi kitabının “Giriş” şiirinde insana açılım yapan çağın adına “Güneş Ülkesi çağı” adını verir: “*Güneş Ülkesi çağına giriyoruz/ Güneşin Ülkesinin çağına*” (G.Ü.- Giriş (127), s.7) Şair, bu çağa güneş adını verme nedenini ise dizelerinde şöyle açıklar:

“Gün ışığında düşüncelerimiz

Attığımız adımlar belli

Aldatmaca yok mu bu işte

Saklımız gizlimiz yok

Ap açık gün ışığı gibi ortada bu

Dolu dizgin atlarımız akıl ovalarında” (G.Ü.-Giriş (127), s.7)

Bu tanımlamada aydınlanmanın temsili ve aklın ışığı olan güneş, bilinçli bir seçimdir. "Ağır Yaşamak" adlı şiirde Üstün, ironik ve eleştirel bir bakış açısıyla özgürlük çağının başlayıp başlamadığını sorgular. "Asya mı burası yoksa bir özgürlük çağı mı başladı/ Uğrun uğrun gülmektir sizinkisi/ Atalarımız da böyle gülerdi/ Umuda saygıya çağlar boyu hep biz böyle güldük işte" (Y.K.- Ağır Yaşamak (113), s.15) Üstün'ün "çağ" sözcüğünü şiirine tem ve başlık olarak seçtiği şiiri "Balık Çağıdır". Üstün bu şiirde bembeyaz gövdesiyle vurulmasına rağmen ayakta kalan bir insanı -çağının insanını- anlatır. Çağların hiyerarşisini veren şairde bütün çağların ortak yönü, her çağın sonunda bir insana ulaşmasıdır.

“Bir insana varıyoruz seninle

Yosun çağı

Amip çağı

Balık çağı

Erken daha” (Y.K.- Balık Çağı (122), s.41)

"Güneş Ülkesi" şiirinde şairin sevgiliye kavuşması, bir başka çağın başlangıcıdır. Bu çağın adı Uzay çağıdır: "Bir başka Uzay çağı başlıyor seninle" (G.Ü.- Güneş Ülkesi (128), s.19) Bu çağın en önemli yanı, bütün yılgınlıklara karşı olmasıdır. "Tüm yılgınlıklara karşı bir çağ/ İnsan atlarının Uzay çağı" (G.Ü.- Güneş Ülkesi (128), s.20) Bir zamansızlık ve mekânsızlık sezilen bu çağın en önemli özelliği ise boşluktur. "İlk belli özelliği boşluğun/ Nasıl dilersen öyle yürü/ Pabuçların eskimesi bitti" (G.Ü.- Güneş Ülkesi (128), s.20) Her şeyin başlangıçta güzel olduğu bu çağda araya yağmurların girmesiyle işin rengi değişir ve şair, çareyi çağın ötesine sığınmakta bulur: "İlkin her şey güzeldi/ Sonra o yağmurlar girdi aramıza/ Vardık çağımızın ötesine sığındık, çaresiz" (G.Ü.- Güneş Ülkesi(128), s.24) Savaşların başladığı, ölümlerin yaşandığı bu çağda insanlığın arasına aptallık girer ve şair farklı kimliklerle bütünleşir:

*“Biz seni seviyorduk
Sonra o aptallık girdi aramıza
Vardık çağımızın ötesine sığındık çaresiz*

*Sultan Abdal Spartakus Benerci Bedrettin ve Nazım Bizdik”
(G.Ü.-Güneş Ülkesi (128), s.25)*

“Ak Yeşil Kavak Ağaçları” kitabında okuyucu başka bir çağla karşılaşır. Bu içinde bulunulan çağdan uzak, geçmiş zamanlara ait dinazorlar çağıdır. Şiirde ilgi çeken bir diğer nokta, şairin al bir atla ütöpik bir zaman yolculuğuna çıkmasıdır.

*“Şimdi
Kalkıp
Al bir ata binsem
Bıraksam
Dinazorlar çağını” (A.Y.K.A.- A.Y.K.A (139), s.33)*

Zamana farklı şekillerde yaklaşan şair, zamanın ölçüsünden söz ederken günümüze en uzak düşen ve en uzun zaman birimlerinden söz eder. “Güneş Ülkesi” şiirinde şair, binlerce yıl; “İnsanla Büyüdü” şiirinde üç bin yıl; “Kanlı Cuma” şiirinde beş bin yıl öncesinden söz eder. Uzun zaman birimleri denilince akla “Ağa Takılan Ses” şiiri gelir. “*Saklı deniz mağaralarında/ Bin ışık yılı sessiz*” (Y.K.- A.T.S. (118), s.28) Bunun dışında “Gel” şiirinde “*Bin yıldır/ Uykusuzum/ Uyumadılar beni*” (A.Y.K.A.- Gel (143), s.78) dizeleri uzun zaman birimi olmasının da ötesinde abartılı bir süreçtir. “B.D.A.S.” şiirinde ise şair, uzun zaman dilimine karşı hayretini ifade eder: “*Vay canına et yemiyorsanız hal Üç bin sene mi oluyor*” (C.Ç.- B.D.A.S. (84), s.25)

Üstün şiirinde zaman, insanla başlayıp insanla son bulur. Zamanın önemini bilen Üstün gün, saat ve çağ isimleriyle zamanın hesabını tutar. İçinde bulunduğu çağın hızlı değişimlerini anlatan Üstün, şiirlerinde zamandan şikâyetçidir.

9.2. Mekân Algılaması

Üstün şiirlerinde mekânı daha net görebilmek için şiirlerinde geçen yer adlarına bakmak gereklidir:

Kitap Adı	Yer Adı
Oluş	Anadolu, Çin
Y.D.D.Ş	Gülhane bahçesi, Burdur, Tırak oteli, Antalya, Kızılkaya hanı, Paris, Galata köprüsü, Cebeci köprüsü, Gençlik parkı, Arnavutköy, Çengelköy, Bebek, Boğaz, Dupon kahvesi, Trakya, Ankara, İstanbul, Fermeneciler, Üsküdar, Kız kulesi, Sultabahmet, Akdeniz, Marmara, Asmalı mescit, Çatalçam, sadabad, Bayezit, Sahafklar çarşısı, Sen nehri, Süleymaniye Camii, Yedikule, Cami-i kebir mahallesi, Rumeli Hisarı,
Cüceler Çarşısı	Anadolu, Çorum, Çiçekpazarı, Gülhane parkı, Viyana, Urfa, Asya, Ayranpınarı, Çin, Kadırga, Üsküdar, Künye köyü, Beşparmak, Develi, Hacın Kapısı, Kayseri, Cenova Kapısı, Alıdağı, Kırşehir, Bolu dağı, Düzce, Hendek, İzmit, Çamlıca, Orta Anadolu, İstanbul, Başköy istasyonu, Kartın dağı,
Yitikler Kapısı	Afganistan, Sakarya, Kızılırmak, Fıraktın ırmağı, Asya, Bordam, meksika, Türkiye, Anadolu, Roma, Kongo, Cezayir, Amerika, Afrika, Haliç, Edirne
Güneş Ülkesi	Cezayir, Asya, Anadolu, Avrupa, Lumumba, Afrika, Fransa, Brezilya, Erciyas dağı, Sivas çarşısı
H.S.A.	Anadolu, Vietnam, Yavaşovası, Varto, Türkiye, Küba, Asya, Afrika, Yozgat, Mısır, Hitit, Mezopotamya, Kalde, Asur, Orta Asya, Ön Asya, Wall-Street, Aztek, Amerika
A.Y.K.A	Harran ovası, Erciyas dağı, Künyeler yolu, Yozgat, Afrika, Güney Amerika, Asya, Sankt Eriks Köprüsü, Kırşehir, Develi, Anadolu, Türkiye, Bursa, Erciyas

Tablo:2-Şiirlerde Geçen Yer Adları

Üstün şiirlerinde mekân, ağırlık olarak İstanbul ve İstanbul semtleridir. “İstanbul Üstüne” adlı şiirinde şair, İstanbul’u her şeyin kendiliğinden olduğu bir şehir olarak tanımlar. *“Bir tuhaf şehirdir ki şu İstanbul/ Her şey kendiliğinden olur/ İnsanlar doğar, insanlar ölür/ Kendiliğinden/ Bir rüzgâr*

eser sebepsiz yere/ Kendiliğinden/ Bu hale dayanmaz yüreğim/ Coştukça coşunca coşar” (Y.D.D.Ş.-İstanbul Üstüne (64), s.71) İstanbul’un her köşesini özel bir titizlikle şiirine taşıyan şair, her fırsatta İstanbul’a olan özlemine ve hayranlığını da belli etmekten kaçınmaz. “Canım İstanbul” diye seslendiği şehrin -İstanbul’un- semtlerini kendine bir dost, bir arkadaş beller ve şiirlerinde bu sıcak ilişkiden söz eder:

“Heybetli çınarile Bayazıt

Rüzgarlı günlerimin arkadaşı

Musalla taşı

Yenmemiştir daha hatıraları

Dumanlı halile Sahafklar çarşısının

Büklüm, büklüm eğilir hayata

Canım İstanbul” (Y.D.D.Ş.-İstanbul Üstüne (64), s.74)

“Nevzat Üstün’ün Son Hali” adlı şiirde şairin İstanbul’u özlemesinin nedeni, sevdiği kadının burada olmasıdır. “Nevzat Üstün’ün Son Aşkı” adlı şiirde, şehre ve sevilen kadına özlem daha da derinleşir. Üstün, ayrıca iki ayrı şehri -bulduğu şehir, Ankara’yı ve sevdiği kadının yaşadığı İstanbul’u- karşılaştırır. Bu karşılaştırmanın galibi, İstanbul’dur. Neden ise şiirde şu dizelerle anlatılır: *“Ankara şehrinin aslında şiiri yazılmaz/ Galata köprüsü, Fermeneciler ve boğaz/ Düşüncelerin tadına daha uygundur”* (Y.D.D.Ş.-N.Ü.S.A. (45), s.40) Üstün için doğup büyüdüğü İstanbul şehri, her zaman önceliklidir. Şiirinde belirttiği ve kendi yaşamında olduğu gibi bütün hikâyeler İstanbul’a ulaşacaktır: *“Bu hikâye nasıl olsa İstanbula varacaktır.”* (Y.D.D.Ş.-N.Ü.S.A. (45), s.40)

Buna ek olarak Anadolu ve bazı ülkeler de Üstün şiirinde yer alır. Anadolu, Üstün’ün her şiir kitabında vazgeçemediği bir ana mekândır. Anadolu kimi zaman eşsiz güzellikleriyle seyirlik bir tablo kimi zaman da acıların beşiği olan unutulmuş bir ücra köydür. “Dağlarda Olup Bitenler” şiirinde Anadolu’nun el değmemiş tabiatı tasvir edilir: *“Yorgun rüzgarlar uyur/ Dağların karanlığı içinde/ Günlerce günlerce uzakta/ Vücudumuzu yakar keven ışıkları”* (C.Ç.- D.O.B. (89), s.31) ve okuyucuya tabiatın canlılarının da

içinde yer aldığı renkli bir tablo sunulur: *“Bir kuş uçtu sabahleyin/ Yoncanın yaprağı gerindi/ Kertenkele doğan güneşe baktı/ Yavaşca dilini şaplattı”* (C.Ç.-D.O.B. (89),s.32) Şiirde “Ayrınpınarı” adlı yerin doğasının güzelliği sıklıkla tekrar edilir: *“Ayrınpınarı’nın suyu/ Yaz kış beyaz akar”* (C.Ç.-D.O.B. (89), s.32) Anadolu’nun sorunlarına değinen Üstün, “Varto” şiirinde unutulmuş Varto adlı köyün kaderiyle nasıl baş başa bırakıldığını anlatır :*“Bilinmezdi Varto’nun kimliği/ Yaşarken bile aramızda”* (H.S.A.-Varto (89) s.37) Varto, yoksulluğu ve sessizliğiyle bir kenara itilmiş, deprem felaketinde kaybedilen canlarla adını duyurmuş bir mekândır. Şiirde bu unutulmuşluk şu dizelerle anlatılır: *“Ölmedikçe konuşulmayanlardan/ Ölümünün çeşitli/ Unutulmuşun biriydin/ Satılmışın biri”* (H.S.A. -Varto (89) s.37)

Üstün’ün çocukluğunu geçirdiği ve hayatında çok önemli bir yere sahip olan Develi, şiirde sıklıkla geçen bir Anadolu mekânıdır. Develi’ye bağlılığı ile tanıdığımız Üstün, şiirlerinde Develi’yi yaşadığı bir mekân olarak anlatır. “Geçen Günler” şiirinde ilk adım attığı ve yemek istediği yer olan Develi’yi şu dizelerle hatırlar: *“Beşparmağa kar yağdı/ İki gün sonra Develi’ye de yağar”* (C.Ç.- Geçen Günler (98), s.52) “Hırsız Hasan” şiirinde hemşehrisinin yaşadığı yer olarak Develi’ye bağlı Künye Köyü’nden bahseder: *“Sonra Develi’nin Künye köyünden kalktı”* (C.Ç.-Hırsız Hasan (104), s.67) Künye Köyü’nün geçtiği bir diğer şiir ise “Yaralı Kartal” şiiridir. Üstün, bu şiirde farklı bir bakış açısıyla mekâna yaklaşır ve bir kartalın gözüyle Künye Köyü’ne ve orada yaşananlara bir göz atar: *“Aşağlarda çok aşağılarda/ Künye köyünün evleri görünüyordun/ Şu Mustafa ağanın evi/ Kapısındaki aşı boyasından bilirim”* (C.Ç.- Yaralı Kartal (95), s.47) “Yandım Çavuş” şiirinde geçen Develi’ye bağlı bir başka yer ise bir istasyondur. “Başköy” adını taşıyan bu istasyonun bulunduğu yer, şiirde ayrıntılı bir şekilde tasvir edilir: *“Develi’den otuz yedi kilometre ötede “Başköy” adında bir istasyon var. Tren dediğimiz taşıt gün ışığına yakın buraya gelir. Gününe göre bir iki gündelikçi büyük şehirlerden evlerine dönerler.”* (C.Ç.-Yandım Çavuş(111), s.83) Şiirin devamında bir başka mekândan daha bahsedilir. Burası ise bu istasyona yakın Köylüoğlu Ali adlı birinin işlettiği bir handır: *“Bu istasyondan iki*

kilometre beride Köylüoğlu Ali'nin işlettiği bir han var. Büyük şehirlerden dönen gündelikçiler, evlatlıklar önce bu handa toplanırlar“ (C.Ç.-Yandım Çavuş (111), s. 83). Tahkiye yöntemiyle yazılan bu şiirde, ayrıntılı yer tasvirlerine rastlanır. Olay örgüsünün başladığı bölümden önce şair, yine Develi'ye ait bir mekândan şöyle söz eder: *“Ama biz hayal kurduğumuz için, handan beş on kilometre ötede “Kartın” dağının yanında eşkiyalar bizimkileri çevirdi.”* (C.Ç.-Yandım Çavuş (111), s.88) Dipnot tekniğinin kullanıldığı “Hacın Kapısı” adlı bir başka şiirde, Hacın'a dipnot düşürülerek açıklanır: *“Hacın: Kayseri ilinde küçük bir kasaba”* (C.Ç.-Hacın Kapısı (98), s.56). Üstün'ün gönülden bağlı olduğu Kayseri'ye ait mekânlara yer verdiği diğer bir şiir de “A.Y.K.A.” dır. Kayseri'yi özlemle andığı bu şiirinde tabiatını övdüğü Künye ve Erciyes dağından söz edilir:

“Varsak

Erciyas dağına

Varsak

Çıksak

Künyeler yoluna

Kuzularla beraber aynı saatte meleşir

Aynı saatte görünür

Dalların ucundaki çığlık” (A.Y.K.A.- A.Y.K.A. (139), s.34)

Şiirlerinde mekânları çocukluğunun geçtiği Develi ve Anadolu'dan seçen Üstün, Anadolu insanının yaşadığı coğrafyayı şiirine taşımış, Anadolu'nun güzelliklerini ve güç koşullar altındaki yaşamını devam ettirme mücadelesini şiirlerinde anlatmıştır. Kentli bir insanın yaşadığı psikolojiyi iyi bilen Üstün, dünya insanının yaşadığı coğrafyayı ve sorunlarını da iyi bilir. Bu nedenle seçtiği mekânlar içinde farklı ülkeler ve kıtalar da şiire taşınır. Bunu şiir kitaplarından takip etmek mümkündür. Şairin ilk üç kitabında ağırlık, Anadolu ve yurt içi mekânlar iken dördüncü kitabı Yitikler Kapısı ile birlikte Üstün, ülke sınırlarının dışına çıkar. Dünyanın birçok ülkesiyle birlikte Asya, Afrika gibi büyük kıtalar şiirde yer almaya başlar.

Özgürlük ve insan sevgisinin temel alındığı Yitikler Kapısı, Güneş Ülkesi, Hey Sen Amerikalı ve Ak Yeşil Kavak Ağaçları kitaplarında özgürlüğünü kazanma mücadelesi veren ülkeler, şiirde anlatılır. Şiirlerin temasını incelerken “Özgürlük ve Savaş” başlığı altında ayrıntılı olarak ele aldığımız bu ülkeler, insanlık adına yapılan mücadelenin yaşandığı mekânlardır. Bu özgürlük mücadelesinin yaşandığı mekânlara genel olarak baktığımızda şu şiirler, akla ilk gelenlerdir: “Kanlı Cuma” şiirinde özgürlük mücadelesi veren Türkiye, “*Bir özgürlük yağmuru idik bütün Türkiye’ye yağan*” (Y.K. Kanlı Cuma (114), s.21); “Balık Çağı” şiirinde Kongo, Cezayir, Anadolu “*Büyümenin var olmasını bölüşüyoruz/ Var olmasını sıkılmış duygunun/ Yeni bir inanç oluyor gözlerin/ Kongodal/ Cezayirdel/ Anadoluda*” (Balık Çağı (122), s.42); “Güneş Ülkesi” şiirinde Lumumba, “*En güzel sevgileril Öldürdüler Lumumba’da* (G.Ü.- G.Ü. (128), s.11); “Aşk İçin Bir Şiir” şiirinde Vietnam, “*Yürür çökük avurtlarıyla/ Yürür savaşız bir Vietnam*” (H.S.A.- A.İ.B.Ş. (129), s.13); “Özgürlük” şiirinde Küba, Asya, Afrika, “*Bir ince yaşamak/ Küba’da/ Asya’da/ Afrika’da/ Söylemek durmadan yeniden/ Yeniden dolaşmak insanda/ Yeniden çağımızın özgürlüğüyle*” (H.S.A.- Özgürlük (135), s. 43), “Hey Sen Amerikalı” şiirinde Aztek, “*Vurdun uygarlığını Aztek’in*” (H.S.A.- H.S.A. (137), s.58) yer alır.

Zaman zaman tarihin derinliklerine de inen şairin “Mısır, Hitit, Mezopotamya, Kalde, Asur” gibi tarihi kent adlarına şiirlerinde yer verir.

Üstün’ün en çok mekân adının geçtiği şiir kitabı, “Yaşadığımız Devre Dair Şiirler”dir. Adından da anlaşılacağı üzere Üstün, yaşadığı devri anlatırken en çok yaşadığı mekânları tasvir edecektir. Bu nedenle de yaşamına damga vuran mekân adları şiirinde büyük bir yer edinecektir. Zaman zaman anılarında yolculuk yapan şair, mekânları bazen bir dekor olarak kullanır bazen de olayın ana unsuru olarak ele alır. Örneğin “Hatırlama” şiirinde Gülhane Parkı, şair için atlanılmaması gereken, unutulamayacak önemli bir unsurdur: “*Sokağın ucunu hatırlarmısın/ Şapkamı çıkarıp selam verdiğim yeri/ Ya, Gülhanenin bahçesini/ Nasıl olurda hatırlamazsın*” (Y.D.D.Ş- Hatırlama (28), s.14)

Gezmeyi her zaman çok seven Üstün'ün bu gezi merakı Sadun Tanju tarafından şu sözlerle anlatılır:

“Nevzat için her yeni yolculuk yeni bir dünyayı bulmak, orada yaşamaktı. Nereye gitse, kendi dünyasını da sırtında götürür, nereden dönse başka dünyaları da sırtlanır gelirdi. Gördüklerini duyduklarını, düşündüklerini öyle bir sevgiyle anlatırdı ki, derin bir soluk alırdınız, damağınıza yaşamın tadı gelirdi; içi sevgi dolu bir adamın sizin gözlerinizi, aklınızı gittiği her yerde gezdirışı ile mutlanırdınız” (Tanju, 1980: 4).

Gezginci bir ruha ve hayata sahip olan Üstün, şiirinde de bu gezip gördüğü mekânları anlatacaktır. Gittiği yerlere ait farklı özellikleri ve o yöreye özgü yanları, şiirinde anlatan Üstün, anılarını okuyucuyla paylaşacaktır. “Neylersin” şiirinde Burdur’un başka bir yerde bulunmayan sabahının güzelliğini şöyle dile getirir: *“Her yerin sabahı başka olur/ Başka olur/ Buranın sabahı bir başka/ Neylersin”* (Y.D.D.Ş.- Neylersin (29), s.15) Bir başka şiirinde dostlarıyla iyi vakit geçirdiği, yiyip içip eğlendiği Antalya’dan söz eder: *“Güzelini sevdik/ Şarabını içtik/ Hemdert olduk/ Kızılkaya hanında/ Şehre giren canavardan bahsettik/ Dostlarla Antalya’da.”* (Y.D.D.Ş.-Antalya (30), s.16)

Paris şehri, Üstün şiirinde özel bir yere sahiptir. Diğer şehirlerden farklı olarak siyasî bir kimliğe sahip olan Paris’in adı, şiirde hürriyetle birlikte anılır. *“İŞTE BEN/ İŞTE PARİS/ SEN NERDESİN?/ HÜRRIYET.”* (Y.D.D.Ş.- Hürriyet (31), s.17) dizeleri Paris’in insanlık ve demokrasi adına yaptığı mücadelenin bir anısıdır. Üstün, “Hürriyet” adını verdiği şiirinde hem tarihin yeniden yazıldığı o döneme ve hürriyetin sembolü olan Paris’e bir gönderme yapar. Mekân alışılmış sınırların dışında adaletin temsili olan bir kültür başkentidir.

Üstün şiirinde sık sık farklı kent adlarına rastlanılmaktadır. Üstün’ün kentleri bir mekân olarak sevdiği görülse de yaşam tarzı olarak benimsemediği anlaşılmaktadır: *“Görmek istemiyorum artık/ Ne insanını/ Ne tramvayını/ Ne de caddesini/ Hatta almasamda olur havasını/ Beni anlamayan bu şehrin...”* (Oluş- Bıkkınlık (23), s.29)

Üstün'ün şiirinde dikkat çekici bir diğer özellik de hayalî mekânlardır. Rüya gibi zaman dilimine tabii olmayan bu mekânların ana özelliği, şairin tamamen muhayyilesinde yarattığı, gerçekte var olmayan yerler olmasıdır. "İnsanoğlu" adlı şiirde 'o belde' diye anılan yerde tabiat, oldukça cömert; insanoğlu oldukça mutludur: "*Öyle bir diyar ki, hicranı yok/ Öyle bir diyar ki, ıstırab çekenleri yok/ Ve, öyle bir diyar ki, insanları mes'ut/ Kuşları şakrak, sanki bütün tabiat/ Kış olmazmış gibi, vermiş nimetlerini*" (Oluş- İnsanoğlu (6), s.10) Başında da belirtildiği gibi bu mekânlar sadece bir hayalin ya da rüyanın bir parçasıdır. Gerçeklikten tamamen uzaktır. Anlık da olsa gerçekliği olmayan bu rüya, Üstün'ü rahatsız eder. Üstün, kendi âleminden ve bulunduğu mekândan tamamıyla hoşnuttur.

İlk şiir kitaplarında İstanbul ve Kayseri başta olmak üzere Anadolu'nun çeşitli bölgeleri yer alırken Yitikler Kapısı kitabıyla birlikte Üstün, ülke sınırları dışına çıkarak farklı ülke ve kıtaları şiirine taşımıştır. Anadolu ve köyleri, tabiat güzellikleri ve toplumsal sorunlarıyla şiirde işlenirken dünya ülkeleri özgürlük savaşı veren mekânlar olarak şiirde ele alınmıştır. Özel yer adları ve kent isimleri farklı yönleriyle tasvir edilmiş ve hayalî mekânlar da şiire konu edilmiştir.

10. Özgürlük

Özgürlük, Üstün'ün ana yaşam felsefesidir. Şair, kendi yaşamında özgürlüğünden taviz vermeyen bir kişiliğe sahiptir, şiirlerinde de özgürlük için savaşanların her zaman yanındadır. Üstün, özgürlüğü bir ilerleyiş olarak algılar ve bu ilerleyişten vazgeçmez. Bireysel özgürlük anlayışını "Ağır Yaşamak" şiirinde şu dizelerle dile getirir:

*"Gitsem giderdim gitmedim
Bütün gitmeler bir yerde biter
Bitirmedim gitmeyi benim özgürlüğüm bu"*

(Y.K.-Ağır Yaşamak (113), s.14)

Üstün'ün toplumcu düşünceyle kaleme alınan şiirlerinde özgürlük temi, önemli bir yer tutar. Şiirlerinde Üstün, bireysel özgürlükten daha çok

toplumsal özgürlüğe yer verir. Yitikler Kapısı, Güneş Ülkesi, Hey Sen Amerikalı ve Ak Yeşil Kavak Ağaçları kitapları özgürlük mücadelesi veren ülkelerin zorlu savaşına tanıklık eder.

“Giden” şiirinde özgürlükle tanışmamaktan şikâyetçi olan şair, “*Biz daha özgürlük nedir bilmedik*” (Y.K.-Giden (124), s.48) dizelerinde görüldüğü gibi düzenin sunduğu özgürlükten memnun değildir. Özgürlük sorununa eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşan şair, durmadan özgürlüğü arar. Şairin özgürlüğe gitme düşüncesini apaçık dile getirdiği şiiri “Kırmızı Dudaklı Aşk”tır. “*Özgürlüğe gidiyorum belki daha da ötelere*” (Y.K.- K.D.A. (121), s.38) dizelerinde rotasını belirleyen şair, bu yolda umutla ilerler. “Benim Kaldırımlarım” şiirinde bu ilerleyişe sokağı da ekler ve şehit kaldırımlarını kanat açmaya çağırır: “*Yeter artık açın kanatlarınızı/ Şehit kaldırımlarım/ Yelken açalım hep beraber hürriyete*” (Oluş- Benim Kaldırımlarım (16), s.22)

Üstün’ün şiirindeki özgürlüğün toplumcu kökenleri, sosyalizme kadar uzanır. Sosyalist kimliği ile tanınan Üstün, ideolojik olarak özgürlük temasını ele alır. Türkiyedeki Amerika kitabının önsözünde “*Özgürlük sözcüğünün anlamının Türkiye ile Fransa’da aynı olmadığını*” (Üstün, 1969: 7) söyler. Özgürlüğe olan bakış açısının ülkelere göre değiştiğini ileri süren Üstün, özgür olabilmenin koşulu olarak bir ülkenin sömürgeye karşı çıkması gerekliliğini savunur. Farklı ülkelere bu düşüncesine uygun örnekler verir:

“*Gandi hiçbir zaman özgür bir insan olmadı. Nehru da özgür değildi. Şimdiki Hindistan başbakanı da özgür bir insan değildi. Sömürücü güçler; bir ülkeye el atmışlarsa, orada en özgür düşün bile özgür olmaktan çıkar, en azından gizli olmak zorunda kalır. Çünkü: Özgür düşün, sömürücü ile çatışmak durumundadır, sömürücülüğe yalnız biçim olarak değil, eylem olarak da karşı kor*” (Üstün, 1969: 12).

Sömürgecilik başlığımızda özellikle kendi özgürlüğü için savaşan ülkelerin mücadelelerinden söz ettik.

“Özgürlük” şiirinde insanı çağın özgürlüğüyle doldurmak ister: “*Yeniden çağımızın özgürlüğüyle/ Yeniden yeniden yeniden/ İnsanı insanla doldurmak*” (H.S.A.- Özgürlük (135), s.43) Bu nedenle de insanlara “Bırakın Şu Unutmayı” adlı şiirde özgürlüğü unutmamalarını öğütler: “*Batıdan batıya*

sizlere söylüyorum/ Unutmayın kardeşliği/ Unutmayın eşitliği/ Unutmayın özgürlüğü/ Bırakın şu unutmayı” (Y.K.- B.Ş.U. (125), s.50) Şair, şiirinde toplumun temel düzenini oluşturan, insanlık için önemli olan ve birbirini bütünleyen üç önemli kavramı sıralamıştır. Bir başka şiirinde ise toplumun değişen anlayışı içinde zamanla önemini kaybedip yok olan bir diğer üç kavramdan söz edilecektir. Toplumsal yapının ve değerlerin bozulmasını eleştiren Üstün, “Bacanak” şiirinde hürriyete verilen değerlerin azalmasını ele alır:

*“Kağıt dediğin ne
Kalem dediğin ne
Bilgi umut hürriyet
Boş ver bunlara be”* (C.Ç.- Bacanak (103), s.66)

Şiirde söylenmek istenenin tam tersi bir ifadeyle Üstün, düşüncelerini aktarmakta ve içinde bulunduğu toplumu eleştirmektedir. İnsanların bir çırpıda yok ettiği, içi boşaltılmış değerler böylelikle masaya yatırılmaktadır. Özgürlüğü yaşamla eş tutan Üstün, özgürlüğün bitimini yaşamın bitimi olarak görür. İnsanlar dışında hayvanlar üzerinden özgürlük kavramını işlediği “Karaca” şiiri bu düşünceler doğrultusunda yazılmıştır: “*Özgürlüğün bitiminde bir karaca/ Yaşamın sınırı da denir istenirse*” (H.S.A.- Karaca (132), s.28) dizeleri bunun bir göstergesidir. Ormanda kurşuna dizilen bir Karaca'nın yaşam özgürlüğünün elinden alınmasının anlatıldığı şiirde şair, insanlara seslenir: “*Şimdi sizler nasıl gidersiniz böyle/ Böyle durmadan koşarak/ Sopsoğuk bir yürekle koparılmış*” (H.S.A.- Karaca (132), s.28) Bu dizelerle aslında şair, özgürlüklerin yok edilmesine diğer insanların da bu olayı görmezden gelip sessiz kalmasına tepki gösterir ve insanlığa göndermede bulunur. Özgürlüğün kolay bir şekilde elden alınması ve suçluların herhangi bir cezaya çarptırılmaması şiirde dikkat edilmesi gereken diğer unsurlardır. Hakların sınırlandırılması ve özgürlük hakkının elinden alınmasına tepki gösteren Üstün, “Hayvanat Bahçesi” şiirinde bu konuyu eleştirel bir biçimde ele alır. Hayvanat bahçesinde hayvanlarla konuşan Üstün, “*Öyle düşünceli bakma yüzüme/ Sana vereceğim şeyler belli/ Hürriyet veremem mesela*”

(C.Ç.- Hayvanat Bahçesi (76), s.9) dizeleriyle veremeyeceği tek şeyin hürriyet olduğunu söyler.

Üstün, şiirlerinde özgürlüğü yaşamın merkezine koyarak, onu doğal bir ihtiyaç olarak gören ve onun her zaman değerini ve önemini bilen biri olarak karşımıza çıkar. Özgürlüğe sevdalı olan şair, yaşamında ve eserlerinde özgürlüğün türküsünü söyleyecektir: “*Bembeyaz bir anlam çizgisi çekiyorum evrene/ Bir özgürlük türküsü bu benim söylediğim*” (Y.K.- Kanlı Cuma (115), s.23) Kendi ülkesinde “*Bir özgürlük yağmuru idik bütün Türkiye'ye yağan*” (Y.K.- Kanlı Cuma (115), s.21) diyerek ülke topraklarını özgürlükle yıkayan Üstün, kendinden sonraki kuşaklara bu özgürlük türküsünü armağan edecektir.

11. Toplumsal Hayatın Eleştirisi- Toplumsal Sorunlar

Üstün, insan olma bilinciyle kendine ve topluma karşı her zaman sorumluluğunu bilen bir insandır. Kendini yaşadığı toplumdan soyutlamayan Üstün, duyarlı kişiliğinin etkisiyle topluma eğilir. Toplumu bir bütün olarak ele alan Üstün, toplum sorunları üzerine düşünür, araştırır ve sorunlara çözümler üretmeye çalışır. İnsanın topluma karşı sorumluluğunu “Türkiyedeki Amerika” adlı kitabında şu sözlerle ifade eder: “*Yaşamak gelişigüzel bir serüven değildir. İnsan kendine karşı da topluma karşı da sorumludur. Sorumlu olmaktan kurtulmanın yolu yoktur...*” (Üstün, 1969: 340) Sorumluluktan kaçma şansının olmadığını altını çizen Üstün, sorumluluğun da maddî öğelere dayandığını belirtir:

“*Sorumlu olmak durumu, kimi burjuva yazarlarınca soyut kavramların üstüne oturtulmak istenmiştir. Dinler, insanı hem sorumlu kılmışlar, hem de bu onu bu sorun duygusundan kurtarmak isteğini göstermişlerdir. Ne denli uğraşılırsa uğraşılınsın, insanın sorumluluğu maddesel öğelere dayanır*” (Üstün, 1969: 340).

Üstün’ün sosyal temi işlediği yıllar, “1960 -1965” yıllarına denk düşer. Bu dönem Türk siyasî yaşamının oldukça çalkantılı seyrettiği dönemlerdir. Bu döneme damgasını vuran en önemli olay, “27 Mayıs İhtilali”dir. Üstün, Tanin gazetesinde “27 Mayıs” başlıklı yazısında bu askeri müdahale için şu yorumu

yapar: *“Türkiye’de on yıllık bir devir bitmiş yeni bir düzenin kurulması için geniş bir alan açılmıştı”* (Üstün, 1961: 2). Vatan ve Tanin gazetesindeki köşelerinde hem de şiirlerin ara temlerinde Türkiye’nin bu siyasî geçiş sürecine yer verir. Her edebiyat eserinde olduğu gibi Üstün eserlerinde de içinde bulunulan devrin değerleri, inançları, düşünceleri, duyguları, ideolojileri kimi zaman doğrudan kimi zaman ise dolaylı olarak yer almıştır.

Üstün’ün topluma yaklaşımında toplumcu gerçekçi eğilim ve toplumcu gerçekçilik akımının izleri görülür. Üstün’ün şiirlerindeki toplumu ve toplumsal sorunları ele almak için öncelikle toplumcu gerçekçiliğinin genel bir tanımını yapmak gereklidir. Edebî bir akım olan toplumcu gerçekçilik, temelini Marksizm’den alır. Marksizmi Tunalı, *“Marksist Estetik”* kitabında şöyle tanımlar:

“Marksizm tarihsel- kültürel gelişmeyi maddi ve ekonomik etkenlerle açıklayan, tarihsel materyalizm adını alan, kapitalist düzeni devrim ile değiştirerek sosyalist bir düzen kurmak isteyen bir eylem felsefesi ve ideolojisidir” (Tunalı, 1993: 29).

Marks, bu felsefesiyle düşünce sisteminde bir devrim yaratır ve dünyayı değiştirebilecek yeni bir insanın varlığından söz eder. Üstün, bu Marksist görüşü dünya görüşü haline getirir ve eserlerini bu düşünce sistemi doğrultusunda kaleme alır. Üstün şiirinde Marksizmin temelini oluşturan kapitalist düzeni devrim ile yıkıp sosyalist düzeni kurma isteği bir yansıma, bir alt kimlik olarak yerini bulur. Üstün şiirindeki toplumcu gerçekçiliği net olarak gösteren bir başka tanım ise Seyit Kemal Karaalioğlu tarafından yapılır: *“Toplumcu gerçekçilik II.Dünya Savaşı’ndan sonra gelişen halkın çektiği sıkıntıları, sefaleti içinde yaşanan hayatın korkunç sahnelerini dile getiren bir edebiyat akımıdır”* (Karaalioğlu, 1978: 752). Üstün, şiirlerinde savaşı ve savaş sonrasını anlatırken yukarıdaki tanımda bahsedilen korkunç tabloları, şiirinde başarılı bir şekilde çizer. Üstün şiirindeki toplumcu sanat düşüncesini en genel ve en iyi anlatan tanım ise Selahattin Hilav’ın toplumcu sanat tanımıdır: *“(..) bireyi değil, grupları, sınıfları toplumu ele alan, dünyayı onlar açısından algılayan ve yeniden kuran bir edebiyat”* (Hilav, 1995: 187). Üstün

şiiirleri bu toplumcu sanat tanımının bir aynasıdır, şiiirlerde dünyaya bireyin değil toplumun gözüyle bakılır ve dünya onun gözüyle anlamlandırılır.

Toplumcu gerçekliğin en önemli konu başlıklarından bazıları şunlardır: *“Uluslaşma ve batılılaşma özlem ve yanılgıları, savaş zenginleri, kentsoylular, işçi-işveren ilişkileri, gecekondulu olgusu, köylü-ağa ilişkileri, toprak sorunları Cumhuriyet’in 1940- 1960 döneminin yazınsal yapıtlarında yer alan başlıca konulardır”* (Ünlü Mahir-Ömer Özcan, 2003: 11).

Üstün şiiirinde görülen toplumsal temlere baktığımızda karşımıza şu başlıklar çıkar:

11.1. Siyaset ve Siyasî Sorunlar

Üstün şiiirinde toplumu ilgilendiren konular denilince akla öncelikle siyasî temler ve siyasî sorunlar gelir. Üstün, ülkenin politik yaşamını yakından takip eder. Nevzat Üstün, toplumcu gerçekçi yazar kimliğine siyasetçi unvanını da ekleyerek toplum sorunlarını çözümüne yönelik düşünceleriyle dikkat çeken kişilerden biridir. Objektif bir bakış açısıyla sorunlara eğilen Nevzat Üstün, politikada da ülkesi adına özeleştiriler yapabilmekte yaptığı tespitlerle ülkesinin yanlışlarını ve eksikliklerini de açık yüreklilikle gözler önüne sermektedir. Üstün, ülkenin 1940’lı yıllar ve sonraki dönem dış siyaseti için şu değerlendirmede bulunur:

“Afrika ülkelerinin halkları genellikle kızgın bizlere, nedeni de çok açık. Son yıllardaki politik tutumumuz. Onların ulusal başkaldırmalarına, sömürgecilere karşı koymalarına yardım etmek şöyle dursun yakınlık bile göstermedik. Demokrat parti’nin yıkılmış olmasına bu yüzden çok seviniyorlar, artık bundan böyle onlardan yana olacağımızı umuyorlar. Atatürk’ün Türkiye’sinden başka türlüünü beklemek akıllarından geçmiyor.....1946’dan bu yana politika alanında öylesine yanlışlar yaptık, öylesine hatalar işledik ki, altından kalkmak çok zor olacak bizim için.Cezayir’in aleyhine oy kullanan bir hükümetin Türk halkı ile, İstiklal Savaşını yapmış emperyalizme karşı savaşmış, kompradorları kovmuş, Türkiye ile nasıl bir ilgisi olabileceğini kestirmek çok güç doğrusu” (Üstün , 1966a: 49).

Üstün, şiiirinde sömürgecilik karşıtıdır ve sömürülen halkların yanındadır. Tema incelemesinin “Sömürgecilik “ başlığında sömürülen ülkeler

arasında yer alan Afrika'dan ve şiirlerinde işlediği sömürgecilik konularından söz ettik. Üstün, sömürgeciliğe karşı çıkmayan ülkesini eleştirdiği bu yazısında siyasetin bu yanlış tutumundan şikâyet eder. Bu şikâyetçi tavrını şiirlerinde de sürdürerek siyasetin ve siyasîlerin bir başka yanlışını anlatır. Üstün "Yalnızlık Öyküsü" şiirinde sürekli demeç verenlerden ve demeçlerin çokluğundan şikâyet eder: "*Radyolar/ Demeçlerle dolu*" (A.Y.K.A.-Yalnızlık Öyküsü (144), s.89)

Üstün'ün şiirlerinde görülen önemli bir siyasî çözülme noktası, ihtilallerdir. Şiirlerinde sıklıkla bu konuya değinen Üstün, ihtilallerin işlevsizliğinden söz eder. İhtilali ise "*Temelde var olan sıkıntıların birtakım insanlar katından sömürülmesi*" (Üstün, 1975b: 163- 164). olarak tanımlar. Alamanya Beyleri ile Portekiz'in Bahçeleri adlı kitabında ihtilali şöyle anlatır:

"Genellikle hep sabaha karşı olur.

Birden başlar gürültü.

"Bozuk düzeni değiştirmek amacı ile ordu yönetime el koymuştur."

Ardından marşlar başlar, şiirler okunur ve yeni yönetim, eski yönetimi suçlayarak yapacağı işleri bir bir anlatır. Yargıçlar yerlerini alır, sanıklar yerlerini alır, savcı yerini alır yargılama başlar. Daha beş gün önce karşısında selam durduğu adamı yargılatmaya başlar.

-Sanık ayağa kalk.

Sanık ayağa kalkar. Sersem bir tavuk gibidir. Ne olup bittiğini bile doğru dürüst anlayamamıştır. Beş gün önce bir sözü ile karılarını boşamaya hazır bu insanlar kendisini yargılamak için toplanmış olmalarına şaşmış görünür, onlara verdiği paralar, rütbeler gelir aklına, içirdiği şampanyalar, yedirdiği havyarlar gelir. Nankörlükle suçlar içinden.

İş işten geçmiştir.

Aslında işler böylesine yalın böylesine kolay değildir. Yalnızca adı devrim olduğundan, yapıda bir değişiklik olmadığından, değişecek olan bir şey de yoktur pek.

Temelde var olan sıkıntıların birtakım insanlar katından sömürülmesidir.

Sorun derinlerdedir. Çok derinlerdedir. Dünya'nın ortasındaki ateş gibi tıpkı. Baskı arttıkça nasıl magmadaki ateş bir volkanın ağzından fışkırırsa ve bir süre sonra her şey nasıl yerli yerine oturursa, onun gibi...

Hiç ama hiç güven olmaz bu sabaha karşı olan devrimlere.

Ne çıkarsa bahtına örneği, ak da çıkar kara da. İyi başlayıp kötü bittiği çok görülmüştür. Biliriz" (Üstün, 1975b: 163 -164).

İhtilallerin kesin bir çözüm olmadığını düşünen Üstün, düzeni değiştirmediyini bilir. Yıkılan düzenle kurulan düzen arasında hiçbir değişiklik olmamıştır. Bu düşüncesini “Kahve İçimi İhtilali” adlı şiirinde şu dizelerle dile getirir:

*“Bütün seslere urgan atmak geliyor içimden atıyorum da
Ya da eski bir düzeni kırıp yeni bir düzen kuruyorum
Aslında kurduğum düzenler hep aynı
ihtilal bir sözcük oluyor bende”* (Y.K.- K.İ.İ (112), s.7)

İhtilal, şiirde de görüldüğü gibi şair için içi doldurulamayan bir sözcükten ibarettir.

Üstün, ihtilallerin yeni ihtilaller doğuracağını düşünür. Her eskiyen düzen, beraberinde yeniliği getirecek, eskiyi yıkmaya çalışan ihtilallerin yerini böylelikle yenileri alacaktır. “Balık Çağı” şiirinde bu düşüncesini şu dizelerle dile getirir: *“Büyük gelişimlere uygun/ Her devrimin bitiminden yeni devrimler çıkaracak”* (Y.K.- Balık Çağı (122), s.42) Üstün, devrimlerin sürekli olmasına ve devrimin geçerli dayanaklarının bulunmadan yapılması konusuna tepki gösterir. Vatan gazetesinde “Komşularda İhtilal” adlı yazıda Arap ülkelerinde birbiri ardına çıkan ihtilalleri eleştirir.

“Arap ülkelerinde ihtilaller birbirini kovalıyor. Biri ötekine nisbet yapar gibi ihtilal çıkarıyorlar. Gerçi eskiden beri; Ortadoğu’da ihtilal olur ama son yıllarda bu işinde kulağına su kaçırdılar. İhtilal de rezil oldu. Güllü agop’un temsillerine benzedi” (Üstün, 1963: 2).

Üstün, ihtilallerin sürekli yapılmasının ihtilalleri işlevsizleştirdiğini düşünür. “Güneş Ülkesi” şiirinde sevgiliye seslenirken bir ihtilal görüntüsü çizer. Geceleri gezen jandarmalardan söz ettiği şiirde ihtilallerin yoğunlaşmasını anlatır:

*“Uğrun uğrun candarmalar gezer gecelerde
Bir sen yalnız sen
İşte suçlu bilekler
İşte en büyük görevlinin gözleri
Senin çıplaklığından geçer*

İhtilallerin yoğunlaşması” (G.Ü.- Güneş Ülkesi (128), s.12)

“Giden” şiirinde Üstün, biraz daha bireyselleşir ve kendi kimliği üzerinden ihtilalleri anlatır. Şair, “*Bir devrime bağlanıp gidenlerdenim ben/ Durmadan giden*” (Y.K.- Giden (124), s.47) dizeleriyle kendini ve devrime bağlılığını anlatır. Devrimin yanında olduğunu belirten Üstün, şiirin ilerleyen dizelerinde ihtilallerin kimyasını anlatmaya çalışacaktır. İhtilalin gücünün çıkardığı sesle orantılı olduğunu düşündüğü şu dizelerde “*Bir insana bakıyorum/ Denizlerden karaya vurmuş/ Bağırarak ısıtıyor kendini/ Bütün ihtilaller gibi*” (Y.K.- Giden (124), s.47) insanı, ihtilale benzetir. İnsanın çaresizliğini denizden karaya vurmuş ifadesiyle aktarırken aslında ihtilallerin sonuçsuzluğunu vurgulamaktadır.

Üstün, 12 Mart darbesinden sonra ihtilalin bilinmeyen başka bir yanıyla yani ihtilalin arka yüzü ile tanışır. 12 Mart darbesinden sonra iki kez tutuklanacak olan Üstün, “Oy Bire Yeter” şiirinde o döneme gönderme yapar ve yaşananlara olan isyanını anlatır. Şiirin ilk dizelerinde kötü şeyler düşünmediğini, iyi şeyler de düşündüğünün bilinmesini isteyen şair, bunun akla getirilmemesinden şikâyetçidir. “*Nasıl olduğunu biliyorduk ya/ Jandarmalar öyle bilmediler/ Vurdular ellerimize kelepçeyi/ Oy bire yeter/ Çürüyen yaralarımıza tuz ektiler/ Çatalçamda gece yarısı/ Oy bire yeter*” (Y.D.D.Ş.- O.B.Y. (60), s.61) dizelerinden şairin Çatalçamda bir gece yarısını tutuklandığı bilgisine ulaşırız. Sonrasında “*Ovaya geçirdiler bizi/ Ovaya gelince bire/ Ömrümüzde düzlük gördük/ Ömrümüzde düzlük*” (Y.D.D.Ş.- O.B.Y. (60), s.61) dizelerinden anlaşıldığı gibi düzlük bir yerde bekletilen şairin serüveni hapisanede bitecektir: “*Rahvandır Çerkezin beygiri/ Candarmalar üstünde/ Yarıldı ayacıklarım anam/ Karşıda hükümetin bayrağı/ Altında hükümetin beyleri/ Oy bire yeter/ Koydular bizi hapisaneye*” (Y.D.D.Ş.- O.B.Y. (60), s.61) “Yeter” sözcüğünün tekrarı ile şairin sabrının son noktaya vardığını gördüğümüz şiirde şair, hapisanenin penceresinden gördüğü yaşamın içinde olmak ister ve özgürlüğün elinden alınmasına tepki gösterir. Üstün, “Oy Bire Yeter” şiirinde farklı olay ve durumlara isyan eder.

Üstün'ün isyan ettiği durumları üç başlık altında toplayabiliriz: 1. Jandarmanın insafsızlığı 2. Hükümet adamları 3. Özgürlüğün elinden alınması.

11.2. Açlık ve Yoksulluk

Toplumun en can alıcı ve çözülmesi gereken sorunlarından biri de ekonomik dengesizliklerin ortaya çıkardığı yoksulluktur. Üstün, gazetede ki köşelerinde sık sık bu konuyu gündeme getirir. Bütün dünyayı yakından ilgilendiren bu soruna gerekli özenin gösterilmemesinden ve bu konuda herhangi bir girişimde bulunulmamasından şikâyet eder.

Üstün, Türkiye'deki Amerika adlı kitabında açlık sorununa geniş yer verir. "Türkiye'de Açlık" başlığı altında durumu genel olarak ele alır ve Türkiye'nin genel görüntüsünü şöyle çizer:

"Türkiye yıllar yılı, gizli bir açlıkla savaştaktadır. Besin sorunumuz hep kıl ipliğine bağlıdır. Köylü açtır, işçiler iyi gıda alamazlar, çocukların çok büyük bir bölümü açlıkla ikiz kardeş gibi yan yana yürürler, Anadolu'daki çocuk ölümünün büyük bir yüzdesi besin yüzündendir" (Üstün, 1969: 167).

Üstün, yazısında gazete haberlerinden örnekler sunarak düşüncelerini belgeler ve durumun ciddiyetine dikkat çeker.

Vatan gazetesi köşesinde yazdığı "Açlık" adlı yazıda bu konuyu derinlemesine ele alır: *"İki bin yılında dünya nüfusunun yarısı açlıktan yok olacakmış. Bilir misiniz ki, haberler ne olursa olsun artık aldırılmıyoruz" (Üstün, 1963: 2).* diyen Üstün, yazısının devamında insanların tepkisizliğinin altını çizer ve *"Dünya gün geçtikçe değişiyor, umursamaz oluyor. Ne atom ne hidrojen ne de açlık tehlikesi insanların kılını bile kıpırdatamıyor. Günü gününe yaşayan varlıklar oluyoruz gitgide" (Üstün, 1963: 2).* der. Üstün, aslında değişen dünyanın tepkisizliğinden ve vurdumduymaz insanından muzdariptir. Sorun üzerine düşünmekle yetinmeyen Üstün, soruna farklı çözüm yolları da arar. Dünyada silah yapımında harcanan paranın insanlığın açlık sorunu için kullanıldığında bu sorunun çözümleneceğini söyler:

"İnsanın aklına ilk gelen şey, toptan nükleer denemelerine kadar bütün silahların yapılmasını durdurmak. Bu durdurma sonucu

olarak elde edilecek milyarları insanlığın uygarlığın hizmetinde kullanmak. Açlığın, bilgisizliğin, doktorsuzluğun önüne ancak böyle geçilir” (Üstün, 1963: 2).

Üstün sorunun çözüm yolunu bildiği gibi bu çözüme yaklaşmayacak kesimi de iyi bilir. Dünyanın hassas dengeler üzerinde kurulu olduğunu bilen biri olarak bu düşüncüyü savunmayan kesim için *“Dünya politika pazarının çıkarıcıları bunu istemezler, korkarlar bundan. Silah tacirleri, petrol tacirleri, buğday, pamuk, çelik tacirleri böyle bir işlemde kaçınırlar” (Üstün, 1963: 2).* yorumunu yapar. Bu çıkarın altında aslında trajik bir neden saklıdır: *“Milyonlarca insanın ölümü ile silah tacirinin ve ailesinin ve kendisinin yaşaması” (Üstün, 1963: 2).* Üstün bu örneğiyle alış-veriş düzeninin yanlışlığını gözler önüne serer.

Ekonomi, bir ülkeyi ayakta tutan en önemli unsurdur, ekonominin sorunlarının çözülmesi dünyadaki bir sürü sorunun çözülmesi anlamına gelir. Üstün, ekonomi üzerine uzun uzun düşünür ve Türkiye'nin ekonomik yapısının bir profilini çıkarır. *“Alamanyaya Beyleri ile Portekiz'in Bahçeleri”* kitabında Üstün, bir ekonomik değerlendirmede bulunur ve bu yazısında Türkiye'nin ekonomisindeki dış güçlerin etkisinden söz eder:

“Türkiye'nin ekonomik yapısını, iç koşullardan çok, daha çok dış koşullar etkiler. Türkiye, şimdiki görünüşe göre bir yan sanayi ülkesi olmak durumu ile karşı karşıyadır. Bu bizi büsbütün bağımlı kılmaktan başka hiçbir işe yaramaz. Bu öylesine kötü bir işlemdir ki giderek yan sanayi denilen üretim AET' nin dilediği biçimde gelişen onun isteklerine uygun bir yan sanayi olmak durumundadır.

Türkiye'nin tekstil alanında gelişmesini öngörmüşlerdir. Bunun bir tek anlamı vardır. Ağır sanayiden uzak durmak. Bir çığ gibi çoğalmakta olan Türkiye insanını tekstil sanayi ile yada buna benzer yan sanayiler doyurmak, bağımsız olarak doyurmak, onurlu olarak doyurmak olanakların içinde olacak mıdır?

Avrupa ile ilişki kurmak başka bir şeydir. Avrupa'ya bağımlı olarak yaşamak çok daha başka bir şeydir. Yapılan hesapların ardında neler vardır bilemiyoruz. Görünen tek şey, Türkiye'nin emek gücünün ortaya koyduğudur. Açık hesap budur” (Üstün, 1975b: 89).

Üstün, ülkenin içine sürüklendiği durumun korkunç tablosunu görür ve sorun çözülmezse ortaya çıkacak durumdan endişelenir: *Bu gerçekten*

sakıncalı bir durumdur. Türkiye kendi içinde, kendine özge bir yöntemle üretim/ tüketim ilişkisini çözümleyemezse geleceğe umutla bakmak yanlış bir davranış olur” (Üstün, 1975b: 89).

Ekonominin düzelmesi için ekonomideki uçurumları ortadan kaldırmak gereklidir. Üstün, dünyadaki bu ekonomik uçurumu çarpıcı bir örnekle açıklar: *“Afrika’da üç yaşında bir çocuk elinde kendisinden büyük bir yemek tası açlığa doğru uzatırken köpreğinin mamasını uçakla New-York’tan Miami plajına getiren insanın durumu başka türlü nasıl açıklanır” (Üstün, 1963: 2).*

Üstün şiirlerinde açlık, ana tema olarak yer almasa da dize aralarında değinilen önemli bir tema olarak karşımıza çıkar. “İnsanoğlu” şiirinde *“Aç insanlar yolunu kaybetmemiş körler/ Nihayet kışı olan bir alemimiz mevcut”* dizeleriyle aç insanların varlığına “Yalnızlık Öyküsü” şiirinde *“Açlıklarla/ Dolu”* (A.Y.K.A.- Y.Ö. (144), s.89) dizeleriyle aç insanların sayısının çokluğuna dikkat çekilir. “H.S.A.” şiirinde yoksulluğun insanı derinden etkileyen bir görüntüsü verilir: *“İncelmiştir yoksulluktan/ Vietnamlı kadınların derileri”* (H.S.A.- H.S.A. (137), s.57) Bu dizeler, savaşın ortaya çıkardığı yoksulluğun bir profilidir. Savaş, insanı tüketmiş; sonrasında boyut değiştirerek insanı yoksullukla savaşa eşliğine getirmiştir. Şiirin dikkat çeken bir yönü de hain ve zalimlerin aç gözleridir. Açlık, şiirde fiziksel bir ihtiyacın dışında ruhun doyumsuzluğu olarak ele alınır.

“Nice hainler gördüm

Nice zalımlar

Durmadan üşüyorlardı

En sıcak sobaların yanında

Durmadan açtılar

Önlerinde bir çuval ekmek” (H.S.A.-H.S.A. (137), s.60)

Açlığı ortadan kaldırmanın bu sorunu çözmeyen zorluğunu bilen Üstün, şiirinde de bu konuyu işleyecektir. “İnsanla Büyüdü” şiirindeki şu dizeler bunun bir kanıtıdır: *“Kolay değil/ Kolay değil ırgatlar/ Açlıklardan kavgalardan geçmek kolay değil” (H.S.A.-İnsanla Büyüdü (136), s.47)*

Yoksulluğun insan hayatında uzunca bir süredir yer aldığını bilen Üstün, “Vurma” şiirinde sömürgecilerin de bir zamanlar açlık ve yoksullukla mücadele ettiğini bu nedenle de yaptıkları işten vazgeçmeleri gerektiğini söyler. Bu şiirde sömürgecilere “vurma” diye seslenir ve yoksullukla dolu geçmiş günleri hatırlamalarını öğütler:

“Açsa çıplaksa
 Büyüyüp gidiyorsa bir çığlık
 Sömürülüyorsa çıplak ayakların çektiği
 Sen de onlarla büyüdün
 Vurma” (H.S.A.-Vurma (131), s.23)

“Aşk İçin Bir Şiir” de Üstün, Anadolu’daki açlık konusuna değinir. Sert bir dille yoksulluğu çoğaltan insanları eleştirdiği “Yoksulluğu büyütüyor/ Kimi hayvansı yaratıklar” (H.S.A.- A.İ.B.Ş. (129), s.7) dizelerde şairin asıl vurgulamak istediği emeğin karşılık bulmadığıdır. “İsteksiz yağıyor yağmurlar toprağa/ Verilmiyor diye emeğin karşılığı/ Tohum çıkartmıyor başını topraktan” (H.S.A.- A.İ.B.Ş. (129), s.15) dizelerinde şair, hüsn-i talil sanatı yaparak tohumun ürün vermeme nedenini, emeğin karşılık bulmamasına bağlar. Anadolu’da toprağa bağlı ekonominin geldiği son noktayı gösteren Üstün, toplumun önemli sorunlarından biri olan ziraate gönderme yapar. Vatan gazetesindeki “Alın Terinin Değeri” yazısında bu sorunu derinlemesine ele alan Üstün, insan emeğinin karşılık bulmadığının altını bir kez daha çizer ve sorar:

“Biz nasıl bir ülkeyiz? Ziraat mi? Sanayi mi? Bizim için önemli olan nedir? Buğday dış ülkelerden gelir. Mısır dış ülkelerden gelir. Sanayi maddelerinin yüzden sekseni dışarıdan gelir. Otuz milyon emeği, O nereye gider?” (Üstün, 1963: 2)

İnsanın alın terinin karşılık bulmamasını sonucu, açlık ve yoksulluktur. Yoksulluğun sonucu ise bir çocuğun gözyaşlarıdır: “Bir çocuk oturmuş ağlıyor /Anadolu düzlüğünün ortasında” (H.S.A.- A.İ.B.Ş. (129), s.15) Sistemdeki yanlışlıkların faturalarını en acı şekilde ödeyen -açlık ve yoksulluk konusundada da olduğu gibi- her zaman masum çocuklardır. Bunu iyi bilen

Üstün, şiirinde özellikle çocuklara yer verir ve değer verdiği kavramlar arasına çocukları ekler. “*Saygıyla okudum/ iyi yazılmış kitapları/ Bir de çocuklardan ayırlamadım hiç*”/ “*Değil mi ki bir çocuk kolu uzanmış açlığa*” (H.S.A.-A.İ.B.Ş. (129), s.16) dizelerinden sonra çocukları bu duruma düşürenlerin cezalandırılmasını onlardan intikam alınmasını ister.

“Güneş Ülkesi” şiirinde yoksulluk, şu dizelerle okuyucunun karşısına çıkar. “*Gergin dudakları yoksulların/ Gergin gözleri çağların/ Kalk kuzum kalk/ Kalk kuzum uyan/ Bitmez bu ayrıcalık*” (G.Ü.- G.Ü. (128), s.26) Şiirde insanlar arasında ayrımın yapıldığını ve bu ayrımın ise kolay kolay bitmeyeceği gözler önüne serilir.

Üstün, yazılarında ve şiirlerinde doğru olarak inandığı, yazılması güç olanı yazmaya ve anlatmaya çaba göstermiştir. Yazılarında ve şiirlerinde toplumun sorunlarını anlatmaya, kendince çözümlerini ortaya koymaya çalışmıştır. Ülkedeki yoksulluk ve açlık konularını yazmayı, bir yazar sorumluluğu olarak görmüştür. Zaman zaman güçlüklerle karşılaşan Üstün, söz konusu yoksul insanın hakları olduğunda çokça eleştiri almıştır. Tanin gazetesindeki Nokta köşesinde yazdığı “Yazarlığın güç yanı” başlıklı yazıda yazar olmanın güçlüğünden ve yoksulların hakkını yazarken aldığı tepkilerden bahseder. Bütün eleştirelere rağmen yoksulun yanında olmaya devam eden Üstün eleştirelere şöyle cevap verir:

“-Bu sayın baylara sorsanız: Bu ülkede yoksul yok mu?

Önce yüzünüze aptal aptal, pel pel bakıyorlar, sonra

-Vaaar! Diyorlar.

Hayır bunların hiçbir hakları yok mu? diye siz bastırmaya kalkıyorsunuz. Bu sefer aptallaşmadan, şaşırmadan gözünüzün içine baka baka, onlar soruyu size çeviriyorlar.

-Ne hakkı?

İşte burada insanın tepesi atıyor. İşte burada kızgınlık aklın sınırlarını zorluyr.

-Ulan teres yaşama hakkı, insan hakkı, karnını doyurma hakkı, giyinme hakkı, ev hakkı, hastane, sigorta, çalışma hakkı, şu hakkı, bu hakkı...

Bu kadar çok hakkın bir araya gelmesi onları ürkütüyor. Korkuyorlar. Bu kadar çok “Hak”ın bir araya nasıl olup da gelebileceği akılları almıyor. Akılları almayınca da siz uyduruyorsunuz sanıyorlar. Ver yansın ediyorlar size.

Güçlük buradan başlıyor. Dostlar, arkadaşalar, konu komşu araya giriyor. Biri:

-Yapma, yazma sende canım, diyor.

Öteki:

-Yazacak başka bir şey yok mu, diyor.

Yazacak şey olmaz olur mu? Var. Elbette, var. Ama. Anadolu'da İstanbul'da, Trakya'da yüzbinlerce de yoksul var. Bütün bu varlardan nasıl bir "Yok" çıkarılabilir? O, ustalığı gösterebilecek baba yiğitlerden olmadığınız için elinize kalemi alır almaz başlıyorsunuz...

"(Üstün, 1961: 2)

11. 3. Kadın Hakları

Kadına verilen değer, kadına olan saygıyı gösterir. Üstün, kadın bedenine ve ruhuna saygılıdır. Şair, kadının değerini bilir ve kadınların haklarını korumaya çalışır. Kadının haklarına saygı gösterilmemesine ve kadınların ezilmesine tepki göstermiştir. Türk halkının kendi ezilmişliğinin faturasını kadına ödediğini düşünür. Türk tarihi içindeki kadına bakışı ve kadının ezilmesini şu sözlerle anlatır:

"Tarih boyunca, özellikle gerileme döneminde Türk halkı ezilmiştir. Yenilgiler çoğaldıkça ekonomik ve politik baskılar da çoğalmış, Anadolu Devleti'nin getirdiği eziklik duygusunun altında bir bakıma çökmüştür.

Candarma dayağı, karakol olayları, vergi görevlileri...

Üstünlüğünü korumasına izin verilen tek yeri evi olmuştur. Bu konuda dinle devlet el ele vererek karşı üstünlüğünü onaylamışlar, üstünlük duygusunu doyurması için her şeyi yapmışlardır.

Yokluğun, yoksulluğun, ezilmişliğin acısını kadından çıkarır bir duruma düşmüştür" (Üstün, 1975: 83).

Üstün, şiirlerinin ara dizelerinde kadına değer verilmediğini anlatmıştır. "Senin" şiirinde kadınların hor görüldüğünü söyleyen şair, kadının kendi sesini duyuramadığını söyler:

"Bakımsız

Hor görülmüş

Bir uzun ses

Kendi ciğerinden uzakta

Boşalmış

Bakışları

Kadınların” (A.Y.K.A.- Senin (142), s.64)

Şiirin son dizelerinde “bakışları boşalmış” ifadesi ile kadının yaşananlara tepkisiz kaldığını belirtir ve hayatın anlamını yitirdiğini anlatmak ister. Bir başka şiirinde kadının yaşamı içinde kendini bulmaya çalıştığını söyler: “*Donuk yüzlü kadınlar görürüm/ Yorgun/ Yaşanmamış günlerin içinde/ Durmadan koşarlar kendilerine*” (A.Y.K.A.- S.E.K.T. (141), s.58) Kadın, yaşamın ona yüklediği ağır yükleri taşımaktan kadın olduğunu unuttur. Her şeyden önemlisi kadın, hayatın içinde sürekli koşmaktan ve kendi anlamını aramaktan yorgun düşmüştür.

Aşk İçin Bir Şiir’de, “*Kadınları sevdim/ doğurgan coşkun kadınları*” (H.S.A.- A.İ.B.Ş. (149),s.16) dizeleriyle kadınları sevdiğini söyleyen şair, kadının üretkenliğini bilir ve kadının doğurganlığına hayran olur. “*Değil mi ki çaresiz kadınlar var çağımızda*” (H.S.A.- A.İ.B.Ş. (149), s.17) diyen şair, kadının çaresizliğinin bilincindedir. Çağımızda kadınların mücadele ettiği olay ve durumlara dikkat çeken Üstün, kadınların en çok da gereken değeri görememesinden şikâyet etmiştir. Savaşlarda masum kadınların öldürülmesini anlattığı “*Hey Sen Amerikalı*” şiirinde “*Vurdun çeşmelerden kadınları*” (H.S.A.- H.S.A. (137), s.58) dizeleriyle ülkelerin siyasî ve ekonomik çatışmalarının faturasını kadınların hayatlarıyla ödediğini söylemektedir.

“Yitikler Kapısı” şiirinde tüm yitirdiklerini anlatan şair, kadının yaşam içinde yitirdiklerine de değinir. Kadının en büyük yitimi sevgidir. “*Bilmezler/ Solgun yüzlü bir kadın/ Bardak tutar eli/ Nerden bilsin yürek tutmasını*” (Y.K.- Y.K. (119), s.35) dizelerinde kadının yürek tutulmasını, yani aşkı bilmediğini söylemektedir. Yaşam içinde kendine biçilen rolün dışına çıkmayan eve hapsolan kadın, insanca duyguların varlığından habersizdir. Kadın yaşamı geriden takip ettiği için bilgisizdir, bu bilgisizlik masumiyeti de beraberinde getirir. Kadının savaşı, kini, nefreti ve kötülüğü bilmediğini şu dizelerle ifade eder: “*Hele bıçak tutmasını hiç bilmez.*” (Y.K.- Y.K. (119), s.35) Kadının bilgisizliğini anlattığı bir diğer şiir, “*Kahve içimi İhtilali’dir. Bu kadın doğurmasız bir kadın/ Bilmek sevmek demektir bilmiyor*” (Y.K.-K.İ.İ.(112), s.11). Üremeyi ve dünyaya yeni bedenler getirme gücünü tatmayan kadın,

sevgiden habersizdir. Şiirde sevmenin ana koşulu bilmektir, kadın bunu da bilmediği için iki yönlü bilgisizdir.

Üstün, şiirinde kıskançlık ve töre nedeniyle öldürülen, hayatları hiçe sayılan kadınlara da değinir. “Bülten” şiirindeki “*Urfa’da bir kız vurdular*” (C.Ç.-Bülten (86), s.27) dizeler bunun bir göstergesidir; şiirde şair, Doğu’da öldürülen genç bir kızı anlatır.

Üstün, şiirlerinde ezilen, unutulmuş, yaşama hakları elinden alınan kadınlarla karşılaşılır. Şiirdeki kadınların çoğu, donuk yüzlüdür. Yaşama tepkisiz bakar ve kendi hayatlarına seyirci kalır. Çoğu kadınlığını ve kendi haklarını bilmez. Kadınlar, yaşam karşısında bir yönü olmadan savrulmaktan ve kendini aramaktan yorgun düşmüşlerdir. Bilgisiz bırakılarak eve hapsedilmiş, insanlığın küçük çıkarlarının ağır faturalarını ödemeye mecbur bırakılmışlardır. Üstün, farklı yaşamlardan seçtiği, acıları ve sıkıntıları ortak olan kadınları şiirinde bir araya getirerek toplum içinde ezilen ve hakları elinden alınan kadınların bir resmini çıkarır.

11. 4. Sanata Verilen Değer

Üstün “sanatla doğrudan doğruya ilgilenmeyi, sanatı korumayı, bütün uygar ülkelerin önde giden işlerinden biri” olarak görür (Tiyatrolara Varlık Vergisi, 1961: 2). Sanata gerekli özenin gösterilmesi noktasında duruma hassasiyetle eğilen Üstün, sanata ve sanatçıya gereken önemin verilmemesinden şikâyetçidir.

Türkiye’de sanata ve sanatçıya bakış, sürekli bir değişim gösterir. Sanata verilen önemin düzgün bir eğriyle artış gösterdiğini söylemek de mümkün değildir. Üstün, ülkesinin sanata olan tutumunu iyi bilir ve toplumdaki değişimleri yakından takip eder. Kitaplarında ve şiirlerinde bu düşüncelerini okuyucusuyla paylaşır.

Sovyetler Birliği’nden Batı’ya adlı kitabında Nevzat Üstün, Türkiye’de sanata ve sanatçıya bakış üzerinde dikkate değer bir tespitte bulunmaktadır. Türkiye’de bir sanatçının değerinin günden güne değişiklik gösterdiğini söyleyen Üstün, iyi bir sanatçı kavramı için de “gününe göre o” yorumunu

yapmaktadır. Sovyetler Birliği'nden Batı'ya adlı kitabının "Ehrenburg'la" başlıklı yazısında Muhsin Ertuğrul'la ilgili bir konuşmasında geçen bu tespiti kendi kalemile aynen aktarıyoruz:

"-Muhsin Ertuğrul ne yapıyor?

Bu kez gülme sırası bendeydi.

-Belediye meclisi ile al takke ver külâh, uğraşıp duruyor.

-İyi bir tiyatrocudur o.

-Gününe göre.

-Ne demek o?

-Bizde öyledir. Bir adam bu gün iyi bir sanatçı yanında hiçbir işe yaramayan kötü bir sanatçı olabilir. Bu yargılar, hemen her ay değiştiği için kötü olmakta iyi olmakta uzun sürmez" (Üstün, 1966a: 103).

Değişen dünyada insanlar, artık sanata gereken değeri vermemekte ve sanatçılara sahip çıkmamaktadır. "Yalnızlık Öyküsü" adlı şiirde Üstün, bir döneme damgasını veren ünlü şair ve yazarları kimsenin okumadığından yakınır. *"Haşimler/ Bitti/ Abdülhakhamidler bitti/ Kimseler okumuyor/ Werther'i/ Bilmiyor"* (A.Y.K.A.-Y.Ö. (144), s.88). İnsanların artık düşünmekten kaçtığını okumak için zamanları ve sabırları olmadığını gören Üstün, onlar için şu yorumu yapacaktır: *"Kolay değil/ Kolay değil/ taşı almak yerden/ Götürüp koymek yerine"* (A.Y.K.A.- Y.Ö. (144), s.88).

Sık sık eserlerinde şair olmanın zorluğundan yakınan Üstün, gelişen dünya içinde şairlerin toplum içindeki önemlerinin de kalmadığını görür ve bu duruma üzülür. Hayatın süsleyen şiirin, şiiri süsleyen şairin bir anlamı kalmadığını düşünür: *"Bitti/ Bir avuçluk yerleri yok ozanların/ Süslerimiz bitti"* (A.Y.K.A.- Y.Ö. (144), s.90).

Üstün, bir sanatçı olarak kendi düşüncelerini ve eğilimlerini şiirlerinin merkezine toplumu alarak yazmış, toplumun ideolojik, sosyolojik ve politik gelişimine katkıda bulunmuştur.

12. Din, Düşünce ve Felsefe

12.1. Din

Üstün, dine uzak durur, herhangi bir dinsel inanışa bağlı değildir. Üstün, bu konuyla bağlantılı olarak Vatan gazetesinde “İmam Hatip Okulları “ adlı yazısında kendini şöyle ifade eder: “*Mistik düşünceden yana olmam. Bilimin dışında olan şeylere ilgim yok. Herkesin inancına da saygı duyarım*” (Üstün, 1963: 2). Marksist ve ateist olarak bilinen Üstün, farklı düşünce ve inançtaki dostlarıyla ilişkilerinde bu tutumunu devam ettirir. Recep Yazıcıoğlu’nun bir röportajında, Üstün’ün kurduğu sıcak dostluğu, farklı düşünce ve inançlara olan saygılı tutumunu bulmak mümkündür:

“En iyi dostum Cumhuriyet yazarı Nevzat Üstün’dü, Marksist, ateistti. Bana “Senin gibi Müslüman, baban gibi de müftü görmedim” diyordu. Onun kafasında bir imaj vardı ama ne ben onun ateistliğini ne de o benim inancımı sorgulamadı” (www.aksam.com.tr/ Dilek Kaykılar/ 03 Mart 2003 Pazartesi akşam gazetesi).

İnanç özgürlüğüne saygı duyan şair, insanları inançlarıyla değerlendirmez. Kişilerin düşünce ve kimliklerine saygılıdır. Kendi özel hayatında da farklı düşünüş ve inanışa sahip insanlarla yakın ilişkiler, dostluklar kurmuştur. Şiirlerinde semavî dinler görülmez sadece dinlere muhalif olduğu zamanlarda okuyucunun karşısına çıkarılır; ama ayrıntıya inilmez.

“Cüceler Çarşısı” adlı kitabında yer alan “Dilekçe” şiiri, Tekke edebiyatı nazım türlerinden biri olan “Şathiye” tarzına benzer. Tanrı’yla şakalaşır gibi konuşmaların yer aldığı bir şiirdir. Şair, şiirinde günlük ihtiyaçların karşılanması ve sorunların çözümü için Tanrı’ya başvurur. Şiirde Tanrı, sorunu çözecek ilgili bir makam ya da bir yönetici gibi görülür. “*Aman Tanrım efendim/ Emret bir parça güneş gelsin/ Çok değil sabahları yarım saat/ Köşe başına tıklıldık kaldık*” (C.Ç.- Dilekçe (101), s.61). dizeleriyle Tanrı’ya istekler ve şikâyetler bildirilir. Üstün, şiirin ilerleyen dizelerinde mağdur olan insanların tarafından bakarak kulluk kavramını irdeler. İnsanların maddî

kulluğunun manevi kulluğunun önüne geçtiği söylenerek “İnsanlar, tanrının kullarıdır. “ düşüncesine dikkat çekilir ve kutsallık alaya alınır:

“Güneş dediğin kullar için

Kul dediğin

(Burada rivayet muhtelif)

Kimine göre senin için

Kimine göre Bakkal Boğos’un

Orasına ben karışmam” (C.Ç.- Dilekçe (101), s.61).

Üstün, Tanrı’ya seslenişinin devamında Tanrılık hususunda Bakkal Boğos’la görüşülüp bir karar verilmesini ve insanların da bu karar sonucu kime ait olduklarını bilinmesi isteğinden söz eder: “*Sen bir kere Boğos’u gör/ Aranızda bir karar verin/ Kimin malıysak bilelim” (C.Ç.- Dilekçe (101), s.61)* Tanrıyla konuşmasında işi biraz daha ileri götürerek Tanrı’yı Bakkal Boğos hakkında uyarmaktadır: “*Bakkal Boğos önemli kişi/ Üstüne varma da pek/ İş birazdan hafiften al emi” (C.Ç.- Dilekçe (101), s.61)* son dizelerde dostane bir üslûpla Tanrı’ya tembihlerde bulunur.

Şiirin bir diğer üzerinde durduğu nokta ise Tanrı’ya istenildiği zaman ulaşılamama ve Tanrı’nın insanları yalnız bırakma düşüncesidir. “*Sen her zaman yanımızda değilsin/ Gerçi sana güvenimiz fazla/ Ama seni bulmak çok güç/ Sen gök yüzündesin/ Bir yanında gılmanlar/ Bir yanında huriler” (C.Ç.- Dilekçe (101), s.61)* dizelerinde de görüldüğü gibi Tanrı gökyüzündedir ve kendi cennetinde vakit geçirir. Tanrı’nın dünyada insanları kendi başına bırakıp terk ettiği düşüncesini dile getirdiği bir başka şiiri “Yolda Gezenler”dir. “*Başbaşa vermiş öksüz dualar/ Dünyayı terk etmiş bütün Allahlar.” (Oluş-Yolda Gezenler (24), s.30)* şiirinde edilen duaların karşılıksız kaldığı, yaratıcının insanın dualarına cevap vermediği anlatılır. Şiirde yaratıcı, Tanrı sözcüğü yerine İslam dinî temel alınarak “Allah” sözcüğü ile ifade edilir. Şiirde bütün dinlerin Tanrıları “Allahlar” sözcüğünde birleştirilmiştir. “Tezatlar” şiirinde yine aynı tema çerçevesinde yaratıcının insanların yanında olmamasından şikâyet edilir. “*Üzülmeysin dostlarım eski derdimiz/ Allah bile*

bize yılda bir uğrar.” (Oluş-Tezatlar (11), s.15) ve bu durum çözülemeyen eski bir dert olarak görülür.

Şiirlerinde dikkat çeken başka bir boyut da “Allah’a yakarış” tır. ”Serap” adlı şiirde dünyada yalnız bırakılan insanlar, girdaba benzetilen bir felaketin içinde Allah’a yalvarır: *“Bir girdap içine atılmış gibi/ -Allaha- şehrimde haykıranlar var”* (Oluş- Serap (19), s.25) Üstün; bu yakarıшта sadece bir seyircidir, kendisini bu eylemden soyutlayarak olaya bir tanık gözüyle yaklaşır. Allah’a dua edilen bir başka şiir olan “Sabaha Karşı”da şair, dua eden insanların duaları içinde olmak istediğini söyleyecektir. *“SABAHA KARŞI / DUA EDERSİN YA ALLAHA/ DUALARDAN EKSİK ETME BENİ”* (Y.D.D.Ş.- Sabaha Karşı (72), s.85) “İsimsiz Şiir” de Üstün, başına yeni bir hal geldiğini Allah’ın gadrine uğradığını söyler ve haline gülünmemesini ister: *“Bu hal başıma yeni geldi/ Uğramışsam gadrine Allahın/ Gülmeyin baylar gülmeyin”* (Y.D.D.Ş.- İsimsiz Şiir (55), s.54).

Üstün’ün Allah’la konuştuğu, Allah’a direkt seslendiği şiiri “Dubito, Kogito, Ergasum”dur. Şiirde birçok kez “Allah” sözcüğü tekrar edilir. Bu tekrar eyleminde sanki yüksek sesle Allah’ın varlığı duyurulmak istenmektedir. Varlığını düşünce ile temellendirmeye çalışan Üstün, “Düşünüyorum, o halde varım” düşüncesinden hareketle varlığını keşfetmek ister. *“Mademki düşünüyorum Allahım/ Şüphesiz şüpheleniyorum bu işten/ Bir şeyler dönüyor ortada/ Ne varki anlamıyorum”* (Y.D.D.Ş.- D.K.E. (57), s.56) Şüpheci yaklaşımda aradığı sorulara cevap bulamadığı zaman Allah’a sığınır ve onunla dertleşir. *“Düşünüyorum Allahım/ Hem öylesine berbatki bu derdim/ Nereye uzansam/ Tutamıyorum.”* (Y.D.D.Ş.- D.K.E. (57), s.56) dizeleri şairin inanç-inançsızlık sınırında gidip geldiğini, çelişkiye düştüğünü gösterir.

“Dostum Asaf Halet Çelebi’ye” adlı şiirde şair, insanların inançlarını yitirdiği ve Allah’tan umutlarını kestiği için ondan yardım istemediğinden söz eder: *“Artık uzanmıyor eller/ Çöllerde Allaha.”*(Oluş- D.A.H.Ç. (26), s.38) “Ellerin uzanmaması” ibaresi yardım istemek için edilen duaların artık yapılmadığını gösterirken “çöl” sözcüğünün kullanımı İslamiyet’in doğuş yerine yapılan bir göndermedir. Üstün, İslamiyet’in doğuş topraklarında bile

artık insanların Allah'a yakarıştta bulunmadığını söyleyerek gelinen durumun trajik boyutunu sergiler.

Üstün'e göre inançla akıl yan yana gelemmez. İnancı akılla temellendirme yoluna gitmeyen şair, Tanrı'nın ya da Tanrısal bir gücün olduğu yerde aklın olmadığını söyler. "Kahve İçimi İhtilali" şiirinde aklın gücünün yaya kalması bu düşünüşün bir göstergesidir.

*"Bilmek kimin işi bilmiyor kimse
Tanrısal bir güç giriyor işin içine
Bir pencere açıyorum odamın tavanına
Göklerin elleri şakaklarımda
Büyük dağınık korkulu
Bir beyaz çizgi alıyorum elime
Aklın gücü yaya" (Y.K.- K.İ.İ. (112), s.9)*

Yaratıcının bilinen en önemli özelliklerinden biri, tarafsız olması ve insanlara eşit uzaklıkta bulunmasıdır. Üstün, "Güneş Ülkesi "şiirinde bu düşünceye ters bir bakış açısıyla yaratıcıya yaklaşır ve tanrının tarafsız olduğuna inanmaz. "*Tanrıların onlardan yana olması/ Önemli değil*"(G.Ü.- G.Ü. (128), s.13) dizelerinde onlar ve bizler diye ayırdığı insanlar içinde tanrının kendi yanında olmadığını ve bunun da bir önem taşımadığını söylemiştir. Şiirin ilerleyen dizelerinde "*Neden sevmek olmasın tanrılarla konuşmak boşuna/ Güvenilecek tek duygu bakmaktır bilinçli sonuçlara/ Sonuçlarla çoğalır bozkırlarda bir insan daha*" "(G.Ü- G.Ü. (128), s.17) ifadesiyle diğer şiirlerde olduğu gibi akıl ve bilinç yine ön plandadır, Tanrı işlevsizdir. Şiirin bir başka dizesinde daha önceki şiirlerin bir tekrarıdır. Tanrı ve buyrukları zaman içinde önemini yitirmiş ve işlevsizleşmiştir. "*Günü geçmiş tanrı buyrukları yasaklar sevişmemizi*" (G.Ü.- G.Ü. (128), s.31)

Üstün'ün şiirlerinde tek tanrı inancı görülmez. Çok tanrılı bir düşünüşe yer verilir. Şiirlerinde daha öncede rastladığımız "Allahlar" ifadesi ile Güneş Ülkesi şiirinde yer alan "*Bütün tanrılara inat*" (G.Ü.- G.Ü. (128), s.21) dizesi bu düşüncenin bir kanıtıdır. Ayrıca daha önceki şiirlerinde tanrı

buyruklarına önem vermediğini gördüğümüz şairin- bu dizede de görüldüğü gibi- tanrının yaptırım gücünü kabul etmediğini de söyleyebiliriz.

“Ak Yeşil Kavak Ağaçları” şiirinde varoluş aşamasında tanrının bulunmadığını söyler. Varoluşu başlangıcına insanı koyar. “*Doğacak insanın anası/ Dolanır bir başına/ Tanrısız boşlukta*” (A.Y.K.A.- A.Y.K.A. (139), s.14) dizelerinden sonra şiirin ilerleyen dizelerinde “*Çıkar gizli tanrılar ortaya*” (A.Y.K.A.- A.Y.K.A. (139), s.27) dizesi varoluş aşamasından sonra tanrıların gün yüzüne çıktığının bir kanıtıdır.

Üstün şiirlerinde Tanrı’yla sürekli hesaplaşır ve kendi kafasındaki Tanrı imajını belirginleştirme çabasına girer. Nevzat Üstün şiirinde din bir nesne gibi algılanmıştır. Din yerine daha çok mitoloji ve doğa geçmiştir. Şiirlerinde hakim olan daha çok tanrısız bir hümanizmadır.

12.2. Düşünce ve Felsefe

Üstün’ün şiir yapısında, benimsediği sosyalist dünya görüşü oldukça belirgindir. Üstün, sosyalist çizgide toplumu ve toplum sorunlarını yazmayı kendine görev saymış bir yazar kimliğiyle okuyucusunun karşısına çıkmıştır. Üstün’ün toplumculuğunu anlamak için en azından toplumculuğun genel bakışını bilmek gereklidir. Toplum ve toplumculuk üzerine düşünen birçok yazardan biri olan Orhan Hançerlioğlu “Toplumculuk Üstüne” adlı yazısında toplumculuğun temelini toprağın sahiplenilmesine indirger. Ona göre “göçebe topluluklarda toplumsal sorunlar yoktur, her şey birinin çıkıp bir toprak parçasının çevresine kazıklar çakıp burası benimdir” demesiyle başlamıştır (Hançerlioğlu, 1964: 884). Böylelikle “*Eşitlik bozulmuştur. Artık, tarih boyunca güçlülerle güçsüzler çarpışacak, toplumsal sorunlar tartışılacaktır. Bu eşitliği sağlamak isteyen düşünce akımına Toplumculuk(sosyalizm) adı verilecektir*” (Hançerlioğlu, 1964: 884).

Toplumun en büyük sorunlarından biri olan ve güçlü-güçsüzlerin çatışması olarak ortaya çıkan savaş, sosyalist çizgideki insanların sorunsalı olacaktır. Üstün, Vatan gazetesindeki köşesinde “Kavel Olayı” başlıklı yazısında sosyalizmi şöyle tanımlar: “*Sosyalizm büyük ve gerçek bir yoldur.*

Bilimseldir. Hak prensipleriyle sıkı sıkıya bağlıdır” (Üstün, 1963: 2). Üstün, bu gerçeği bilerek eşitlik mücadelesinin arkasında duran kimliği ile bütün dünyayı ilgilendiren savaşları şiirinde işlemiştir. Savaş temasında Üstün’ün şiirlerinde yer verdiği savaşların kısa bir özetini yapmıştık.

“Anton Menger’e göre; sosyalizm, üç temel hak-emeğin bütün ürününe el koyma hakkı, varolma/ hayat hakkı ve çalışma hakkı-“ (Mises, 2007: 42). üzerine kuruludur. Üstün, şiirinde özellikle insanların yaşam hakkına saygı duyulması gerektiğini bu hakkın insanların elinden alınamayacağını, bu hakkı kast etmenin bir insanlık suçu olduğunu düşünür. Savaşları anlattığı bütün şiirlerin alt benliğinde bu düşünce gizlidir. Üstün şiirlerinde yaşamak için direnir ve mücadele eder: “*Vaz geçmiyor bir türlü benden/ Ak dişleri/ Gül renginde kan/ Direnir yaşamakta*” (A.Y.K.A.- Yalnızlık Öyküsü (144), s.81)

Manifesto programı(*)nda belirtilen “*sosyalizm döneminin temel görevleri, üretim ve dağıtım araçlarının toplumsallaştırılması, çalışma zorunluluğunun yaşama geçirilmesi, üretken güçlerin hızla geliştirilmesi, sınıfların kaldırılması ve kentle köy arasındaki karşıtlığın giderilmesidir*” (Yürükoğlu, 2002: 17). Sosyalizmin temelinde yer alan sınıfların kaldırılması ve herkesin eşit olduğu fikri, Üstün şiirinde üstü kapalı ele alınır; ayrıntıya inilmez. “Bırakın Şu Unutmayı” şiirinde sadece bütün insanların eşit olduğu düşüncesine dayanılarak eşitliğin unutulmaması öğütlenir: “*Unutmayın eşitliği*” (Y.K.- B.Ş.U. (125), s.173) Sadece Nevzat Üstün’ün yayınlanmış yedi şiir kitabında yer almayan, şiirlerinden seçmelerin yer aldığı Köprübaşı kitabının “Uzun Yürüyüşler” başlığı altında yer alan “Yaprağın Dediğini Duydum” şiirinde sınıf ayrımı belirgin bir şekilde dile getirilir. Üstün, bu şiirinde “Zengin kızı” ve “İşçi kızı” diye ayırdığı kapitalist toplumlarda keskin bir çizgiyle ayrılan “Üretim araçlarına sahip olan ve çalışmadan yaşayabilen kapitalist sınıfla, üretim araçlarına sahip olmayan çalışmadan yaşayamayan işçi sınıfına” (Huberman, 1997: 9- 10) gönderme yapar:

² (*)Manifesto Programı

Ayrıntılı bilgi için bkz: Leo Huberman, Sosyalizmin Alfabetesi, Ank: Sol Yayınları,1997: 48.

*“Ağalarla beylerin yüreği miydi yalnız
Yaşamının nerede olduğunu bilen
Aynı yıllardan geçmedimi emekçinin kızıyla
zengin kızı” (Y.D.D. - (157))*

İnsanlar arasında sınıf ayrımının yapılmadan eşit şartlarda yaşama hakkına sahip olması gerektiği mesajını verir.

Ayrıca, şiirlerinde insanların özgürce yaşama hakkına sahip olduğu fikrini işler. Yaşamı özgürlükle başlatıp özgürlükle bitirir. Ona göre, yaşamın sınırını belirleyen özgürlüktür: *“Özgürlüğün bitiminde bir karaca/ Yaşamın sınırı da denir istenirse”* (H.S.A.- Karaca (132), s.128) *“İnsanla Büyüdü”* şiirinde *“Sınırsız coşkun/ Sınırsız çektiği/ Çok uzun bir dünyanın sabahında/ Bir sınırsız yaşama”* (H.S.A.- İnsanla Büyüdü (136), s.47) dizeleriyle sınırsız yaşama ulaşmak için korkulardan sıyrılmak gerektiğini; ancak bu şekilde özgür olunacağını savunur: *“Sıyrılıyorz korkulardan/ Tüm korkulardan/ Zamanlar içinde sonsuzca özgür”* (H.S.A.- İnsanla Büyüdü(136), s.47) Üstün, şiirlerinde sosyalist özgürlük anlayışı ile şiirin özgürlük temini örtüştürmeye çalışır.

Sosyalizmin doğuş ve gelişimin anlatıldığı Hançerlioğlu'nun *“Toplumculuk Üstüne”* başlıklı yazıda iyi düşüncenin Tanrılıktan ayrılarak insanlaştırıldığı söylenmektedir: *“İlk dinlerdeki ikili çatışma, İsa'dan önce altıncı yüzyıldan bu yana, dindışı töresel (Ahlaki) düşünce akımlarını doğurmuştur. Hindistan'da Budizm, Çin'de Konfüçyanizm ve Taoizm, eski Yunan'da Pythagoras, Sokrates ve Platon, Tanrı düşüncesinin dışında, toplumsal düzeyi (Sosyal adaleti) gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar”* (Hançerlioğlu, 1964: 884). Üstün şiiri de bu düşünce üzerine temellendirilmiş, adalet Tanrı'dan beklenilip istenmemiş, tam tersi Tanrı'nın adaletli olduğuna inanılmamıştır.

Üstün'ün şiirinde sosyal adaleti gerçekleştiren töresel düşünce akımlarından Budizme yer verdiği görülmektedir: “Dostum Asaf Halet Çelebi” şiirinde “*Üç yol boyunca/ Yürüdük Çine*” dizelerinde bir arayışın ipuçlarını verir, “*Artık uzanmıyor eller/ Çöllerde Allaha*” dizelerinde Tanrı'nın devreden çıktığını söyler ve Budizm'in ulaşılabilecek mesafede olduğunu söyler.

Sonuç olarak, Üstün, şiirini sosyalist düşünce sistemi üzerine kurmuştur diyebiliriz. Bunun yanında “Varoluş” başlığı altında ele aldığımız varoluşçu felesefe şiirinin dayandığı bir diğer düşünce sistemidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ŞİİRLERİNİN ŞEKİL BAKIMINDAN İNCELENMESİ

1.Nazım Birimi ve Şekli

Nevzat Üstün, şiirlerinde”(…) *daha yeni bir şiir olduğuna inandığı Garip akımından yola çıktı*” (Oktay, 2009: xvii). Şiirlerinde bu akımın belirgin özelliği olan nazım şekline bağlı kalmıştır.

Yeni Türk Edebiyatı içinde Serbest Düzenli Nazım Biçimleri şu şekilde tanımlanır:

“Serbest düzenli nazım biçimleri, var olan biçimler dışında, şairin kendi beğenisine ve şiir anlayışına göre yarattığı ya da Batı ve Türk edebiyatındaki kimi nazım biçimlerini küçük değişiklikler yaparak yeniden düzenlediği biçimlerdir. Bunlar, dize kümelenişi, uyak düzenleri açısından çok değişik görünüştedir. Bundan dolayı, bu biçimleri kesin sınırlar içine almak ve kesin kurallara bağlamak zordur” (Dilçin, 2000: 375).

Serbest düzenli nazım biçimleri Cem Dilçin tarafından 3 başlık altında ele alınır. A.Eşit Düzenli Biçimler, B. Karışık Düzenli Biçimler, C. Serbest Nazım.

Üstün’ün şiirinde Serbest düzenli nazım biçimleri içinde yer alan “Karışık Düzenli Biçimli” şiirler görülmektedir. Karışık Düzenli Biçimin de alt başlığında yer alan “Dizelerin hece sayısı değişik olanlar”, Üstün’ün özellikle ilk dönem şiir kitaplarında karşılaşılan bir biçim özelliğidir. Bu nazım biçiminin özelliği, “bentlerinin dize sayısının eşit, hece sayılarının değişik olması” (Dilçin, 2000: 384) dır.

Kitap Adı	Şiir adı	Dize Dağılımı	Dize Sayısı	Nazım Şekli
Oluş	Şair Dostlarım	8 / 8 / 8	24	Karışık Düzenli Biçimler
Y.D.D.Ş.	Hoşça Kalın	5 / 5 / 5 / 5 / 5	25	Karışık Düzenli Biçimler
Cüceler Çarşısı	Hayvanat Bahçesi	8 / 8	16	Karışık Düzenli Biçimler

**Tablo:3- Karışık Düzenli Biçimler
(Dizelerin hece sayısı değişik olanlar)**

Üstün şiirlerinde, sayı bakımından sınırlı olsa da görülen bir diğer nazım şekli yine “Karışık Düzenli Biçimler”in alt başlığından biri olan ‘Bentlerinin dize sayısı değişik olanlar’dır. Bu nazım biçiminde “dizeleri aynı ölçüde olan bentlerin kümelenişleri farklılık” (Dilçin, 2000: 384) göstermektedir.

Kitap Adı	Şiir adı	Dize Dağılımı	Hece Ölçüsü	Nazım Şekli
Oluş	Kitabe-i Seng-i Hayat	10 / 2	11	Karışık Düzenli Biçimler
Oluş	Anlamalıydım	16 / 1	11	Karışık Düzenli Biçimler

**Tablo: 4- Karışık Düzenli Biçimler
(Bentlerinin dize sayısı değişik olanlar)**

Üstün şiirlerinin Serbest Düzenli Nazım Biçimleri içinde “genel anlamda ölçü ve uyak kurallarına bağlı olmayan şiir” (Dilçin, 2000: 385) olarak tanımlanan serbest nazımla yazıldığı görülmektedir. Şiirlerin çoğu, ölçüsüz ve uyaksızdır. Nevzat Üstün’ün kitaplarına giren şiir sayısı 153’tür. Karışık düzenli biçimler şiirden çıkarıldığında diğer şiirlerin serbest nazımla yazıldığı görülmektedir.

1.1.Diğer Şekil Özellikleri

1.1.1.Altbaşlık

Üstün şiirinde görülen; yalnız az bir kullanıma sahip özelliklerden biri de şiirin altbaşlıklara ayrılmasıdır. Üstün, özellikle uzun şiirlerinde kendi içinde farklı bölümlere ayırdığı ve farklı yan temalarla şiirini zenginleştirdiği şiirlerinde bu tekniği kullanır. Bölümlendirilmiş şiirlerin tasnifinde genellikle romen rakamı kullanılmıştır. Şiirde yer alan bölümlenmiş şiirler, bölüm sayıları ve bölümlendiriliş şekli şu şekildedir:

Kitap Adı	Şiir Adı	Sayfa Numarası	Altbaşlık(Bölüm) Sayısı	Tasnif Şekli
Oluş	Şair Dostlarım	19	3	Romen Rakamı
Oluş	Yolda Gezenler	30	5	Romen Rakamı
C.Ç.	Yandım Çavuş	83	9	Farklı Ad
G.Ü.	Güneş Ülkesi	8	24	Rakam
A.Y.K.A.	Ak Yeşil Kavak Ağaçları	13	3	Romen Rakamı

Tablo:5- Altbaşlıklı Şiirler

Üstün'ün basılmış toplam yedi kitabındaki bütün şiirlere bakıldığında üç ayrı tasnif şekli kullanılarak şiirlerin bölümlendiği görülmektedir. Bu tasnif biçimleri içinde en farklı olanı kişi isimlerinin kullanıldığı “Yandım Çavuş” şiiridir. Şiirde tasvir yoluyla anlatılan bir hikâyenin farklı kişilerine ayrı başlıklar açılmıştır. Böylelikle şiir bölümlenmiş ve zenginleştirilmiştir.

Şiirlerin toplam sayısına göre altbaşlıklı şiir sayısı, yok denecek kadar azdır. “Y.D.D.Ş.”, “Yitikler Kapısı”, “Hey Sen Amerikalı” adlı kitaplarında altbaşlıklı şiirlere rastlanmaz.

1.1.2. İthaf

Üstün'ün şiir kitaplarında yer alan ithafli şiirler, tabloda yer aldığı gibidir:

Kitap Adı	Şiir Adı ve Sayfa Numarası	Yapılan İthaf
Oluş	Melankoli(s.7) Kitabe-i Seng-i Hayat(s.8) İçimdeki(s.11) Benim Kaldırımlarım(s.22) Yolda Gezenler(s.30)	Kardeşi Yıldız'a Enver Aycan'a Babasına Kemal Kandaş'a Mübin
Yaşadığımız Devre Dair Şiirler	Hüvel-Baki(s.29) Hayret(s.77)	Tevfik T.Hitay'ın ruhuna ellerinden öperek R.Onura
Yitikler Kapısı	Sevişmek Var(s.26)	Bütün yüreğimle Şükran'a
Ak Yeşil Kavak Ağaçları	Ak Yeşil Kavak Ağaçları(s.13) Sankt Eriks Köprüsü'nün Türküsü(s.57) Gel(s.71) Uzak-Yakın(s.99)	Helga ve Lars Johanson'a Karin'e İhsan Ada'ya Yüksel Pazarkaya'ya

Tablo: 6- İthafli Şiirler

1.1.3. Uzun- Kısa Dizeli Şiirler

Üstün şiirlerinin genel hacmine bakıldığında şiirlerindeki en uzun ve kısa dizeli şiirler şöyledir:

Kitap Adı	Şiir Adı	Uzun Dize Sayısı	Kısa Dize Sayısı
Oluş	Serap		4
Oluş	Bu Şehir	46	
Y.D.D.Ş.	Hürriyet		4
Y.D.D.Ş.	İstanbul Üstüne	62	
C.Ç.	Kezban		4
C.Ç.	Yandım Çavuş	223	
Yitikler Kapısı	Kedinin Durumu		6
Yitikler Kapısı	Yitikler Kapısı	95	
Güneş Ülkesi	Giriş		13
Güneş Ülkesi	Güneş Ülkesi	263	
H.S.A.	Karaca		9
H.S.A.	Hey Sen Amerikalı	142	
A.Y.K.A.	Açılır		3
A.Y.K.A.	Ak Yeşil Kavak Ağaçları	460	

Tablo: 7- Şiir Kitaplarında Yer Alan En Uzun-En Kısa Şiirler

Üstün şiirlerinin içinde en hacimli, en uzun şiir, kitaba da adını veren “Ak Yeşil Kavak Ağaçları”, şiiridir. Üstün’ün yeni bir şiir tekniği denemesi ve tema bakımından Anadolu’ nun yerli öğelerine yer veren, evrensel ulaşan yeni bir tarzı kullanması, şiirin hacmi üzerinde etkilidir. Üstün’ün şiirinde tasvir, altbaşlık gibi yöntemler kullanması da şiirin uzun olması noktasında etkili olmuştur. “Güneş Ülkesi” adlı şiir, kitabın ikinci uzun şiiridir. “Güneş Ülkesi” adlı şiir, şairin bilgi birikimi ve şairlik yeteneğinin bir göstergesidir. Şiirin 24 altbaşlıktan oluşması şiiri uzatan bir diğer etkidir. Bunun dışında Cüceler Çarşısı kitabında yer alan “Yandım Çavuş” adlı şiir de oldukça uzundur. Bu şiir için dize sayısı demek tam doğru bir ifade sayılmayabilir, düzyazı kısımlar da göz önünde bulundurulursa dize ve satır sayısı demek daha doğru bir ifadedir. Bu şiirin uzunluğu üzerinde etkili olan neden ise şiirde tahkiye yönteminin kullanılmasıdır. Şiirde hikâye unsurlarıyla birlikte

kullanılan tasvir ve altbaşlık yöntemi şiir hacminin genişlemesine etki eden diğer unsurlardır.

Üstün'ün şiir kitapları basılış tarihleri göz önünde bulundurularak incelendiğinde son şiir kitabı olan Ak Yeşil Kavak Ağaçlarında farklı bir biçim ve teknik kullanıldığını söyleyebiliriz. Bu tespit, dize sayılarının birbirine tezat oluşturacak şekilde farklı uzunluklarından da çıkarılabilir. Şairin en uzun ve en kısa dizeli şiirleri aynı kitapta yer almıştır. Bu konuyla ilgili benzer bir tespiti Rauf Mutluay yapmıştır: “*Alabildiğine kısaltılmış dizeleri çok zaman tek kelimeye kadar indirerek, Nevzat Üstün yeni biçimler denemektedir. Ak Yeşil Kavak Ağaçları, ya çok kısa, ya çok uzun şiirlerin bir arada olduğu tedirgin bir kitaptır*” (Ünlü Mahir- Ömer Özcan, 2003:166).

Üstün kitaplarında görülen uzun şiirler ve dize sayıları aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Kitap Adı	Şiir Adı ve Sayfa Numarası	Dize Sayısı
A.Y.K.A.	Yalnızlık Öyküsü (s.81)	159
A.Y.K.A.	Gel (s.71)	142
H.S.A.	Aşk İçin Bir Şiir (s.7)	133
A.Y.K.A.	Çoğulana (s.49)	112
A.Y.K.A.	Senin (s.63)	109

Tablo:8- Bazı Uzun Şiirlerin Dize Sayısı

Hacim yönüyle en geniş ve en uzun şiirler, tabloda görüldüğü gibi Ak Yeşil Kavak Ağaçları kitabında yer alır. Şiirlerin uzun ve hacimli olmasını sağlayan faktörlerden biri, şairin kimi zaman tek sözcükten oluşan dize kullanımını tercih etmesidir. Şairin ambenjaman tekniğinden faydalandığı bu şiirlerde anlamın tek dizede tamamlanmaması ve dizelerdeki sözcük sayılarının az olması böylelikle şiirin uzunluğunda etkili olmuştur.

“*Ayırır*

Maviyi

Gülpembeden” (A.Y.K.A.-Senin (142) , s.63)

Üstün kitaplarında görülen bazı kısa şiirler ve dize sayıları şu şekildedir:

Kitap Adı	Şiir Adı ve Sayfa Numarası	Dize Sayısı
A.Y.K.A.	Düşündün mü (s.94)	4
A.Y.K.A.	Göz (s.98)	5
A.Y.K.A.	İnsan (s.102)	5
Y.D.D.Ş	Şeytan (s.55)	5
Y.D.D.Ş	Tanıdıklarım (s.37)	5
Y.D.D.Ş	Oğluma (s.35)	5
Y.D.D.Ş.	Sabaha Karşı (s.85)	6
Oluş	Beklemediğim (s.)	6
Y.D.D.Ş.	Hayret (s.77)	6
C.Ç.	Basamak (s.26)	7

Tablo: 9- Bazı Kısa Şiirlerin Dize Sayısı

Üstün şiirinde uzun ve kısa dizeli farklı özellikler kullanarak şiirine hacimsel bir zenginlik katmış, şiirini tekdüzelikten kurtarmaya çalışmıştır.

2. Vezin, Kafiye ve Redif

2.1. Vezin

Şiirin kural ve kaidelerle sınırlandırılmayacağını düşünen Üstün, şiirin biçim konusunda da oldukça özgür davranacaktır. Şiirleri incelendiğinde Üstün'ün şiirlerinde ölçüyü pek fazla kullanmadığı görülmektedir. Bunun altında şairin ilk şiir kitabı "Oluş"tan itibaren farklı şiir topluluklarından ve görüşlerinden etkilenmesi de yatmaktadır. Hüseyin Cöntürk'ün bir eleştirisinden hareketle ilk kitaplarında Garip ve Orhan Veli, sonrasında II. Yeni, şairin şiirinde etkili olmuş (Cöntürk, 2006: 603) ve bu etkilenmeler de ölçü kullanımını etkilemiştir, diyebiliriz. Şairin hece ölçüsünü kullanarak yazdığı şiirleri şöyle gösterebiliriz:

Kitap Adı	Şiir Adı ve Sayfa Numarası	Hece Sayısı
Oluş	Kitabe-i Seng-i Hayat (s.8)	11'li
Oluş	Kitabe-i Seng-i Mezar (s.9)	11'li
Oluş	Yorgunluk (s.13)	11'li
Oluş	Anlamalıydım (s.16)	11'li
Oluş	Serap (s.25)	11'li

Tablo: 10-Hece Vezniyle Yazılan Şiirler

Üstün şiirinde tablodan da anlaşıldığı üzere ölçüye pek rağbet edilmez, serbest ölçü, Üstün şiirlerinin karakteristik özelliğidir.

2.2. Kafiye ve Redif

Nevzat Üstün'ün şiir kitaplarında görülen bazı şiirlerin kafiye düzenleri şöyledir.

1. Oluş- Benden Sonrası –abac / ddee / fgfg
- 2.Y.D.D.Ş.- İhanet- aabbcdfe / ghıı
- 3.Y.D.D.Ş.- Mesele- ab / ac / de / df / eghg
4. H.S.A. -Karaca- aaab / cddef
5. C.Ç. – Pamuklu Basma –aabb / cdefghij / kklmnoö

1.Oluş kitabında yer alan “Benden Sonrası” (s.18) şiirinin kafiye düzeni şöyledir:

a _____	giyeceğim	
b _____	çıkacaklar	“eceğim” = Redif
a _____	diyeceğim	“iy” = Tam Kafiye
c _____	bırakacaklar	“acaklar” = Redif

2. Yaşadığımız Devre Dair Şiirler kitabında yer alan “İhanet” (s.22) şiirinin kafiye düzeni

- a _____ yosun
 a _____ dizilen
 b _____ içinde "n" = Yarım Kafiye
 b _____ denize "e" = Yarım Kafiye
 c _____ vapurlar "an" = Tam Kafiye
 d _____ başka
 e _____ olmıyan
 f _____ içindeki
 e _____ insan

3.Yaşadığımız Devre Dair Şiirler Kitabında yer alan " Mesele" (s. 84) şiirinin kafiye düzeni.

- a _____ toprağın
 b _____ çok "ın" = Redif
 "ak" = Tam Kafiye
 a _____ yatağının
 c _____ içinde

4.Hey Sen Amerikalı kitabında yer alan "Karaca" (s.28) şiirinin kafiye düzeni.

- a _____ karaca
 a _____ sınırında "a" = Yarım Kafiye
 a _____ kurşuna
 b _____ gözleri

5. Cüceler Çarşısı kitabında yer alan " Pamuklu Basma" (s.40) şiirinin kafiye düzeni.

- a _____ basma
 a _____ kuruşa "a" = Yarım Kafiye
 b _____ haydi "i" = Yarım Kafiye
 b _____ hanımefendi

Üstün şiirinde kafiye pek rağbet edilmez. Şiir kitaplarının tamamına yakın bir bölümünde ahenk, yinelemelerle sağlanır. Bu tekrarlar karşımıza sıklıkla redifler çıkar:

“Ayırır

Sınır taşları

Ayırır

Kan taşları“ (A.Y.K.A.- Uzak-Yakın, s.100)

“Senin görevin

Doğrudan yana olmaktır

İnsansa güzeli

En güzeli

İnsandan yana olmaktır” (H.S.A.- Vurma, s.23)

“Geç vakit Anadolu’da bir insan

Kırılmamışsa ayakları yürüyecek

Kırılmamışsa elleri tutacak

Oyulmamışsa gözleri görecek

Çalınmamışsa karısı sevecek

Geç vakit Anadolu’da bir insan

Bırakılırsa yaşayacak” (G.Ü.- Güneş Ülkesi, s.15)

Üstün şiirine bakıldığında sonuç olarak şairin kafiye ahenk unsuru olarak şiirlerinde kullanmayı tercih etmediği, şiirlerinde yinelemelere başvurulduğu görülmüştür.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ŞİİRLERİNİN DİL VE ÜSLÛP BAKIMINDAN İNCELENMESİ

1.Dil

Dil, şiirin kimliğidir. Bu kimliği çözümlenmede, şiir hakkında bilgi edinmede dile önemli görevler düşer. *Şiir dili, günlük dilin sahip olduğu imkânları genişletir ve bir nizama sokar, hatta bizim dikkatimizi toplamak için onları bazen zorlar*” (Akay, 1998: 23). Şiir dili ile günlük dili birbirinden ayıran ve şiir dilini, günlük dilden üstün tutan Akay’ın şiire bakışı, Nevzat Üstün’ün şiir anlayışıyla paralellik göstermektedir.

Nevzat Üstün’ün şiirlerinde şairin seçtiği sözcükler, şairin edebî kimliği ve bağlı olduğu anlayış hakkında okuyucuya bilgi verecektir. Nevzat Üstün şiirde sözcüklerin gösteren- gösterilen ilişkisi dışında bir sözcüğün bulunduğu metin içinde göstergeleriyle anlamlı olduğu üzerinde durmakta ve günlük dilin dışında ayrı bir dilin şiir dili olması gerektiğini savunmaktadır. Ayrıca Nevzat Üstün, şiirlerinde bulunduğu dönemin de etkisiyle oldukça yalın ve şairanelikten uzak bir dil kullanmıştır. Şiirin öz-biçim dengesindeki başarısında kullandığı dilin etkisi büyüktür. Bu başarıyı gösteren, dille ilgili diğer unsurları başlıklandıracak olursak karşımıza çıkacak öğeler şunlardır:

1.1. Sözcük Serveti

Nevzat Üstün’ün şiire ve dile hassasiyetle eğildiğini düşünerek ve özellikle *“Sonra o dil meselesi, masallardaki canavarlar gibi karşımıza dikilir. Dilin kendi içindeki zorluklarından geçtik, dünyamızda yaşayan diğer insanlara neden bahsettiğinizi anlatmanın zorluğu adamın kolunu, kanadını kırıyor”* (Üstün, 1951: 9). deyişini hatırlayarak sözcük hususiyetini gözden geçirmemiz gerekir. Şiirdeki sözcüklerin etimolojik incelemesiyle birlikte sözcük türlerini de gözden geçirmek şiiri hakkında genel bir fikir edinebilmek amacıyla şiir kitaplarının başındaki ve sonundaki şiirlerin sözcük türleri incelenmiştir. Kitapların yazılış sırasına göre elde edilen sonuçlar şu şekildedir:

Kitap Adı	İsim	Sıfat	Zamir	Zarf	Edat	Bağlaç	Ünlem	Fiil
Oluş	14	11	2	2	1	-	-	3
Y.D.D.Ş.	85	21	3	3	2	2	-	8
C.Ç.	530	137	69	56	27	30	2	166
Yitikler Kapısı	169	85	28	24	5	7	-	64
Güneş Ülkesi	496	177	61	59	26	9	2	144
H.S.A	394	145	71	55	39	22	-	132
A.Y.K.A.	15	3	2	7	3	2	-	-

Tablo:11 - Sözcük Türü

Şiirde kullanılan sözcük türlerine bakıldığında yoğunluğun isim olduğu görülmektedir. Şairin üslûp özelliği olarak özellikle tasvir üslûbu seçmesi, bu nedenle de kişi serüvenlerine, toplum içindeki farklı kimliklere, kişiliklere ve durumlara önem vermesi, isim kullanımındaki yoğunluğun nedenini açıklar. Sıfatlar da isimlerle paralellik göstermektedir. Özellikle kişi adına yazdığı şiirlerde sıfat çoklukla kullanılmaktadır.

“Bir ince

Bir uzun

Bir yoksul köylüydü Varto

Ayrıldı gitti Türkiye’den” (Hey Sen Amerikalı- Varto, 1967,s.33)

“Koca, koca

Kalçaları var

Sevdiğim Hasibe hanımın

Ayın on beşi gibi

Gözleri var

Sevdiğim Hasibe hanımın” (Y.D.D.Ş.-Hasibe Hanım, s.86)

Şiirde en çok dikkati çeken, kullanım yoğunluğuna sahip sözcük türlerinden biri de fiillerdir. Şiirde hareketi ve heyecanı sağlayan fiiller, şairin tahkiyeli üslûbu kullandığı şiirlerde daha fazla görülmektedir:

“On altıncı asrın nağmesini

Duyuyorum dedemin çerçevesinde

Kesilmiş bir gırtlığın

Hırliyan nefesini

Gaibden bir ses uyandırıyor ifritlerini

Beynimin

Elimde bir hançer, peşime üç nefer

Takıp takıştırıp gitmek istiyorum” (Oluş- Eski Hastalık (8), s.12)

1.1.1.Osmanlıca Sözcük Kullanımı

Nevzat Üstün şiirinin dönemlerine genel olarak bakıldığında her şiir kitabında Arapça ve Farsça kelimelere rastlanmaktadır. Özellikle ilk kitabı olan “Oluş” sayfa sayısı da göz önünde bulundurulduğunda içinde en çok Osmanlıca sözcük bulunan kitaptır. Nevzat Üstün bu kitabında varoluşu sorgulamaktadır. Hayatın başlangıcı, devamı ve sonu üzerine düşünüşünün de etkisiyle, şiir kitabında birçok Osmanlıca sözcük yer almaktadır. Yaşamın oluşumu merkezi sayılan kâinat, âlem, feza gibi kelimelerle başlangıç; yaşamın devamı sayılan ve yaşam izleri taşıyan hayat, hatıra, harp, mahsul, mabet, ihtilal gibi kelimelerle akış, yaşamın gizi olarak bilinen sihir, esrar, muamma, sihirbaz, mezar, Allah, seng, gaip, ifrit, kefen, rahip gibi kelimelerle de yaşamın gizemli sonu anlatılır.

Kitap Adı	Kullanılan Kelimeler
Oluş	kâinat, âlem, hatıra, alelade, mevcut, ihata, şark, netice, memnun, seng, kitabe, hayat, mezar, Allah, hayal, diyar, hicran, ıstırap, mesut, nimet, âlâ, harp, garip, ahenk, sükut, feza, hikâye, mahsul, nihayet, hançer, asır, nağme, gaip, ifrit, nefer, ihtiras, akit, münecim, abide, şehir, hasret, kefen, münzevi, inziva, mabet, âlim, mescit, secde, sihir, esrar, faş, avdet, tabii, mahluk, kafil, mevt, talkın, tabut, kabir, bakir, elim, misal, aşına, ihtilal, istifade, gaflet, hürriyet, muamma, velhasıl, fecr, şimal, müsavat, vehm, neş'e, tekbir, fasıla, indifaî, kâl, sihirbaz, camekân, rahip, satranç
Y.D.D.Ş	yâr, şehir, hayal, saadet, lazım, Mevlevî, peşrev, mesnevi, meyhane, hemdert, gurbet, şarap, canavar, hürriyet, diyar, sevda, dehşet, mavna, şiir, efkâr, cesur, merhamet, kuvvet, derman, hafız, keza, ümit, cenaze, vali, bekâr, misal, nihayet, baki, kadeh, kalles, mülazım, ilan, akraba, inkar, ecza, ahenk, mehtap, şahit, nimet, vücut, mesut, rüzgar, emanet, devr-i saadet, mehter, nasip, sebil, ram, zalim, mavna, mescit, sokak, derman, hal, gadr, Allah, şeytan, zaruret, berbat, cömert, saadet, kelepçe, cin, insaf, avare, kefen, mahrum, mir, Sadabad, dem, nist, sühan, pur, hiddet, gazap, müstehzi, billahi, tesviye, fakir, elveda, kebir, selam, rahmet, amele, şafak, cefa, hayalhane, aşikar, rivayet, fasıl, vebal, zalim, dua, şair, avare, mahsus
Cüceler Çarşısı	selam, amber, vezir, peşin, şehvet, hela, rüya, ilan, fiyat, mesela harp, âlem, hudut, cennet, hürriyet, günah, memleket, vakit, şehir, revan, şavk, mübarek, keyif, zevk, cellat, rakkas, maşallah, hamam, sarhoş, cibilliyet, sülale, çengi, sefer, ırz, zulüm, hikaye, failatun, mektep, evlat, başkatip, cihan, lazım, gılman, huri, inat, rivayet, muhtelif, halis, insaf, cevap, şeytan, vesselam, mahkeme, sual, şahit, silah, vallahi, mahsus, haydut, eşkıya, millet, hokkabaz, barut, mintan, tahteşşuur
Yitikler Kapısı	ihtilal, sarhoş, üryan, Cuma, şey, can, kibrit, dükkan, mide, şükran
Güneş Ülkesi	ecir, ihtilal, sarhoş, rüzgar
H.S.A.	hikaye, şehvet, namlu, dünya, sofrâ, ihanet, can
A.Y.K.A.	hare, eabil, namlu, eflatun, cumhuriyet, şehvet, tehdit, can, savat

Tablo: 12- Osmanlıca(Arapça-Farsça) Kelime Kullanımı

Yazılış tarihine göre ele alınan kitaplara bakıldığında şairin ilk üç kitabında (Oluş, Yaşadığımız Devre Dair Şiirler, Cüceler Çarşısı) Osmanlıca sözcükleri sıklıkla kullandığı görülmektedir. Şairin “Yaşadığımız Devre Dair Şiirler” adlı kitabı, içinde en çok Osmanlıca sözcük yer alan kitaptır. Özellikle “Yaşadığımız Devre Dair Şiirler” adlı kitabında günlük dilde yer almayan ve günümüzde kullanımda olmayan Osmanlıca sözcüklere yer vermiştir: “Zaman” adlı şiirde geçen “dem, nist, sühan, pur, müstehzi, mir”...gibi. Nevzat Üstün’ün kitaplarında kullanılan dilde canlılığını devam ettirmeyen diğer Osmanlıca kelimelerden bazıları ise seng, revan, hemdert, faş, gadr, müsavat, indifaî, tahteşsuurdur. İlk üç kitabı dışındaki şiirlerine baktığımızda Osmanlıca sözcük sayısının diğer şiirlerine göre azaldığını görmekteyiz. Bu azalışın nedenleri içinde şairin şiir çizgisini değiştirmesi ve farklı temalara yönelmesi yer alır. Nevzat Üstün’ün, “Yitikler Kapısı”, “Güneş Ülkesi”, “Hey Sen Amerikalı”, “Ak Yeşil Kavak Ağaçları” adlı kitaplarında yer alan kelimeler, günlük hayatta kullanılan, Türkçe sayılabilen kelimelerdir.

1.1.2. Batı Kökenli Sözcük Kullanımı

Batı kökenli sözcük kullanımı, Osmanlıca sözcüklerle karşılaştırıldığında Osmanlıca sözcüklere göre daha az bir yer kaplar. Batı dillerinden alınan sözcükler ağırlık olarak “Cüceler Çarşısı” adlı kitapta toplanmıştır. Batı dillerinden alınan kelimelerin dikkatle incelendiğinde, kentli yaşamın izlerine bağlı olarak kentleşmenin yaşamımıza getirdiği yenilik ve sorunları anlattığı görülecektir. Nevzat Üstün şiirlerinin dikkat çekici yönlerinden biri, Batı’ya iki ayrı gözle bakmasıdır. Ona göre Batı; bilim ve teknolojisiyle gelişmiş, düşüncesiyle moderniteye ulaşmış, örnek alınması gereken, sanat ve bilim açısından hayranlık duyulacak bir yerdir. İkinci bir bakışa göre ise Batı, emperyalist bir güçtür; acımasızca toplumları yok etmeye kodlanmış, kendi çıkarları karşısında her şeyi yakıp yıkan bir savaşçıdır. Bu çizgide değerlendirildiğinde Batı dillerinde kullanılan sözcükler farklı bir kimlik kazanacaktır. Tolstoy, Sokrat, Antonio, Cenova, Kolomb, Paris, poem, mambo samba, tiyatro, gazete... gibi kelimeler Batı’nın sanat ve kültürünü; ray, makine, otomobil, motor, tramvay, vapur, otel, otobüs, tren,

istasyon, telefon, radyo, geometri, gönye... vb. bilim ve teknolojisini; radyoaktif, mavzer, apolet, Kongo, Cezayir, kral, Afrika, Vietnam, general, polis, tank... gibi kelimeler de savaşçı ve emperyalist yönünü gösterir.

Kitap Adı	Kullanılan Kelimeler
Oluş	lav, melankoli, korsan, tramvay, poem, otomobil, motor, Budha
Yaşadığımız Devre Dair Şiirler	Tolstoy, Sokrat, otel, otobüs, Paris, vapur, efendi, depo, vapur, şato, müzik, kaptan, jandarma, tramvay, ray, makine,
Cüceler Çarşısı	salon, salamanje, banyo, kolonya, betonarme, borsa, bülten, pasaport, sent, dolar, Şago Migi, apolet, kilise, santim, mambo samba, lokanta, Angel, Good Morning, Good Night, rovelver, Antonio, Cenova, Kolomb, karton, amerikan, kundura, polis, jimnastik, fantezi, tren, istasyon
Yitikler Kapısı	otobüs, bilardo, lamba, tank, telefon, lapina, bulvar, tiyatro, gazete, amip, Kongo, Cezayir, kral, Afrika, fabrika, limon
Güneş Ülkesi	ampul, apolet, radyoaktif, mavzer, jartiyer, kanepe
Hey Sen Amerikalı	Vietnam, milyon, antika, kent, iskambil, ırgat, Wall-Street
Ak Yeşil Kavak Ağaçları	Gönye, pitekanturopus, dinazor, kaktüs, geometri, mavzer, osteoporosis, generallisata, idiopathica, ahtapot, bordo, general, radyo, ağustos, tank, motor

Tablo: 13- Batı Kökenli Sözcük Kullanımı

Şairin kullandığı bu kelimeler, anlattığı olayların ve işlediği temlerin bir gereği olarak karşımıza çıkmaktadır. Şiir sayısı, göz önüne alındığında şiirlerin teması hakkında da bilgi veren Batı kökenli sözcük kullanımı, kitapların sayfa ve şiir sayısı göz önüne alınırsa çok olarak görülmeyecektir. Ağırlığı Fransızca olmak üzere İngilizce, Almanca, İtalyanca, Sırpça, Rumca, Sogdça, Latince sözcükler kullanılmıştır. Bunlar arasında herkesin bildiği ve bir nevi Türkçe sayılan limon, kral, makine, efendi, gazete, tiyatro, tren, radyo... gibi sözcükler bulunduğu gibi, sıradan bir okuyucunun karşılaştığında bilmesi zor sözcükler de (pitekanturopus, generallisata, idiopathica, osteoporosis) kullanmıştır. Batı kökenli sözcüklerin orijinal okunuş ve yazılışlarıyla kullanıldığı örneklere de rastlanmaktadır: Good Morning, Good Night, Wall-Street.

1.1.3. Ağız Hususiyetleri

Nevzat Üstün şiirinin belirgin özelliklerinden biri de şiirinde kullandığı ağız özellikleridir. Özellikle “Ak Yeşil Kavak Ağaçları” ile “Cüceler Çarşısı” adlı kitapta yoğun olarak ağız özelliklerine rastlanmaktadır. Şiirlerinden çıkardığımız ağız özelliklerine ait sözcükler, kitaplara göre şöyledir:

Kitap Adı	Kullanılan Kelimeler
Cüceler Çarşısı	deh, yaşmak, vurmıya, bencileyin, candarma, teres, sün-, uryan, aşağılar, sıda, geleni, döş, yu-, hele, mapusane, cimnastik
Güneş Ülkesi	Erciyas Dağı
Hey Sen Amerikalı	şimdengeri, böğür, sovan, zalım
A.Y.K.A.	değende, sevendende, böğür-, gövertmek, döş, yu-, dulda, savat , urgan, nere,ayacıklarım, oy bire yeter

Tablo: 14- Ağız Hususiyetleri

Nevzat Üstün şiirinde şairin çocukluğu ve hayatının bir bölümünü geçirdiği Kayseri, özellikle de Develi, önemli bir yer tutmaktadır. Sadece yaşadığı ortamı tasvir etmekle yetinmeyen şair, okuyucuya içinde bulunduğu ortamı yaşatmak istediği için onun diliyle seslenme yolunu seçer. Nevzat Üstün'ün kullandığı dil, seçtiği konuyu anlatma konusunda da oldukça başarılıdır. Bu görüşle bağlantılı olarak Vedat Yazıcı, şairin "Ak Yeşil Kavak Ağaçları" adlı kitabıyla başarı kazandığını belirtir:

"Biçim, özün başarı ortağıdır. Bu ortaklık dengeli bir bütünleşme gösteriyor şiirlerde. Özün oluşumu Türkçenin tutarlıkla kullanımından gelir. Halk dilinden ustalıkla yararlanır ozan. 'Döş, savat, göğermek, dulda' gibi sözcükler yapmacığa kaçılmadan, çarpıtılmadan yamalamaya uğratılmadan kullanılır şiirde."

"...Nevzat Üstün, Ak Yeşil Kavak Ağaçları'nda Türkçenin evrensel açılan coşkunluğundan doğa-insan üretkenliğini Anadolu imlerini karıştırarak yeni bakışlar, özden sesler getiriyor" (Ünlü Mahir-Ömer Özcan, 2003: 165).

Nevzat Üstün şiirinde yer alan halk söyleyişleri ve ağız hususiyetleri, şairin toplumcu gerçekçi şiir eğiliminin ve geleneğin etkisinin bir kanıtı olarak gösterilebilir.

1.2.Cümle Hususiyeti

Nevzat Üstün şiirinde cümlede anlam, bazen bir dizede tamamlanmayıp ikinci dizeye sarkabilir. Nevzat Üstün'ün şiirinde görülen bu uzun cümleler, anlamı yoğunlaştırdığı gibi, zaman zaman şiiri de düzyazıya yaklaştırmaktadır. Bu uzun cümleleri birbirine bağlarken şair, özellikle de sıfat ve zarf gruplarından yararlanmış, fiillerin anlamını genişleterek şiire ahenk katmaya çalışmıştır.

Şairin bu uzun cümleler kurmasının sebeplerinden biri de fiil kullanmaktan kaçınması ve dizeleri tek bir fiile bağlayarak asıl vurguyu fiil üzerinde toplamak istemesidir. Anjambemant, Nevzat Üstün şiirinin önemli bir özelliğidir. Şairin aynı zamanda Fransız edebiyatından etkilendiğinin de bir kanıtıdır.

“Rüzgarını işitip bambaşka şehirlerin

Sırrına ereceğiz kalde rahiplerinin” (Oluş- Oluş(1), s.5)

“Daha

Akrepler

Ateşlerde yanmadığından

Daha

Sınırlar

Çizilmediğinden

Daha

Silah

Daha

Mal

Daha kadınlar pay edilmediği

Ve daha krallar doğmadığı için

Öz kızının koynuna girer

Saydam yapılı bir adam” (A.Y.K.A- A.Y.K.A. (139) , s.23)

“Bir çanak ambere

Bir çanak bal ekletüp

Kahraman Kara Mustafa

Yutmuş” (Cüceler Çarşısı-Kara Mustafa (80), s.17)

Nevzat Üstün, uzun cümleler yanında kısa cümlelerden de sıklıkla yararlanır. Anlamın bir dizede bittiği şiirlere rastlandığı gibi bazen birden fazla fiilin de bir dize içinde yer aldığı şiir örnekleri görülmektedir. Şiire hareket ve hız getiren bu dizeler, şairin üslûbuna da çekicilik ve renklilik kazandırmaktadır.

“Ben böyle yaşayamam

Sen olmalısın yanımda

*Denizin üstüne varmalıyız
Anadan uryan girmeliyiz karanlıklara
El yordamiyle bulmalıyız bizde olanı”*

(Yitikler Kapısı- Kır Tanrısı (114), s.19)

*“...Yavaşca elimi uzattım kadehe
Bir mısra okudum kendimden
Bir de baktım
Paristeyim
Dupon Kahvesine otirmuşum
Kahvem bitmiş” (Y.D.D.Ş.- Yalan Dünya (39), s.30)*

*“Vardım yürüdüm korkmadan hainler üstüne
Unutur muyum hiç
Unutur da istemez miyim” (H.S.A- İnsanla Büyüdü(136), s.46)*

Şiirlerin dikkat çeken bir özelliği de eksilteli cümle özelliğine yer verilmesidir. Farklı amaçlarla şair, şiirinde eksilteli cümlelerden yararlanır.

*“Bir Mavi renk
Boşlukta .....” (A.Y.K.A. – Giriş (138), s.12)*

Şair, bu şiirde şiirin temasına paralellik göstermek, özellikle boşluğu vurgulamak için şiiri tamamlamayıp, boşluk duygusunu pekiştirmiştir. Ayrıca, okuyucunun ilgisini sıralı nokta kullanarak bu alana çekmiştir.

*“Mustafa da bir insan işte
İki tane eli var
Beşerden on parmak
İki tane kulağı var
Sağır değil üstelik
İki de ayak
Her biri kırk dört numara” (Cüceler Çarşısı- Mustafa (95), s.45)*

Eksilteli cümle bu şiirde de 3. ve 6.dizelerde bilinçli olarak kullanılmıştır. Parmak ve ayak sözcüklerinin sonundaki ses benzerlikleriyle şiir içinde ahenk yaratılmak istenmiş, hem de “var” sözcüğünün gereksiz tekrarından kaçınılmıştır.

Şiirlerde bağlaçlarla birbirine bağlanmış cümle yapıları da yoğun olarak görülmektedir. Cümleler genellikle “ki” bağlacı yardımıyla birbirine bağlanmaktadır:

*“Bir uzun hikayedir ki bu,
Ne sen bulursun ne de o
Çarpsanızda hatta”*(Oluş- İçimdeki (7) s.11)

*“Bir duydum ki
Yeni bir şiir yazmışsın
Bir de duydum ki
Ölmüşsün”* (Y.D.D.Ş.- Hayret (67) ,s.77)

*“Konya asfaltı dedim de
Sahi bak aklıma geldi”*
(Cüceler Çarşısı- Diri Canlar (77), s.11)

Emir cümleleri, şiirin temasına uygun olarak farklı anlamları pekiştirmek için kullanılır. Nevzat Üstün, şiirinde hayatın olağan akışında yinelenen sıradan işlere okuyucunun dikkatini çekmek için emir cümleleri kullanılmıştır:

*“Büyüklere mintan yap
Yıka bir kere sıcak suda
Ölülere kefen yap*

*“Geçme öyle hızla dur
Dur allahaşkına efendim dur”*

“Bak Allahın kulu bak”

(Cüceler Çarşısı-Pamuklu Basma (93), s.40)

Emir cümlelerinin “sorgulama” amacıyla kullanıldığı ve şiirin temasına uygun olarak cevaplanması gereken soruları vurguladığı görülmektedir.

“Hadi gel beraber düşünelim

Dur ama ilk peşin

Sorduklarıma cevap ver” (Cüceler Çarşısı- B.D.A.S. (84) , s.24)

“Sen şu verdiğin bileti geri al”

(Cüceler Çarşısı- B.D.A.S. (84), s.25)

Devrik cümlelerin kullanımı, kitabın tamamına bakıldığında kurallı cümlelerle yarışacak boyuttadır. Tek tek şiir incelemesi yapıldığında bir şiirin tamamının devrik cümlelerden oluştuğu şiir örneklerine de rastlanmaktadır. Nevzat Üstün’ün “Oluş” adlı kitabında yer alan “Kitabe-i Seng-i Hayat”(s.8) , “Bıkkınlık”(s.29), “Dostum Asaf Halet Çelebi’ye” (s.38) gibi şiirler, bu duruma örnek gösterilebilir. Bu durumun tamamen aksinin de yer aldığı, yani şiirin bütününün kurallı cümlelerle oluştuğu şiir örneği de bulunmaktadır: Cüceler Çarşısı “Serçenin Hikayesi” (s.13) gibi.

Kitap Adı	İsim cümlesi	Fiil cümlesi	Basit cümle	Bileşik cümle	Kurallı cümle	Devrik cümle
Oluş	5	3	6	2	2	2
Y.D.D.Ş.	12	9	14	8	9	14
C.Ç.	74	153	150	64	156	69
Y.K.	13	64	46	31	41	36
G.Ü.	39	150	121	63	75	112
H.S.A.	60	134	128	61	69	126
A.Y.K.A.	4	-	4	-	2	2
Toplam:	207	513	469	229	354	365

Tablo: 15- Cümle Yapısı

Nevzat Üstün şiirlerindeki cümle türleri hakkında fikir edinmek amacıyla kitaplarından -başından ve sonundan- seçtiğimiz birer şiirdeki durumu genel bir çizelgeyle gösterdik.

Şair, içinde bulunduğu dönemin de etkisiyle karışık ve kompleks cümlelerden kaçınarak şiirin bütününde yalın cümle kullanmayı tercih etmiştir. Devrik ve kurallı cümleleri birbirine çok yakın oranda kullanan şair, isim-fiil cümleleri içinde de fiil cümlelerine ağırlık vermiştir.

1.3. Şiirlerindeki Değişmeler

Nevzat Üstün'ün basılmış, toplam 9 şiir kitabı bulunmaktadır. Nevzat Üstün'ün ilk şiir kitabı 1946 yılında "Oluş" adıyla yayımlanmıştır. Bu kitabı, 1951 yılında "Yaşadığımız Devre Dair Şiirler" adlı kitabı izler. Şairin bundan sonraki şiir kitapları ise şunlardır: *Cüceler Çarşısı* (1955), *Yitikler Kapısı*(1960), *Güneş Ülkesi*(1964), *Hey Sen Amerikalı*(1967). Bu kitaplar, şairin özgün şiirlerinden oluşur. 1968'de basılan "Köprübaşı" şairin daha önceki şiir kitaplarının birleşimi olan toplu şiirleriyken 1978'de basılan "Beklenen Sabah" ise seçme şiirleridir. "Köprübaşı" adlı kitap, şairin 6 kitabından seçtiği bir toplu basımdır ve kitapta 111 şiir bulunmaktadır. Nevzat Üstün "Köprübaşı" adlı kitabının önsözünde kitap hakkında şu bilgiyi verir:

"Köprübaşı"nda topladığım şiirler, çoğu tükenmiş olan kitaplarımdan alınmıştır. Teker teker ikinci baskılarını yapmaktansa hepsini bir arada basmayı daha uygun buldum. Bu kitaba aldığım şiirler kalınca çizilmiş bir çizgiye uygun düşenlerdir. Ötekileri de ayrı bir kitapta toplamayı düşünüyorum" (Sülüklüpaşalar, 1968: 156 -158).

"Köprübaşı" adlı kitabında diğer şiir kitaplarından alınan şiirlerin istatistiğine bakıldığında;

Oluş - 9 şiir

Yaşadığımız Devre Dair Şiirler -25 şiir

Cüceler Çarşısı -23 şiir

Yitikler Kapısı- 15şiir

Güneş Ülkesi -24 şiir

Hey Sen Amerikalı -9 şiir

yer almaktadır. Bir tabloyla gösterecek olursak kitapta bulunan şiir adları şu şekildedir:

Kitap Adı	Şiir Adları
Oluş	Oluş(s.9), Melankoli(s.10), Mehmed(s.11), Sözüümüz Var(s.12) Kaldırımlar(s.13), Gidiş(s.15), Dostlar(s.16), YoldaGezenler(s.17), Teklif(s.21)
Y.D.D.Ş	Hatırlama(s.27), Antalya(s.29), Hürriyet(s.30), İhanet(s.31), Ahmed Efendi(s.32), Hafız Cafer(s.34), Yağmurdan Sonra(s.35), Yalan Dünya(s.37), Tanıdıklarım (s.38), Halimiz,(s.39), Mutfakta Yazılan Şiir (s.40), Devri Saadet(s.42), Hoşça Kalın(s.43), Güzellik (s.45), Hastasın(s.46), Adı Olmayan Şiir(s.47), Şeytan (s.49), Oy Bire Yeter (s.50), Cafer Ağa(s.52), Gitti (s.54), Kız (s.56), Şiir (s.60), Mesele (s.63), Alaiye Taburu (s.64) , Savaş (s.68)
Cüceler Çarşısı	Köprübaşı(s.71), Kezban(s.75), Hayvanat Bahçesi(s.76), Diri Canlar(s.77), Serçenin Hikayesi(s.80), Kilim(s.81), Kara Mustafa(s.83), Kutu Gibi Ev(s.85), Alfabe Dersi(s.87), Basamak(s.88), Bülten(s.89), Lafa Bak(s.91), Dağlarda Olup Bitenler(s.92), Ölü(s.97), Pamukla Basma(s.98), Yaralı Kartal(s.99), Geçen Günler(s.102), Hacın Kapısı(s.106), Cenova Kapısı(s.111), Yeni Yepyeni(s.113), Hırsız Hasan(s.116), Çivi (s.121), Fantezi(s.123)
Yitikler Kapısı	Kahve İçimi İhtilali(s.129), Ağır Yaşamak(s.134),Kır Tanrısı(s.139), Kanlı Cuma(s.141), Anlamak (s.145), Sevişmek Var(s.147), Ağa Takılan Ses(150), Yitikler Kapısı(s.153), İyi Yıkılmalar da Vardır(s,162), Kırmızı Dudaklı Aşk(s.163), Balık Çağı(s.166), Tutsak Eller(s.169), Giden(s.171), Bırakın Şu Unutmayı(s.173), Kedinin Durumu(s.176)
Güneş Ülkesi	Giriş(s.179), Güneş Ülkesi (s.180- 203)
H.S.A.	Aşk İçin Bir Şiir(s.209),GeliyorsunYa(s.220), Karaca(s.227), Kan Eyledim(s.228), Varto(s.230, Özgürlük(s.235), İnsanla Büyüdü(s.240), Hey Sen Amerikalı(s.246)
Diğer	Ölümler(s.259),Uzun Yürüyüş(s.261), Bir İnsan(s.264), Yaprağın Dediğini Duydum(s.266), Genç Afrika(s.270), Sabah(s.272)

Tablo: 16- Köprübaşı Kitabında Yer Alan Şiirleri

Bunların dışında şairin, 1967 -1968 yıllarında yazmış olduğu 6 şiir de kitaba eklenmiştir. Türk Dili dergisinde A. Sülüklüpaşalar Nevzat Üstün'ün

“Köprübaşı” adlı kitabı üzerine bir tenkit yazısı yayımlamıştır. “Köprübaşı” adlı kitabı diğer kitaplardaki şiirleriyle karşılaştırarak önemli tespitlerde bulunmuştur. “Köprübaşı”nda yer alan şiirler hakkında verdiği önemli bilgilerden biri şudur:

“ Şu var ki Yitikler Kapısı, Güneş Ülkesi, Hey Sen Amerikalı'nın bütün şiirleri kitaba alınmamışken şairin ilk kitaplarından birçok şiir Köprübaşı'nın dışında bırakılmıştır. Söz gelişi Yaşadığımız Devre Dair Şiirler arasına Savaş adlı bir şiir katılmıştır ki bu, kitabın ilk baskısında yoktur” (Sülüklüpaşalar, 1968:157).

Şiirlerinde yapılan değişikliklere baktığımızda şairin “Yaşadığımız Devre Dair Şiirler” adlı kitabında yer alan “İsimsiz Şiir” adlı şiirin başlığının “Adı Olmayan Şiir” olarak değiştirildiğini görürüz. A. Sülüklüpaşalar, bu değişikliğin nedenini şairin “Öz Türkçe eğilimine” (Sülüklüpaşalar, 1968:157) bağlamaktadır. Şair sadece şiirlerin adında değil yapısında da değişiklikler yapmıştır.

“Söz gelişi ‘Hatırlama’ şiirinde ‘Dalıvermiştik ansızın mistikliğe’ mısrası ‘Yıkılıvermiştik denizin mavisine’ oluvermiş ve sekizinci mısradan sonra yeni baskıda ‘Birden geçtikti Yunus’a’ mısrası eklenmiştir. Aynı şiirin son üç mısrası da atılmış yerine yeni iki mısra yazılmıştır. Aynı eğilim ‘Antalya’ şiirinde de görülmektedir. Bu şiirin de kimi sözcükleri bugünün sözcükleriyle değiştirildiği gibi şiirin yapısı da değiştirilmiştir. Şu var ki Nevzat Üstün kimi şiirlerinde ise bu değişiklik sadece bir iki sözcük sınırı içinde kalmıştır” (Sülüklüpaşalar, 1968:156).

Kitapları ayrıntılı olarak incelediğimizde, yukarıdaki değişikliklere yenileri eklenecektir. Y.D.D.Ş. kitabında yer alan “Hürriyet” ve “Şeytan” adlı şiirlerinin tamamı büyük harfle yazılmışken “Köprübaşı” kitabında bu şiirler küçük harflerle yazılmıştır. 4 dize olan “Hürriyet” adlı şiir “Köprübaşı” adlı kitapta 3 dizeye indirilmiştir. Aynı kitapta yer alan bir diğer şiir olan “İhanet” adlı şiirde de biçimce değişiklikler yapılmaya devam edildiğini görmekteyiz. Orijinalinde 13 dize olan bu şiirin “Köprübaşı” adlı kitaba alınırken 10 dizeye düşürüldüğünü “Dayanacak yeri olmayan” dizesinin de arasöz içine alındığını görüyoruz. “Hafız Cafer Efendi” adlı şiirin ikinci bölümünde yer alan “Gerçi aradan rubu” dizesi “Gerçi aradan rubu asır” olarak değiştirilmiştir.

“Devr-i Saadet” adlı şiirde öncelikle dize yapısı değiştirilmiş, 10 dizelik şiir 3/ 4/ 2 dize olarak düzenlenmiştir. “*Yavaşca sizleri düşünürüm/ Sizleri /Yunus Emrem, Seyranim*” dizesi “*Usulca sizleri düşünürüm/ Usulca Yunus’u Seyrani’yi/* şeklinde değiştirilerek 3 dize 2 dizeye indirilmiştir. “Hoşça Kalın” adlı şiirinin 4. bölümünde “*Şiirlerim benim*” dizesinden sonra “*Hadi sağlıcakla kalın*” dizesi eklenmiş, son dizedeki “*Eski arzuları bıraktık*” dizesi de “*Tanrı’nın kapısını açtık*” olarak değiştirilmiştir. “Hastasın” şiiri de 5/ 4/ 7 dize olarak üç bölüme ayrılmış ve “*Dayan, dizlerim dayan*” dizesi yerine “*Dayan bre yüreğim dayan*” dizesi getirilmiştir. “Oy Bre Yeter” adlı şiirde ise “*Bir güzel şarkı düzdük pencereden*” dizesi ise “*Bir acı türkü yaktık pencereden*” şeklinde değiştirilmiştir. “Kız” adlı şiir, kitapta en çok değişiklik yapılan şiirlerden biridir. “*İçinde kıvrılmış arzuların*” yerine “*İçine dönük isteklerin*”; “*Bak sokaktan insanlar geçiyor*” yerine “*Bak/ İnsanlar geçiyor sokaklardan*”; “*Beşer onar değil*” yerine “*Yirmişer onar değil*”; “*Hiç yapraklarla oynadın mı kız/ Yaprakların damarlarından ne geçer*” yerine “*Hiç yapraklarla oynadın mı sen/ Yaprakların damarlarında ne var*”; “*Hiç elinle musluğu çevirdin mi/ Suların akışını gördün mü serin serin*” yerine “*Hiç elinle musluğu çevirdin mi/ Suların akışını gördün mü deli deli*” mısraları getirilmiştir. Şiirin bundan sonraki kısmında şiirlerin hem dizesinde değişiklik yapılmış hem de şiire eklemeler yapılmıştır:

Yaşadığımız Devre Dair Şiirler

“Önce bir attı geçen
 Sonra bütün atlar geçti
 Daha,dahasını sorarsan kız
 Bir şehir yavaş yavaş
 İçimizden habersiz
 Bütün gürültüsü ile geçti”

“Toprağın içinde tohumlar var

Köprübaşı

“Önce bir attı geçen
 Ardından bütün atlar geçti
 Dağların geçit veren yerlerinden
 Ne gizli istekler geçti”

“Toprağın için tohumlar koydum

*Büyüyecekler senin için
Karlar kalkınca görürsün sen de
Topraktaki bereketi kız”*

*Büyüyecekler senin için
Senin çocukların için
Karlar kalkınca anlarsın sen de
Topraktaki bereketi kız”*

Şiirin en dikkat çekici noktası, son dörtlüğünde yapılan değişikliktir. Şiirin son dörtlüğü çıkarılarak onun yerine 6/ 3 dizelik bir bölüm eklenmiş, şiirin teması değiştirilerek şiir yeniden yazılmıştır. Unutuverdim dediği kızı şair, hayatından çıkarmayıp onu sevmeye devam etme kararı almıştır. Bahsettiğimiz şiirin eski ve yeni hali şöyledir:

Yaşadığımız Devre Dair Şiirler

*“Tramvay raylarına bakıyorum da
Pırıl pırıl caddenin ortasında
Birden bire insanlar geçti üstünde
Seni unutuverdim kız”*

(Y.D.D.Ş, s.70)

Köprübaşı

*“Sen gerçekten seviyor musun
Açlık nedir çektin mi hiç
Savaş resimleri gördün mü duvarlarda
Boyunlarından asılmış insanlar
Daha sütü içilmedi memelerinin
Yeşil yeşil gözlerin var
İçine kıvrılmış bir aptalığın
Ben seni seviyorum kız”*

(Köprübaşı, s.59)

“Alaiye Taburu” adlı şiirde “Köprübaşı” kitabına taşırken “*Parlak ve sarımtırak süngüler/ En taze ciğerlere daldı*” dizesi ile “*Dağılır yavaş yavaş/ Sebillerdeki son güvercinler*” dizesiyle başlayan 18 dizelik bölümlük kısım şiirden atılmıştır.

“Cüceler Çarşısı” adlı kitapta yer alan “Yaralı Kartal” şiirindeki “*Mustafa’nın kardeşi aldı*” dizesi çıkartılmış, “*Kız Mustafa’nın koynunda*” dizesi “*Kız başkasının koynunda*” olarak değiştirilmiştir. “Fantezi” adlı şiirde “*Sadece insansınız*” dizesindeki “*insansınız*” sözcüğü değiştirilerek “*yaşarsınız*” getirilmiştir.

Nevzat Üstün'ün "Yitikler Kapısı" adlı kitabında yer alan "Kahve İçimi İhtilali" adlı şiirde "*Bir yerde vuruyorum kendimi ihtilallere*" dizesi, "Köprübaşı" kitabında şiirden çıkarılmıştır. Yine aynı kitapta yer alan "Kırmızı Dudaklı Aşk" adlı şiirde geçen "*Çoğunluk bizde*" dizesi "*Çoğalmak elimizde*" olarak değiştirilmiştir. "Yitikler Kapısı" adlı kitapta yer alan 15 şiir, çok az biçim değişikliği ile yapıya fazla dokunulmadan birebir "Köprübaşı" kitabına alınmıştır.

"Güneş Ülkesi" kitabındaki şiirler, "Köprübaşı" kitabına birebir aktarılır. Kitaba adını veren şiir olan "Güneş Ülkesi" adlı şiirde "*Beni sene*" dizesi "*Beni sana*" olarak değiştirilir. "Güneş Ülkesi", kitabı biçiminde ve yapısında büyük değişiklikler yapılmadan kitap aynen toplu şiirler içinde yer alır.

Üstün, "Hey Sen Amerikalı" adlı kitabında yer alan "İnsanla Büyüdü" şiirinde yer alan "*Şu bizim başbakan olmasa*" dizesini çıkartmıştır.

2.Üslûp

Şiiri yaşatan ve şairi diğer şairlerden ayırıp ölümsüz kılan, onu özgünleştiren, şairin dili kullanım biçimi yani üslûbudur. En basit ifadeyle "Şair nasıl anlatıyor?" sorusunun cevabı bize üslûbu verir. Üslûp, aslında şiirin dil kullanımıyla birlikte şekillenen yapısıdır. Şiirin bu şekillenen yapısı içinde sadece dilin yer almadığını belirten İsmail Çetişli, üslûbu "*Şiiri meydana getiren muhteva, yapı ve dil unsurlarının ferdî ve orijinal bir bütünlük içinde sentez edilmesi*" (Çetişli, 2006: 63). olarak tanımlamaktadır. Üslûp, şairin kişiselliği ile şekillenen şiirin düzlemidir. Bu düzlemin sınırlarını belirleyen ise yine kendisidir. Şerif Aktaş "*Üslûp, içeriğin ferdî biçimde ifade edilmesini sergileyen metnin dışında araştırılmaz*" (Aktaş, 1986: 55). tespitiyle içerikten hareketle üslûbun genel hatlarını belirler ve şairin izlediği yolun özneliği üzerine dikkat çeker. Şiiri oluşturan içerik ve üslûp gibi iki ana unsurun önceliği ve önemi üzerinde zaman zaman tartışmalar yaşanmakta, bu konuda şairler farklı görüşleri savunmaktadır.

Bu metin içindeki öncelik ve önem konusunda Nevzat Üstün, içeriği değil, onun ifade edilme yöntemi olan üslûbu savunmaktadır. "Yaşadığımız

Devre Dair Şiirler” kitabının giriş kısmında yer alan yazısında Üstün, şiir hakkındaki düşüncelerini belirtirken tema ve üslûp önceliği için “*daha mühim olan tarafı söylenen şeyden fazla, nasıl söylendiğindedir*” (Üstün, 1951:5). yorumunu yapar.

2.1. Nesir Dili

Nevzat Üstün, şiirinde nesir diline dair farklı unsurlar göze çarpmaktadır. Nevzat Üstün’ün şiiri için “(...)üstü kapalı öyküleme ya da anlatı biçemiyle şiirsele uzak düşen nitelikler gösterir” (Mahir Ünlü- Ömer Özcan, 2003: 165). yorumu yapılacaktır. Üstün’ün şiiri, seçtiği anlatım biçimi ve kullandığı yöntemlerle zaman zaman şiirden uzak, düzyazıya yakındır. Şair, şiirde birbirinden çok farklı anlatım tekniklerini kullanmıştır. Bunları şu başlıklar altında toplayabiliriz:

- 1.Tahkiye(Öyküleme)
- 2.Tasvir(Betimleme)
- 3.Dipnot ve Arasöz
- 4.Karşıtlık
- 5.Diyalog
- 6.Monolog

2.1.1. Tahkiye

Nevzat Üstün, içinde yaşadığı toplumu ve onun sorunlarını -toplumcu şiir çizgisinde- gerçekçi ve yapmacıksız bir dille anlatır. Anadolu insanı, her zaman Nevzat Üstün’ün dikkatini çekmiştir. Öykülerinde, gezip gördüğü yerleri, kendi köyünde kendi insanının yaşadığı olayları ve Anadolu’da gördüklerini kaleme alır. Nevzat Üstün, kendi öyküleri için “olay-öykü”(Üstün, 1964: 6) tanımlaması yapar. Öykülerinde olduğu gibi, edebî türlerin hepsinde olay, eserin merkezindedir. İyi bir gözlemci olan Nevzat Üstün, şiirlerinde de diğer edebî türlerde olduğu gibi, olaydan kopamaz ve olay-öykü dediği öykülerini şiire taşır.

“Uyumuşum

Bir sonsuzluğun kıyısında

Beni bir diyara götürmüşler

Öyle bir diyar ki, hicranı yok

Öyle bir diyar ki, ıstırap çekenleri yok

Ve öyle bir diyar ki insanları mesut ”(Oluş- İnsanoğlu (6) , s.10)

Şair, kendi rüyasını anlatır. Rüyasında, içinde yaşadığı, gerçek hayata benzemeyen bir hayatı görür. Cennete benzeyen bu kusursuz hayattan şikâyet eder. Şiirin ikinci bölümünde şair, uykusundan uyanır ve gördüğü şeyin rüya olduğunun farkına varır ve gerçek yaşamın sıradan akışında olduğu için mutluluk duyar. Duyulan geçmiş zaman eki de şairin bilinci dışında gerçekleşen olayın vurgusunu yapar. Gerçekte düzyazıya ait olan bu nesir özelliği şiirde yoğun olarak kullanılmıştır. Nevzat Üstün de şiirinde bu özellikten sıklıkla yararlanmaktadır.

“Cüceler Çarşısı” adlı kitapta tahkiye üslûbunun yoğunluk kazandığı dikkati çeker. “Köprübaşı” adlı eserde şair, üç ayrı meslek grubuna ait, üç sıradan kişinin nedensizce öldürüldüğü hikâyeleri birleştirerek şiire aktarır. Bu meslek grupları oldukça ilginçtir. İlkinin işi, köprüde fındık kırmaktır, ikincisi dayanıklı evler yapan bir yapı ustası, üçüncüsü ise bir hokkabazdır. Üçünün de ortak kaderi köprübaşında bir kurşuna yenik düşmektir:

“Bir köprü başında

Üç kişi

Birinin fındık kırmaktı işi”

“..... –Derken

Bir kurşun

Bir kurşun daha

Fındık çuvalı dökülüverdi birden” (C.Ç.-Köprübaşı (74), s.5)

“Bir köprü başında

İki kişi

Bu iki kişiden biri yapı ustasıydı

Ev yapardı düpedüz

Yağmura çamura dayanıklı” (C.Ç.,-Köprübaşı (74), s.6)

“Bir köprü başında

Yalnız bir kişi

O bir kişinin

Hokkabazlığı işi” (Cüceler Çarşısı-Köprübaşı (74), s.7)

Olay anlatan dizeler, şiiri etkileyici kılan düzyazının ortaya çıktığı, hikâyeye yakın bir türün görüldüğü yapılardır. Tasvirlerle birlikte, görülen geçmiş zaman ekinin kullanımı hikâyeyi belirginleştirir. Şairin bazen de hikâyenin en önemli noktalarında olay anlatımını keserek durum hakkında kendi görüşlerini bildirdiği görülmektedir. Şair, bu noktada araya girerek olaya farklı bir bakış açısı getirir ve olayı yeniden yorumlayan hikâyeci gibi davranır. Bu durumun görüldüğü dizeler şunlardır:

“Ne zannettiniz”

(Cüceler Çarşısı-Köprübaşı (74), s.5)

“Hani şu bildiğimiz evlerden”

(Cüceler Çarşısı-Köprübaşı (74), s.6)

“Aslına bakarsanız siz

İkinci kurşuna lüzum yoktu”

(Cüceler Çarşısı-Köprübaşı (74), s.6)

Birden fazla kişinin hikâyelerini şiir içinde birleştirerek anlatmayı yeğleyen şair, “Diri Canlar” adlı şiirinde de Mehmed adlı kişiyle kendi canını bir sayarak Mehmed’in hikâyesini anlatır. Kendi kimliğinde Mehmed’le birleşen şairin dizelerinden:

“Mehmed’in canı

Bir de benim canım

Berber yola çıktılar” (C.Ç.-Diri Canlar(77), s.10)

“Cüceler Çarşısı” adlı kitapta yer alan bir başka dikkat çekici şiir de “Serçenin Hikayesi” adlı şiirdir. Şiire geçmeden şiirin başlığı, şiirde hikâye anlatılacağını işaret eder. Diğer şiirlerden farklı bir yanı da, şiir kahramanının

bir insan değil, bir hayvan olmasıdır. Serçe, şiir içinde kişileştirilir ve hayatın akışını kısa bir süre de olsa durdurma işlevini üstlenir.

*“Gülhane parkındaki serçenin
Aklına tuhaf bir şey geldi
Kalktı köprünün ortasına kondu
Bir serçe kuşu Köprünün ortasında
Ağır ağır yürüdü”*

(Cüceler Çarşısı- Serçenin Hikayesi (78), s.13)

Kahramanının hayvan olduğu bir başka şiir ise “Yaralı Kartal”dır. Şair bu şiirde yaralı kartalın rüyasını anlatır. Gerçeküstü, masalsi öğelerle kartalın son rüyası anlatılır. Kartalın gözüyle yaşamın çıplak görüntüsü son kez resmedilir.

*“Günün birinde yaralı kartal
Bir bulut gördü düşünde
Bulut dedi bulut
Ben artık uçamıyorum
Dinler miydi ya bulut
Böyle ipe sapa gelmez lafları
Bıraktı gitti”* (Cüceler Çarşısı-Yaralı Kartal (96), s.47)

Şiirin bundan sonraki bölümünde yaralı kartalın gözüyle “Künye” köyünde yaşananların hikâyeleri anlatılmaya başlanır.

*“Şu Mustafa ağanın evi
Kapısındaki aşı boyasından bilirim
Anadan uryan gördüm bacısını”*

*“Mustafa’nın kardeşi aldı
Şimdi geceleri yel çıktı mıydı
Durmuş’un evi başlar sallanmaya
Kız Mustafa’nın koynunda
Durmuş sıdasından deli divane”*(C.Ç.-Yaralı Kartal (96), s.48)

Cüceler Çarşısı adlı şiir kitabında “Kara Mustafa” (s.16), “Gürültü Edenler” (s.20), “Bülten” (s.27), “Lafa Bak”(s.30), “Dağlarda Olup Bitenler” (s.31), “Ölü”(s.38), “Nereye”(s.41), “Mustafa”(s.45), “Yaralı Kartal”(s.47), “Geçen Günler”(s.52), “Hırsız Hasan” (s.67), “Yürüyen Dağlar”(s.71) şiirleri tahkiyecî anlatımla kaleme alınmış şiirlerdir.

Bu şiirlere genel olarak bakıldığında “Kara Mustafa” adlı şiirde bir Osmanlı paşasının sahte kahramanlıkları, zevk ve safa içindeki yaşamı; “Gürültü Edenler”de Yaşar ve Hasan adlı, suç işleyen, iki cahil insanın başından geçenler; “Lafa Bak” adlı şiirde yanlış anlaşılma sonucu asılan Osman; “Dağlar’da Olup Bitenler”de Fadime’nin doğumu; “Ölü”de ortada kalan kimliksiz bir ölü; “Mustafa”da ise namusunu koruyan Şoför Mustafa’nın hapse düşüşü, “Hırsız Hasan”da Develi’den şehre yaşamı çalmaya giden Hasan ele alınır. Şiirlere verilen isimlerden de anlaşıldığı gibi bu şiirlerin ortak yönü, kişi serüvenlerinin öyküleyici bir yöntemle yazılmasıdır. Anlattığı kişi serüvenleri içinde şairin kendisi de bulunmaktadır. “Geçen Günler” adlı şiir, şairin kendi bebekliğinden başlayarak şiir yazmaya başladığı süreye kadar olan yaşamında kısa parçalardır. Bu şiirde bir baltaya sap olamadığını söyleyen, uçarı ve yaramaz şairin beyhude geçen yıllarını kendi ağzıyla anlattığını görürüz.

*“Sonra sırasıyla bütün İstanbul mektepleri
Bir baltaya sap olamadım gitti
Bir diploma verdiler elime
Zayıftan bir üstün derece ile geçmişim”*

(C.Ç.-Geçen Günler(98), s.55)

Yukarıda ele alınan şiirler dışında “Yürüyen Dağlar” adlı şiir farklı bir tarzda kaleme alınmıştır. Şiirde Beşparmak Dağı ile Alıdağ kişileştirilmekte ve onların İstanbul’u ziyarete gidişi anlatılmaktadır. Bu şiirde de görüldüğü gibi, intak sanatı tahkiye tekniğini daha çok belirginleştirmiştir:

*“Bunlar dağ değil dedi Alidağı
 Bunlar daha ilkokul öğrencisi
 Beşparmak uzattı tepelerinden birini
 Adamla kızını omzuna aldı
 Günlerden Salı mıydı neydi
 Ver elini Orta Anadolu
 İstanbul bize yaramadı”* (C.Ç.-Yürüyen Dağlar (106), s.73)

Nevzat Üstün, “Cüceler Çarşısı” adlı kitabında en çok kullandığı anlatım tekniği tahkiyedir. Bu anlatım tekniği, şiirin uzamasına ve kitabın en uzun şiirlerinden biri olan “Yandım Çavuş” gibi bir şiirin de yazılmasına neden olmuştur. Dokuz sayfa süren şiirde dikkati çeken diğer bir özellik, şiirin kendi içinde farklı başlıklara bölünmesidir. “Yandım Çavuş” adlı bu şiirde toplam 9 alt başlık bulunmaktadır. Şiirde yer alan başlıklar sırasıyla: Birinci Köylü, Kezban, Köylü, Kazım, Kezban, Yandım Çavuş, Eşkiya, Kezban, Yandım Çavuş’tur. Şiirin alt başlıkları nedeniyle kişi serüvenleri birden fazladır; üstelik anlatıcıları da farklılık göstermektedir. Şiirde ilk serüven Kezban’ın, Ağa oğlu Kazım’la yaşadığı aşktır. Bu tutkulu aşkı Kezban’ın ağzından Yandım Çavuş’a anlatırken dinleriz. İkinci serüven Yandım Çavuş’a aittir. Sol ayağını harpte kaybeden Çavuş’a neden “Yandım” dendiğini kendi ağzından öğreniriz:

*“Yüreğin var mı
 Sıktın kavi
 Yumruğun pek mi
 Sol ayağım harpte gitti
 Yandım diye bağırmışım”*

(Cüceler Çarşısı-Yandım Çavuş(111), s.87)

Şiirdeki üçüncü serüven ise eşkiya ile Kezban’ın arasında gelişir. Bu bölüm oldukça ilginç bir serüven ve beklenmeyen bir öykü sonucudur. Bu bölümde gördüğümüz olaylar: Kezban’ın, ağa oğlu Kazım’la kaçarken eşkiyalarla karşılaşması, eşkiyalar tarafından Kazım’ın öldürülmesi ve

Kezban'ın kendi rızasıyla eşkiyalarla gitmek istemesidir. Bu, diyalog kabul edebileceğimiz bölümler Eşkiya ve Kezban ağzından kaleme alınmıştır:

“ .....Eşkiya mısın nesin sen
Gözlerin erik yeşili”
Al götür beni uzaklara
İyi dişilik ederim
Bıktım böyle kurulu düzen
Bıktım böyle yaşamaktan”

(CücelerÇarşısı-Yandım Çavuş(111), s.90)

Farklı anlatıcıların yer aldığını söylediğimiz şiirde şair, zaman zaman anlatıcı kimliği ile araya girecek hikâyenin seyrini değiştirme görevini üstlenecektir:

“İşin içine bir parça hayal katalım. Hayal kurmayı sevmekten de korkmayalım. Şimdi hayal bu ya, zenginin oğlu Kazım denilen hergele ettiğine bin pişman, bir atın üstünde gelir yetişir” (C.Ç. -Yandım Çavuş (111), s.86).

“Ak Yeşil Kavak Ağaçları” adlı kitabında şair, tahkiye tekniğinde farklı temaları dener. Kitaba adını veren şiir olan “Ak Yeşil Kavak Ağaçları”nda yeryüzünün oluşumu, hikâye edilmiştir. Varoluş hikâyesi, olarak da kabul edebileceğimiz bu şiirde tarih içinde başka hikâyelere de yer verilir. “Habil-Kabil” bu hikâyelerden biridir.

“Vurur
Yumruğunu
Hınçla
Habil
Dağılır karde kanı yeryüzüne
Vurur
Yumruğunu
Şehvetle
Ak döş bir kavak ağacı gibi serin
Ölür Kabil” (A.Y.K.A- A.Y.K.A. (139) , s.27)

Aynı şiir içinde olağanüstü nitelikli, mitolojik bölümlere de rastlanır. Çağlar arası seyahatin konu alındığı bu hikâyede şair, kırmızı atla yolculuk yapar. Dinozorlar çağını terk eden ve yoluna devam eden şair, kendi memleketine kadar gidecektir ve hikâye içindeki zaman yolculuğu, Kayseri’de gönülden bağlı olduğu Erciyas Dağı’nda son bulacaktır. Mitolojik çağlardan yerel unsurlara uzanan “Ak Yeşil Kavak Ağaçları” adlı şiirde geçen bölüm şöyledir:

<i>“Şimdi</i>	<i>“Varsak</i>
<i>Kalkıp</i>	<i>Erciyas Dağı’na</i>
<i>Al bir ata binsem</i>	<i>Varsak</i>
<i>Bıraksam</i>	<i>Çıksak</i>
<i>Dinazorlar çağını” (s.33)</i>	<i>Künyeler yoluna</i>
	<i>Kuzularla beraber aynı saatte meleşir</i>
	<i>Aynı saatte görünür</i>
	<i>Dalların ucundaki çiğlik” (s.34)</i>

Şair “Cüceler Çarşısı” kitabında olduğu gibi “Ak Yeşil Kavak Ağaçları” kitabında da kendisinin kahraman olduğu öyküleri anlatmaya devam eder. “Yalnızlık Öyküsü” şairin kendi yalnızlığını anlattığı şiirinin adıdır. Şiirde mekân tasvirleriyle hikâyenin ana unsurlarına da yer verildiği tahkiye tekniğinin genel özelliklerinin de göz ardı edilmediği görülmektedir.

“Yağmurlu
Sırılsıklam
Bir gün
İyice anımsıyorum
Kimseler yoktu
Her duyguya açık bir limandı yüreğim
Tutup
Yalnızlığı benimsedim”(A.Y.K.A.-Yalnızlık Öyküsü (144), s.82)

Bir olay çevresinde kaleme alınan bu şiirlerde toplumun her kesiminden farklı kişi ve olaylar ele alınır. İçinde yaşadığı toplumu bütün çıplaklığı ile şiirlerinde işleyen şair, zaman zaman da toplumun eleştirisini yapmaktan çekinmez. Farklı teknikler kullanmaya çalışan şairin bazen olaylara anlatıcı olarak da katıldığı görülmektedir.

2.1.2. Tasvir

Nevzat Üstün'ün ilk kitabında tasvirlerin özellikle yaşam ve yaşama ait somut özellikler üzerine kurulu olduğu görülür. Tasvirlerinde eşyaların insan yaşamı üzerindeki önemi üzerinde durduğu oldukça dikkat çekicidir.

*“Hasretin türküsü karanlık odam
Yirmi yılın ucu paslanmış kilit
Ele vermiş sırrı asırlık aynam
Bezmiş dünyasında köşede mescit”*

(Oluş- Anlamalıydım (12), s.16)

Şiir farklı bir üslûpla yazılmıştır, şair “Anlamalıydım” adlı şiirde kendi ölümünü anlatır. Şiir, karanlık oda betimlemesiyle başlar. Ruh halini, eşyalara insanî özellikler vererek anlatır. Kendi ölümünü, eşyalarla karamsar bir tablo çizerek okuyucuya sezdirir. Şiirin sonunda okuyucu gibi, şair de kendi ölümünü eşyalara bakarak anlar. Nesnelere dünyası üzerinden, varoluşun gizemli dünyası tasvir edilmektedir.

*“Dört omuz üstünde uzun bir kutu
Tanıdım şalını, şu bizim salkım
İnceymiş hastalık, dün yaşıyordu
Ne garip halimi bir bütün sandım
Böyle olduğunu anlamalıydım”*(Oluş-Anlamalıydım (12), s.16)

Şair, yukarıdaki dizelerle bilinçlenme ve aydınlanmayı yaşar. Artık şair, kendi ölümünün farkına varmıştır.

Mekân tasviri, başlığı altında inceleyebileceğimiz şiirlerden biri de şairin son kitabı olan “Ak Yeşil Kavak Ağaçları” nda yer alır. “Sankt Erik

Köprüsünün Türküsü” adını taşıyan bu şiirde şair, kendi vatanının sınırlarından uzaklaşır. Sankt Eriks Köprüsü’nü merkez alan şair, hem kendi içindeki yalnızlığı hem Anadolu’nun yalnızlığını anlatır. Dünyanın karmaşasına değinmeden de geçemez.

*“Sankt Eriks
Köprüsü
Uzun değil
İki yanı
İnsan parmaklı
İki yanı
Silme soğuk
Bir oğlan dolanır
Türkiye’den gelme bir umut
Anlamlı yalnızlıklar içinde”*

(A.Y.K.A- Sankt Eriks Köprüsü (141), s.59)

Şairin, mekân üzerinden yalnızlığı ele aldığı bir diğer şiir ise “Oluş” kitabında yer alan “Bu Şehir”, adlı şiirdir. Şiirde yalnız ve terk edilmiş bir sokak tasvir edilmektedir.

*“Çıkarılmış perdeleri evlerin
Tezgah başında kimseler yok
Fıçılar devrilmiş, uçuşmada kağıtlar” (Oluş- Bu Şehir (25), s.35)*

Nevzat Üstün’ün kitaplarında mekân tasvirleri, yerini ağırlık olarak kişi tasvirlerine bırakır. Şair, ilk kitabından sonra insanoğlunun varoluş gizemini anlatmaktan uzaklaşarak günlük yaşamın sıradanlığına dalar ve insana ait özellikleri satın almak ister. Bir alıcı kimliğiyle karşımıza çıkan şair, aslında insanoğlunun yitirdiği değerlerle birlikte yaşamı eleştirir. Kitaba adını veren “Cüceler Çarşısı” adlı şiirde şair, üç ayrı kişi ve üç ayrı kimliği ele alır. Bu üç ayrı kimlik, tek bir noktada birleşir. Üçü de “Cüceler Çarşısı”nda cücelerin dünyasında birer satıcıdır. Kamil Efendi, bacak; Mişon, göz; Hurşit ise yürek satar. Hepsi de insanoğlunun yitirilmiş bir yönünü temsil etmektedir.

“Kamil Efendim

Uyan artık

Bu ne uykusu böyle

Kaldır elli iki santimlik boyunu

Millete bir boy göster

Boy görsün millet

Sonra bir kız bacağı ver bana”(C.Ç.-Cüceler Çarşısı (87) ,s.28)

Kişi tasvirlerinde küçük yaşamların hayat mücadeleleri ve zorluklar karşısında ayakta durma çabaları görülmektedir. “Şago-Migi” adlı şiir de Çin’de kendi bedenini satarak yaşamını devam ettirmeye çalışan bir yaşamı tasvir eder:

“Kıyıda küçük kayığın içinde

Şago-Migi yaşar

Sarı kafesinde beyaz faresi

Şago-Migi’yi düşünür

Ne mi yapar Şago-Migi

Kendini satar”(Cüceler Çarşısı- Şago-Migi (90),s.35)

Şairin kişi tasvirlerinde en ön plana çıkan kadınlardır. “Tahteş-şuur” adlı şiirde de bir kadın kimliği, komşu Şaziye Hanım anlatılır. Mahallede hakkında fazlaca konuşulan, evlilik müessesine uygun bir yapıda olmayan Şaziye Hanım’ın yaşam tarzı gözler önüne serilmektedir. Ayrıntılı tasvirlerin yer aldığı şiirde aynı zamanda arasöz kullanılır. Arasöz kullanımı, tasvirci unsuru belirginleştirerek gizli kalan ayrıntıları ortaya çıkarır.

“Sen boş ver kocaya mocaya

Sen kocalık karı değilsin

Koyver kuyruğunu gitsin-hamam alemlerinin-

Ne diye elin sarhoşuna mektup yazarsın

Aslan komşum Şaziye Hanım

Mahallede laf bini açtı

Kendini biraz topla canım

(Cüceler Çarşısı-Tahteş-şuur (92), s.39)

Kişi tasvirleri, Üstün'ün şiirlerinde önemli bir yer tutar. Şairin "Hafız Cafer Efendi"(s.26), "Nevzat Üstün'ün Yirmi Yedi Yıllık Hayatı" (s.27), "Nevzat Üstün'ün Son Hali" (s.36), "Nevzat Üstün'ün Son Aşkı" (s.40), "Gelin Hanım" (s.51), "Nöbetçi" (s.60), "Kız" (s.67), "Orhan Veli" (s.80), "Nevin" (s.81), "Hasibe Hanım" (s.86) adlı şiirleri, isimlerinden anlaşılacağı gibi kişi tasvirlerinden oluşur. "Yaşadığımız Devre Dair Şiirler" adlı kitap, şairin kitapları içinde tasvir özelliğinin en çok yer aldığı kitaplardan biridir.

Kişi tasvirleri içinde şairin kendi yaşamı ve sevdiği kadınlar da yer alır. Bu şiirlerden ilki "Çivi" adlı şiirdir. Şair, kendi ruh halini sevdiği kadının ruh haliyle birleştirerek tasvir etmektedir.

"Yüreğime çivi çakılı

Sobada ateş yanıyor

Oturmuş karşısına kadının biri

Yaşadığı günleri düşünüyor" (C.Ç.- Çivi (107), s.74)

Nevzat Üstün'ün, sevdiği kadını anlattığı bir diğer şiir de "Bu İş de Böyle Bitti" adlı şiirdir. Nevzat Üstün, hayatında yer alan kadında bulunması gereken fizikî özellikler yanında, beğeni ve zevklerini de anlatmaktadır. Şair, tahkiyeli bir anlatımın izlerini de taşıyan bu şiirde kendi hayatına girmiş bir kadınla yaşadıklarını anlatır. Şair, bize kendi yaşam görüşü ve düşüncelerine göre kadını nasıl değiştirip kendine benzettiğini aktarmaktadır. Bu dizeler, aynı zamanda tahkiyeli üslûbun, tasvirleri çoğalttığı bir kanıttır.

"Baldırı kadar beli olmalı

Yeni ölçülere aklım ermez

Saçlarını oğlan gibi kesen

Hanım efendiden bir sevdiğim vardı

Vurdum kaltağın kığına tekmeyi

Yer misin yemez misin

Şimdi saçları uzadı”

(Cüceler Çarşısı- Bu İş de Böyle Bitti (97), s. 50)

Hayvan tasviri, şairin şiirinde görülen bir diğer özelliktir. Orman içinde vurulmuş ve terk edilmiş bir karaca, aynı zamanda şiire de adını verir.

“Vurulmuş bir karaca

Ormanın sınırında

Dolanmış ayakları

Yeşille iç içe gözleri” (Hey Sen Amerikalı- Karaca (132) , s.28)

Nevzat Üstün şiirinde tasvirlerin tamamına bakıldığında şairin dikkatli, ayrıntılı ve uzun tasvirlerde bulunduğunu görebiliriz. Teknik olarak tahkiyeyi kullanacaksa şair, şiirde tasvir tekniğinden de yararlanır.

2.1.3. Dipnot ve Arasöz

Nevzat Üstün, düzyazıya ait bir özellik olan dipnotu “Cüceler Çarşısı” adlı kitapta kullanır. Şair, şiirinin de başlığı olan “Hacın Kapısı” sözcüğüne dipnot düşürür. Bu dipnotta “Hacın” sözcüğü “*Kayseri ilinde küçük bir kasaba*” (Hacın Kapısı, s.56) olarak tanımlanır. Nevzat Üstün, şiirin okuyucu tarafından daha iyi anlaşılmasını sağlamak ve okuyucuya bilgi vermek amacıyla dipnot tekniğini kullanmıştır.

Şairin şiirlerinde görülen düzyazıya ait bir diğer özellik, arasözdür. Nevzat Üstün, arasözü kendisinden önceki cümleyi kimi zaman açıklamak, kimi zaman pekiştirmek amacıyla kullanır. Nevzat Üstün’ün “Yitikler Kapısı” adlı kitabı, arasözün en çok kullanıldığı kitaptır. “Yitikler Kapısı” adlı kitapta arasöz kullanımını aşağıdaki gibidir:

“Ne büyük istiyordum kaçmayı bir bilsen

-Bütün davranışlar boşuna-

Sımsıkı bir insan” (Yitikler Kapısı-Kır Tanrısı (114), s.20)

“Afrika beyazında bir kara leke

Bir kötü giysi sömürgecilik

*Ama ölmedik daha yaşıyoruz - ne güzel-
Ama sevişiyoruz çoğalıyoruz – ne güzel-
Tanklara karşı –yağmur yağar bir sıcak-
Biz daha özgürlük nedir bilmedik”*

(Yitikler Kapısı-Giden (124), s.48)

“Giden” adlı şiirde kullanılan atasöz, şiire bir yenilik getirmiştir. Şair, bu şiirinde şiire açıklama getirmek amacıyla çok, içinde bulunulan durumun tezatlığını vurgular. “Ama ölmedik daha yaşıyoruz - ne güzel-“ dizesi yaşamın ironisini gösterir. Yaşadığı ve henüz ölmediği için şükreden şair “Ama ölmedik daha yaşıyoruz - ne güzel- “ dizesiyle de yaşamına devam ettiği için şükreder.

Nevzat Üstün, “Yitikler Kapısı” adlı şiirde atasözünü önceki şiirlerden tamamen farklı bir nedenle kullanmıştır. Şair, iki parantez içinde yer verdiği bilgiyle, olaya tarih düşürme amacındadır.

*“Senin gelmen var
Ağlama ben de ağlarım biraz
(Bir ocak bin dokuz yüz elli dokuz kapıyı açıyorsun iyi)*

(Yitikler Kapısı-Yitikler Kapısı (119), s.32)

Yitikler Kapısı adlı kitabın dışında diğer kitaplarda atasöz kullanımının azaldığını görürüz. Atasözün görüldüğü diğer şiirler şunlardır:

Sen hafif siyah olanı –hani bir gece üstünde uyumuşum-

(Oluş-Benim Kaldırımlarım (16), s.22)

Bu dizede kaldırımların hayatındaki önemini anlatırken atasözden yararlanan şairin bütün kaldırımları tanıyıp ayırt edebildiğini görürüz. Şair, siyah kaldırıma bakıp kendi geçmişinde kaldırımda geçirdiği bir geceyi anımsar.

“Kul dediğin

(Burada rivayet muhtelif)” (Cüceler Çarşısı-Dilekçe (101), s.61)

Üstün şiirleri içinde en çok arasöz kullanımının rastlandığı şiir, “Kahve İçimi İhtilali” adlı şiirdir. Şiirin dört farklı dizesinde arasöz kullanımı görülmektedir. Sözcüklerin kendi dünyasındaki duygu izdüşümlerini okuyucuya göstermek isteyen şair, arasöz kullanımı ile kendi iç dünyasının kapılarını okuyucuya açar.

“Seni biliyorum ben-Aykırı yataklarında büyüyen duyguların-“

(Y.K.-Kahve İçimi İhtilali (112), s.7)

“Aslında kurduğum düzenler hep aynı

-İhtilal bir sözcük oluyor bende-“

(Y.K.-Kahve İçimi İhtilali (112), s.7)

“Bir Ayşe ihtilal oluyor değiştireyorum Ayşeyi-

Fatma oluyor ihtilal -kolay oluyor ihtilaller-“

(Y.K.-Kahve İçimi İhtilali (112), s.8)

“Bir ihtilal çalıyor- Bir kahve içimi ihtilali-“

(Y.K.-Kahve İçimi İhtilali (112), s.11)

Nevzat Üstün şiirinde rastlanan bir diğer özellik “alıntı”dır. Alıntının görüldüğü “Basamak” adlı şiirde varoluşun tanımı yapılır, varoluş düşünce özgürlüğü ile bütünleşir. Varlık için varoluşun önemini anlatmak isteyen şair, “Bergson”dan alıntı yapar: *“Şuurlu bir varlık için var olmak değişmekten, değişmek olgunlaşmaktan, olgunlaşmak da sonsuzca kendini yaratmaktan ibarettir”* (Cüceler Çarşısı- Basamak (85), s.26).

Şairin kendi hayal dünyasında geçmişe yaptığı zamansal bir yolculuğu anlattığı “Zaman” adlı şiirde farklı bir alıntıya rastlanır. Divan edebiyatının ünlü şairlerinin yaşadığı dönemde hayatta olup onlarla tanışmak isteyen şair, bu isteğini tahkiyeli bir anlatımla kendi hayalinde gerçekleştirir. Daha önceki alıntıdan farklı olarak şair, şiir içinde bir alıntı yapar. Bu alıntıda dikkat çeken bir diğer özellik ise alıntının Şeyh Galib şiirinden alınan Türkçe değil Farsça bir beyit olmasıdır.

“Şöyle bir uğrayacaktık Şeyh Galibe

Tam noktayı koyarken o meşhur beytine

*Nedim, Baki ve ben yapışacaktık koluna
‘İn demki zi şairi eser nist
Sultanı sühan benem diğer nist’ “*

(Y.D.D.Ş- Zaman (62) , s.66)

“Cenova Kapısı” adlı şiirde ise diğer şiirlerden farklı olarak şair, alıntı yaptığı kişi hakkında bilgi vermez.

*“Antonio’nun işi şu dünyada
Ciğerlerine hava doldurmaktı bütün gün
‘Geçmiş zaman olur ki hayali cihan değer’
O da bir zamanlarmış diyor Antonio”*

(C.Ç.-Cenova Kapısı (100), s.59)

Şiirde yer verilen alıntı, şiirin bütünlüğüne tezat düşmektedir. Batılı bir görünüm çizen şiirde Antonio için doğulu bir sözdizimi kullanılır.

*“Yağmurlu
Sırılsıklam
Bir gün
İyice anımsıyorum
Kimseler yoktu
Her duyguya açık bir limandı yüreğim
Tutup
Yalnızlığı
Benimsedim” (A.Y.K.A.-Yalnızlık Öyküsü (144) , s.82)*

“Yalnızlık Öyküsü” adını verdiği şiirde şair, yalnızlığı nasıl seçtiğini anlatır. Bir an için geçmişe dönen şair, okuyucuya yalnızlık öyküsünü seçtiği anı, alıntı yaparak anlatmayı tercih eder. Alıntı, geçmişin küçük bir hikâyesidir.

2.1.4. Karşıtlık

Üstün şiirinde Garipçilerin etkisiyle karşıtlık tekniğine yer verilir. Karşıtlık için “şiirde beklenmezlik” ifadesi kullanılabilir. Okuyucuyu şaşırtmak amacıyla ortaya çıkan bu özellik, okuyucunun şiir içinde sıradan şartlanmayla şiire yaklaşmasını engeller. Şiirde şaşırtıcı etki yaratan karşıtlık tekniği, şiire sürprizler katarak şiirin renklenmesini sağlar.

Karşıtlık tekniğinin kullanımına baktığımızda genellikle karşıtlık dizesinin son dizeye saklandığını görürüz. “*Son dizede yoğunlaştırılan karşıtlık tarzı, aynı zamanda okuyucuyu şairin yargısını da içeren bir sürpriz sonuçla ve önceki dizelere göre daha aykırı bir söyleyişle karşı karşıya getirme gibi bir işlev taşır*” (Sazyek, 2006: 285). ifadesi karşıtlık işlevini açıklar.

Karşıtlık tekniği, Üstün’ün şiirlerinde sınırlı olarak kullanılmıştır. Şiir kitaplarının bütününe baktığımızda, özellikle Garip etkisinin yoğun olduğu ilk kitaplarında bu tekniğe yer verildiği görülür.

“*Bir duydum ki
Yeni bir şiir yazmışsın
Bir de duydum ki
Ölmüşsün
Bak şu Allahın işine
Onurum*” (Y.D.D.Ş- Hayret (67) s.77)

Şiir tek bir karşıtlığın üzerine kurulmuştur. Okuyucuyu şaşırtan şair, aslında daha çok kendi şaşkınlığını anlatır. Şiirin başlığı -Hayret- şiirin kuruluşu hakkında bilgi verir, şiir okuyucuyu hazırlar nitelikte görünse de okuyucu şiirin sonunu tahmin etmekte zorlanır. Şair maddî unsurlar üzerine kurduğu şiirini, “*Bir de duydum ki/ Ölmüşsün*” dizesiyle -şartlandığı- okuyucusunu manevî unsurlar üzerine yöneltir. Şair, şiirin kahramanı Onur’un hayata daha çok bağlandığı bir noktada hayatla bağını kopararak karşıtlığı kurar. Üstün, varoluşun temelinde yer alan yaşam- ölüm gibi iki tezat unsuru şiirinde kullanarak iki katmanlı bir karşıtlık ortaya koyar.

“Galata köprüsünü bilirdim
 Cebeci köprüsünüde gördüm
 Günlerden pazarmış bu gün
 İnsanların güldüğünü de duydum
 Önce askerler geçti
 Gençlik parkının önünden
 Sonra ben geçtim
 Ordan Burdura çıktım
 Dağların içinde göller vardı
 Göllerin içinde balıklar
 Aklıma boğaz geldi
 Arnavutköy, Çengelköy, Bebek
 Vapurları düşündüm
 Vapurların içindeki insanları
 Enver beyi
 Yavaşca elimi uzattım kadehe
 Bir mısra okudum kendimden
 Birde baktım
 Paristeyim
 Dupon kahvesine oturmuşum
 Kahvem bitmiş” (Y.D.D.Ş- Yalan Dünya (39) , s.30)

Şiir, mekân üzerine kurgulanmıştır. Bu nedenle karşıtlıklar da mekânlar üzerinden yapılacaktır. Şiir, iki ana mekân karşıtlığı üzerine kurulmuş, diyebiliriz. Kendi şiirinin kahramanı olan şair, önce İstanbul’a ait Galata Köprüsü, Cebeci Köprüsü, Gençlik Parkı... gibi yerlerden bahseder. Okuyucu bu mekânlara iyice alıştırdıktan sonra şiirde bir kırılma gerçekleşir. Şair, birdenbire İstanbul’dan ayrılıp Burdur’da karşımıza çıkar ve böylelikle ilk karşıtlık yapılır. Burdur iki dize tasvir edildikten sonra İstanbul’a ve semtlerine geri dönlür. Asıl karşıtlık, şiirin son dizelerinde görülecektir. Türkiye içinde farklı yerleri tasvir ederek sınırların Türkiye olduğunu, merkezde de İstanbul’un yer aldığını okuyucuya bellettikten sonra Üstün, okuyucuyu

tamamen şaşırtır. Şiirin son dizesinde şairin bütün anlattıklarının yalan olduğunu, okuyucuyu hayal dünyasında gezintiye çıkardığını anlarız. Asıl karşıtlık, son dizeye saklanmış, okuyucunun hiç beklemediği bir şekilde şiir tamamlanmıştır.

Nevzat Üstün şiirinde karşıtlık tekniğinin zaman bakımından okuyucuyu şaşırtmak için de kullanıldığı görülmektedir. Şairin “Cüceler Çarşısı” adlı kitabında “Kara Mustafa” başlıklı ironik şiiri karşıtlığın son dizeye saklandığı şiir örneklerindedir.

*“Bir bakmış Viyana surları önünde
Bir bakmış Hanedanı Ali Osman
Hanedanı Ali Osman
Aman
Cumhuriyet kurulmuş”*

(Cüceler Çarşısı-Kara Mustafa (80), s.17)

Üstün, bu şiirinde Cumhuriyetin kuruluş tarihi ile Viyana Seferi arasındaki süreyi daraltarak zamansal bir karşıtlık oluşturmuş. Osmanlı Devleti’ne ve tarihine okuyucuyu alıştıran şair, Cumhuriyet’in kuruluşuna geçerek beklenmezlik duygusunu yaratmıştır.

2.1.5. Diyalog

Tahkiyeli anlatımın içinde okuyucuya olayı yaşatmak için kullanılan bir yol olan diyalog, düzyazıya ait bir tekniktir. Nevzat Üstün şiirinde diyalog, şiir içinde tahkiye ile birlikte kullanılan teknik olarak okuyucunun karşısına çıkar. Özellikle şair, düzyazıyla birleştirdiği şiirlerinde diyalog tekniğini kullanır. “Cüceler Çarşısı” kitabında yer alan “Yandım Çavuş” adlı şiirde diyalog tekniği görülür. Şiirde yer alan kişiler, Yandım Çavuş’a dertlerini anlatırken ya da kendi aralarında konuşurken bu tekniği kullanırlar. Şiirde dikkati çeken bir önemli özellik de “dedim” sözcüğünün sıklıkla tekrarlanmasıdır.

“Bir gün Köprüde

Ağlayım dedim de Yandım Çavuş”

(C.Ç. –Yandım Çavuş (111), s.83)

“Babası beni almaz

Kaçalım dedim uzaklara

İtin oğlunda yürek yok neylesin

Halim kötü Yandım Çavuş”

(C.Ç. –Yandım Çavuş (111), s.85)

“Babam otur dedi

Oturdum Kezban

Bir yanıma bal koydu

Bir yanıma yağ

Ye ulan şunu dedi

Yedim Kezban”

(C.Ç. –Yandım Çavuş (111), s.86)

Üstün şiirinde diyalog, yukarıdaki şiirde de görüldüğü gibi tahkiye tekniği içinde kullanılır. Tahkiye tekniği ile yazılmış şiirlerden biri olan “Yürüyen Dağlar “ şiirinde de şairin diğer şiirlerinden farklı olarak iki dağın konuşması görülür. Üstün, insan dışı varlıklara da diyalog tekniğini uygulamıştır. “Yürüyen Dağlar” adlı şiirde görülen bu özellik şöyledir:

“Alıdağı uyandı

Beşparmak dağı da uyandı

-Günaydın aslanım

-Günaydın ceylanım” (C.Ç- Yürüyen Dağlar (106), s.71)

“Alıdağı Beşparmağı dürttü

Bak dedi bak da gör

Buralarda da adetmiş meğer” (C.Ç- Yürüyen Dağlar (106), s.72)

Diyalog tekniği için verilebilecek en uygun örneklerden biri “Cüceler Çarşısı” kitabında yer alan “Başka Dünyanın Adamına Sorular “ adlı şiirdir. Şiir baştan sona şairin soruları üzerine kuruludur. Üstün, şiirde adı geçmeyen birine sorular sorar ve aldığı cevaplara yorumlarını ekleyerek şiiri kurgular.

Yalnız, şiirde, diyalog kurduğu kişinin cümlelerine rastlayamayız. Şair, karşısında birinin olduğunu ve sorularına cevap verdiğini okuyucuya kanıtlamak için karşısından almış olduğu cevapları şaşma ünlemleri ekleyerek tekrar eder:

*“Et fiyatları ne alemde sizin orda
Et canım şu bildiğimiz et
Vay canına et yemiyorsunuz ha
Üç bin sene mi oluyor
Bak şu Allahın işine
Kara borsa da yok demek
Yok baba yok”*

(Cüceler Çarşısı-Başka Dünyanın Adamına Sorular (84), s.25)

“Cüceler Çarşısı” adlı kitapta yer alan bir diğer diyalog örneği “Gürültü Edenler” şiirinde görülmektedir. Konuşma çizgileri ve soru-cevap üslûbu diyalog tekniğini sağlamaştırarak diğer unsurlar olarak şiirde kullanılır.

*“Seni sen eden kim?
-Anam
-Yaşasın anan”* (Cüceler Çarşısı-Gürültü Edenler (82), s.21)

2.1.6. Monolog

“Şiir, şairin kendisiyle yaptığı bir konuşmadır”, diye ele alınacak olursa şiirde kullanılan monolog kavramına açıklık getirilmiş olunacaktır. Şiirin yazılış durumu ve amacına göre monolog, şairin isteğine göre bir teknik olarak kullanılır. Şair, kendi duygu ve düşüncelerini, ruhunun gizli kalmış yönlerini anlatırken ya da iç dünyasıyla baş başa kalıp kendisiyle konuşmak istediğinde monolog tekniğine başvurur.

Nevzat Üstün, “Yaşadığımız Devre Dair Şiirler” kitabında monolog tekniğine yer verir. Kendi hayatını anlattığı şiirlerinde şair kimi zaman kendisiyle, kimi zaman da onu tanıyan insanlarla konuşur. Şair, kendisine seslendiği dizelerde bir başkasından söz ediyormuş gibi davranır.

*“Nevzadın halini görmeyin
Bir yaz günü geliverdi dünyaya
Yapayalnız arzulardan uzakta
Görüverdi babasının yanında
Nevzadın babası yanında”*

(Y.D.D.Ş.- N.Ü.Y.Y.Y.H. (37) ,s.27)

“Nevzat Üstün’ün Son Hali” adını verdiği bir başka şiirde ise şair, şiirinin tamamını monolog tekniği ile yazar. Kendine uyarılarda bulunan Üstün, içinde bulunduğu durumun tezatlığından bahseder. “*Sen hala Ankaradasın*” dizesiyle de şair geç kalınmışlık hissi uyandırır ve harekete geçmesi gerekliliğini vurgular.

*“Sevdiğin kadın duvarlarda
Sevdiğin kadın ilanlarda
Sen hala Ankaradasın
Nevzat Üstün”* (Y.D.D.Ş- Nevzat Üstün’ün Son Hali (42), s.36)

Üstün’ün kendi içinde hayatı sorguladığı, Allah’a seslenerek hayatı anlamadığından şikâyet ettiği şiir “Dobito, Kogito, Ergasum” adlı şiiridir. Bu şiirin dikkat çeken noktaları, baştan sona monolog tekniği ile kaleme alınmış olması ve “ben” üslubunun ön plana çıkmasıdır. Şair, kendine seslenişten uzaklaştığı için, bir başkasıyla konuşma havası da şiirde görülmez.

*“Düşünüyorum Allahım
Düşünen bir ben miyim
Koskoca şu dünyada
Arzulara ermeliyim
Mademki düşünüyorum Allahım
Şüphesiz şüpheleniyorum bu işten
Bir şeyler dönüyor ortada
Ne var ki anlamıyorum
Düşünüyorum Allahım
Hem öylesine berbat ki bu derdim*

Nereye uzansam

Tutamıyorum” (Y.D.D.Ş- Dobito, Kogito, Ergasum (57), s.56)

2.2. Günlük Konuşma Dili ve Deyim

Şiir dili, kendi dünyası içinde diğer dillerden farklı olarak yaratılmış, özel bir dildir. Şiirin dünyasında “yaşanılan dünya” merkez olarak alınacaksa, şiirin dili de yaşayan dil olacaktır. Şiiri okuyucuyla bütünleştirme amacı taşıyorsa şair, okuyucunun kullandığı dili göz ardı etmeyerek kendi şiir dilini zenginleştirmek için günlük yaşamın dilini şiire taşıyacaktır:

“Şiiri çekici kılan, ona içtenlik getirerek etkileyici ve kalıcı olmasını sağlayan özelliklerden biri, bizce doğal söyleyiştir. Bu doğal söyleyiş çoğu zaman konuşma dilinde yerleşmiş anlatım biçimlerinden, kalıplaşmış öğelerden yararlanılarak gerçekleştirilir” (Aksan, 1999: 47).

2.2.1. Günlük Konuşma Dili

Garip ve Toplumcu gerçekçi şiir çizgisi içinde anılan Üstün, topluma seslenmek için toplumun dilini seçer. Bu nedenle toplumun günlük yaşamda kullandığı dil, Üstün’ün şiirinde büyük bir yer tutar. Kimi zaman dünya, kimi zaman toplum sorunlarını anlatan şair, kimi zaman da kendi hayatının gizli kapılarını okuyucuya açar. Günlük hayattan seçtiği konuları yazarken şair günlük dilden vazgeçmeyecektir. Aksan’a göre, “ (...)konuşma dilinde etkili anlatımı sağlamak için kullanılan özellikleri şu şekilde sıralayabiliriz:

-Devrik cümlelerin ton, vurgu, ses yeğlinliği gibi bütün öğelerinden yararlanılarak oluşturulması.

-*Velhasıl, hasılı, senin anlayacağın, olmaz olsun, yazık oldu...* “gibi kalıplaşmış öğelere sıkça yer vermesi.

-Konuşulan dilde “*canım, hayatım, kuzum, aslanım*”...gibi seslenme sözcükleri kullanılması.

-Deyimlerden sık sık yararlanılması.

-“*çıbanbaşı, yılan hikâyesi, bit yeniği, açık kapı bırakmak, nabza göre şerbet vermek*” gibi deyimlerde şiir dilinde sık rastlanan aktarmaların bulunması” (Aksan, 1999: 48).

Yukarıda sayılan konuşma dilinin etkisini artırmak için sıralanan bütün özellikler, Üstün şiirinde görülmektedir. Nevzat Üstün şiirinde görülen ton, vurgu, ses yeğnilği gibi bürün öğelerinden yararlanılarak oluşturulan devrik cümle örnekleri şöyledir:

*“Durup dururken gitmek
Neresi daha iyidir benim sabahlarımdan”*

(Yitikler Kapısı-Sevişmek Var (117), s.27)

“Hiçte mi uzak görmediniz bir başınıza dağlarda”

(Yitikler Kapısı, Ağa Takılan Ses (118), s.28)

“Ne güzel değil mi işitmek”

(Y.D.D.Ş- Devri Saadet (48), s.44)

“Ne çıkar sanki duymasalar

Kefensiz gömüldüğümü” (Oluş-Ümid (10), s.14)

“Kimbilir şimdi nerede”

(Y.D.D.Ş- Nevzat Üstün’ün Son Aşkı (45), s.40)

“Sorma bana

Sorma sevdalım

Neden boyuna dalgın durduğumu” (Y.D.D.Ş-Börthe (32), s.18)

Üstün şiirinde günlük konuşma dilinin bir parçası olan seslenme ünlemleri sıkça görülmektedir. Şiirlerinde kullanılan ünlemler şunlardır: “ya” , “oyy” , “hey” , “taa” , “hey canım” , “bak” , “hadi” , “nere” , “dur” , “neylersin” , “bana ne” , “hele” , “hani” , “böyledir işte” , “evet” , “ne çıkar” , “işte” , “yeter” , “ne var” , “kimbilir şimdi nerde” , “hoşçakalın” , “olur ya” , “sebilullah” , “oy bire yeter” , “bak” , “ulan” , “tut” , “hey gülüm hey” , “yeter” , “sorma” , “yani” , “oh” , “ne güzel” , “efendim” , “sakın” , “beterden beter” , “bire kader aman” , “bak” , “al” , “he-hey” , “ha” , “ne ala” , “eeee peki” , “vay canına” , “neme lazım” , “ha gayret” , “bu ne

hal”, “hele”, “tuh Allah kahretsin”, “aferim”, “hadi bakalım”, “aman tanırım efendim”.

“Oy Bire Yeter” (s.61), Varto (s.37), Özgürlük (s.42) şiirlerinde görüldüğü gibi şairin en çok kullandığı ünlem “oy” ünlemidir. Şair, bazen sessiz harfleri tekrar eder. Bu örneklerden biri olan “oyy” sözcüğünde görüldüğü gibi, günlük dil kullanımı daha çok belirginleştirilmekte ve anlam pekiştirilmektedir.

Doğan Aksan’ın da belirttiği gibi “*canım, hayatım, kuzum, aslanım*”...gibi seslenme sözcükleri içinde “*aslanım ve canım*” sözcükleri Üstün’ün şiirinde görülür.

*“Bir yel esti
Canım hey!”*

(A.Y.K.A- Ak Yeşil Kavak Ağaçları (139), s.13)

“Aslan komşum Şaziye Hanım”

(Cüceler Çarşısı, Tahteş-şuur (92) s.39)

*“Ben Şükran’a söyledim bir gerçeğimiz var bizim
Topu topu tek bir gerçek
Bir de ikiye bölünmüş günümüz”*

(Yitikler Kapısı-Tutsak Eller (123), s.44)

“*Ben Şükran’a söyledim bir gerçeğimiz var bizim*” dizesi, günlük yaşamda duymaya alışık olunan bir cümle özelliği göstermektedir. Günlük konuşma dilinde yer alan bu dize için “*Nevzat Üstün’ün usta şair rahatlığını ararken çok yerden şiiri bütünüyle elden kaçırdığı da bir gerçek*” (Fuat, 1961: 21- 42). yorumu yapılacaktır.

Şairin, diyalog tekniğini kullanarak yazdığı şiirlerde günlük konuşma dili, içten ve doğal bir söyleyiş kazanır. Bu şiirlerde hayatın içinde görmeye alışık olduğumuz manzaralar şiire taşınır. Örneğin aşağıdaki şiirlerde, dertleşen iki insan sıcaklığı şiire taşınmıştır:

“Halim kötü Yandım Çavuş

Halim çok kötü

Bir ayağı çukurdaysa babamın

Yüreğim tümünden gömülü”

(Cüceler Çarşısı-Yandım Çavuş (111), s.85)

“İzin ver yanına oturayım

Zil zurnayım acıdan yana

Şu suratlara bak

Yüz demeye bin tanık ister”

(Cüceler Çarşısı-İnsan Gemisi (105), s.70)

Şair, kimi şiirlerinde sokağa iner ve sokağın sesini şiirlerine taşır. Şiirlerde, günlük yaşamda her an karşınıza çıkabilecek sesleri, onun şiirinde görmemiz mümkündür. Şair, “Pamuklu Basma” adını verdiği şiirinde okuyucusuna bir pazar yerinden seslenir. Bir sokak satıcısının dilinden pamuklu basmanın fiyatını, özelliklerini, kullanım yerlerini şiirinde anlatır.

“Pamuklu basma haydi

Bir daha gelmez hanımefendi”

(Cüceler Çarşısı-Pamuklu Basma (93), s.40)

Üstün, bir başka şiirinde birbirini yakından tanıyan, küçük bir mahalledeki insanların yaşamlarına tanıklık eder. O mahallede yaşayan, hakkında fazlaca konuşulan Şaziye Hanım’ın evlilik müessesine uygun olmayan yaşamını yine günlük konuşma diliyle aktarır.

“Dün Üsküdar’da seni gördüm

Altı aylıktın –maaşallah

Hadi buna kocandan diyelim

Ya ortanca kızın Nuriye

Ona da bir isim tak görelim”

(Cüceler Çarşısı-Tahteş şuur (92), s.39)

2.2.2. Deyim

Günlük hayatın bir parçası olan deyimler, şiirde içten söyleyişin bir göstergesidir. Deyimler, halka seslenen, halkı anlatan şiirlerin vazgeçilmezidir. Mecaz anlamı kalıplaşmış halk söyleyişleri olan deyimler, yaşamın içtenliğini bire bir aktaran söz öbekleridir.

Nevzat Üstün, şiirlerinde günlük konuşma dilinin kullandığı sıklıkla kullanır, şiirlerinde görülen deyimler şunlardır:

açıkta kalmak

“Sesi açıkta kalmak Hasan’ın”

(Cüceler Çarşısı-Hırsız Hasan (104), s.68)

adam yerine koymamak

“Adam yerine / Koymuyorlar adamı”

(C.Ç.-Yandım Çavuş (111), s.84)

adı üstünde

“Adı üstünde/ Gürültü işte”

(Cüceler Çarşısı-İnsan Gemisi (105), s.70)

aklı ermek

“Baldırı kadar beli olmalı / Yeni ölçülere aklım ermez”

(C.Ç.-Bu İş de Böyle Bitti (97), s.50)

aklına gelmek

“Biri geliyor aklıma güneşten kalma biri”

(Y.K-Ağır Yaşamak (113), s.15)

alay etmek

“Bilmem yağmuru sever misiniz/ İnsanlarla alay eden çocuklar gibi”

(Y.D.D.Ş- Yağmurdan Sonra (35), s.24)

aslan kesilmek

“Ağacı görmeyin/ Aslan kesildi mübarek”

(Cüceler Çarşısı- Nereye (94), s.44)

aşka düşmek

“Merhaba Yandım Çavuş / Ben aşka düştüm”

(Cüceler Çarşısı- Yandım Çavuş(111), s.85)

ayıkla pirincin taşını

“Hadi bakalım ayıkla pirincin taşını”

(Cüceler Çarşısı-Geçen Günler (98), s.53)

avaz avaz bağırarak

“Hacın kilisesinin önünde / İsa bağırır avaz avaz”

(Cüceler Çarşısı- Hacın Kapısı (99), s.57)

barut kesilmek

“Kızdı mı barut kesilmeliydi/ Ara sıra dövmeiydi Şago-Migi'yi”

(Cüceler Çarşısı- Şago-Migi (90), s.37)

baş köşeye kurulmak

“İnce bir söğüt dalı / Besbelli / Kurulmuş baş köşeye

(Cüceler Çarşısı-Kilim (79), s.14)

beş para etmemek

“Zenginliğiniz beş para etmez”

(Y.D.D.Ş-Ahmet Efendi (33), s.20)

bıraktığı yerden başlamak

“Sen bıraktığın yerden başlıyorsun ağlamaya”

(Y.K-Yitikler Kapısı(119), s.31)

bin pişman olmak

“Şimdi hayal bu ya, zenginin oğlu Kazım denilen hergele ettiğine

bin pişman, bir atın üstünde yetişir.”

(C.Ç.-Yandım Çavuş (111) , s.86)

bir ayağı çukurda olmak

“Bir ayağı ukurdaysa babamın/ Yüreğim tümünden gömülü”

(Cüceler arşısı-Yandım avuş (111) , s.85)

bir baltaya sap olmak

“Bir baltaya sap olamadım gitti”

(Cüceler arşısı-Geçen Günler (98) s.55)

boş vermek

“Bütün bildiklerimizi unutalım/ Kitaplara da boş verelim”

(Cüceler arşısı-Geçen Günler (98), s.64)

canı istemek

“Ben Viyana’yı alırım demiş/ Ama canı sonradan istememiş”

(Cüceler arşısı- Kara Mustafa (80), s.16)

cenaze çıkmak

“Dün bir cenaze ıktı/ Nevzadın bekar odasından”

(Y.D.D.Ş- N.Ü.Y.Y.Y.H. (37) , s.28)

ekip gitmek

“Böyle bakışmaktansa çekip gitmek daha iyi”

(Y.K.-Ağa Takılan Ses (118), s.29)

Çıra gibi yanmak

“Kamberli Osman’ın da bir kardeşi var / ıra gibi yanar geceleri”

(Cüceler arşısı-Hacın Kapısı (99) , s.57)

değer biçmek

“Kadına bir değer biçelim / Erkeğe bir değer biçelim”

(Cüceler arşısı-Yeni-Yepyeni (102), s. 64)

deli etmek

“Hele sizin kapınızın hali yok mu / Deli ederdi insanı hani”

(Y.D.D.Ş- Ahmet Efendi (33), s.20)

deli divane

“Durmuş sidasından deli divane”

(Cüceler Çarşısı-Yaralı Kartal (96), s.48)

dile kolay

“Dokuz gün bu dile kolay”

(Cüceler Çarşısı- Yandım Çavuş (111), s.87)

dilini yutmak

“Yandım Çavuş, köylü, siz hatta ben dilimizi yutarız.”

(Cüceler Çarşısı –Yandım Çavuş (111), s.90)

diz çökmek

“Sandalye diz çökmüş, masam secdede”

(Oluş- Anlamalıydım (12), s 16)

dizginleri koyvermek

“Kızık kartalların yuva kurduğu

Dağ başlarına,

Koyverelim dizginleri”

(Oluş-Yolda Gezenler (24), s.30)

dudak bükmek

“Yaşamak nerde dedi Hasan / Kadın dudağını büktü”

(Cüceler Çarşısı-Hırsız Hasan (104), s.68)

dünyaya gelmek

“Bir yaz günü geliverdi dünyaya”

(Y.D.D.Ş- Nevzat Üstün’ün Yirmi Yedi Yıllık Hayatı (37) s.27)

dünyasından bezmek

“Bezmiş dünyasında köşede mescit”

(Oluş-Anlamalıydım(12) ,
s.16)

el birliği

“Bir masa el birliği ile yapılmış”

(Y.K- Giden (124), s.48)

el değmemek

“Tüm korku kısık arasına dokunuyor/ El değmemiş saçlarına”

(Y.K- Ağır Yaşamak (113), s.14)

el emeği göz nuru

“El emeği göz nuru, altın çivi”

(Y.D.D.Ş-İstanbul Üstüne (64), s.71)

el etmek

“El ediyorum gemilerin diplerine”

(Cüceler Çarşısı- Nereye (94), s.42)

elden gitmek

“Baktım ki Kezban gidiyor elden”

(Cüceler Çarşısı-Kezban (75), s.8)

ele vermek

“Ele vermiş sırrı asırlık aynam”

(Oluş-Anlamalıydım (12), s.16)

elinden her iş gelmek

“Her iş gelir elinden”

(Cüceler Çarşısı-Mustafa (95) , s.45)

elinden tutmak

“Akla koşulu bir düzen / Elinden tutup götürdüğümüz”

(Y.K- İnsanla Büyüdü (136), s.45)

elini uzatmak

“Elini uzattı Hasan / Yaşamak biraz öteye gitti”

(Cüceler Çarşısı-Hırsız Hasan (104), s.68)

elle tutulur

“Yaşama elle tutulur gibiydi”

(Cüceler Çarşısı- Hırsız Hasan (104), s.67)

elleri tutmaz olmak

“Bacanak bu ne hal / Bacanak ellerim tutmaz oldu”

(Cüceler Çarşısı – Bacanak (103), s.65)

el yordamı

“El yordamiyle bulmalıyız bizde olanı”

(Y.K-Kır Tanrısı (114), s.19)

eski tadı kalmamak

“Bu şiir de eskidi tadı kalmadı artık”

(Cüceler Çarşısı- Yeni-Yepyeni (102), s.63)

gözünü dikmek

“Çağlar yemiş gözlerini gözüme dikti”

(Y.K-Ağa Takılan Ses (118), s.29)

gözü kör olmak

“Dedim ya gözün kör olsun zaman”

(Y.D.D.Ş-Zaman (62), s.66)

gözü olmak

“Elin avradında gözün olmasın da tek”

(Cüceler Çarşısı- Yandım Çavuş (111), s.87)

gün görmek

“Gün görmüş diye bildiğim yollar”

(Y.D.D.Ş- Hüvel-Baki (38), s.29)

hesap sormak

“Ve müstehzi gözlerle ben/ Soracaktık hesabını Gaibten”

(Y.D.D.Ş-Zaman (62), s.66)

hodri meydan

“Çık orta yere

Çık orta yere

Hafız Cafer Efendi

Hodri meydan”

(Y.D.D.Ş-Hafız Cafer Efendi (36) , s.26)

içi sıkılmak

“İçimiz sıkılıyor yenisi yok”

(Cüceler Çarşısı-Yeni-Yepyeni (102), s.63)

isim takmak

“Ya ortanca kızın Nuriye / Ona da bir isim tak da görelim”

(Cüceler Çarşısı- Tahteş-şuur (92), s.39)

kana bulanmak

“Kana bulanmış yüzün akıllı / Kana bulanmış düşün yürekli”

(H.S.A.-Özgürlük (135) , s.42)

kanlı bıçaklı olmak

“Kanlı bıçaklı oldular faslı baharda”

(Y.D.D.Ş- Gitti (68) , s.79)

karşısına çıkmak

“Bir zamanda/ Çıkar gelirsin karşıma”

(Oluş- Ölüm (20), s.26)

karşı koymak

“Bu olmıyanla yetineceğiz şimdilik / Bir karşı koymayla süresiz”

(Y.K., Balık Çağı (122), s.43)

kendini bilmek

“Kızgın toprak

Bilir kendini

Yeryüzü”

(A.Y.K.A- Ak Yeşil Kavak Ağaçları (139), s.22)

kendine çekmek

“Bitmiyen gözyaşı / Çekiyor kendine beni”

(Oluş- Eski Hastalık (8), s.12)

kendini satmak

“Ne mi yapar Şago- Migi / Kendini satar”

(Cüceler Çarşısı- Şago- Migi (90), s.35)

kendini toparlamak

“Mahallede laf bini açtı / Kendini biraz toparla canım”

(Cüceler Çarşısı- Tahtaş-şuur (92), s.39)

kendini vermek

“Veriyor kendini vuranlara”

(Y.K-Balık Çağı (122), s.41)

kız kaçırmak

“On altısında bir kız kaçıırıyordu”

(Cüceler Çarşısı- Yürüyen Dağlar (106), s.72)

mahrum etmek

“Nelerden mahrum ettin beni”

(Y.D.D.Ş-Zaman (62) , s.66)

neme lazım

“Neme lazım / Bin dokuz yüz elli iki yılında”

(Cüceler Çarşısı-Bülten (86) , s.27)

orta yerde bırakmak

“Ayrılan karınızdır sanki / Sizi orta yerde bırakıp giden”

(Y.D.D.Ş-Yağmurdan Sonra (35), s.24)

öc almak

“Alır öcünü komaz bu yürek”

(H.S.A-İnsanla Büyüdü (136) , s.50)

paşa gönlüm nereyi dilerse

“Nereye

Paşa gönlüm nereyi dilerse”

(Cüceler Çarşısı-Nereye (94) , s.41)

ses etmemek

“Uzun gölgelere basıyorum ses etmiyorlar”

(Y.K- Kahve İçimi İhtilali (112), s.8)

soyup soğana çevirmek

“Hepsini soyup soğana çevirdikten sonra Kezban’ı da almak isterler.”

(Cüceler Çarşısı-Yandım Çavuş (111) , s.89)

su yürümek

“Su yürür genç kızların memelerine/ Su yürür dağlardan ovalara”

(Y.K.-İnsanla Büyüdü (136), s.49)

tepe tepe kullanmak

“Saadet duygumu al götür / Tepe tepe kullan darılmam”

(Cüceler Çarşısı-Kezban (75) , s.8)

terk etmek

“Dünya insanları / Sizi terk ediyorum”

(Y.D.D.Ş-Hoşça Kalın (47), s.43)

üstüne gelmek

“Üstüme bir gelmesi var duvarların”

(Y.K-Kır Tanrısı (114), s.19)

yufka yürekli

“Varsın yüreğin yufka olsun / Nasıl olsa dayanırım ben”

(Cüceler Çarşısı-Yandım Çavuş (111),
s.87)

yüzüne renk gelmek

“Gerçi elinin derisi bozuldu / Ama renk geldi yüzüne açıldı”

(Cüceler Çarşısı- Bu İş de Böyle Bitti (97), s.51)

2.3. Sokak Dili ve Argo

“Farklı bir anlaşma biçimi sağlamak üzere aynı meslek veya topluluktaki insanların, ortak dildeki kelimelere özel anlamlar vermek, bazı kelimelerde değişiklik yapmak, dilin lehçelerinden, eskimiş ögelerinden ve yabancı kökenli biçimlerinden de yararlanmak suretiyle oluşturdukları, herkesçe anlaşılmayan kelime ve deyimlerden oluşan, gereğinde mecazlı anlamlara da yer veren, özel dil veya söz dağarcığı” (www.tdk.sozluk) olarak tanımlanan argo özel bir dildir. Genel Türkçe sözlüğe baktığımızda ise argo, için *“Her yerde ve her zaman kullanılmayan veya kullanılmaması gereken, çoklukla eğitimsiz kişilerin kullanıldığı söz veya deyim”* tanımıyla karşılaşırız. Bilinen anlaşma biçimlerinden farklılığı, özel yerlerde, özel zamanlarda kullanımı ile argo şairlerin ilgisini çeken bir dildir.

Anlatıma özgürlük katmanın yanında, şairin kuralları yıkmasını ve sıradanlıktan uzaklaşmasını sağlayan argo, günlük hayatın doğal ve içten söyleyişini de şiire yansıtır. Nevzat Üstün şiirinde de argo önemli bir yer tutar. Özellikle “Cüceler Çarşısı” adlı kitapta argonun sıklıkla kullanıldığını görmekteyiz. Garip etkisi taşıyan bu kitapta Garipçilerin dil özellikleri de şiirde kendini gösterir. Üstün’ün şiirlerinde görülen argo sözcükler şunlardır:

Allah kahretsin

*“Tuh Allah kahretsin
Sadece insansınız”*

(Cüceler Çarşısı-Fantezi (110), s.81)

Allahın belası

*“Sabahları bir Allahın belası çan
En güzel yerinde kırar uykumu”*

(Cüceler Çarşısı-Geçen Günler (98), s.54)

ana avrat birbirine girmek

*“Önce bir iyice dövüşelim
Ana avrat birbirimize girelim”*

(Cüceler Çarşısı-Yeni Yepyeni (102), s.64)

besleme

*“Besleme misin nesin
İt oğlu it”*

(Cüceler Çarşısı-Ölü (91) , s.38)

bir boy vermek

*“Bir boy vermiş Allah
Kiliseye direk”*

(Cüceler Çarşısı-Mustafa (95), s.45)

bücür

*“Vay iki gözüm
Vay bücür Mişon”*

(Cüceler Çarşısı-Cüceler Çarşısı (87), s.29)

ete kemiğe dökmek

*“Bir de bakarsın ortaokul müdürünün baldızı
Ete kemiğe döker işi”*

(Cüceler Çarşısı- Geçen Günler (98), s.54)

fitil işlemek

*“Ortaokul belimde bir fitil işlemez
Yüzbaşının kızıyla aşk oyunları”*

(Cüceler Çarşısı-Geçen Günler (98), s.54)

ifrit

*“Gaibden bir ses uyandırıyor ifritlerini
Beynimin”*

(Oluş-Eski Hastalık (8), s.12)

halt etmek

*“Dağa çıkmışlar bir kere dedi
Candarma ne hal etsin”*

(Cüceler Çarşısı-Yürüyen Dağlar (106), s.73)

haydut

*“Hey durun bakalım
Biz haydut takımındanız
Ulan itler”*

(Cüceler Çarşısı-Yandım Çavuş (111),
s.88)

herif

*“En son kesilen herif yok mu
İşte onun kedisi”*

(Cüceler Çarşısı-Bülten (86), s.27)

ilik

*“Bir kız vardı Angel
Bende “failatün –failatün” şiirler
Kız desen ilik mi ilik”*

(Cüceler Çarşısı-Geçen Günler (98), s.54)

it

*“Heyy Kamil Efendi sana söylüyorum
İtim, eşeğim, hayvanım benim”*

(Cüceler Çarşısı- Cüceler Çarşısı (87),
s.28)

it olmak

*“Kışa it olurum artık
Aklım ermeye başlar”*

(Cüceler Çarşısı-Geçen Günler (98), s.53)

kaltak

*“Tut şu herifin yakasından
Tut şu kaltağın kışından”*

(Cüceler Çarşısı-Yandım Çavuş (111), s.91)

kıcı yamalı dona dönmek

“Dostluk desen kardeşim

Kıçı yamalı dona döndü”

(Cüceler Çarşısı-Yeni-Yepyeni (102), s.63)

kıçına tekme vurmak

“Vurdum kaltağın kıçına tekme”

(Cüceler Çarşısı-Bu İş de Böyle Bitti(97), s.50)

kuyruğunu koyvermek

“Sen boş ver kocaya mocaya

Sen kocalık karı değilsin be Şaziye

Koyver kuyruğunu gitsin-hamam alemlerinin-“

(Cüceler Çarşısı-Tahteş şuur (92), s.39)

küfür

“Küfürlerin bini

Bir fındıkkabuğuna girecek”

(Cüceler Çarşısı-Olağan İşler (109), s.78)

lafın dibi

“Lafın dibine geelim Osman”

(Cüceler Çarşısı-Lafa Bak (88), s.30)

malı olmak

“Aranızda bir karar verin

Kimin malıysak bilelim”

(Cüceler Çarşısı-Dilekçe (101), s.61)

malın gözü

“Ama ne de malın gözsünüz ya”

(Cüceler Çarşısı-Fantezi (110), s.81)

nara atmak

“Bir nara attı Alidağı

Çamlıcanın önünde saf tuttular”

(Cüceler Çarşısı-Yürüyen Dağlar (106), s.72)

orospu

“Bir yere tükürüyorum bir size

Jartiyer çeken orospular bırakıyor jartiyer çekmeyi”

(Güneş Ülkesi-Güneş Ülkesi (128), s.13)

peşin tarafından

“Hokkabaz peşin tarafından

Son bir takla attı”

(Cüceler Çarşısı-Köprübaşı (74), s.7)

savuşmak

“O da savuştu gitti”

(Cüceler Çarşısı-Ölü (91), s.38)

sapına kadar

“Sapına kadar insan değilse”

(Cüceler Çarşısı-Cüceler Çarşısı (87), s.29)

teres

“Senin suçun yok diye

Senin günahın yok diye

Darağacını ne güne kurdular a teres”

(Cüceler Çarşısı-Lafa Bak (88), s.30)

yer misin yemez misin

“Yer misin yemez misin

Şimdi saçları uzadı”

(Cüceler Çarşısı-Bu İş de Böyle Bitti (97), s.50)

yoğurt tası

“Anamı kıskanırım babamdan

Evlatlığın suratında yoğurt tası”

(Cüceler Çarşısı-Geçen Günler (98), s.53)

2.4. Halk Söyleyişi

İyi bir gözlemci olarak nitelendirilebilen şairin şiirinde doğa, insan yaşamı, köy ve köy sorunları bütün doğallığıyla şiirde işlenmektedir. Halk

dilini başarıyla kullanan şair, şiirlerinin temlerine uygun olarak halk deyişlerini, ağız özelliklerini şiirinde kullanır. Anadolu'nun el değmemiş yanlarını, Anadolu'nun dilini bozmadan kullanan şair, yerel unsurlarla insanlığın genelgeçer sorunlarını işlemektedir. Cüceler Çarşısı ve Ak Yeşil Kavak Ağaçları adlı kitaplar Üstün'ün şiirinde halk söyleyişinin sıklıkla kullanıldığı eserlerin başında yer alır.

“Vurulmuş yatıyor kapu eşiğinde”

(Oluş-Tezatlar (11), s.15)

“Ah, iki gözüm diyen o anam unutacak”

(Oluş-Benden Sonrası (14), s.18)

“Deh, dedim aklımın eşeğine”

(Cüceler Çarşısı- Kezban (75), s.8)

“Bir vurmıya altmış

Bir vurmıya yetmiş

Nice sinekler telef etmiş

Kahraman Kara Mustafa Paşa”

(Cüceler Çarşısı-Kara Mustafa (80), s.16)

Bir çanak bal ekletüp”

(Cüceler Çarşısı-Kara Mustafa (80), s.16)

bencileyin: bana göre

Nevzat Üstün şiirinde geçen bencileyin “bence, benim görüşüme göre” ya da “benim gibi” anlamına gelen bu sözcük Nazilli- Aydın, Malatya, Niğde yörelerinde görülen bir ağız özelliğidir (Günşen, Kırşehir ve Yöresi Ağızları, İnceleme-Metinler-Sözlük, 2000).

“Süleyman oğlu Yaşar

Köylüydü bencileyin”

(Cüceler Çarşısı-Gürültü Edenler (82), s.21)

böğür: “göğüs”(Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü, 1965)

“Varoşlarda

Hadi

Gel

Salt senin yüzünden

Böğürlerim bıçaklı” (A.Y.K.A-Gel (143), s.78)

candarma: jandarma

“candarma” özellikle Kırşehir ve yöresinde “jandarma” sözcüğü yerine kullanılan bir sözcük olarak şiirde yer alır(Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü, 1965).Şairin şiirinde sıklıkla bu sözcüğe yer verildiği görülür. Bu şiirlere örnek olarak Cenova Kapısı, Hırsız Hasan, Gürültü Edenler adlı şiirleri gösterebiliriz.

“Candarmalar yaşamaktan anlamıyordu.”

(Cüceler Çarşısı-Gürültü Edenler (82), s.21)

döş: Göğüs, bağır.

Şairin şiirinde en çok kullandığı ağza ait sözcüklerinden biridir. Şairin de doğum yeri ve memleketi olan Kayseri ilçe ve köylerinde göğüs, bağır anlamına gelen sözcük Üstün şiirinde bu anlamda kullanılmıştır.

“Kanlı

Döşümde

Göğeri”(A.Y.K.A- Ak Yeşil Kavak Ağaçları (139), s.30)

göğermek : “Bitki büyüyerek yeşermek, yeşillenmek” (Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü, 1969).

“Bir balık başlar göğermeye

Döşümün denizlerinde”

(A.Y.K.A-Ak Yeşil Kavak Ağaçları (139), s.45)

nere: Nereye (ERTEN, Diyarbakır Ağzı, İnceleme-Metinler- Sözlük ,1994).

“Yolumuz nere?” (A.Y.KA-Düşündün mü (146), s.94).

sünmek: Yemeğe uzanmak.

“Çekilerek uzamak, esnemek” anlamlarında kullanılan sözcük Üstün şiirinde Silifke-İçel yöresinde kullanılan anlam özelliği ile karşımıza çıkar. (Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü, T.D.K. 1982.)

“Keklik sabahları yemlenir

Palazları peşi sıra süner”

(Cüceler Çarşısı-Dağlarda Olup Bitenler (89), s.33)

“Yaralı Kartal” adlı şiirde Üstün, “Künye” köyünün üzerinde uçan ve köyde olup bitenleri anlatan kartalın ağzından konuşur. Kartalın konuşması bulunduğu yörenin ağız özelliklerini göstermektedir.

Sıda: öfke, hırs (Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü, T. D.K. , 1978.)

Uryan: çırılçıplak

“Durmuş sidasından deli divane”

(Cüceler Çarşısı- Yaralı Kartal (96), s.48)

“Şu Mustafa’nın evi

Kapısındaki aşı boyasından bilirim

Anadan uryan gördüm bacısını”

(Cüceler Çarşısı- Yaralı Kartal (96), s.47)

Yumak: yıkamak

“Çamaşır yumaz”

(Cüceler Çarşısı- Bu İş de Böyle Bitti (97), s.51)

“Vurular kan eylerler

Yunmuş çarşafalara döner tenin”

(A.Y.K.A-Gel (143), s.73)

2.5. İstifleme/ Çoğaltma Tekniği

Üstün, şiirlerinde isimleri, sıfatları sıralayarak şiiri kalabalıklaştırır. Özellikle kent şiirlerinde şairin, kalabalığı vurgulamak, farklı nesne, insan ve toplulukların birarada oluşunu göstermek için istifleme/ çoğaltma tekniğini kullandığı görülmektedir. Şair, bu sözcükleri seçerken özellikle manevi olarak kendisine bağlı insan, eşya ve kavramları kullanmaktadır. Şiirlerin bütününe bakıldığında şairin bu tekniğe “Oluş” adlı kitabında sıklıkla yer verdiği görülmektedir. Varoluş temalı şiirlerin ağırlıkta olduğu kitapta şairin, varlıkların çokluğunu ve yoğunluğunu gösterme gayreti içinde olduğu sezilenmektedir.

“Şair Dostlarım” adlı şiirde Üstün, dünya kardeşlerim dediği şair dostlarına seslenirken hayatında kendisi için önemli olarak kabul ettiği ve en çok değer verdiği varlıkları sıralamaktadır.

*“Dünya kardeşlerim
Hayallerim, rüyalarım, şiirlerim
Ben hep sizi böyle severim
Yarasanın geceyi sevdiği kadar”*

(Oluş-Şair Dostlarım (15), s.20)

*“İşte sizler, hep eski aşınalar
dostlar, arkadaşlar”*

(Oluş-Benim Kaldırımlarım (16), s.22)

Şair, kimi zaman da seslenmek, kendisine yoldaş olarak varlıkları çağırarak amacıyla bu teknikten yararlanır.

*“Gelin yürüyün benimle
Siz de
Ağaçlar, taşlar, kaldırımlar”*

(Oluş-Sözümüz Var (18), s.24)

*“Takılmış içime susuzluk
Taş yolu, göz yolu ve elim
Bir “istem” istemişiz ki peşimizden*

Geceler, gündüzler yürümektedir”

(Oluş-Şair Dostlarım (15), s.19)

“Kahve İçimi İhtilali” adlı şiirde şair, kadınların fiziksel özelliklerini göstermek ve karanlığın içindeki renkliliğin tezatlığını gözler önüne sermek amacıyla bu tekniği kullanmaktadır.

“Kirli karanlıkta kadınlar oturuyor

Mavi kumral sarı”

(Yitikler Kapısı, Kahve İçimi İhtilali (112), s.10)

Şairde “ Cüceler Çarşısı” kitabıyla istifçilik daha belirgin bir hal alır. Modern yaşamın eşyaya önem vermesi ve insanı göz ardı etmesi, eşyaları birinci plana çıkarırken insanı ikinci plana iter. Bu nedenle şiirde sözcük yığınlarının merkezinde günlük yaşama ait eşya ve varlıklar yer alır. Örneğin, “Diri Canlar” adlı şiirde günlük yaşamın hareketi, Çiçekpazarı’nın renkliliği ve dinamizmi ile sunulacaktır.

“Bu akşam Çiçekpazarı’na buyurun

Beyaz peynirimiz rakımız

Fındığımız fıstığımız”

(Cüceler Çarşısı- Diri Canlar (77), s.12)

Teknolojinin günlük yaşamda yer almasıyla kentin karmaşası da çoğalmakta, bu gürültülü kalabalık da sözcüklere yansımaktadır. “Serçenin Hikayesi” adlı şiirde, köprüde yer alan bütün taşıtların adları sayılarak trafiğin yoğunluğu ve kalabalığı üzerine dikkat çekilmeye çalışılacaktır. Şiirde modern-ilkel çatışması da araçlar üzerinden yapılarak okuyucuda karmaşa duygusu uyandırılmaktadır.

“Bütün atlar arabalar

Otomobiler tramvaylar yayalar”

(Cüceler Çarşısı- Serçenin Hikayesi (78), s.13)

Kent yaşamının insana sunduğu rahatlık ve kolaylıklar anlatılmaya çalışılırken her yeniliğin ve konforun da bedeli olduğunun altı çizilir. Şiirde, bedelini ödeyerek sahip olduğumuz modern dünyanın nesnelere sıralanır.

*“Yüz elli lira
Her ay peşin
Salon salamanje
Bir yatak odası
Mutfak banyo hela
Her gün sıcak su”*

(Cüceler Çarşısı- Kutu Gibi Ev (81), s.18)

Üstün, şiirlerinde eşyalardan sonra insanlar için istifleme tekniğini kullanmaktadır. Şair, kişi adlarını sıralayarak yaşam içinde farklı uyanışlar yaşayan insanların çokluğunu gösterir.

*“İlk uyanan Hasan’dı
Sonra Süleyman oğlu Yaşar
Daha sonra Mehmed Kendirli Osman”*

(Cüceler Çarşısı-Gürültü Edenler (82), s.20)

Toplum içinde san, meslek, unvan ayrımı yapmadan bütün sınıfların bir arada olduğunu göstermek isteyen şair, saygıyla selam duran bir topluluğun çeşitliliğine dikkat çekmektedir. Şair, tüm insanları eşitlediği dizelerinde bireysel farklılıkların durumlar karşısında önem taşımadığının altını çizer. Okuyucuya bütünlük duygusu ve birliktelik mesajı verir.

*“Kızlar gelinler
Beyler paşalar
Yol boyunca selam durdular”*

(Cüceler Çarşısı-Diri Canlar (77), s.10)

“Pamuklu Basma” adlı şiirde günlük hayatta sıradan ve basit bir nesne olarak kabul edilen “basma” okuyucunun karşısına çıkar. Şiirde günlük hayatta önemsiz gibi görünen basmanın -bir satıcının ağzından- *“Kefen yap mintan yap don yap”* (s.40)dizesiyle işlevini *“Alına bak moruna bak/ Yerine teline cinsine bak”* (s.40) dizeleriyle de istiflenmiş özelliklerini bulmak mümkündür. Üstün, şiirde duygusal çıkışlarda bulunur, kelimeleri duygularının yoğunluğuna göre sıralayarak duygusal patlamalar yaşar ve

bunu okuyucuyla paylaşır. Hayatın sıradanlığı ve sıkıcı döngüsü karşısında isyan eder ve sözcüklerle bunun intikamını alır.

*“Cinsine cibilliyetine sülalene bak
Bak Allahın kulu bak”*

(Cüceler Çarşısı- Pamuklu Basma (93), s.40)

“Nereye” adlı şiirde şair, değişmeyen, hep aynı biten bir ölüm hikâyesi anlatır. İstifleme bu şiirde rütbe kazanır, askeri sınıf ayrımları en tepeden aşağı doğru sıralanacaktır:

*“Teker teker iniyor insanlar
Generaller, çavuşlar, askerler”*

(Cüceler Çarşısı-Nereye (94), s.42)

“İnsan Gemisi” kunduradan hareketle yozlaşan, kendi bildiğine bir düzen tutturana, pis ve aşağılık bir yolda ilerleyen insanları anlatan bir şiirdir. Kunduranın yalnızlığı yokluk listesi yapılarak çoğaltılır. Şiirde bu çoğaltma boşluğu ve yalnızlığı pekiştirir.

*“Binlerce kundura yapayalnız
Gövde yok ayak yok baş yok”*

(Cüceler Çarşısı-İnsan Gemisi (105), s.70)

2.6. İroni, Alay ve Mizah

“*Dolaylı ve alaylı anlatım, mizah*” (www.tdk. sozluk.com) olarak tanımlanan ironi, insanlara gerçeğin çıplak yönlerini etkili bir şekilde aktarır. Edebiyatta gerçeğin, hafızalarda çarpıcı bir şekilde yer etmesini sağlamak için kullanılır. İroni, mizahı içine alarak söylemek istenenin tam tersini söyleyerek okuyucuyu düşündürme işlevi görür. Karşıtıklardan doğan ironi, bireyin ya da toplumun eksikliklerinin gösterilmesini sağlar.

Garip ve Toplumcu gerçekçi şiir etkisinde kalan Üstün, şiirinde bireyi ve toplumu bütün yönleriyle ele almıştır. Özellikle sosyal sorunları şiirin merkezine taşımıştır. Garip şiirinin etkisiyle şair, şiirinde ironi, alay ve mizaha

yer verir. Üstün, özellikle “Yaşadığımız Devre Ait Şiirler” adlı kitabında Garipçilerden etkilenmektedir. Şair, Cüceler Çarşısı adlı kitapta da Garip etkisinden sıyrılamamaktadır. Sosyal ve siyasal tenkidin ön planda olduğu şiirlerde ironi ve mizahtan özellikle yararlanmaktadır.

Üstün’ün şiiri için ironi, farklı bir gerçeğin farklı bir dille söylenmesi olarak tanımlanabilir.

“Kara Mustafa” adlı şiirde okuyucu açık bir ironiyle karşılaşır. Büyük bir kahraman olarak betimlenen Kara Mustafa Paşa’nın hem kahraman olduğu unsur yani sinekleri öldürmesi hem de Kahraman sıfatı yanına “Paşa”lık unvanının eklenmesi ironideki zıtlığı pekiştirir. Şair, sezdirme ya da ima yollarına başvurmadan açık ve net bir dille ironiyi gözler önüne sürer.

*“Bir vurmıya altmış
Bir vurmıya yetmiş
Nice sinekler telef etmiş
Kahraman Kara Mustafa Paşa”*

(C.Ç., Kara Mustafa (80), s.16)

Bir başka dizede kahramanlık olgusu, alaycı bir üslûpla özgüvene mazeretler sunularak ironik bir söylemle karıştırılmıştır.

*“Ben Viyana’yı alırım demiş
Ama canı sonradan istememiş”*

(C.Ç.-Kara Mustafa (80), s.16)

Şair, ironik bir üslûpla kaleme aldığı şiirine cinsellik de ekleyerek mizah ortaya çıkmıştır.

*“Beli bileğinden ince
Cins kısıraklar gibi dişiler dizilmiş
Bir çanak ambere
Bir çanak bal ekletüp
Kahraman Kara Mustafa Paşa
Yutmuş”*

(Cüceler Çarşısı-Kara Mustafa (80), s.17)

Üstün, şiirlerinde alay, ironi ve mizahı birbirinden ayırmadan kullanmayı tercih etmektedir. “Başka Dünyanın Adamına Sorular” adlı şiirde şair, mizahtan biraz uzaklaşır, dalga geçen bir insan psikolojisiyle okuyucu karşısına çıkar. Toplumdaki yanlışları ve eksiklikleri işleyen şair, bu durumla alay eder.

*“Çocuklarınız nerde büyür
Sizde de köprüler var mı
Çocuklar için beton arme köprüler
Bizim çocukları görmeyin
Hele bir köprü yapılmaya görsün
Gece gündüz altında”*

(C.Ç.-B.D.A.S. (84), s.25)

Olağan ve sıradan bir durum gibi anlattığı görüntünün altında, günlük yaşamın içinde yaşanan çarpıcı Türkiye sorunları yatar. Şiirin dizelerinde duruma tepkisiz gibi görünen şair, olması ve yapılması gerekenin bu olmadığını ironik bir dille anlatmayı seçer. Şiirindeki tepkisizlik aynı zamanda bunun gibi günlük yaşamda gördüğümüz bir sürü benzer olaya tepkisiz kalan topluma bir tepkidir. Şairin şiirinde etkin bir yön olan toplumsal eleştiricilik böylelikle şekillenmektedir.

Üstün, şiirinin devamında toplumsal eleştirilerine devam edecek, “biz” dediği Türk toplumunda gördüğü yanlışları şiirine taşıyacaktır. Parklarda çocuklar için yapılan siyaset, çocuklara hizmetten daha fazla ön plandadır. Toplumda hiçbir yerin kendi işlevi doğrultusunda kullanılmamasının farklı amaçlara hizmet etmesinin eleştirisi yapılmaktadır.

*“Mektepleriniz de var tabii
Eh arasına çocuk parkı da yaparız
Halden anlarsınız canım
Biz o parklarda
Çocuklar için konuşuruz”*

(Cüceler Çarşısı-B.D.A.S (84), s.25)

Nevzat Üstün'ün "Bülten" adlı şiirinde ironi siyasi kimlik kazanıp ağırlaşarak haber bültenlerine taşınmaktadır.

"Birleşmiş milletlerde

Efendiden biri

İnsanın önemi sonsuzdur dedi

Aynı gün gece yarısı

Asya'da iki bin dokuz yüz doksan altı kişi

Cennete gitmek şartıyla kesildi"

(Cüceler Çarşısı-Bülten (86), s.27)

"Bülten" adlı bu şiir, M. Kaplan'ın Garipçiler için yaptığı yorumu hatırlatmakta ve ironinin gerçekleri anlatırken kullanılmasının neden önemli olduğunu göstermektedir.

"Bu şiir; bu neslin eserlerinde ironiye neden mühim bir yer verdiğini çok iyi gösterir. Onlar için mühim olan, kelimeler değil, kelimelerin arkasındaki gerçeklerdir. "Şairanelik"e savaş açmalarının sebeplerinden biri günlük hayatta bilhassa siyasilerin ve gazetelerin, dili bir aldatma vasıtası olarak kullanmasıdır" (Kaplan, 2002: 121).

"Bülten" şiiri, dünyadaki yaşanan gerçekleri anlatırken olayların nedensizliğini de vurgulamaktadır. Şair, yaşanan olayların saçma nedenlerini eleştirmektedir. İnsan hayatına verilen değeri gözler önüne seren şair, insan yaşamının değersizliğinin sıradan bir haber olarak verilmesine de tepki duymaktadır.

"En son kesilen herif yok mu

İşte onun kedisi

Pasaport falan dinlemeden

Geçivermiş hududu"

(Cüceler Çarşısı-Bülten (86), s.27)

"Lafa Bak" adlı şiirde şair, öldürmenin nedensizliğini göstermeye çalışır ve asılma olayını ironik bir üslûpla anlatır. Üstün, bir yanlış anlama sonucu boş yere öldürülen Osman'ın, olayı sorgulamasıyla alay eder. Asılmaya neden olarak darağacının kurulması ve darağacının boş kalmaması gibi saçma nedenler sunularak işin yanlışlığı gözler önüne serilmektedir. "Boş mu

kalacak peki” dizesi, darağacının, yeri doldurulması gereken, sıradan bir yer görüntüsü çizmesi ise ironiyi artırır.

*“Lafın dibine gelelim Osman
Düşünmek müşünmek boş şey bunlar
Senin suçun yok diye
Senin günahın yok diye
Darağacını ne güne kurdular a teres
Boş mu kalacak peki”*

(Cüceler Çarşısı-Lafa Bak (88), s.30)

Şiirin dikkat çeken bir başka yönü de şairin bütün bu olup bitenleri bir ölüyle konuşmasıdır. Günahsız yere asılan Osman’la asılma olayının konuşulması, şiirde ironinin bir başka yönünü oluşturur. Şiirin devam eden dizelerinde ironi siyasileşir. Hürriyet kavramı tartışılmaya başlanır.

*“Sen asılmasan
Ben asılmasam
Celladın işi ne
Hürriyet yok mu bu memlekette
Babamın oğlu Osman”*

(Cüceler Çarşısı-Lafa Bak (88), s.30)

“Hürriyet yok mu bu memlekette” dizesiyle ülkede tam olarak anlaşılmayan hürriyet kavramıyla dalga geçilir. Şiirde “hürriyet” yaşama değil, ölüm hakkına sahip olma gibi algılanmaktadır. Yanlış anlaşılan hürriyet kavramı, insanların yaşama hakkını ve özgürlüğünü elinden almaktadır ve insanlara doğuştan verilen yaşama, maddi ve manevi varlığını koruyup geliştirme hakkını ihlal etmektedir. Üstün’ün şiirinde darağacı ve hürriyet kavramı bir başka şiirinde yine bir arada kullanılmış ve ironi yapılmıştır. “Hacın Kapısı” adlı bu şiirde de şair, özellikle hürriyet adına işlenen cinayetlerin altını çizmek ister. “Asılmak, darağacı ve hürriyet” şiirlerinde değişmeyen, tekrar edilen kavramlardır.

*“Hacın’da bir de meydan var
Adına hürriyet derler
Bu meydanda dokuz tane darağacı
Sıra beklenir sabahları”*

(Cüceler Çarşısı-Hacın Kapısı (99), s.58)

Siyasi ironi, Üstün şiirinin ve edebiyatının vazgeçilmezlerindedir. Şair, kendi bakış açısıyla toplumun değişen anlayışını ve değerlerini yorumlamaktadır. “ Bacanak” adlı şiiri, bu görüş doğrultusunda kaleme alınır ve bilgi, eğitim, hürriyet kavramlarının önemsenmediğinden şikâyet edilir.

*“Olacaksan makas ol
Kağıt dediğin ne
Kalem dediğin ne
Bilgi umut hürriyet
Boş ver bunlara be”*

(Cüceler Çarşısı – Bacanak (103), s.66)

Şiirin en dikkat çeken yönü “*Olacaksan makas ol*” dizesinin şiir bölümlerinin, dize başlarında tekrar edilmesidir. Şiirde makas, Amerikan emperyalizminin bir sembolüdür. İlerleyen dizelerde şair, “*Halis amerikan çeliğinden bir makas/ Kes önüne ardına geleni/ Dost düşman deme*” şeklinde gerekli açıklamayı yapacak, makasın niteliği ve işlevi hakkında okuyucuya bilgi verecektir. Toplumun siyasi eleştirisini yapan şair, ironik bir ifadeyle halka çizilen bir kimliği eleştirmektedir. Üstün, toplumcu gerçekçi sıfatıyla özellikle emperyalizmi eserlerine taşıyan ve bu konuda incelemeler yapan bir yazardır. Şiirde Amerikan çeliğinden yapılmış bir makasın seçilmesinin nedenini yazarın “Türkiye’deki Amerika” adlı kitabında bulmak mümkündür. Bu kitapta yer alan “ Singer Kumpanyasının Kuruluşu” adlı yazıda şair, “1880’den bu yana Singer ve benzeri kumpanyaların Türk halkını sömürdüğünü” (Üstün, 1969: 271) anlatır ve dikiş makinesi başta olmak üzere daha üretilen birçok üründen illegal bir şekilde kâr edildiğini öne sürer.

“Ölü” adlı şiir, yine ölü ve ölüm üzerine yapılan bir eleştiri şiiridir. Ortada kalan, kimse tarafından sahiplenilmeyen, kimliksiz bir ölüye yazılan şiirde toplumun duyarsızlığı eleştirilmektedir. Böylelikle, ironi bu şiirde siyasi kimliğinin yanına sosyolojik bir kimlik de ekler. Şiirde önce, devlete bağlı bir memur olan savcının sonra celladın gözden kaybolduğunu söyleyen şair, ortada yatan ölüden daha çok, onu bırakanların bir ölü gibi tepkisiz davrandığını vurgular.

*“Savcı bey savuştu gitti
Cellat başı savuştu gitti
Durur muydu ya sabah rüzgarı
O da savuştu gitti”*

(Cüceler Çarşısı-Ölü (91), s.38)

Sabah rüzgârının bile sorumluluk almamak adına ortadan kaybolması, mizahı ortaya çıkaran asıl dizedir. Mizah unsuru ikinci dizede ironi ve alayla birlikte sunulacaktır.

*“Ölü değil de mübarek sanki
Kadırga da bayram yerinde”*

(Cüceler Çarşısı- Ölü (91), s.38)

Ölünün trajedisi, içinde bulunduğu durumun tamamen zıttı, eğlenceli ve keyif alınan bir durum gibi anlatılarak ironi en açık şekilde yapılmış, böylelikle ölümün soğukluğu ve ölünün yalnızlığı daha etkin aktarılmıştır.

*“Bu ne keyif böyle
Bu ne zevk
Besleme misin nesin
İt oğlu it”*

(Cüceler Çarşısı- Ölü (91) , s.38)

“Dilekçe” adlı şiirde mizah, siyasi kimlikten çıkıp ilahi bir kimlik kazanır. Bu şiirde dilekçenin adresi ve sunulan zat, oldukça şaşırtıcı ve ilgi çekicidir. Bu şiirin okuyucu üzerinde garipseme ve beklenmezlik etkisi

uyandırma nedeni Dilekçe'nin ilahi bir varlığa, Tanrı'ya yazılmasıdır. "*Aman Tanrım efendim*" dizesiyle başlayan şiirde, şaşkınlığı yaratan sadece dilekçenin yazıldığı makam değil, yazılma amacıdır. Şair "efendim" diye seslendiği Tanrı'dan sabahları bir parça güneş istemektedir. Manevi dünyaya maddi dünyanın bir unsuru olan dilekçe ile seslenilmesi ve makamın büyüklüğüne göre istenilen şeyin oldukça küçük, basit ve sıradan bir özellik taşıması şiirin mizahî yönünü oluşturur. Şairin, isteğini "*Çok değil sabahları yarım saat*" gibi bir dizeyle kabullenme, boyun eğme havası içinde anlatması ve "çok şey istemiyorum" anlamına gelecek şekilde kullanması mizahı pekiştirir. Şiirin ilerleyen dizelerinde şair, şathiye nazım biçimine benzer bir özellikle Tanrı'ya seslenecektir. Şair, kulluk kavramının farklı algılanmasını "*Kul dediğin/ (Burada rivayet muhtelif)/ Kimine göre senin için/ Kimine göre bakkal Boğos'un/ Orasına ben karışmam*" (s.61) dizeleriyle eleştirir. Bu eleştiri daha sonra iki yönlü sert çıkışlara dönmektedir.

*"Sen bir kere Boğos 'u gör
Aranızda bir karar verin
Kimin malıysak bilelim"*

(Cüceler Çarşısı-Dilekçe (101), s.61)

Şiirin bu dizelerinde şair, Tanrı'ya seslenir gibi görünse de şiirde bakkal olarak belirtilen Boğos'a da seslenir. Okuyucunun dikkatini farklı bir yöne çekerek ana unsuru kuvvetlendiren şair, böylelikle toplumsal bir soruna değinir. Boğos'a da çıkışan şair, halka kul gibi davranarak Boğos'un kendi himayesi altında ezici bir tavır sergilemesini eleştirmektedir. Şiirin ironik yönünü oluşturan ve asıl şikâyet noktasının söylenenden farklı olmasını sağlayan bu yön değiştirmedir.

*"Sen her zaman yanımızda değilsin
Gerçi sana güvenimiz fazla
Ama seni bulmak çok güç
Sen gökyüzündesin
Bir yanında gılmanlar
Bir yanında huriler"*

(Cüceler Çarşısı- Dilekçe (101), s,62)

Şiirde Tanrı'nın, bulunduğu konum gereği yarattığı kullarıyla ilgilenmemesinden şikâyet eden şair, sert çıkışlarına sebepler bularak söylemini yumuşatmaktadır. Gökyüzünde bulunan Tanrı'nın meşguliyetinin sebebi de mizahi bir tavırla açıklanmaktadır. Şiirin devamında üslubunun yanlışlığını gören şair "*Saygı değer Tanrım/ Bağışla beni*" (s.62) dizeleriyle Tanrı'dan af dileyecektir Bu dizelerle şairin Tanrı ile bir sorunu olmadığı rahatlıkla söylenebileceği gibi, yukarıdaki düşünceler de temellendirebilir.

Üstün, toplumun eksik ve yanlış yönlerini ortaya koyma düşüncesinden hareketle şiirlerinde çoğunlukla ironi kullanmıştır. Farklı alanlarda ironiyi kullanan şair, sert çıkışlarını hafifletmek istediği durumlarda ise mizah yoluna başvurmuştur.

2.7. Edebî Sanatlar

Üstün, şiirlerine canlılık katmak, farklı çağrışımlar yaratarak şiirini zenginleştirmek amacıyla edebî sanat kullanmıştır. "*Nevzat Üstün'ün şiirleri özgür koşuklu, benzetmeler ve simgeler, üstü kapalı öyküleme ya da anlatı biçimiyle şiirsele uzak düşen nitelikler gösterir*" (Mahir Ünlü- Ömer Özcan, 2003:165). ifadesinin de vurguladığı gibi, teşbihler Üstün'ün şiirinde önemli bir yer tutar. Teşbihle beraber şiirinde istiare, tezat, telmih, istifham, teşhis, intak, mecaz-ı mürsel, hüsn-i talil gibi sanatlar da görülmektedir. Şairin altı kitabında çeşitleri değişkenlik gösterse de edebî sanat kullanımına rastlanmaktadır. Şiirlerinin tümünde sanat kullanım yoğunluğu azdır; hatta bazen bir şiir tek bir sanatla bitirilir. Yalnız "Güneş Ülkesi" adlı kitabında edebî sanat kullanımı yok denecek kadar azdır.

Üstün'ün şiirlerinde edebî sanat kullanımının azlığının nedenlerinden biri de şairin, Garip şiirinden etkilenerek şiir yazmasıdır. Garip şiirinin önsözünde "*lafız ve mana sanatlarının çok kere zekanın tabiat üzerindeki değiştirici ve tahrip edici hassalarından istifade ettiği*" (Necdet-(Garip Önsözü), 1941:125) anlatılır. Sanatlı söyleyişe ise sert bir dille karşı çıkılır:

“Yazının peyda olduğu günden beri yüz binlerce şair gelmiş, her biri binlerce teşbih yapmış. Hayran olduğumuz insanlar bunlara birkaç tane daha ilave etmekle acaba edebiyata ne kazandıracaklar? Teşbih, istiare, mübalağa ve bunların bir araya gelmesinden meydana çıkacak bir hayal zenginliği, ümit ederim ki, tarihin aç gözünü artık doyurmuştur.” (Necdet, 1993:126).

Özellikle Nevzat Üstün'ün ilk şiir kitaplarında görülen bu Garip etkisi, şairin edebî sanat kullanımındaki yoğunluğu azaltmış olsa da tamamen kaldırmamıştır.

Üstün'ün şiirinde benzetmeler, günlük, doğal yaşamın bir parçasıdır. Şair, benzetmelerini seçerken özellikle ateş, su, gül...gibi doğaya ait unsurlardan ya da balık güvercin, kurt, öküz... gibi hayvanlardan yararlanır.

“Avuçlarımda su gibi garip yılların neticesi”

(Oluş- Ümid (10), s.14)

“Gençlik solan gülün ardından”

(Oluş- Ümid (10), s.14)

“Alev alev gözlü bebeğim”

(Oluş-Oluş (1), s.5)

“Benim acılarımın gölgesinde oynar balık gözlü çocuklar”

(Yitikler Kapısı- Yitikler Kapısı (119), s.36)

“Kimi zaman bir güvercin gibisin salt yem için avucuma konan”

(H.S.A- Aşk İçin Bir Şiir (129), s.8)

“Bak

Bir yavru kurt gibi

Ap açık yüreğim ortada”

(H.S.A- Hey Sen Amerikalı (137), s.61)

“Hiç gecenin ikisinde, Yüksek kaldırımdan

Yorgun öküzler gibi çıktığımız

Zamanlar oldu mu”

(Y.D.D.Ş- Ahmet Efendi (33), s.20)

Şairin benzetmelerinde şehirler de kullanılan unsurlardan biridir. “*Sen Haliçsin arka sokaksın Edirne’de*” (Yitikler Kapısı, Bırakın Şu Unutmayı, s.49) dizesinde olduğu gibi, kişiler şehirlere benzetilerek şehirlere birer kimlik verilmektedir.

“*Eriyor ayak altında gölgeler*” (Oluş-Tezatlar, s.15) dizesinde gölgeler “buza” benzetilmiştir. Sadece benzeyen söylendiği için kapalı istiare yapılmıştır. Şairin diğer şiirlerinde de benzer örneklere rastlanacaktır. “*Yeter artık, açın kanatlarınızı/ Şehit kaldırımların*” (Oluş- Benim Kaldırımlarım s, 22) dizelerinde de kaldırımların- kuşa benzetildiği; benzetilen kuşun söylenmediği görülmektedir. Şairin şiirlerinde görülen diğer kapalı istiareler:

“*Saadet ekilmedi toprağa*”

(Oluş- Gidiş (17), s.23) (saadet-tohum)

“*Benim canım bu sırada*

Konya asfaltında uçuyordu”

(Cüceler Çarşısı-Diri Canlar (77), s.11) (can-kuş)

“*Pencereyi açıyorum seni çekiyorum bir güzelce içime*”

(Yitikler Kapısı-Bir Kahve İçimi İhtilali (112), s.11) (sevgili-hava)

“*Uçurmuşlar*

Hey canım

Uçurmuşlar soluğu

Denizlerden

Karalardan”

(A.Y.K.A- Senin (142), s.65) (soluk-kuş)

“*Bizim*

Topraklarımızda

Umutlar göğeri”

(A.Y.KA.- Biz ve Onlar (148), s.96) (umut-meyve)

Üstün'ün şiirlerinde kapalı istiareler, dışında açık istiareler de görülmektedir.

“Uzun beyazlarda yürüyorum”

(A.Y.K.A- S. E.K.T. (141), s.57) (uzun beyaz- kar)

Teşhis (kişileştirme), Üstün'ün şiirinde en çok kullanılan sanatlardan biridir. Şiirler incelendiğinde kişileştirilen varlıkların çeşitlilik kazandığı görülecektir. Bu varlıkların başında nesnelere gelmektedir. Şair, şiirlerinde nesnelere insanlaştırarak nesnelere cansız dünyasını hareketlendirir. Nesnelere, şiirin temasına uygun olarak şairin ruh halini yansıtmaya yardımcı olur.

“Bezmiş dünyasında köşede mescit”

“Sandalye diz çökmüş masam secdede”

(Oluş- Anlamalıydım (12) , s.16)

Aynı kitabın bir başka şiirinde ise şair, nesnelere dünyasından duygular dünyasına geçiş yapmıştır. Tezatlar şiirinde kişileştirilen, kâbus duygusudur.

“Vurulmuş yatıyor kapu eşiğinde

Dakikaları arsa sığdıran kabus”

(Oluş- Tezatlar (11) , s. 15)

Doğa sevgisini içinde taşıyan Üstün'ün şiirlerinde doğa ve doğa unsurları şairin vazgeçilmezleri arasındadır. Doğa unsurları da kişileştirilen unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Bir şeyler mırıldanır otlara

Asırların sihri taşıyan rüzgar”

(Oluş- Bozkır (13), s.17)

“Durur muydu ya sabah rüzgarı

O da savuştu gitti”

(Cüceler Çarşısı- Ölü (91), s.38)

“Geceler, gündüzler yürümektedir”

(Oluş- Şair Dostlarım (15) , s.19)

Zaman zaman şairin doğaya sığındığını, ondan yardım alarak birlik içinde olmak istediği, “*Gelin yürüyün benimle/ Siz de /Ağaçlar, taşlar, kaldırımlar*” (Oluş- Sözümler Var, s.24) zaman zaman da doğa unsurlarından hareketle kendi duygularını anlattığı görülmektedir:

“*Saat on ikide gecenin gururu*”

(Oluş- Yolda Gezenler (24), s.30)

“*Dargın ırmakların kederi*”

(Oluş-Yolda Gezenler (24), s.31)

“*Ufukta raks eden kandil alevi*”

(Oluş-Yolda Gezenler (24), s.31)

Kişileştirilen varlıklar içinde doğaya ait unsurlar içinde sayılabilecek bir diğer dikkat çekici unsur renklerdir.

“*Şöyle bir selam ver*

Maviye kırmızıya”

(Cüceler Çarşısı-Kilim (79), s.15)

“Yürüyen Dağlar” adlı şiirinde intak örneklerine rastlanır. Tahkiye tekniği ile yazılan şiirde Alıdağı ve Beşparmağı dağları kişileştirilerek dağların başından geçen olaylar anlatılmaktadır. Bu olayların kahramanları olan cansız varlıklar konuşuracaktır.

“*Alıdağı Beşparmağı dürttü*

Bak dedi bak da gör

Buralarda da adetmiş meğer”

(Cüceler Çarşısı- Yürüyen Dağlar (106), s.72)

Üstün’ün şiirinde tezat sanatı da sıklıkla kullanılmaktadır.“*Boşalın tezatlar içime dolun*” (Oluş-Yorgunluk, s.13) dizelerinde şair, tezat kelimesini kullanarak şiirinde hem tezati vurgular hem de “boşal- ve dol-“ sözcükleri ile durum tezatlığı yapar. Şairin diğer şiirlerinde görülen tezat örnekleri şöyledir:

“*Gecede mana gündüzde sevinç*”

(Oluş- Tezatlar (11), s.15)

“Sessiz bir gürültü büyüyor bende”

(Yitikler Kapısı-Ağır Yaşamak (113), s.13)

“Öyle bir ölürsünüz ki yaşamak derim size”

(Yitikler Kapısı- Ağır Yaşamak (113), s.13)

“Konuşur gibi susmak”

(Yitikler Kapısı-Sevişmek Var (117), s.27)

“Sen soğuk suların sıcağı”

(A.Y.K.A- Gel (143), s.72)

Şair, içine sığmayan duygularının yoğunluğunu anlatırken doğadan yararlanır. *“Seni sevince bir ince yağmur yağıyor yeryüzüne”* (Yitikler Kapısı- Bırakın Şu Unutmayı, s.49) dizesinde yağmurun yağma nedeni olarak içine sığdıramadığı sevgiyi, taşkın duygularını gösterir. Az da olsa şairin, şiirlerinde kullandığı sanatlardan bir diğeri de -bu örnekte olduğu gibi- hüsn-i talil sanatıdır. Üstün’ün şiirleri içinde hüsn-i talil sanatına en çok *“Hey Sen Amerikalı”* kitabında rastlanmaktadır. Kitapta yer alan hüsn-i talil örnekleri aşağıdaki gibidir:

*“İsteksiz yağıyor yağmurlar toprağa
Verilmiyor diye emeğin karşılığı”*

(H.S.A- Aşk İçin Bir Şiir (129), s.15)

*“İki sokak öteme yağmur yağıyor
Sen geliyorsun diye”*

(H.S.A- Geliyorsun Ya (130), s.19)

*“Sen geliyorsun ya
Yeşerir şimdengeri cimriliğin ovaları”*

(H.S.A- Geliyorsun Ya (130), s.20)

Şair, kimi zaman şiirlerinde yaşamı ve olayları sorgular. Bilinen gerçeklerin nedenini kabul etmek istemeyen ya da bu nedenlere dikkat çekmek isteyen şair, soruları ile yaşama dair sorgulamalarını okuyucusu ile paylaşır. Böyle durumlarda kullandığı sanat ise istifham sanatıdır.

*“Kimdi
En uzak dağlarda
İlk ateşi yakan”*

(H.S.A- Kan Eyledim (133), s.30)

Yeryüzünün oluşumunun anlatıldığı “Ak Yeşil Kavak Ağaçları” adlı şiirde, kötülük timsali olan Kabil ile masum olarak ele alınan Habil’in kıssasından bahsedilmektedir. Şiirde yeryüzünün kötülükle ilk tanışması olarak ele alınan bu olay aynı zamanda kardeş kanı dökülmesiyle birlikte ilk öldürme hadisesidir. Yeryüzünün oluşumunu anlatan şair, dünyada yaşamın asıl başlangıç noktası olarak bu olayı ele alır. Doğum ve ölüm gibi birbirini takip eden bir devirden ibaret olan dünyada Habil –Kabil olayına telmihte bulunmak bilinçli bir seçimdir. Şair hem öldürme hem de kötülüğün başlangıcı olarak gördüğü olayla insanoğlu için söz konusu olan sınavı ve dünyadaki yaşamı başlatmıştır. Üstün’ün şiirinde dikkati çeken bir diğer nokta da şiirde Kabil’in ölmesidir. Bu, Kuran’ı Kerim’de bahsedilen kıssanın tam tersidir çünkü kıssaya göre, öldürülen Habil’dir. İskender Pala’nın “Divan Şiiri Sözlüğü” Habil maddesinde bu olay şöyle anlatılmaktadır:

“Kur’an’ a göre Habil ile Kabil kendi kurbanının kabul edilmediğini görünce kıskançlığından Habil’i öldürür... Kabil, Habil’den büyüktü ve Kabil’in kızkardeşi Habil’inkinden daha güzeldi. Bu nedenle Habil’in evlenme isteğine karşı çıktı ve kendisiyle ikiz doğan kızı ona vermemekte ısrar etti. Hz. Adem vermesini söylediği halde o kız ile kendisi evlenmek istedi. Bunun için de Allah’a kurban kestiler. Hangisinin kurbanı kabul edilirse o kızla evlenecekti. Habil’in kurbanı kabul edildi. O haklı çıkınca da Kabil tarafından öldürüldü” (Pala, 1995: 161).

*“Vurur
Yumruğunu
Hınçla
Habil
Dağılır kardeş kanı yeryüzüne
Vurur
Yumruğunu*

*Şehvetle
Ak döşü bir kavak ağacı gibi serin
Ölür Kabil”*

(A.Y.K.A- Ak Yeşil Kavak Ağaçları (139), s.27)

“Ak Yeşil Kavak Ağaçları” adlı şiirin devamında yine bir telmih sanatına rastlanır. Şair bu sefer Hz. Davud peygamberi ve kızı Sara’yı şiirinde hatırlatmaktadır.

*“Çıkar gizli tanrılar ortaya
Davud kızlarını bilir
Sara’yı bilir”*

(A.Y.K.A- Ak Yeşil Kavak Ağaçları (139), s.27)

Şiir kitabında yer alan bir diğer telmih örneği ise şiire de adını veren Leyla ile Mecnun’dur:

*“Uzun istenirse, uzatılır bu şiir
Laf mı yok Leyla’ya dair
Leyla sebep Mecnunsa Mecnun
Konuşmaları şunun bunun”*

(Y.D.D.Ş- Leyla İle Mecnun (66), s.76)

“Mesela Çorum şehri açtır, deriz”(Cüceler Çarşısı- Diri Canlar, s.11) dizesinde “Çorum şehri” derken şair, benzetme amacı gütmekten “Çorum halkını, orada yaşayan insanları” kastettiği için mecaz-ı mürsel (ad aktarması) yapmıştır. Bir başka şiirinde de “tabur” ifadesiyle insanlar anlatılacaktır: “Alaiye taburu uyudu” (Y.D.D.Ş- Alaiye Taburu, s.34).

“Kara Mustafa” adlı şiirinde de “Beli bileğinden ince” (Cüceler Çarşısı- Kara Mustafa, s.17) dizesi ve “Bir vurmıya altmış /Bir vurmıya yetmiş /Nice sinekler telef etmiş /Kahraman Kara Mustafa Paşa” (Cüceler Çarşısı- Kara Mustafa, s.16) dördlüğünde mübalâğa sanatına rastlanmaktadır. Şiirlerinde mübalâğa sanatına çok az yer veren şair, özellikle pekiştirmek ve

vurgulamak istediği duygularını anlatırken bu sanattan yararlanır. “Gel” adlı şiiri bu duruma örnek gösterilebilir:

*“Bin yıldır
Uykusuzum
Uyutmadılar beni
Fidanlar ekdim
Sular çevirdim çoraklara
Bin yıl
Yürüdüm
Bin yıl
Asıldım”* (A.Y.K.A- Gel (143), s.78)

Üstün’ün şiirleri incelendiğinde, edebî sanatların az da olsa kullanıldığı ve böylelikle şiire anlam zenginliği ve renk katıldığı görülmektedir. Şairin, özellikle Garip şiirinden etkilendiği yıllardan sonra şiirlerindeki edebî sanatlarda bir azalma görülmektedir.

2.8. Gönderme ve Metinlerarası İlişki

2.8.1.Gönderme

Nevzat Üstün, şiirinde kendi sanatçı kişiliğini oluşturan bütün unsurları yansıtmaya çalışır. Bu unsurlar içinde -onu toplumcu gerçekçiliğe iten- toplum ve toplumun siyasi, sosyal bütün sorunları başta gelir. Şairin gazetecilik hayatının ve sanatçı kimliğinin birikimlerini şiirlerinde hem kendi toplumuna hem de bütün dünya milletlerine yaptığı göndermelerde bulmak mümkündür. Şair, entelektüel birikimini şiirde farklı alanlara yaptığı göndermeler sayesinde okuyucusuyla da paylaşmaktadır.

Üstün’ün şiiri incelendiğinde şairin, kendi mizacı ve edebî şahsiyetinin de etkisiyle göndermelerinin büyük bir kısmının, döneminin siyasi ve sosyal olaylarına yapıldığı görülmektedir. Evrensel bir bakış açısına sahip olan Üstün, kendi çağındaki diğer ülkelerin sorunlarına da kendi ülke sorunlarına değindiği titizlikle değinmiştir. “Bülten” şiirinde “B.M. ve Asya’ya gönderme yapar: *“Birleşmiş milletlerde / Efendiden biri / İnsanın önemi sonsuzdur dedi /*

Aynı gün gece yarısı /Asya'da iki bin dokuz yüz doksan altı kişi/ Cennete gitmek şartıyla kesildi” (C.Ç-Bülten (86), s.27). Üstün, bir başka şiirinde Avrupa Birliği ile radyo aktif üzerine yapılan demece gönderme yapmıştır: “Avrupa'nın birliği/ Has Mühür Lord'un sözleri/ Savunma bakanının Radyo Aktif üzerine demeci/ Yazının olmadığı yerde kağıt gibi gereksiz/ Sallanır durur” (G.Ü- Güneş Ülkesi (128), s.10) Şairin “Güneş Ülkesi” kitabı siyasi göndermeleriyle yüklüdür: “Ellerini bağladılar ya Afrikanın/ Yağmaz sanıyorlar Kuzey yağmurlarını” (G.Ü- Güneş Ülkesi (128), s.14), “İşte Cezayir'in gözleri / Açılmış Fransa'ya” (G.Ü- Güneş Ülkesi (128), s.15), “Bir yer daha geliyor aklıma ama söylenmez adı /En iyisi Raşomon bakın ne gerçekler var Acunda / Rokfeller gerçeği Brezilya ormanlarında” (G.Ü- Güneş Ülkesi (128), s.17).

Türkiye’de 1940’lı yıllar politikası üzerine görüş bildirdiği “Sovyetler Birliği’nden Batı”ya adlı kitapta Afrika ve sömürgecilik konusunu ele alır:

“Afrika ülkelerinin halkları genellikle kızgın bizlere, nedeni de çok açık. Son yıllardaki politik tutumumuz. Onların ulusal başkaldırmalarına, sömürgecilere karşı koymalarına yardım etmek şöyle dursun yakınlık bile göstermedik” (Üstün, 1966a: 49).

“Giden” adlı şiirde şair, daha önceden sömürgecilik konusunu ele aldığı Afrika’ya gönderme yapar. *“Afrika beyazında bir kara leke/ Bir kötü giysi sömürgecilik” (Y.K.- Giden (124), s.48)*

Nevzat Üstün, Amerika’ya her durumda tepkilidir. Amerika’yı “yeryüzünün jandarması” olarak görür ve ülkeleri sömürmesi nedeniyle de onu baş belâsı olarak nitelendirir. “Sovyetler Birliği’nden Batıya” adlı kitabında, katıldığı konferansta bir konuşmacının sözlerinden oldukça etkilendiğini ve Amerika ile ilgili düşüncelerinde bir kez daha haklı olduğu kanısına vardığını söyler:

“Düşüncesi ne olursa olsun, ister Batı’yı tutsun, ister Doğu’yu bütün insanların birleştikleri tek bir nokta var. Günümüzün Amerika’sı Yeryüzünün başına bir beladır. İnsana, insan düşüncesine saygı duymayan bir davranışın öncüsü olmuş bir düzen. Amerika gitgide yeryüzündeki ortak nefretin adı oluyor” (Üstün, 1966a: 38).

Üstün, şiirlerinde özellikle de “Hey Sen Amerikalı” adlı şiir kitabında Amerika’ya olan nefretini anlatmaya devam eder: “*Kulağına dolaşan çocukların çığlıkları/ Wall-Street’in duvarlarını bile süslemez/ İncelmiştir yoksulluktan/ Vietnamlı kadınların derileri*” (H.S.A- H.S.A (137) , s.57). Amerika’nın sömürgeci zihniyetine karşı çıkar: “*Usandık ülkemizde seni görmekten/ Git artık/ Güney Amerika’dan git/ Vietnam’dan git/ Türkiye’den git/ Git artık*” (H.S.A.- H.S.A. (137) s.62) Bir diğer şiir de Amerika’nın anlamsız kıyımına dikkat çeker: “*Kuzey denizlerinde Amerika’nın/ Şeker kamışlarına kurşun çekerler*” (Y.K.- Tutsak Eller (123), s.44) Şairin göndermede bulunduğu diğer ülkeler arasında Afganistan, Meksika ve Mısır yer alır: “*Bir şey oluyorsun AFGANİSTAN gibi/ Bakmasam haritaya yoksun*” (Y.K- Kahve İçimi İhtilali, s.9), “*Bakıyorum bir meksika ihtilali bir salı sabahı/ Sıkışıp kalmış tarih kitaplarına*” (Y.K-Kahve İçimi İhtilali (112), s.11), “*Nasıl girmiş içimize durup dururken/ Üç bin yıl önce Mısır’da olduğu gibi/ Kapkara bir düşman*” (H.S.A- İnsanla Büyüdü (136), s.48).

Üstün şiirlerinde siyasi göndermelerin yanında terör olaylarına ve ihtilallere de gönderme yapılmaktadır. Şiirlerinde görülen gönderme örnekleri şöyledir: “*Eşkiyalar Kazım’ı öldürürler. Hepsini soyup soğana çevirdikten sonra Kezban’ı da almak isterler.*” (C.Ç- Yandım Çavuş (111), s.89), “*Bir Ayşe ihtilal oluyor değiştireyorum Ayşeyi/ Fatma oluyor ihtilal – kolay oluyor ihtilaller – / Hep başladığım yerde bitiyor*” (Y.K- Kahve İçimi İhtilali (112), s.8), “*Kara insanların derilerinden yapılmış davullarla/ Bir ihtilal çalıyor – Bir kahve içimi ihtilali –*” (Y.K- Kahve İçimi İhtilali (112), s.11), “*Bursa mı idik yoksa Sivas çarşısı mı vurulmuş/ Ellerimiz mi idi gözlerimiz mi görmeyen/ Ölen miydik öldürülen mi kimdik biz*” (G.Ü- Güneş Ülkesi (128), s.24).

Şairin gönderme çeşitliliği içinde tarihi olay ve kişiler de bulunmaktadır: “*Bal damlamış çanağına/ Baldıran otunun.../ Artık bir eski hikaye olan/ Hürriyet aşkına*” (Oluş-Teklif (21), s.27) Bu şiirde Sokrates’e ve onun baldıran otu ile zehirlenmesine gönderme yapılır. “Kara Mustafa” adlı şiirde ise Osmanlı Devleti’ne ve Viyana Kuşatması’na göndermede bulunulur: “*Ben Viyana’yı alırım demiş/ Ama canı sonradan istememiş*” (C.Ç- Kara Mustafa

(80), s.16) diyen Kara Mustafa'nın sanal kahramanlıklarının anlatıldığı şiirde Cumhuriyet'in kuruluşuna da değinilir: "*Bir bakmış Hanedanı Ali Osman/ Hanedanı Ali Osman/ Aman/ Cumhuriyet kurulmuş*" (C.Ç- Kara Mustafa (80), s.17) Türkiye tarihine göndermeler yapan şiirler, kitabın önemli bir parçasıdır. Hem tarihi hem sosyal bir gönderme olarak kabul edilebilecek şiirlerden arasında "Varto" yer alır. Şiirde "1966 Varto depremi" olarak anılan ve 19 Ağustos 1966'da meydana gelen doğal afete gönderme yapılır. "Depremin büyüklüğü richter ölçeğine göre 6.9 olarak belirlenmiştir. Felaketin boyutu ise 2.394 ölü ve 1.489 yaralıdır" (www.wikipedia.com.): "*Bir ince / Bir uzun/ Bir yoksul köydü Varto /Ayrıldı gitti Türkiye'den*" (H.S.A- Varto (134), s.33)

Şair, çok çeşitli tarihi evreleri şiirinde işler, bu evreler içinde eski çağ uygarlıkları da bulunmaktadır: "*Yok bu kavga bizim/ Hitit'lerin İyon'ların Selçuk'ların çağından beri*" (H.S.A- Özgürlük (135), s.41) bir başka şiirde "*Ter köpüğü alnım/ Ter köpüğü düşüm/ Hitit yazısını pişirmekten/ Ben diktim Ege'ye ilk zeytini*" (H.S.A- H.S.A (137), s.55) diğesinde "*Nasıl girmiş içimize durup dururken/ Üç bin yıl önce Mısır'da olduğu gibi/ Kapkara bir düşman*" (H.S.A.- İnsanla Büyüdü (136), s.48) Tarihi olaylara gönderme yapan telmih sanatının yapıldığı bir başka şiir "Aşk İçin Bir Şiir"dir: "*Yaşamış mı yaşamamış mı umurumda değil/ Hikayeci Züleyha ile antikacı Yusuf*" (H.S.A.-Aşk İçin Bir Şiir (129) , s.11)

Gönderme başlığı altında dikkat çeken bir diğeri gönderme çeşidi, sanatçı ve sanat eserleridir. Üstün, şiirlerinde özellikle sanatçılara ayrı bir değer verir ve sanatçı dostlarına sık sık göndermeler yapar. "*Neler sormuştun bana, neler/ Sokrata, Tolstoya, Eflatuna dair*" (Y.D.D.Ş- Hatırlama (28), s.14) dizelerinde iki ünlü düşünür Sokrat ve Eflatun ile ünlü Rus yazar Tolstoy okuyucuya hatırlatılır. "Devr-i Saadet"te yabancı sanatçıların yerini yerli sanatçılar alır: "*Yavaşça sizleri düşünürüm/ Sizleri/ Yunus Emrem, Seyranim*" (Y.D.D.Ş-Devr-i Saadet (48), s.44) "Zaman" şiirinde ise şairin birden çok sanatçıya gönderme yaptığına rastlanmaktadır. Şiirde Divan edebiyatının üç büyük şairi Nedim, Baki ve Şeyh Galip, masalsı bir yolculukta anılır. (Y.D.D.Ş- Zaman (62), s.66) Şairin sanatçılara gönderme yaptığı şiirler

şunlardır: “Orhan Veli/ Boynuma olsun vebalin / Derya deniz günahın” (Y.D.D.Ş.- Orhan Veli (69), s.80), “Çaykovski’yi Bach’ı/ Bizimkilerden Orhan Veli’yi Oktay’ı /Onlardan Eluard’ı Breton’u /Sevmeyi de öğrendi artık (C.Ç.- Bu İş De Böyle Bitti (97), s.51), “Bitti/ Abdülhakhamidler bitti/ Kimseler okumuyor Werther’i” (A.Y.K.A.-Yalnızlık Öyküsü (144), s.88), “Gitme kardeş dur/ Heeyy Orhan/ Dur” (A.Y.K.A.- Orhan Kemal (152), s.101), “Sultan Abdal, Spartakus, Benerci Bedrettin ve Nazım Bizdik” (G.Ü- Güneş Ülkesi (128), s.25)

Eser adına da şiirlerde gönderme yapılır. “Hatırlama” adlı şiirde Mesnevi’ye gönderme yapılmıştır: “Sonra birden geçivermiştik Mesneviye” (Y.D.D.Ş- Hatırlama (28), s.14) “DUBİTO, KOGİTO, ERGASUM” şiirinde Üstün, “Şüphe Ediyorum- Öyleyse Düşünüyorum”- Öyleyse Var’ım” [Dubito- Ergo Cogito - Ergo - Sum] “...herşeyin yanlış olduğunu bu şekilde düşünmek istediğim esnada, bunu düşünen benim, zorunlu olarak bir şey olmam gerektiğini fark ettim” (Hocaoğlu, 1996: 39). diyen Descartes’a göndermede bulunur.

Nevzat Üstün şiirlerinde dini göndermelere rastlanır. Şair, şiirlerinde tek ve çok tanrılı dinler, peygamberler, kutsal ritüeller ve ibadet yerlerinin isimlerini kullanır. “Şair Dostum Asaf Halet Çelebi’ye” adlı şiirinde “Kaçmadı önümüzde / Yalnız/ Şu üç şey/ Dağ rüzgarları/ Şark esrarı / Ve Budha” (Oluş-D.A.H.Ç (26), s.38) dizeleriyle Budha’ya gönderme yaparken Oluş şiirinde tarihin derinliklerine iner ve Kalde İmparatorluğu’nun rahiplerine gönderme yapar: “Rüzgarını işitip bambaşka şehirlerin/ Sırrına ereceğiz kalde rahiplerin” (Oluş-Oluş (1), s.5)Kalde bir başka şiirde mabediyle birlikte ele alınır: “Sonra yedi asırlık, kalde mabedi kadar sükut/ Kimsesiz bu şehir” (Oluş- Bu Şehir (25), s.35) Bir diğer şiirde: “Baal’in tanrılarını da ortak kıldınız dükkanınıza/ Baal’in peygamberleri iyi yumurta pişirir” (G.Ü-Güneş Ülkesi (128), s.16) dizeleriyle Asur Tanrılarını şiirde hatırlatılır. İslamiyet, yaratıcısının adıyla ve ona ulaşma yolu dua ile şiirde işlenir: “SABAHA KARŞI/ DUA EDERSİN YA ALLAHA/ DUALARDAN EKSİK ETME BENİ” (Y.D.D.Ş- Sabaha Karşı (72), s.85) Mevlevi müziği ve Mevleviliğe göndermeyi de “Hatırlama” şiirinde

görmekteyiz: “*Sonra birden geçivermiştik Mesneviye/ Derken gelsin Mevlevi peşrevi*” (Y.D.D.Ş- Hatırlama (28), s.14) Kilise terimleri ve Hristiyanlığa ait inanış ve adetler de şiirde yer alan diğer göndermelerdir: “*Hacın kilisesinin önünde /İsa bağırır avaz avaz/ Kardeşlik der / Kuzularım der / Yepyeni günler uğruna*” (C.Ç- Hacın Kapısı (99), s.57)

Nevzat Üstün, şiirlerinde kişisel birikimini, çağına ve geçmişine yaptığı göndermelerle okuyucusuyla paylaşır. Siyasi ve sosyal olaylar, dini konular, tarih, sanat... gibi alanlarda şiirlerini oluşturan şairin, göndermelerinin bazıları ilk bakışta rahatlıkla çözümlenebilirken bazıları derinlemesine araştırma yapmayı gerektirir. Üstün, şiirlerinde kendi çağına her zaman öncelik tanıyarak kendi ülkesini ve içinde yaşadığı dünya milletlerinin sorunlarını ve olaylarını anlatmıştır.

2. 8. 2. Metinlerarası İlişki

Nevzat Üstün, edebî kimliğinde geleneği barındırır. Geleneğin dışında da eserler okuyup sanatçılar tanımaya çalışan şair, döneminde okuduğu şairlerden şöyle bahseder:

“Yaptığım şeylerin değersiz, küçük, ilkel şeyler olduğunu düşünmeye başladım. Ve okumaya başladım bu kitapları. Üzülerek söylemek lazım ki, 1926 doğumluyum ben, demek ki 11 yaşındaydım, o yaşlarda da önüme konan şeyler de pek ahım şahım şeyler değildi. Faruk Nafizler, Necmettin Halil Onanlar yani okul kitaplarında olan şeyler...” (Altınkaynak, 1977:104 -105)

Üstün’ün şiirlerinde geçmişin izleri görülecek, okuduğu şairlerin şiirleri kendi şiirlerine ilham verecektir:

“Her anlatı bir kültürün içinde yer alır, bu nedenle, yalnız yaşadığımız dünyanın dil dışı gerçeklerine değil, aynı zamanda kendisinden önceki yazılı ve sözlü öteki metinlere de göndermede bulunabilir. Bu özel gönderimlere metinler arası ilişki denir” (Kıran, 2000: 277).

Bu bakış açısıyla incelediğimiz şiirleri içinde şair, metinlere gönderme yaparak ya da alıntı yoluyla metinlerarası ilişki kurar.

Şairin ilk kitabı olan “Oluş” metinlerarası ilişki yönüyle oldukça dikkat çekicidir. Bu kitapta yer alan “Beklemediğim” adlı şiir, Faruk Nafiz Çamlıbel’in “Han Duvarları” adlı şiirini hatırlatır. Şairin 11 yaşında ilk okuduğu şairler arasında Faruk Nafiz’i anması da bu düşünceyi haklı çıkaran etkenler arasındadır. Şiirde ilk dikkati çeken, han duvarları sözcüğüdür, bu söz öbeğiyle Faruk Nafiz ‘in şiirinin adına bir gönderme yapılmaktadır. Ayrıca şiirde tematik paralellikler söz konusudur:

“Beklemediğim sevgililer, hatıralar mevcut

Bir han odasında Anadolunun

Bazan rast gelirim duvarlarında”

(Oluş- Beklemediğim (2), s.6)

“Oluş” kitabında, şiir adıyla gönderme yapılan bir diğer şiir “Kitabe-i Seng- i Hayat”tır. Orhan Veli’nin ünlü şiiri “Kitabe-i Seng-i Mezar” başlığında bir sözcük değiştirilerek başlık şiirde aynen kullanılmıştır. Nevzat Üstün’ün hayatı anlattığı “Kitabe-i Seng-i Hayat”a karşıt olarak bu şiirin hemen sonrasında Orhan Veli’nin şiirinin adı olan “Kitabe-i Seng-i Mezar” kaleme alınır. Bu iki şiirde Orhan Veli’nin “Kitabe-i Seng-i Mezar” şiiri hatırlatılır ve şiirlerde sıradan yaşamlara verilen değer ve ironik bakış açısı ortaktır. Üstün’ün, “*Kainat yıkılmış ne umurumda*” dizesiyle Orhan Veli’nin “*Mesele falan değildi öyle /To be or not to be kendisi için*” dizeleri yaşamın önemsizliği yönüyle paralellik taşımaktadır.

Üstün, şiirinde farklı bir metot kullanarak hayatı ve ölümü konu ettiği iki şiiri art arda kaleme alır ve birkaç sözcüğü değiştirerek paralel sözcüklerle hayatın zıtlığına vurgu yapar. Varoluş sırasını da takip eden şair, önce hayatı, sonrasında hayatın sonu olan ölümü yazarak kendi şiirleri ve Orhan Veli şiiri arasında metinlerarası bir ilişki kurmuştur.

Kitabe-i Sengi Hayat

*Dağlar boyu uzak düşüncelerden
Kollarım çepçevre sarmış dünyayı
Artık korkmuyorum neticelerden,
Görmüşüm bir kere yıldızı, ayı.*

Kitabe-i Seng-i Mezar

*Dağlar boyu uzak düşüncelerden
Kollarım çepçevre sarmış toprağı
Artık korkmuyorum neticelerden,
Görmüşüm bir kerre mezarı taşı*

*Kainat yıkılmış ne umurumda
Açmışım yelkeni engine doğru,
Eski hatıralar bir uçurumda
Ben buldum güneşi çeviren sırrı.
Dalga, dalga tutmuş arzu içimi,
Ayrılmış hayalim artık kainattan.
Başlamış sokakta insan seçimi
Hayat benden memnun ben de
hayattan*

(Oluş- Kitabe-i Seng-i Hayat (4), s.8)
s.9)

*Kainat yıkılmış ne umurumda
Açmışım yelkeni ölüme doğru
Eski hatıralar bir uçurumda
Ben buldum Allahı çeviren sırrı
Dalga, dalga sarmış ölüm içimi
Ayrılmış hayalim artık kanattan
Başlamış mezarda insan seçimi
Ölüm benden memnun, bende
ölümden*

(Oluş- Kitabe-i Seng-i Mezar(5),
s.9)

Üstün, “İnsanoğlu” şiirinde bir rüyasından söz eder. Rüyada gerçek hayatta karşılaşılmaması mümkün olmayan, cenneti andıran kusursuz bir diyar görür. Şiirde geçen “diyar” sözcüğünün yanında bire bir şair “o belde” diye gerçek hayattan uzak beldeyi tasvir edecektir. Tüm bu ifadeler bize Ahmet Haşim’in “O Belde” şiirini çağırır:

*“Uyumuşum,
Bir sonsuzluğun kıyısında.
Beni bir diyara götürmüşler,
Öyle bir diyar ki, hicranı yok.
Öyle bir diyar ki, ıstırap çekenleri yok.
Ve, öyle bir diyar ki, insanları mes’ut,
Kuşları şakrak, sanki bütün tabiat,
Kış olamazmış gibi, vermiş nimetlerini,
O beldenin varlıklarına”*

(Oluş- İnsanoğlu (6), s.10)

“O Belde” şiirinde de Ahmet Haşim, gerçek dünyadan ayrı, ideal bir dünya düşlemektedir. Ancak gerçekte ne o belde vardır ne sözü edilen sevgili ne güzelliğini o sevgiliden alan akşam vakti ne de mavi deniz. “*Uzak/ Ve mai gölgeli bir beldeden cüda kalarak/ Bu nefy ü hicre müebbed bu yerde*

mahkumuz” diyen Ahmet Haşim’in bakış açısının tam tersi bir ifadeyle Üstün “ *Oh!.. ne ala, harp bitmemiş, henüz ayrılık var/ Aç insanlar yolunu kaybetmiş körler/ Nihayet kışı olan, bir alemimiz mevcut/ Hani bayağı sevindim üzüleceğime*” (Oluş- İnsanoğlu (6), s.10) diyecektir. Yalnız iki şiirde de ortak olan, istense de istenmese de düşsel bir beldenin varlığıdır.

“Zaman” şiirinde ise şair, alıntı tekniğine başvurarak metinlerarası ilişki kuracaktır. “Bu zamanda şairlikten hiç eser yok!.../ Söz sultanı benim başkası değil !...” diyen Şeyh Galib’in ünlü mesnevisi “Hüsn’ü Aşk’ın bu 2023. beytine” (Doğan, 2002: 406) şiirinde yer verecektir:

*“İn dem ki zi şairi eser nist
Sultanı sühan benem diğer nist”*

(Y.D.D.Ş- Zaman (62), s.66)

Üstün, “Başkalık” şiiriyle geleneğin çok bilinen isimlerinden birine ve onun çok bilinen bir eserine gönderme yapar. İlahi nazım biçiminde yazılan bu ünlü eser Yunus Emre’ye ait olan “Şol Cennetin İrmakları” şiiridir. Yunus Emre’nin “*Şol cennetin ırmakları/ Akar Allah deyü deyü*” dizesi Nevzat Üstün’ün “Başkalık” adlı şiirinde “*SEN NEHRİNİN SULARI / AKAR / VATAN DEYU DEYU.*” (Y.D.D.Ş-Başkalık (65), s.75) şeklinde değiştirilmiştir.

“Nevin” adlı şiirde yer alan “*Senin dudakların güzel/ Çekinme uzat dudaklarını*” (Nevin, s.)dizesi ilk okuyuşta okuyucuya Cahit Külebi’nin “Hikâye” şiirini hatırlatır. “*Senin dudakların pembe/ Ellerin beyaz/ Al tut ellerimi bebek/ Tut biraz!*” dizesinde her iki şiirde “Senin dudakların...” sözcükleri ile başlar. Şiirde ortak olan, dikkat çekici bir diğer nokta ise şairlerin sevgiliye seslenişleridir.

2.9.Yinelemeler

2.9.1. Ses Yinelemeleri/ Aliterasyon ve Asonans

Ses yinelemeleri şiirde müzikaliteyi ortaya çıkaran ana etmenlerden biridir. Sesli veya sessiz harf tekrarları, şiirin ahenk unsurlarını oluşturan en küçük öğelerdir. Özellikle şiirin temasına uygun olarak yapılan yinelemeler şiirin biçimsel ve anlamsal bütünlüğünü sağlamaktadır. Ses yinelemeleri

okuyucu üzerinde iyi ve derin bir etki bırakırken ayrıca “*sözleri ve metinleri hatırd tutabilme, kalıcılık olanağı sağlama ve oluşturduğu melodi nedeniyle insana zevk verme*” (Aksan, 1999: 205) gibi işlevlerine de sahiptir, diyebiliriz. Üstün’ün şiirinde sessiz yinelemeleri deyince, akla ilk gelen şiir “Alfabe Dersi” adlı şiirdir. Şiirde “b” sessizi yinelenerek aliterasyon yapılmıştır.

*“Bu
B
Büyük bir B’dir”*

(Cüceler Çarşısı- Alfabe Dersi (83) s. 23)

Şiirde şair “b” sessizini yineleyerek aliterasyon yapmakla kalmamış, şiirin temasına uygun bütünlük sağlamayı da başarmıştır. Şair, şiirinin devamında “b” harfini neden seçtiğini açıklayarak alfabedeki önemi hakkında da bilgi verecektir.

*“Bu
a
Küçük bir a dır
Dünyamızdaki insan kesimi
Büyük bir kesimdir
Öğren çocuğum”*

(Cüceler Çarşısı- Alfabe Dersi (83), s. 23)

“Lafa Bak” adlı şiirde “s” harfinin tekrar edildiği görülmektedir. “*Sen asılmasan / Ben asılmasam*”(Cüceler Çarşısı- Lafa Bak, s.30), aynı şiirin başka dizelerinde “*Yanlış yere asmışlar seni / Suçun yokmuş / Bütün suç Dimitro’nunmuş*” (Cüceler Çarşısı- Lafa Bak (88), s.30)

Bir başka şiirde ise “*Sevmişim sarı saçları/ Sevmişim bütün insanları*” (A.Y.K.A- Sankt Eriks Köprüsü’nün Türküsü (141), s.61) dizelerinde yine “s” sessizinin yinlendiği görülmektedir.

Üstün’ün, şiirinde görülen diğer ses tekrarları şöyledir: “Hey Sen Amerikalı” adlı şiirinde “ş” sessizi, “*Bir nice coşkunluk/ Yaşamaksa yaşamak /Aşksa aşk*” (H.S.A –Hey Sen Amerikalı (137), s.54) ;“İnsanla Büyüdü” adlı şiirinde “l” sessizi “*Kanlara bulandım senin yüzünden/ Ezildim kaldım*

kağnıların ardında/ Yıllarca sıkılı kaldı yumruklarım/ Yıllarca dolandım kentlerin dışında (H.S.A- İnsanla Büyüdü (136), s.50) ; “Ak Yeşil Kavak Ağaçları” adlı şiirinde “k” sessizi “**Kıyılar/ Kurulur/ Ak memeler gibi dik**” (A.Y.K.A- Ak Yeşil Kavak Ağaçları (139) , s.25) “Çoğulana” şiirinde “d” sessizi “**Binlerce adadan /Daldım derin deniz diplerine /Denizi yiyorlardı**” (A.Y.K.A- Çoğulana, s.51); “Eski Hastalık” adlı şiirinde “t” sessizi, “**Takıp, takıştırıp, gitmek istiyorum**” (Oluş- Eski Hastalık (8), s.12), “Yağmurdan Sonra” adlı şiirde “y” harfi “**Yüzünüze yağmurun yağmasıdır**” (Y.D.D.Ş- Yağmurdan Sonra (35) , s.24).

Üstün’ün şiirinde sesli harf tekrarı “asonans” da görülmektedir. Sesli tekrarında dikkat çeken ilk ses “a” sesidir. “Senin” adlı şiirde “**Bir yaprağı / Kara / Bir yaprağı / Ak**” (A.Y.K.A- Senin (142) , s.68) dizeleri ve aynı şiirin bir başka dizelerinde “**Yırtar / Ağrısızlığı / Ağrı**” (A.Y.K.A- Senin (142), s.68) şeklinde asonans örneği görülür. Diğer dizelerde görülen asonans örnekleri şöyledir: “**Kara duvarlar ardında**” (A.Y.K.A- Sankt Eriks Köprüsünün Türküsü (141), s.60), şiirin bir başka dizesinde “**Yapayalnız bırakmıştım baştanışağı kendimi**” (A.Y.K.A- Sankt Eriks Köprüsünün Türküsü (141), s.61), “**Yaşmak, yaşmak kapanıp kalmışsın**” (Y.D.D.Ş-İstanbul Üstüne (64), s.72), “**Candarmalarda insaf kalmamış**” (Y.D.D.Ş- Oy Bire Yeter (60), s.61) aynı şiirin bir başka dizesinde “**Yarıldı ayacıklarım anam**” (Y.D.D.Ş- Oy Bire Yeter (60), s.61) “**Uykusuzum/ Uyumadılar beni**” (A.Y.K.A- Gel (143), s.78), “**Siz bilmiyorsunuz bilmeyi istemiyorsunuz kapanan**” (Y.K- Kırmızı Dudaklı Aşk (121), s.38), “**Ellerim bende değilse sende de değil**” (Y.K- Yitikler Kapısı (119) ,s.34), “**Soluk soluğa/ Oturmuş ağlıyordu bir çocuk**”(H.S.A- Özgürlük (135) , s.39) Üstün’ün şiirinde aliterasyon ve asonans örnekleri sınırlı sayıda olsa da ahengi tamamlayan unsurlardandır.

2.9.2. Kelime ve İbare Yinelemeleri

2.9.2.1. Önyineleme

“*Anaphore, dize başında yer alan bir sözcük ya da sözcük öbeğinin ya da sentaktik yapının sonraki dizelerde yinelenmesidir*” (Aksan, 1999: 220).

Önyineleme adını verdiğimiz ifade, şiirde dize başlarında yapılan tekrarın karşılığıdır. Kafiye, redif dışında şiirde ahenk noktasını sağlayan unsuru bu yinelemeler oluşturur.

Üstün'ün şiirleri incelendiğinde “Oluş” kitabından itibaren önyinelemeler görülmektedir:

“Bu şehir, bu şehirki meçhul fikirlerin menbaı/ Bu ŞEHİR ki kimsesiz varlıkları uçmuş, boşalmış” (Oluş- Bu Şehir (25) , s.35)

Pekiştirme amacı ile kullanılan önyineleme tekniği şiire açıklama getirme işlevini de üstlenir. “Yaşadığımız Devre Dair Şiirler” adlı kitabında yer alan “Alaiye Taburu” adlı şiirde de önyineleme tekniği kullanılmaya devam edilir:

“Alaiye taburu sessizdir

Alaiye taburu nefes almaz

Alaiye taburunda” (Y.D.D.Ş- Alaiye Taburu (40) , s.34)

Şairin üçüncü kitabı olan “Cüceler Çarşısı”nda da önyinelemeler görülecektir. Bu kitapta yer alan önyinelemeler genellikle iki dizeyi geçmeyen önyinelemeler olarak karşımıza çıkar, bu kitapta yer alan önyinelemelerden biri şu şekildedir:

“Bu dağlar

Bu dağlardaki geleniler

Bu dağlardaki kuzular kurtlar kuşlar

Bu dağlardaki hürriyet”

(Cüceler Çarşısı- Yaralı Kartal (96) , s.49)

Önyineleme “Bacanak” adlı şiirde farklı bir şekilde karşımıza çıkar. Dize başlarında ikişer dize şeklinde görülmektedir:

“Bacanak bu ne hal

Bacanak ellerim tutmaz oldu

Gözlerim görmez

Hele bir göreyim de

Hele bir dokun bak

Çocuksun be bacanak

Çocuk”

(Cüceler Çarşısı-Bacanak (103), s.65)

Şairin şiirlerinde görülen diğer önyinelemeler şu şekildedir. “Yitikler Kapısı” ve kitabından:

“Unutmayın kardeşliği

Unutmayın eşitliği

Unutmayın özgürlüğü”

(Yitikler Kapısı- Bırakın Şu Unutmayı (125), s.50)

Şairin beşinci kitabı olan “Güneş Ülkesi” şiir kitapları içinde önyinelemenin en sıklıkla kullanılanıdır. Kitapla aynı adı taşıyan şiirde yinelemelerin çokluğu, özellikle de önyinelemelerin sıklığı ilk bakışta dikkati çeker.

“Gergin kadınların memeleri

Gergin kırışleri okarlın

Gergin dudakları yoksulların

Gergin gözleri çağların “

(G.Ü.- Güneş Ülkesi (128), s.26)

“Varmalarla geliyoruz yaşamaya

Varmalarla çoğalıyor yürüyüşler”

(G.Ü.- Güneş Ülkesi (128), s.18)

“Bir ben geliyorum

Bir ben büyüyorum sende”

(G.Ü- Güneş Ülkesi (128), s.23)

“Hey Sen Amerikalı” adlı kitapta yinelemelere oldukça çok yer verilmiştir. “Aşk İçin Bir Şiir”de yer alan önyineleme, kitapta yer alan en uzun önyineleme örneklerinden biridir:

“Yürür durmadan yanımda

Yürür çökük avurtlarıyla

Yürür savaşız bir Vietnam

Yürür ertelenmiş çıgıllıkların duygularında

Nasıl yoğun

Nasıl güçlü

Nasıl ince

Nasıl büyük

Yürür yanımda Anadolu” (H.S.A- Aşk İçin Bir Şiir (129), s.13)

“Hey Sen Amerikalı” kitabında yer alan diğer önyineleme örnekleri aşağıdaki gibidir:

“ **Durmadan** aktı kanım

Durmadan çoğaldım

Durmadan ektim biçtim

Durmadan doyurdum

Durmadan yeniledim kendimi”

(H.S.A- H.S.A. (137), s.56)

“**Nice** yoğun aşklardan

Nice yoğun kavgalardan

Nice yağmurlardan geçip gelmişim ben

Nice hainler gördüm

Nice zalımlar”

(H.S.A- H.S.A. (137), s.60)

Şairin en son şiir kitabı Ak Yeşil Kavak Ağaçları’ndan önyineleme örnekleri şöyledir:

“**Seni**

Sayrı dönüşümde göverttim

Seni ilkyazlarda suladım

Seni kovdum

Seni sevdim

Seni özgürlükler kıldım”

(A.Y.K.A- Ak Yeşil Kavak Ağaçları (139), s.35)

Üstün’ün şiirinde önyinelemeler; anlamı pekiştirme, şiirde ritmi sağlama gibi amaçlara ulaşmak için kullanılmıştır. Örnekler incelendiğinde de görüleceği gibi, Üstün’ün bütün kitaplarında önyineleme örneklerine rastlanmaktadır. Şair, farklı nedenlerden de olsa şiirinde sıklıkla önyinelemeye başvurarak şiirinde ahengi yakalamaya çalışmıştır. Zaman zaman başarılı olan yinelemeler şiire özel bir müzikalite katarken bazen de şiiri tekrara düşürerek şiirin sıradan olmasına neden olmuştur.

2.9.2.2. Ardyineleme

Şiirde kullanılan yinelemeler, “anlatıma içtenlik sağlama” (Aksan, 1999: 227) işlevi taşıdığı gibi, şiirde kalıcılığı sağlama gibi önemli bir işleve de sahiptir. Bu bakış açısıyla şiirler incelendiğinde özellikle ardyinelemenin, şiirin hafızalarda kolaylıkla yer etmesini sağlayan ana etken olduğu görülecektir. Üstün’ün şiirlerinde de ardyineleme şairin ilk kitabından itibaren kullandığı bir teknik olarak karşımıza çıkmaktadır. “Oluş” ve “Yaşadığımız Devre Dair Şiirler” kitabında yer alan ardyineleme örnekleri aşağıdaki gibidir:

*“Hürriyet aşkına,
Hakikat aşkına,
Müsavat aşkına”*

(Oluş- Teklif (21), s.37)

*“Oy bire yeter
Yeter, yeter
Yeter Allahım yeter.”*

(Y.D.D.Ş- Oy Bire Yeter (60), s.62)

“Yitikler Kapısı” kitabında yer alan ardyineleme örneği sayısı, diğer kitaplarla karşılaştırıldığında azdır:

*“Yosun çağı
Amip çağı
Balık çağı”*

(Yitikler Kapısı-Balık Çağı (122), s.41)

“Hey Sen Amerikalı” adlı kitapta ardyineleme örnekleri oldukça fazladır. En uzun ardyineleme örneği de bu kitapta yer almaktadır. Aşk İçin Bir Şiir adlı kitabında şair yaşamın çoğulluğunu anlatırken ardyinelemeden faydalanır. Şair, bu teknikle şiirinde hem biçimsel hem de anlamsal bir doluluk sağlar:

*“Varmalarla dolu
Sınırsızlıklarla coşkunluklarla dolu*

*Bedenlerle sevgilerle iyiliklerle **dolu***

*Kötülüklerle **dolu***

*Dolu dolu **dolu***

*Emeklerle güçlerle şehvetlerle **dolu***

*Kentlere uygulanmış ırgatlarla **dolu***

Kendi içimizde çoğalıyoruz

*Yaşamakla **dolu** ,*

(H.S.A-Aşk İçin Bir Şiir (129), s.10)

Şairin diğer şiir kitaplarında yer alan ardyineleme örnekleri aşağıdaki gibidir:

*“ Kayalarını **bilirim***

*Şerife’yi **bilirim***

*Bekir’i **bilirim***

*Deredeki kaysı ağacını **bilirim***

Bilirim”

(A.Y.K.A-Ak Yeşil Kavak Ağaçları (139), s.34)

*“Birinci **basamak***

*İkinci **basamak***

*Üçüncü **basamak”***

(C.Ç. -Basamak (85) s.26)

2.9.2.3. Bağlaç ve Ünlem Yinelemesi

Şiirde kullanılan bağlaçların görevi; anlamsal bütünlüğü sağlamak, iki dize arasındaki bağı kurmaktır. Şiirin genişletilmesinde ve dizeler arasındaki uyumun sağlanmasında bağlaçların önemi büyüktür. Yapısal bağa göre, bağlaçların dize içindeki yeri de farklılık gösterecektir. Şairin şiirlerinde sıklıkla görülen bağlaçlardan biri “ne...ne” bağlacıdır. Şiirlerinde görülen bağlaç yinelemeleri aşağıdaki gibidir:

*“**Ne** seni göreceğim, **ne** şapka giyeceğim.*

Kırk bir kere girdiğim evden çıkaracaklar.

***Ne** para pul isteyip **ne** ana diyeceğim,*

*“**Ne** umut*

***Ne** korku”*

(A.Y.K.A-A.Y.K.A (128), s.14)

Tabutumu dört elden kabre bırakacaklar”

(Oluş- Benden Sonrası (14), s.18)

“Ne acaib şeysin

Ölüm!

Ne ne zaman geleceğini

Bilirim,

Ne de geldiğini...”

(Oluş-Ölüm (20), s.26)

“Ne insanını

Ne tramvayını

Ne de caddesini”

(Oluş- Bıkkınlık (23) , s.29)

“Ne ölümdü o

Ne kanlı bir duyguydu üstümüze yağan”

(Yitikler Kapısı, Kanlı Cuma (115), s.22)

“ Ama sevişiyoruz çoğalıyoruz- ne güzel”

Ama ölmedik daha yaşıyoruz-ne güzel-“

(Yitikler Kapısı, Giden (124), s.48)

“İki yüz elli bin çocuk

Ama yalnız çocuk

İki yüz elli bin çığlık

Ama yalnız çığlık

İki yüz elli bin sessizlik

Ama yalnız sessizlik

Ve bir milyon parmak”

(H.S.A- Aşk İçin Bir Şiir (129), s.9)

“Değil mi ki yıkılıyor insanın duvarları

Değil mi ki çaresiz kadınlar var

Değil mi ki bir çocuk kolu”

(H.S.A-Aşk İçin Bir Şiir (129), s.17)

“Oluş” kitabında yer alan “İçimdeki” adlı şiir bağlaç kullanımını yönünden zengindir, şiirde dört farklı çeşitte bağlaca yer verilmiştir.

*“Bir uzun hikayedir **ki** bu,
Ne sen, bulursun, **ne de**, o
 Çarpsanızda **hatta**,
 Fezanın duvarına”* (Oluş- İçimdeki (7), s.11)

Üstün’ün şiirlerinde az da olsa ünlem tekrarlarına da rastlanır. Bağlaç tekrarlarının yerini duygusal bağ birleşimi gerektiren dizelerde ünlemler alır. “Oy Bire Yeter” şiiri, başlıktan da anlaşıldığı gibi, bir isyan ve bıkkınlık şiiridir. Şikâyet ettiği durumlarda şair, ünlem tekrarlarını kullanır. Şiirin başlığı dışında şiirde toplam 6 kez “*Oy bire yeter*” dizesini kullanmıştır, şiirin son dizlerinde de farklı ünlem tekrarları kullanılmıştır.

*“**Oy bire yeter**
 Yeter, yeter
Yeter Allahım yeter”* (Y.D.D.Ş-Oy Bire Yeter (60), s.62)

*“**Vay iki gözüm**
Vay bücür Mişon”*(Cüceler Çarşısı-Cüceler Çarşısı (87), s.29)

*“**Hey babam hey**
Hey gülüm hey”* (Y.D.DŞ- Antalya (30), s.16)

2.9.2.4. Blok Yineleme

Üstün’ün şiirinde görülen bir diğer yineleme şekli de blok yinelemedir. Bir dizenin birden çok tekrarı ile oluşan bloklarda şair, şiirde kalıcılığı sağlama ve anlamı pekiştirmede farklı bir metot olarak gördüğü bu tekniği kullanır.

“A.Y.K.A” kitabında blok yinelemelere sıklıkla rastlanır. Yinelemeler bazen tek dize, bazen de çift dize şeklinde okuyucunun karşısına çıkar.

*“**Daha**
 Akrepler
 Ateşlerde yanmadığından
Daha*

Sınırlar

Çizilmediğinden

Daha

Silah

Daha

Mal” (A.Y.K.A- A.Y.K.A. (139), s.23)

Aynı kitapta yer alan “Senin” adlı şiirde de tek dize şeklinde birden çok yineleme örneği bulunmaktadır.

“ Bir yaprağı

Kara

Bir yaprağı

Ak”

(A.Y.K.A- Senin (142), s.68)

“Onlar

Hayvansaldırlar

Onlar

Köşelerdirler”

(A.Y.K.A- Senin (142), s.66)

“A.Y.K.A” şiirinde çift dize şeklinde yinelemelere rastlanır. “*Vurur / Yumruğunu*” (A.Y.K.A.-A.Y.K.A. (139), s.27(2kez), s.28(2 kez) , 44, 45) dizeleri şiirde 6 kez yinelenmiştir. “Sankt Eriks Köprüsü’nün Türküsü” adlı şiirin dize başlarında “*Sank Eriks Köprüsü’ne/ Kar yağıyor*” (A.Y.K.A- Sankt Eriks Köprüsü’nün Türküsü (141), s.57, 58, 61) dizesi ise 3 kez yinelenmiştir. “Gel” adlı şiirde yineleme yönünden zengin bir şiirdir, “*Hadi/ Gel*” (A.Y.K.A- Gel (139), s.72, 75, 77, 78, 79) dizesi şiirde toplam 5 kez yinelenmiştir.

Bu tek ve çift dize tekrarları şairin “Oluş” ve “Y.D.D.Ş” kitaplarında da rastlanan bir özelliktir. Oluş kitabında “Benim Kaldırımlarım” adlı şiirin ilk ve son dizesinde “*Yeter artık, açın kanatlarınızı/ Şehit Kaldırımlarım*” (Oluş- Benim Kaldırımlarım (16), s.22) ve Y.D.D.Ş kitabında “Hoşça Kalın” adlı şiirin her dize başında “*Hoşça Kalın/ Dünya Nimetleri*” (Y.D.D.Ş- Hoşça Kalın (47), s.43) dizelerinin tekrarına rastlanır.

“Cüceler Çarşısı” kitabında dize tekrarının sayısı artmış üç dizelik yinelemelere yer verilmiştir. ” Dağlarda Olup Bitenler” adlı şiirde “*Ay gelir*

dikilir tepene/ Söyle gelin tırnağım/ Söyle” (C.Ç – Dağlarda Olup Bitenler (89), s.31, 32) dizesi 2 kez yinelenmiştir. Bu dize sayısı giderek artar ve “Cenova Kapısı” adlı şiirde 6 dizeye kadar ulaşır, şiirin başında ve sonunda tekrar edilir:

*“Cenova kapısında
Candarmalar durur
Geleni çevirir gideni çevirir
Bu çevrilenlerden biri
Antonio
Bizim Kolomb’un sokağında oturur”*

(Cüceler Çarşısı- Cenova Kapısı (100), s.59- 60)

“Cüceler Çarşısı” kitabında yer alan diğer yineleme örneklerine bakılacak olursa: “Şenlikli Ev” şiirinde, “*Karşık sokaktaki/ Şenlikli evin sahipleri/ Geceleri hep düşüme giriyor*” (C.Ç- Şenlikli Ev (108), s. 76- 77) dizeleri 2 kez ; “Fantezi” şiirinde “*Bakmayın efendim/ Bakmayın*” (C.Ç-Fantezi (110), s. 80- 81) dizesi şiir başlarında olmak üzere 4 kez; “Yandım Çavuş” şiirinde “*İstanbul büyük şehir/ İstanbul çok büyük şehir*” (C.Ç-Yandım Çavuş (111), s.84) dizesi 2 kez yinelenmiştir.

“Güneş Ülkesi” adlı kitapta önyineleme içinde de ele alınabilecek çift dize tekrarı görülmektedir:

“Kalk kuzum kalk

Kalk kuzum uyan” (Güneş Ülkesi- Güneş Ülkesi (128), s.26) dizesi şiirde 2 kez yinelenmiştir.

2.9.2.5. Diğer Yinelemeler

Üstün’ün şiirinde görülen diğer yineleme çeşitlerinden biri ikilemelerdir. Değişik anlam ilgileri oluşturmak amacıyla iki sözün bir araya getirilmesiyle oluşan ikilemeler, şiirde anlam zenginliği sağlayan söz öbekleridir. Şairin ilk iki kitabında yer alan ikilemeler aşağıdaki gibidir: “*Alev alev gözlü bebeğim*” (Oluş-Oluş (1), s.5), “*Ellerimizde yığın yığın boşluklar,*” (Oluş, Tezatlar (11),

s.15), “*Fakat, duvar diplerinde sürü sürü gölgeler*” (Oluş- Bu Şehir (25), s.35), “*Dal dal gerinen sadeliklerde*” (Y.D.D.Ş- Ş.K.V.A.D.Ş (49), s.45).

Şairin “Y.D.D.Ş” kitabında yer alan “Kız” adlı şiir ikileme yönünden oldukça zengindir: “*Yeşil yeşil gözlerin var kız*” (Y.D.D.Ş- Kız (63), s.67), “*Birer birer oturuyorlar yanına*” (Y.D.D.Ş- Kız (63), s.67), “*Suların akışını gördün mü serin serin*” (Y.D.D.Ş- Kız (63), s.69), “*İnce ince dallarını düşünüyorum da*” (Y.D.D.Ş- Kız (63), s.70).

“Cüceler Çarşısı” adlı kitapta şair ikilemelere oldukça çok yer vermektedir: “*Ardından pırl pırl*” (C.Ç-Serçenin Hikayesi (78), s.13), “*Işıl ışıl kar taneleri*” (C.Ç-Dağlarda Olup Bitenler (89), s. 32), “*Teker teker iniyor insanlar*” – “*Yavaş yavaş iniyorlar yanıma*” (C.Ç-Nereye (94), s.42) Şairin diğer kitaplarında da ikileme örneklerine rastlanmaktadır: “*Kat kat açılıyor bir orta şekerli yapıyor erkeğini bekliyor*” (Yitikler Kapısı-Anlamak (116), s.25), “*İri iri gülüyor gergin akıllı bir adam*” (Y.K- Yitikler Kapısı (119), s.32), “*Topu topu bir tek gerçek*” (Y.K- Tutsak Eller (123), s.44), “*Kuru kupkuru kanlardan bir giysi*” (G.Ü- Güneş Ülkesi (128), s.11), “*En ince gövdelerden ayrılmış gibi / usul usul*” (H.S.A-Geliyorsun Ya (130), s.19), “*Azar azar gidiyordu Varto*” (H.S.A- Varto (134), s.35), “*Pır pır öter kavakların yaprakları*” (A.Y.K.A-A.Y.K.A, s.30), “*Bir yaprağı pırl pırl su*” (A.Y.K.A-Senin (142), s.63), “*İri iri uçarmış kartallar*” (A.Y.K.A-Yalnızlık Öyküsü (144), s.85).

Üstün, kitaplarında farklı ikileme örnekleri kullanır. “Cüceler Çarşısı” adlı kitapta yer alan, biri anlamlı biri anlamsız sözcükten oluşan ikileme örneği bu ikilemeler arasında en dikkat çekici olanıdır: “*Düşünmek müşünmek boş şey bunlar*” (C.Ç.-Lafa Bak (88), s.30).

Şiirlerde yer alan ikilemeler içinde “mi” edatıyla pekiştirilerek kullanılmış ikileme örneklerine de rastlanmaktadır:

“*Hava sıcak mı sıcak*”

(Y.D.D.Ş- N.Ü.Y.Y.Y.H. (27) , s.28)

“*Olacak mı olacak*”

(Y.D.D.Ş- N.Ü.Y.Y.Y.H. (27), s.28)

Üstün, şiirlerinde anlattığı hikâyelerde kahramanlarının adlarını sık sık tekrar eder. Bu kişi adları, şairin, şiirlerinde kullandığı yineleme çeşitlerinden biri olarak gösterilebilir. “Gürültü Edenler” (C.Ç- Gürültü Edenler (82), s.22) şiirinde Hasan ve Mehmed, “Cüceler Çarşısı”nda (C,Ç- Cüceler Çarşısı (82), s.28,29) Kamil Efendi ve Hurşit, bu duruma örnek gösterilebilir. “Şago- Migi” adlı şiirin, bu şiirler arasında farklı bir yeri bulunmaktadır. Şago- Migi adlı kişi, hem şiirin başlığı hem de şiirin kahramanıdır.

“Kıyıda küçük kayığın içinde

Şago-Migi yaşar

Sarı kafesinde beyaz faresi

Şago-Migi’yi düşünür

Ne mi yapar Şago-Migi

Kendini satar

Elli senti uzattı mı askerler

Şago- Migi gülümser” (C.Ç-Şago-Migi (90), s.35)

“Şago- Migi”, kategorisinde anılabilecek diğer şiirler: “Mustafa” (C.Ç- Mustafa (95), s.45), “Hırsız Hasan” (C.Ç- Hırsız Hasan (104), s.67), “Yandım Çavuş” (C.Ç-Yandım Çavuş (111), s.83) ve “Hasibe Hanım” (Y.D.D.Ş- Hasibe Hanım (73) , s.86) dır.

Birden çok başlık altında ayrı ayrı ele alınabilecek, şairin özgün şekilde kendi hayal dünyasında oluşturduğu, şiire ahenk katma amacıyla kullandığı farklı tekrar örnekleri görülmektedir. Bunlardan ilki bir dize içinde dize başı ve ortasında aynı söz öbeğinin yinelenmesidir:

“Hep aynı hikaye hep aynı masal”

(Oluş-Tezatlar (11), s.15)

Farklı bir arytineleme örneği sayılabilecek bir diğer örnekte ise bir dizenin sonundaki sözcük, diğer dizenin başında ve dize içinde aynen tekrar edilir. Bu yineleme türüne “Kıvrımlı Yineleme (Anadiplosis)” adı verilmekte ve “bir tümcedeki son sözcüğün, daha sonra gelen tümcenin başında yinelenmesi” şeklinde tanımlanmaktadır (Özünü, 1997: 106).

**“Kimsesiz bu şehir
Bu şehir, bu şehir, bu şehirkî”**

(Oluş- Bu Şehir (25), s.37)

**“Sonuçlarla çoğalır bozkırlarda bir insan daha
Bir insan daha bir insan daha bir insan daha
Daha daha daha
Dahalarla varır şeker kamışları çaya
Çaya çaya çaya”**

(Güneş Ülkesi-Güneş Ülkesi (128), s.17)

Yukarıda yer verilen örneğin biraz değiştirilerek kullanıldığı bir başka yineleme çeşidinde, şiirdeki artylenelemenin yerini önyineleme alır.

**“Durmadan üşüyorlardı
En sıcak sobaların yanında
Durmadan açtılar
Önlerinde bir çuval ekmek
Durmadan uykusuzdular döşeklerde
Durmadan durmadan durmadan”**

(H.S.A.-H.S.A. (137), s.60)

“Zıt Paralel Yineleme (Epanaepsis)” adını taşıyan ve “tümce ya da bölük başlarındaki sözcük ya da sözcük gruplarının bölük ya da tümce sonlarında yinelenmesi” (Özünlü, 1997:105) anlamına gelen bu yineleme çeşidi Üstün şiirinde görülmektedir:

**“Bütün korkuların dışında
Bütün kuşkuların dışında”**

(G.Ü-Güneş Ülkesi (128) , s.21)

Yinelemeler içinde bazen sözcük sıraları bozularak yeniden düzenlenir ve dize içindeki bir sözcük değiştirilerek aynı sözcüklerle yineleme yapıldığına da rastlanır:

“Sevmiyor iskemle olmayı

Kanepem olmayı sevmiyor

(G.Ü-Güneş Ülkesi (128) , s.21)

Şairin farklı yineleme örneklerini sergilediği “Güneş Ülkesi” kitabında dize tekrarları ile önyineleme birleştirilmiştir. Dize içinde tekrar edilen “s” sessizi, şiirde aliterasyonun oluşmasını sağlayarak şiirde ahenk bütünlüğünün gerçekleşmesine yardımcı olmuştur.

“Ben seni seviyorum

Günü geçmiş tanrı buyrukları yasaklar sevişmemizi

Ben seni seviyorum

Nasıl güzel

Nasıl büyük

Nasıl gerçek

Etin ete değmesi gibi yoğun

Ben seni seviyorum

(G.Ü-Güneş Ülkesi (128) , s.22)

“Hey Sen Amerikalı” kitabında farklı yineleme örnekleri denenmeye devam edilecektir. “Aşk İçin Bir Şiir” adlı şiirin 7 dizesinde “coşkunluktur” sözcüğü dize başı, ortası ve sonunda tekrar edilecektir. Coşkunluğun tanımı yapılan şiirde, “coşkunluktur” sözcüğünün yerleri değiştirilerek temaya uygun olarak şiire bir hareket ve ahenk getirilmiştir. Böylelikle şiirde bir bütünlük sağlanmıştır:

“Bir coşkunluktur her şey

Coşkunluktur elinden tuttuğum çocuk

Coşkunluktur kadın bedeninin her bir yanı

Bir büyük coşkunluktur erkek

Coşkunluktur doğa

Aklın coşkunluğudur yürümek Uzay’da

Milyonlarca yıldır coşkundur

can”

(H.S.A- Aşk İçin Bir Şiir (129) , s.12)

2.10. İsim ve Sıfat Tamlaması

Üstün'ün şiirlerinde söyleyişte dikkati çeken bir diğer unsur, tamlamalardır. İsim ve sıfat tamlamalarının sıklıkla kullanıldığı şiirlerde tamlamalara farklı anlamlar yüklenerek yapılarında da değişiklik yapılmıştır. Sıfat tamlamaları içinde “bir” sıfatı şiire belgisizlik anlamı katmakta ve okuyucuda “bilinmezlik” anlamı bırakmaktadır. “*Beni **bir** diyara götürmüşler/ Öyle **bir** diyar ki, hicranı yok/ Öyle **bir** diyar ki, ıstırab çekenleri yok/ Ve, öyle **bir** diyar ki, insanları mes’ut*” (Oluş-İnsanoğlu (6), s.10), “***Bir** köprü başında/ Yalnız **bir** kişi / O **bir** kişinin*” (C.Ç- Köprübaşı (74), s.7)

Üstün'ün şiirlerinde uzun sıfat tamlamaları göze çarpmaktadır. Anlatımda canlılığı sağlamak ve betimleyici öğeleri vurgulamak adına, şiirde, öbekleşmiş sıfat örneklerine rastlanır.

Şairin özellikle “Oluş” kitabında ve bu kitapta yer alan “Eski Hastalık” şiirinde sıfat-fiillerden oluşan sıfat öbeklerine rastlamak mümkündür: “*Sonsuz kızılıklara bakan enginde*”, “*Kesilmiş bir gırtlığın/ Hırliyan nefesini*” (Oluş- Eski Hastalık (8), s.12) diğer şiirlerde ise “*Allahı çeviren sır*” (Oluş- Kitabe-i Seng-i Mezar (5), s.9), “*Zamanı yutan dev susamış kan*” (Oluş- Yorgunluk (9), s.13), “*Kırk bir kere girdiğim ev*” (Oluş- Benden Sonrası (14), s.18), “*hürriyetin yeşerdiği iklim*” (Oluş- Sözümüz Var (18), s.24), “*iki gözün diyen o anam*” (Oluş- Benden Sonrası (14), s.18), “*toz rengi dalgaların biriktiği yer*” (Oluş- Sözümüz Var (18), s.24)

Sıfat öbekleri, bazen de ikilemelerle kurulur: “*Alev alev gözlü bebeğim*” (Oluş-Oluş, s.5), “*yığın yığın boşluklar*” (Oluş- Tezatlar (11), s.15), “*uzun ama çok uzun bir masal*” (Oluş-Bozkır (13), s.17), “*Işıl ışıl kar taneleri*” (C.Ç- Dağlarda Olup Bitenler (89), s. 32), “*Bir yaprağı pırl pırl su*” (A.Y.K.A- Senin (142) , s.63)

Birden fazla sıfatın yer aldığı tamlamalar da görülür: “*Çelimsiz/ Topraksız bir bitki*” (A.Y.K.A- Yalnızlık Öyküsü (144) , s.86), “*iki ayaklı, acaib mahluklar*” (Oluş- Bozkır (13), s.17), “*Siyah saçlı / Dik göğüslü/*

Bakireler diyarı” (Oluş- Sözümler Var (18), s.24), “**Geniş, ışıklı, neş’eli bir cadde**” (Oluş- Bıkkınlık, s.29), “**Sonra uzun, fasıllı derin bir sukut**” (Oluş-Bu Şehir (25), s.35), “**Kahve renkli, siyah tüylü kediler**” (Y.D.D.Ş-Mutfakta Yazılan Şiir (46), s.42), “**Akıllı, uslu bir bacaktı o.**” (C.Ç- Yandım Çavuş (111) , s.90)

Üstün’ün şiirlerinde sıfat tamlamalarının pekiştirmeli olarak kullanıldığı da görülmektedir: “**sımsıcak bir çığlık**” (Y.K.- Kahve İçimi İhtilali (112), s.7), “**Koskoca şu dünyada**” (Y.D.D.Ş- Dubito, Kogito, Ergasum (57) , s.56), “**Yepyeni bir insan**” (Y.K- Balık Çağı (122), s.42), “**Kuru kupa kupa kanlardan bir giysi**” (G.Ü-Güneş Ülkesi (128), s.11), “**Sopsoğuk bir yürekle koparılmış**” (H.S.A- Karaca (132), s.28)

İsim tamlamalarının da sıfatlar kadar yoğun kullanıldığı şiirlerde dikkati çeken ilk özellik, tamlayan ile tamlananın yer değiştirdiği tamlama çeşitleridir: “**Gömleğini yuyordum Kazım’ın**” (C.Ç-Yandım Çavuş (111), s.89), “**Sen tutup bütün sokaklarımı alıyorsun duygularımın**” (Y.K- Yitikler Kapısı (119), s.33), “**Ellerini bağladılar ya Afrikanın**” (G.Ü-Güneş Ülkesi (128), s.14), “**İlk belli özelliği boşluğun**” (G.Ü- Güneş Ülkesi (128), s.20), “**Yalanı yok bunun**” (H.S.A- Aşk İçin Bir Şiir (129), s.8), “**Açtım sokaklarını bütün kavgaların**” (H.S.A- Kan Eyledim (133), s.31), “**Aydınlığı çağrılmaz sabahların**” (H.S.A- Özgürlük (135), s.39), “**Patlatmadan damarını toprağın kötülükler**” (H.S.A- H.S.A (137), s.52), “**Dört bir yanından dünyanın**” (A.Y.K.A- A.Y.K.A (139), s.) “**Düzelttim kırışıklığını derilerin**” (A.Y.K.A- Gel (143) , s.79)

İsim tamlamaları arasına sıfat girmiş tamlama örnekleri görülür: “**Masamın sağ ucu**” (A.Y.K.A.- Yalnızlık Öyküsü (144) , s.86), “**Korkmam kelimelerin yalın olmasından**” (H.S.A- Aşk İçin Bir Şiir (129), s.14), “**Yaşamının en kaynak yerinden gelen**” (H.S.A- Aşk İçin Bir Şiir (129), s.11), “**İkindilerin yorgun ışığında**” (H.S.A- Aşk İçin Bir Şiir (129), s.13), “**Çizginin ilk yarısı gün ışığı**” (Yitikler Kapısı-İyi Yıkılmalar da Vardır (120), s.37), “**Onlar benim sevmemin ilk duyguları**” (Y.K-Ağır Yaşamak, s.16), “**Çinlilerin büyük allahı duyar bunu**” (C.Ç- Şago- Migi (90) , s.36),

“Hayatımın ilk yolculuğu” (C.Ç-Diri Canlar, s.11), **“Dünyanın orta yeri”** (Y.D.D.Ş- Mesele (71), s.84)

Üstün'ün şiirlerinde, tamlamanın bir dizede tamamlanmayıp diğer dizede devam ettiği tamlama örnekleri de yer almaktadır: **“Ben senin sevmenin/ Irgadı olmuşum”** (A.Y.K.A- Senin (142) , s.68), **“Senin aklığının/ Türküleri söylenir”** (A.Y.K.A.-Gel (143) s.73), **“Cinselliğin/ Çokluğun ve azlığın/ Köklerini sulamışım”** (A.Y.K.A- A.Y.K.A.(139), s.36), **“Kuşkunun/ Gözleri var”** (Çoğulana, s.49), **“Ak suların/ Ulu dağların anası”** (A.Y.K.A.- Çoğulana (140), s.49)

Nevzat Üstün, isim ve sıfat tamlamalarının yanında tamamı tamlamadan oluşan dördlüğü de şiirlerinde kullanmıştır:

“Bütün bir kainat dertleri

Ufukta raks eden kandil alevi

Dargın ırmakların kaderi

Ve tekbir tekbir sesleri” (Oluş- Yolda Gezenler (24), s.31)

SONUÇ

Nevzat Üstün, Develi'nin ünlü eşraflarından Seyit Şadi Bey'in oğludur. 1926 yılında İstanbul'da dünyaya gelir, çocukluğunun bir kısmı Kayseri'nin Develi ilçesinde geçer. Üstün, Develi'nin sıcak ve samimi olan doğal ortamında büyür. Karakter olarak araştırmacı, meraklı, gezmeyi seven ve dost canlısıdır. Öğrenimini Boğaziçi Lisesi'nde tamamlar, siyaset bilimleri okumak istediği için Fransa'ya gider, okumadan 1,5 yıl sonra geri döner. Yaşamı boyunca herhangi bir işte çalışmaz. 1950 yılında politikaya atılır.

Üstün, şiire çevresindeki Halk Edebiyatı sanatçıları dinleyerek merak salar. İlk şiiri 1935'te "Çocuk Sesi" adıyla bir çocuk dergisinde yayımlanır. İlk şiir kitabı Oluş 1946'da yayımlanır. 1955'de yayımlanan Cüceler Çarşısı kitabında yer alan şiirleri büyük ilgi görür. Şiirlerinde Garip şiiri, Toplumcu Gerçekçi, Tefik Fikret, Oktay Rifat, Baudlaire, Paul Eluard, Valery, Verlaine tesiri görülür.

Üstün'ün sanat anlayışının temelinde sanatın belirli kurallar ve alışkanlıklardan uzak olması gerekliliği yatar. Sanat ve sanatçı üretiminde ve varoluşunda özgür bırakılmasını ister. Şiirin en etkileyici sanat dalı olduğunu düşünen Üstün, şiirin kendi özünden kaynaklanan işlediği konuya göre şekillenebilen bir biçim üretebildiğini ve bu biçimin de şiire özgürlük kazandırdığını düşünmektedir.

Nevzat Üstün, Toplumcu Gerçekçi bir şair olarak bilinmekle birlikte şiir serüveni Garip akımıyla başlamış bir şairdir. Oluş, Yaşadığımız Devre Dair Şiirler, Cüceler Çarşısı adındaki şairin ilk şiir kitapları, Garip akımı etkisi altında yazmıştır. Kişi ve yer adlarını kullanarak kişi serüvenlerini anlatması, gündelik yaşamın dilini şiire taşıması, ironi ve mizaha yer vermesi Garip şiirinin etkisini gösteren özelliklerden birkaçıdır.

Üstün, Yitikler Kapısı adlı kitabıyla Toplumcu Gerçekçi akımın izlerini belirginleştirir. Hey Sen Amerikalı ve Güneş Ülkesi kitaplarında bu çizgide şiir

yazmayı sürdüren şair, sadece kendi ülkesinin değil bütün dünya ülkelerinin sorunlarını şiirinde işler.

Çalışmamızın ikinci bölümünde Üstün'ün şiirinde ön plana çıkan temalar şiirlerinden seçilen örneklerle açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bölümde şair, hayat görüşünde olduğu gibi her şeyin merkezine insanı ve toplumu koyarak yaşamı yansıtmaya çalışmıştır.

Şiirleri içinde “Şair Dostlarım”da yer alan “*Dünya kardeşlerim/ hayallerim, rüyalarım, şiirlerim*” dizeleri ile “*İklimler dışına taşımak istiyoruz/ Şu yok oluşu*” dizeleri (Oluş-Şair Dostlarım(15), s.19) Nevzat Üstün'ün şiirinin genel yapısı üzerine konuşmamıza imkân sağlayacak özlüktedir. “Dünya kardeşlerim”, “hayaller”, “rüyalar”, “şiirler” şairin hem şiir görüşünü hem de hayat görüşünü ele verir. Nevzat Üstün, öncelikle hayatını şiirle ifade etmeye çalışan, genel olarak da yaşamının sağlamasını şiirle yapmaya çalışan bir kişidir. Hemen bütün şiirlerinde birinci tekil şahıs “şair” dir. Toplumsala eğildiği durumlarda ise birinci çoğul şahıs önce sokağa, sonra halka ve halklara, sonrasında dünyaya, oradan da sonsuzluğa doğru uzanışın sesidir. Kuşkusuz bir çoğalma görülen şiirde şairin zaman zaman kendi “ben”ini aşamasız çoğaltma isteğine rastlanır. Örneğin; Üstün şiirinde ben'den sokağa fırlamak, sokaktan halklara, oradan dünyaya, sonsuzluğa doğru aşamalı bir çoğalma isteği görüldüğü gibi aşamasız olarak ben'den birden sonsuzluğa sıçrama isteği ve çabası da görülür.

Üstün, ulusalçı bir şair değildir. Ama bu ulusundan yola çıkmadığı anlamına da gelmemelidir. Üstün şiirinde ulusaldan evrensele eğilen bir çizgi belirlenebilir; fakat bunlarında çıkış yeri, şair “ben”i dir. Burada deyiş estetiği gözetilmemiştir. Onun hemen bütün şiirlerinde deyiş estetiği ön planda değildir, önemli olan ne dediği ya da demek istediğidir. Deyiş gücünün zayıflığının en makul açıklaması budur. Mesela yazarak hayatını kazanan bir şair değildir, yazarak hayatını belirginleştirmeye çalışan bir şairdir, giderek hayattaki ilişkilerin işleyiş biçimlerini kendi zaviyesinden görmeye çalışan bir şairdir. Gördükçe kendi dünyasında daha farklı olmasını arzuladığı bir başka dünya yaratma arzusu söz konusu olduğunda çıkış yeri, hayalleri, rüyaları,

şiiirleridir. Pek çok şiiirinde, şiiirini tetikleyen rüya, hayal, masal gibi öğelerdir. Onun şiiir yurdunun lirik oluşu da bundandır. Lirik bir şairdir ve bu durum onun topluma, halklara gerçekçi bir temelden yaklaşmasına engel olmuştur. Özünde Nevzat Üstün lirik-sosyalist bir havada yazar. Duygu ve toplumsallık kimi zaman birbiri içinde erirken (bu çok az başarılıdır) çok zaman biri diğerini massederek ele alınmıştır. Şiiirleri, sosyalist bir dünyanın özlemiyle kavrulduğu durumlarda halklara ve dünya kardeşliğine vurgu artarken, yaşananlara duygusal ben tepkisinin verildiği durumlarda sonsuzluk vurgusu ön plana çıkar. Sokağa çıktığında romantik bir sosyalist olur, eve döndüğünde hayalci, 'sonsuzcu' bir çocuk olur. Mesela "hepimiz bir dünya kardeşiyiz" ifadesinde, her millet kardeştir, dinler, inançlar, gelenekler bu görüşün önünde boş engeller olup yıkılmalıdır. Bu yüzden insana dolayimli bir şekilde seslenmez, amaç net olduğu için söylem de net olmalıdır düşüncesiyle eğip bükmeli bir dil özelliği görülmez bu nedenle de şair, doğrudan seslenir. Çok yapılan tekrarlarla, kafiyelele sesin etkisini, akıcılığını hızlandırmaya çalışır, amaç insana hemen ulaşmaktır. Bu amaç adına şiiirini riske etmiştir, çok kez retorik tekrarlara dönüştürmüştür. Oysa şiiirde ideoloji, elmanın içindeki tat gibi olduğu takdirde makûl karşılanabilir. Ama Üstün için önemli olan daha çok ifade etmeye çalıştığı dünyadır ve bu, ben-dünya, toplum-dünya, sonsuz-dünya halini almıştır. Özünde hem kendi için hem toplumlar için şiiir yazar; fakat şiiirde ifade edilmek istenen, şiiir içinde çok kez erimiştir. Üstün, şiiiri topluma ve yerleşik geleneksel değerlere, dünyanın hali hazırdaki gidişatına, şimdiki dünya görüntülerine, geçmişe, bireysel duruşundaki aksaklıklara muhalefet etmek için bir enstruman olarak kullanır. Üstün'ün şiiirinde dikkatimizi çeken bir nokta da şudur: Üstün, kendini sıkı bir eleştiriye tabi tutmaktan çok kez kaçınır. Genelde şiiirinde kendiyile ilgili sızlanmalar vardır. Bu da şairin iç sıkıntılar sonucunda, duygu ve düşüncelerini paylaşmak adına şiiire gittiğini hissettiriyor.

Üstün, bu varoluşçu felsefeye paralel bir doğrultuda şiiirlerini kaleme alır ve şiiirlerinin zeminine insan gerçeğini yerleştirir. Üstün için her zaman ve her şeyden önce insan gelmektedir. Ondaki hümanizmanın temelinde de bu

insana verdiği öncelik yer almaktadır. Üstün'ün şiirinde varlık kaygısı olmakla birlikte, bir varoluş sancısı yaşadığı söylenemez.

Nevzat Üstün'e göre yeni olmayan her şey gelenektir ve değişmelidir Dahası eskiyen her şeyi karşısına alan bir anlayışı vardır. Mesela “aşk”, “hürriyet” kavramları bile eskidiği için yenilenmelidir. Eski değerler hemen atılmalıdır. Şairin bu bakış açısı gerçekçi olmaktan çok romantiktir. İnsan duygularının sürekli değiştiği gerçeğini düşündüğümüzde buradan Üstün, şiirlerinde değerlerin de sürekli değişmesi gerektiği sonucuna varıyor. Özetle şair, burada alıştığımız şeylerle geleneği aynı kefeye koyarak bir sonuca ulaşıyor. Onun gelenekten anladığı insanda alışkanlık yapan, alışılan her şeydir. Üstün'ün bu bakış açısı, sosyolojik bir bakış açısı olarak kabul görmez.

Nevzat Üstün modern bir şair değildir. İyi şairin şiir felsefesi sağlam olmalıdır. Üstün'ün, şiiri sürekli değişen duyguların malzemesi yapması modern olmadığının kanıtıdır.

Üçüncü bölümde, şiirin nazım birimi, şekli, vezin, kafiye ve redif yönünden incelemesi yapılmıştır. Üstün'ün ilk kitabından itibaren bir şekil endişesi taşımadığı görülmüş, şiirlerini seçtiği tarzın belirgin özelliği olan Garip Akımı'na uygun olarak yazmıştır. Kafiye ve redife pek rağbet etmeyen şair, serbest nazımla şiirlerini kaleme almıştır.

Dördüncü bölümde, şiirinin dil ve üslup açısından incelemesi yapılmıştır. Yazılış tarihine göre ele alınan kitaplara bakıldığında şairin ilk üç kitabında (Oluş, Yaşadığımız Devre Dair Şiirler, Cüceler Çarşısı) Osmanlıca sözcükleri sıklıkla kullandığı görülmektedir. Batı kökenli sözcük kullanımı, Osmanlıca sözcüklerle karşılaştırıldığında Osmanlıca sözcüklere göre daha az bir yer kaplar. Batı dillerinden alınan sözcükler ağırlık olarak “Cüceler Çarşısı” adlı kitapta toplanmıştır. Nevzat Üstün şiirinin belirgin özelliklerinden biri de şiirinde kullandığı ağız özellikleridir. Özellikle “Ak Yeşil Kavak Ağaçları” ile “Cüceler Çarşısı” adlı kitapta yoğun olarak ağız özelliklerine rastlanmaktadır. Üstün, anlatısal öğelere bağlı kalarak şiirini oluşturmuş,

doğrudan hikâye anlattığı söylenmese de şiirinde tahkiye, tasvir, diyalog, monolog... gibi teknikler kullanmıştır. Üstün, toplumun eksik ve yanlış yönlerini ortaya koyma düşüncesinden hareketle şiirlerinde çoğunlukla ironi kullanmıştır bazı durumlarda ise sert çıkışlarını hafifletmek amacıyla mizah yoluna başvurmuştur. Nevzat Üstün, şiirlerinde kişisel birikimini, çağına ve geçmişine yaptığı göndermelerle okuyucusuyla paylaşır. Şiirde sıklıkla kullanılan ikilemeler, şiirde ahengi sağlayan önemli unsurlardır.

Üstün'ün özgün bir şair olduğu söylenemez. Şiirlerine bakıldığında Garip etkisinin ve Fransız duygusalcılığının etkisi altında kaldığı görülür. Şiirlerinin tamamının toplumcu gerçekçi bir çizgide olmamasına karşılık, Nevzat Üstün'ün toplumcu-gerçekçi bir şair olarak anılması ilginçtir. Bir şairin topluma eğilmesi onu toplumcu yapmadığı gibi, topluma dair bazı gerçeklikleri şiirine malzeme yapması onu gerçekçi diye nitelendirmemiz gerektiği sonucunu doğurmaz. Üstün topluma eğiliyor şiirlerinde; fakat toplumu veremiyor; öte yandan gerçeklere temas etse de şiirlerinde gerçekçi davrandığı pek söylenemez. Devrimci romantik tanımlaması onun şiirini daha net tanımlar, toplumsal lirik bir şair olarak da nitelendirilebilir.

KAYNAKÇA

NEVZAT ÜSTÜN'ÜN KİTAPLARI

ŞİİR

ÜSTÜN, Nevzat; **Oluş**, İstanbul, Aydınlık Basımevi, 1946.

ÜSTÜN, Nevzat; **Yaşadığımız Devre Dair Şiirler**, İstanbul, Tan Matbaası, 1951.

ÜSTÜN, Nevzat; **Cüceler Çarşısı**, İstanbul, Yeditepe Yayınları, 1955.

ÜSTÜN, Nevzat; **Yitikler Kapısı**, İstanbul, Düşün Yayınevi, 1960.

ÜSTÜN, Nevzat; **Güneş Ülkesi**, İstanbul, Var Yayınevi, 1964a.

ÜSTÜN, Nevzat; **Hey Sen Amerikalı**, İstanbul, Var Yayınevi, 1967.

ÜSTÜN, Nevzat; **Köprübaşı**: [Toplu şiirler], İstanbul, Var Yayınevi, 1968a.

ÜSTÜN, Nevzat; **Ak Yeşil Kavak Ağaçları**, İstanbul, Var Yayınevi, 1972.

ÜSTÜN, Nevzat; **Ak Yeşil Kavak Ağaçları**, İstanbul, İş Bankası Kültür Yayınları, 2009.

ÜSTÜN, Nevzat; **Beklenen Sabah**, [Seçme Şiirler], İstanbul: 1978.

ÖYKÜ

ÜSTÜN, Nevzat; **Yaşama Duvarı**, İstanbul, Ataç Kitabevi, 1964b.

ÜSTÜN, Nevzat; **Almanya Almanya**, İstanbul: Var Yayınevi, 1965.

ÜSTÜN, Nevzat; **Çıplak**, İstanbul: Var Yayınevi, 1970.

ÜSTÜN, Nevzat; **Akrep Üretim Çiftliği**, İstanbul: Var Yayınevi, 1968b.

ÜSTÜN, Nevzat; **Boğaların Ölümü**, İstanbul: Var Yayınevi, 1975a.

GEZİ

ÜSTÜN, Nevzat; **Sovyetler Birliği'nden Batı'ya**, İstanbul, Var yayınevi, 1966a.

ÜSTÜN, Nevzat; **Karın İçindeki Portakal**, İsveç, İstanbul: Var Yayınları, 1972.

ÜSTÜN, Nevzat; **Üçüncü Bir Dünya**, İstanbul, Çağdaş Yayınları, 1974.

ÜSTÜN, Nevzat; **Almanya Beyleri ile Portekiz Bahçeleri**, İstanbul: Çağdaş yayınları,1975b.

İNCELEME

ÜSTÜN, Nevzat; **Türkiye'deki Amerika**, İstanbul: Var Yayınları,1969.

NEVZAT ÜSTÜN'ÜN DERGİ VE GAZETELERDEKİ ÇIKMIŞ YAZILARI

ÜSTÜN, Nevzat "Kilim", **Türk Dili Dergisi**, cilt I, Ağustos,1952, s.641.

ÜSTÜN, Nevzat; "Ben Diyorum ki", **Türk Dili Dergisi**, cilt XV,1966b, s.1109.

ÜSTÜN, Nevzat; "Bir İnsan" , **Türk Dili Dergisi**, cilt XVI, sayı 192, Eylül, 1967, s.919.

ÜSTÜN, Nevzat; " İnsanla Büyüdü Zaman", **Türk Dili Dergisi**, cilt XVI, sayı,186, Nisan, 1967, 430- 431.

ÜSTÜN, Nevzat; "Seni Sevdiğim Gece", **Türk Dili Dergisi**, cilt XXVII, sayı 256, Nisan, 1973, s.324.

ÜSTÜN, Nevzat; "Seviyorum Seni", **Türk Dili Dergisi**, cilt XXXV, sayı 306, Nisan 1977, s.242- 244.

ÜSTÜN, Nevzat; "Tarih Bir Çiçek mi?", **Türk Dili Dergisi**, cilt XXXVII, sayı 320, Mayıs, 1978, s.393- 395.

ÜSTÜN, Nevzat; "Ne Okudular Soruşturmasına Yanıt", **Türk Dili Dergisi**, cilt XXVII, sayı 256, Ocak, 1973, s.364.

ÜSTÜN, Nevzat; "Unutma", **Türk Dili Dergisi**, cilt XXVII, sayı 256, Ocak, 1973, s. 324.

ÜSTÜN, Nevzat; "Öykü Nedir? Öykü Anlayışınızı Anlatır mısınız?" Soruşturma, **Türk Dili Dergisi**, cilt XXVII, sayı 286, Temmuz, 1975c, s.154.

ÜSTÜN, Nevzat; "İlya Ehrenburg Öldü", **Yeditepe Dergisi**, cilt 18, sayı138 1967, s.9.

ÜSTÜN, Nevzat; "Köprübaşı", **Yeditepe Dergisi**, cilt 20, sayı157, 1969, s.10.

ÜSTÜN, Nevzat; "Fikret Adil de", **Yeditepe Dergisi**, cilt 24, sayı 204, 1973, s.4- 5.

ÜSTÜN, Nevzat; "Soruşturma", **Ataç Dergisi**, cilt I, sayı 4, 15 Ağustos, 1962,

ÜSTÜN, Nevzat; "Güneş Ülkesi", **Ataç Dergisi**, cilt II, sayı 19, 1 Kasım 1963, s.19.

ÜSTÜN, Nevzat ; "Güneş Ülkesi", **Ataç Dergisi**, , cilt I, sayı 7, 1 Kasım 1962, s.28- 32.

ÜSTÜN, Nevzat; "Şiir", **Yansıma Dergisi**, cilt 3, sayı 18, 1973.

ÜSTÜN, Nevzat; "Sanat Elçilerimiz: Nevzat Üstün", **Yeditepe Dergisi**, Sayı 150, Ekim, 1968c, s.141- 152.

ÜSTÜN, Nevzat; "Geliyorsun ya", **Yeditepe Dergisi**, Sayı 133, Mayıs,1967 s.129- 140.

ÜSTÜN, Nevzat; "1972 Yılında Edebiyat Üzerine Soruşturma", **Yansıma Dergisi**, cilt2, sayı13, Ocak 1973, s.41- 50.

ÜSTÜN, Nevzat ; "Sankt Eriks Köprüsü'nün Türküsü", **Yansıma Dergisi**, cilt I, sayı 4, Nisan 1972, s.127- 128.

ÜSTÜN, Nevzat; "Ölüler", **Yeditepe Dergisi**, Sayı:139, Kasım 1967, s.129 - 140.

ÜSTÜN, Nevzat; "Çivi", **Yeditepe Dergisi**, sayı:201, Nisan 1973, s.198- 212.

ÜSTÜN, Nevzat; "Günaydın Memet Fuat", **Yeditepe Dergisi**, Cilt 1 Şubat 1962, s. 44- 67.

ÜSTÜN, Nevzat; "Bu Mevsim İçin Neler Hazırlıyorlar?", **Yeditepe Dergisi**, sayı103, Kasım 1964, s.93- 104.

ÜSTÜN, Nevzat; “Yağmurdan Sonra”, **Yeditepe Dergisi**, Sayı178, Şubat 1971.

ÜSTÜN, Nevzat; “Yeditepe 20 Yaşında”, **Yeditepe Dergisi**, Sayı158, Haziran 1969, s.153- 164.

ÜSTÜN, Nevzat; “ Belgrad”, **Yeditepe Dergisi**, Sayı79, 15 Şubat 1955 s.52- 121.

ÜSTÜN, Nevzat; ” İstanbul Üstüne”, **Yeditepe Dergisi**, Sayı 37, 15 Mayıs 1953, s. 1- 51.

ÜSTÜN, Nevzat; “Efendim Şimdi”, **Yeditepe Dergisi**, Sayı 681, Eylül 1954, s.52- 121.

ÜSTÜN, Nevzat, “Dilekçe”, **Yeditepe Dergisi**, Sayı 661, Ağustos 1954, s.52- 121.

ÜSTÜN, Nevzat; “Sait Ölmüş”, **Yeditepe Dergisi**, Sayı 62, 1 Haziran 1954, , s.52- 121.

ÜSTÜN, Nevzat; “Cenova Kapısı”, **Yeditepe Dergisi**, 1954- 1956, s.51- 53.

ÜSTÜN, Nevzat; “Dört Numaralı Oda”, **Yeditepe Dergisi**, Sayı 701, Ekim 1954, s.52- 121.

ÜSTÜN, Nevzat; “Bacanak”, **Yeditepe Dergisi**, Sayı 721, Kasım 1954, s.52- 121.

ÜSTÜN, Nevzat; “Yeni-Yepyeni”, **Yeditepe Dergisi**, Sayı 75, 15 Aralık 1954, , s.3.

ÜSTÜN, Nevzat; ”Alfabe Dersi”, **Yeditepe Dergisi**, Sayı 79, 15 Şubat1955, , s.4.

ÜSTÜN, Nevzat; “ Unutma”, **Türk Dili Dergisi**, cilt XXVII, sayı 256, Ocak 1973, s. 324.

ÜSTÜN, Nevzat; “Kilim” **Türk Dili Dergisi**, cilt I, sayı 11, Ağustos 1952,s. 641.

ÜSTÜN, Nevzat; “Soruşturma: Bir Seçki hazırlasanız Orhan Veli'nin Hangi Şiirlerini Seçerdiniz? Neden?” , **Türk Dili Dergisi**, cilt XXXII, sayı 291, Aralık 1975d, s. 744.

ÜSTÜN, Nevzat; “İtalya; İsviçre; Yeniden Almanya'da [Sovyetler Birliğinden Batıya'dan Alıntı]”, **Türk Dili Dergisi**, cilt XXVII, sayı 258, Mart 1973, s. 701-704.

ÜSTÜN, Nevzat; “Ufaktım”, **Pazar Postası Dergisi**, Sayı 21, 11 Haziran 1956, s.7.

ÜSTÜN, Nevzat; “Çukurova”, **Pazar Postası Dergisi**, Sayı 23, 11 Haziran 1956, s.7.

ÜSTÜN, Nevzat; “Çember”, **Pazar Postası Dergisi**, Sayı 27, 1 Temmuz 1956, s.7.

ÜSTÜN, Nevzat, “Bekâr Yaylası”, **Seçilmiş Hikâyeler Dergisi**, cilt 6, sayı 4, Ankara: 1952, s.49.

ÜSTÜN, Nevzat; “Yalnızlık Öyküsü”, **Yeni Edebiyat Dergisi**, 2 Aralık 1969, s.11.

ÜSTÜN, Nevzat; “ Dört Şiir”, **Yansıma Dergisi**, Sayı:12, Aralık 1972, s:487.

ÜSTÜN, Nevzat; “Halkevleri Konusunda Soruşturma”, **Ataç Dergisi**, cilt:21, sayı:16, Ağustos 1963, s.5.

ÜSTÜN, Nevzat; “Gecekondu ve Politikacı”, **Vatan Gazetesi**, 04.01.1963, s.2.

ÜSTÜN, Nevzat; “Orman”, **Vatan Gazetesi**, 07.01.1963, s.2.

ÜSTÜN, Nevzat; “Tevkifler”, **Vatan Gazetesi**, 10.01.1963, s.2.

ÜSTÜN, Nevzat; “Meydan Dayağı”, **Vatan Gazetesi**, 14.01.1963, s.2.

ÜSTÜN, Nevzat; “Haydutlar”, **Vatan Gazetesi**, 17.01.1963, s.2.

ÜSTÜN, Nevzat; “Feyzioğlu ile Açık Konuşma”, **Vatan Gazetesi**, 31.01.1963, s.2.

- ÜSTÜN, Nevzat; "Öğretim Davası", **Vatan Gazetesi**, 04.02.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Bir Garip Adam", **Vatan Gazetesi**, 06.02.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "2 Tiyatro Olayı", **Vatan Gazetesi**, 08.02.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Kavel Olayı", **Vatan Gazetesi**, 10.02.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Nereye Kadar", **Vatan Gazetesi**, 13.02.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Sıkıntılı Dünya", **Vatan Gazetesi**, 18.02.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Bayram Sonu", **Vatan Gazetesi**, 28.02.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Salih Tozan", **Vatan Gazetesi**, 01.03.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Ankara Ekspresi" **Vatan Gazetesi**, 02.03.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Bahar Ayları", **Vatan Gazetesi**, 04.03.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Devletin Malı", **Vatan Gazetesi**, 05.03.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "12 Kaatil", **Vatan Gazetesi**, 07.03.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Suçlu Çocuklar", **Vatan Gazetesi**, 08.03.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Şiir Üstüne", **Vatan Gazetesi**, 09.03.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Anlat Anlayalım", **Vatan Gazetesi**, 11.03.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Af Tacirleri", **Vatan Gazetesi**, 13.03.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Komşularda İhtilal", **Vatan Gazetesi**, 15.03.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Avlanmak", **Vatan Gazetesi**, 16.03.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "İyi Niyetler", **Vatan Gazetesi**, 20.03.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat, "Dini Siyasetten Ayırmak", **Vatan Gazetesi**, 22.03.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Kafa İhtilali", **Vatan Gazetesi**, 23.03.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Sınıf Var mı?", **Vatan Gazetesi**, 24.03.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Türk Biçimi Boşanma", **Vatan Gazetesi**, 25.03.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Tahliye", **Vatan Gazetesi**, 26.03.1963, s.2.

- ÜSTÜN, Nevzat; “Açlık”, **Vatan Gazetesi**, 27.03.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Muhalefet”, **Vatan Gazetesi**, 28.03.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “200 Yıl Sonrası”, **Vatan Gazetesi**, 30.03.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Sosyalizm”, **Vatan Gazetesi**, 01.04.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Vatan Sevgisi Kıt Bir Parti ve Gazete”, **Vatan Gazetesi**, 02.04.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Fikir İşçileri Sendikası”; **Vatan Gazetesi**, 03.04.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “İzmir Olayları”, **Vatan Gazetesi**, 05.04.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat, “Kromit Şirketi Yolsuzluğu” , **Vatan Gazetesi**, 07.04.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Kurşun”, **Vatan Gazetesi**, 08.04.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Aslan Asker Şvayk”, **Vatan Gazetesi**, 09.04.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Üni-lever İmaparatorluğu”, **Vatan Gazetesi**, 10.04.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “İşler Yolunda”, **Vatan Gazetesi**, 11.04.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Kolları Bağlı Odysseus”, **Vatan Gazetesi**, 12.04.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “17 Nisan”, **Vatan Gazetesi**, 13.04.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Alın Terinin Değeri”, **Vatan Gazetesi**, 15.04.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “İmam Hatip Okulları”, **Vatan Gazetesi**, 17.04.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Yine Kromit İşi” **Vatan Gazetesi**, 18.04.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Çalınan Tablolar”, **Vatan Gazetesi**, 19.04.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Uygarlık Ölçüsü”, **Vatan Gazetesi**, 20.04.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Sendikacılık”, **Vatan Gazetesi**, 21.04.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Adalet Partisi” , **Vatan Gazetesi**, 22.04.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Namuslu- Namussuz”, **Vatan Gazetesi**, 24.04.1963, s.2.

- ÜSTÜN, Nevzat; "Recco Ağa'nın Devleti", **Vatan Gazetesi**, 25.04.1963,s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Yarın", **Vatan Gazetesi**, 26.04.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Kayseri Olayları", **Vatan Gazetesi**, 28.04.1963.s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Amerikan İşi", **Vatan Gazetesi**, 29.04.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Asker", **Vatan Gazetesi**, 30.04.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Cinsel Meseleler", **Vatan Gazetesi**, 01.05.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Modern Hulle", **Vatan Gazetesi**, 02.05.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Ortadoğu'nun Birleşmesi", **Vatan Gazetesi**, 03.05.1963,s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Erken Daha", **Vatan Gazetesi**, 08.05.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Mutlu Olmak", **Vatan Gazetesi**, 11.05.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Bayram Sonu", **Vatan Gazetesi**, 12.05.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Meseleler", **Vatan Gazetesi**, 14.05.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Gagarin ve Şiir", **Vatan Gazetesi**, 15.05.1963, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Gazebo", **Tanin Gazetesi**, 02.03.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Toplumun Karıncası", **Tanin Gazetesi**,04.03.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "ÇOMBE", **Tanin Gazetesi**, 05.03.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Kesilen Parmaklar", **Tanin Gazetesi**, 11.03.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Üç Çeşit Politikacı", **Tanin Gazetesi**, 12.03.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Tarla Kuşu", **Tanin Gazetesi**, 16.03.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Haftalar", **Tanin Gazetesi**, 18.03.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Her Devrin Adamı", **Tanin Gazetesi**, 25.03.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Kurucu Meclis", **Tanin Gazetesi**, 26.03.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Becerikli Kaynana", **Tanin Gazetesi**, 31.03.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Politika'da 1 Nisan", **Tanin Gazetesi**, 01.04.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Bolvadin Olayı", **Tanin Gazetesi**, 02.04.1961, s.2.

- ÜSTÜN, Nevzat; "Bahar Göründü", **Tanin Gazetesi**, 08.04.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Partiler", **Tanin Gazetesi**, 09.04.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Sanat Şöleni", **Tanin Gazetesi**, 12.04.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "147'ler Konusunun Bu Yüğü", **Tanin Gazetesi**, 15.04.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Gergedan", **Tanin Gazetesi**, 15.04.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Gereksiz", **Tanin Gazetesi**, 16.04.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Sonuna Kadar", **Tanin Gazetesi**, 21.04.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Milliyetçilik Gereklidir", **Tanin Gazetesi**, 22.04.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "3.Dünya Savaşı" **Tanin Gazetesi**, 23.04.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Samanyolu", **Tanin Gazetesi**, 28.04.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Gazeteler", **Tanin Gazetesi**, 29.04.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Ahlaksız", **Tanin Gazetesi**, 30.04.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "İnsan", **Tanin Gazetesi**, 07.05.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Çirkin Bir Tartışma", **Tanin Gazetesi**, 06. 05. 1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Baş ağının Sevgisi", **Tanin Gazetesi**, 11.05.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "İşsizlik", **Tanin Gazetesi**, 13.05.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Kötü Bir Mesele", **Tanin Gazetesi**, 14.05.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Milli Birlik Komitesi", **Tanin Gazetesi**, 21.05.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Kim Bunlar", **Tanin Gazetesi**, 22.05.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Göç", **Tanin Gazetesi**, 23.05.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Görünüş", **Tanin Gazetesi**, 24.05.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "27 Mayıs", **Tanin Gazetesi**, 25.05.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Aydınlığa Doğru", **Tanin Gazetesi**, 29.05.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Tehlikeli", **Tanin Gazetesi**, 30.05.1961, s.2.

- ÜSTÜN, Nevzat; "Hilton", **Tanin Gazetesi**, 31.05.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Yurda Gelen Altınlar", **Tanin Gazetesi**, 01.06.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Merkez Adayları", **Tanin Gazetesi**, 02.06.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Curnalcılık", **Tanin Gazetesi**, 03.06.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Gelişen Kafalar", **Tanin Gazetesi**, 04.06.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Bir Satranç Oyunu", **Tanin Gazetesi**, 05.06.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Güzel Bir Dayanışma", **Tanin Gazetesi**, 06.06.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Palavra Edebiyatı", **Tanin Gazetesi**, 07.06.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "İktidar Hırsız", **Tanin Gazetesi**, 08.06.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Burdanda Atıldılar", **Tanin Gazetesi**, 09.06.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Kaçak Limon", **Tanin Gazetesi**, 10.06.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Sağolun Albayım", **Tanin Gazetesi**, 11.06.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Çelişmeler", **Tanin Gazetesi**, 12.06.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "İnanmış Adam", **Tanin Gazetesi**, 13.06.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Plaj Solucanları", **Tanin Gazetesi**, 14.06.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Mesken Davası", **Tanin Gazetesi**, 15.06.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Örnek Bir Hareket", **Tanin Gazetesi**, 16.05.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Yüzde Seksen", **Tanin Gazetesi**, 17.06.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Satılık", **Tanin Gazetesi**, 18.06.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Aşağılık Bir Öğretmen", **Tanin Gazetesi**, 19.06.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Evet mi Hayır mı", **Tanin Gazetesi**, 20.06.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Ne Oluyoruz", **Tanin Gazetesi**, 21.06.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Amerikalılar", **Tanin Gazetesi**, 22.06.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Partilerin Gidişi", **Tanin Gazetesi**, 23.06.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Tonguç Baba", **Tanin Gazetesi**, 24.06.1961, s.2.

- ÜSTÜN, Nevzat; “Dinî İnanç”, **Tanin Gazetesi**, 25.06.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Kahire- Moskova Münasebetleri”, **Tanin Gazetesi**, 26.06.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Bir Kaza Bir Hastane”, **Tanin Gazetesi**, 27.06.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Niye İstemezler”, **Tanin Gazetesi**, 28.06.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Time’ın Saçması”, **Tanin Gazetesi**, 29.06.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Aşağılık Duygusu”, **Tanin Gazetesi**, 30.06.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Anlamak”, **Tanin Gazetesi**, 01.07.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Mr. Referandum”, **Tanin Gazetesi**, 02.07.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Arşimed’in Ölümü”, **Tanin Gazetesi**, 03.07.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Kurtuluş için İntihal”, **Tanin Gazetesi**, 04.07.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Hemingway’in Ölümü”, **Tanin Gazetesi**, 05.07.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “İşsizlik”, **Tanin Gazetesi**, 06.07.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Deve”, **Tanin Gazetesi**, 07.07.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Değilmiş”, **Tanin Gazetesi**, 08.07.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Beklemek”, **Tanin Gazetesi**, 09.07.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Çıkarıcı”, **Tanin Gazetesi**, 10.07.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Francalaya Zam”, **Tanin Gazetesi**, 11.07.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Müşterek Pazar”, **Tanin Gazetesi**, 24.07.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Merhaba”, **Tanin Gazetesi**, 08.09.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Halk Politikadan Bıktı”, **Tanin Gazetesi**, 09.09.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Gelecek”, **Tanin Gazetesi**, 10.09.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Yazarlığın Güç Yanı”, **Tanin Gazetesi**, 11.09.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Bir Bölükbaşı Var”, **Tanin Gazetesi**, 12.09.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Deli Saçması”, **Tanin Gazetesi**, 13.09.1961, s.2.

- ÜSTÜN, Nevzat; “Maşallah”, **Tanin Gazetesi**, 14.09.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Korkunun Ücreti”, **Tanin Gazetesi**, 15.09.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Türkiye’nin Gerçekleri”, **Tanin Gazetesi**, 16.09.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat, “Yaşamayı Sever misiniz”, **Tanin Gazetesi**, 17.09.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat, “Masumluğun Gücü”, **Tanin Gazetesi**, 18.09.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat, “Ölümün Payı”, **Tanin Gazetesi**, 19.09.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Adalet Partisi”, **Tanin Gazetesi**, 20.09.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Dört Olay”, **Tanin Gazetesi**, 21.09.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Tiyatrolara Varlık Vergisi”, **Tanin Gazetesi**, 22.09.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Dağın Ardındaki Umut”, **Tanin Gazetesi**, 23.09.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Seçim Toto”, **Tanin Gazetesi**, 24.09.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Korkuyorum”, **Tanin Gazetesi**, 25.09.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Dertleşme”, **Tanin Gazetesi**, 26.09.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Rahatsızımış”, **Tanin Gazetesi**, 27.09.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Sihhi Sebepler”, **Tanin Gazetesi**, 28.09.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Doğu-Batı”, **Tanin Gazetesi**, 29.09.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Günün Adamı”, **Tanin Gazetesi**, 30.09.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Bir Mektup”, **Tanin Gazetesi**, 01.10.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Bir Kilo Ekmek 5 Lira”, **Tanin Gazetesi**, 02.10.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Oylarınızı Bize Verin”, **Tanin Gazetesi**, 03.10.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Açık Konuşalım”, **Tanin Gazetesi**, 04.10.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Politikacı Kadınlar”, **Tanin Gazetesi**, 05.10.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Ahlaksızlığın Sınırı”, **Tanin Gazetesi**, 06.10.1961, s.2.

- ÜSTÜN, Nevzat; "Bir Garip Yaratık", **Tanin Gazetesi**, 07.10.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Kahramanlar Geçiyor", **Tanin Gazetesi**, 08.10.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Bir Bu Eksikti", **Tanin Gazetesi**, 09.10.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "İstiklal Savaşı Konusunda", **Tanin Gazetesi**, 10.10.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Seçimlere 4 Gün Kaldı", **Tanin Gazetesi**, 11.10.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Bir Aday Bir Gazete", **Tanin Gazetesi**, 12.10.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "İyi Niyet", **Tanin Gazetesi**, 13.11.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Korkunç Sayılar", **Tanin Gazetesi**, 14.11.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "32 Bin 300 Öğrenci", **Tanin Gazetesi**, 15.10.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Dilekçe", **Tanin Gazetesi**, 16.10.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Çatışmalar Çağı", **Tanin Gazetesi**, 17.10.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Uyandınız mı Baylar?", **Tanin Gazetesi**, 18.10.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Şaşkınlıklar Şaşkınlık", **Tanin Gazetesi**, 19.10.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Yeni Moda", **Tanin Gazetesi**, 20.10.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Dünya'nın Kuruluşu", **Tanin Gazetesi**, 23.10.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Bir Yenilginin Hikâyesi", **Tanin Gazetesi**, 24.10.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Türkiye'nin Gidişi", **Tanin Gazetesi**, 25.10.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Karakolda Doğru Söyler Mahkemede Şaşar", **Tanin Gazetesi**, 26.10.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "İki Şehir Kuruluyor", **Tanin Gazetesi**, 27.10.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "147'ler", **Tanin Gazetesi**, 28.10.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Aldanmak", **Tanin Gazetesi**, 29.10.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "ATATÜRK Cumhuriyeti", **Tanin Gazetesi**, 30.10.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; "Devrim", **Tanin Gazetesi**, 31.10.1961, s.2.

- ÜSTÜN, Nevzat; “Yanlış Doğrular”, **Tanin Gazetesi**, 01.11.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “A. Nesin İ. Ada”, **Tanin Gazetesi**, 02.11.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Yetmişaltı Ölü”, **Tanin Gazetesi**, 03.11.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Okuma İsteği”, **Tanin Gazetesi**, 04.11.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Şundan Bundan”, **Tanin Gazetesi**, 05.11.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Kurulamayan Hükümet”, **Tanin Gazetesi**, 06.11.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Anayasa ve Mahmut Makal”, **Tanin Gazetesi**, 07.11.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Günaydın Sayın Onar”, **Tanin Gazetesi**, 08.11.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Bir Ölü Bir de Yaralı”, **Tanin Gazetesi**, 09.11.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Mustafa Kemal’li”, **Tanin Gazetesi**, 10.11.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Sözde”, **Tanin Gazetesi**, 11.11.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Demokles’in Kılıcı”, **Tanin Gazetesi**, 12.11.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Başbakan İsmet Paşa”, **Tanin Gazetesi**, 14.11.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Gelin Türkiye’yi Konuşalım”, **Tanin Gazetesi**, 15.11.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Bir Kaymakam”, **Tanin Gazetesi**, 16.11.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Üç İngiliz Ailesi ve Türkiye”, **Tanin Gazetesi**, 17.11.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Şerlerin En Kötüsü Ehveni Şerdir”, **Tanin Gazetesi**, 18.11.1961, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; Türkiye’nin Sorunları”, **Yeni Tanin**, 10.07.1964, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Tiyatro Açılırken”, **Yeni Tanin**, 01.10.1964, s.2.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Merhaba”, **Expres Gazetesi**, 02.07.1962, s.1.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Program Bu”, **Expres Gazetesi**, 03.07.1962, s.1.
- ÜSTÜN, Nevzat; “Amerikalı”, **Expres Gazetesi**, 04.07.1962, s.1.

ÜSTÜN, Nevzat; “Cezayir’in Bağımsızlığı”, **Expres Gazetesi**, 05.07.1962, s.1.

ÜSTÜN, Nevzat; “500 Kadın İşçi”, **Expres Gazetesi**, 06.07.1962, s.1.

ÜSTÜN, Nevzat; “Mecliste Kavgalar”, **Expres Gazetesi**, 07.07.1962, s.1.

ÜSTÜN, Nevzat; “Şaşırtmaca”, **Expres Gazetesi**, 08.07.1962, s.1.

ÜSTÜN, Nevzat; “Tedbir ve Kavga”, **Expres Gazetesi**, 09.07.1962, s.1.

ÜSTÜN, Nevzat; “Zam”, **Expres Gazetesi**, 12.07.1962, s.1.

ÜSTÜN, Nevzat; “Olaylar”, **Expres Gazetesi**, 13.07.1962, s.1.

ÜSTÜN, Nevzat; “İşverenlerle Neron Arasında Bir Fark Yok”, **Expres Gazetesi**, 13.07.1962, s.1.

ÜSTÜN, Nevzat; “Cezayir Savaşları”, **Expres Gazetesi**, 14.07.1962, s.1.

ÜSTÜN, Nevzat; “14’ler”, **Expres Gazetesi**, 15.07.1962, s.1.

ÜSTÜN, Nevzat; “Karanlık ve Aydınlik”, **Expres Gazetesi**, 16.07.1962, s.1.

ÜSTÜN, Nevzat; “Suçlu Çocuklar”, **Expres Gazetesi**, 17.07.1962, s.1.

ÜSTÜN, Nevzat; “İşçi Ticareti”, **Expres Gazetesi**, 18.07.1962, s.1.

ÜSTÜN, Nevzat; “Özenti”, **Expres Gazetesi**, 19.07.1962, s.1.

ÜSTÜN, Nevzat; “Devlet”, **Expres Gazetesi**, 20.07.1962, s.1.

ÜSTÜN, Nevzat; “Planlamanın Açıklanması”, **Expres Gazetesi**, 21.07.1962, s.1.

ÜSTÜN, Nevzat; “Cinsel Eğitim”, **Expres Gazetesi**, 22.07.1962, s.1.

ÜSTÜN, Nevzat; “Rektörlük Meselesi”, **Expres Gazetesi**, 23.07.1962, s.1.

ÜSTÜN, Nevzat; “Demokrasi Denilen”, **Expres Gazetesi**, 24.07.1962, s.1.

ÜSTÜN, Nevzat; “Manisa Olayı”, **Expres Gazetesi**, 25.07.1962, s.1.

ÜSTÜN, Nevzat; “Durum”, **Expres Gazetesi**, 27.07.1962, s.1.

ÜSTÜN, Nevzat; “Düşüncenin Yeri”, **Expres Gazetesi**, 29.07.1962, s.1.

ÜSTÜN, Nevzat; “Eşkiyalık”, **Expres Gazetesi**, 03.08.1962, s.1.

ÜSTÜN, Nevzat; “Savaş Narası”, **Expres Gazetesi**, 04.08.1962, s.1.

ÜSTÜN, Nevzat ; “Ve Şimdi”, **Expres Gazetesi**, 07.08.1962, s.1.

NEVZAT ÜSTÜN ÜZERİNE YAZILANLAR

ARISOY, Sunullah; “Şiirimize Bir Kuş Bakışı”, **Pazar Postası Dergisi**, Sayı 47, 18 Kasım 1956, s.6.

BERK, İlhan; “Yeni Şiirin İlkeleri”, Pazar Postası, Dergisi, Sayı 72, 9 Aralık 1957, s.6.

CÖNTÜRK, Hüseyin; **Çağının Eleştirisi**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2006.

CÖNTÜRK, Hüseyin; ”Yeni Şiire Karşı Ödevlerimiz”, **Pazar Postası, Dergisi**, Sayı 45,17 Kasım 1957, s.6.

DİNAMO, Hasan İzzettin; “Nevzat Üstün’ün Şiirleri”, **Yeditepe Dergisi**, cilt 20, sayı 157, Mayıs 1969, s.10.

ERHAN, Ahmet- Ahmet ÖZER; “Behçet Necatigil Şiir ve Nevzat Üstün Şiir Hikâye Ödülünü Kazananlarla Bir Konuşma”, **YAZKO Edebiyat Dergisi**, cilt 3, sayı 16, 1982, s.142- 146.

FUAT, Memet; “1961’de Şiirimiz”, **Varlık Dergisi**, 1961, s. 21- 42.

ILGAZ, Afet; “Nevzat Üstün Öykü Yarışması Ardından”, **YAZKO Edebiyat Dergisi**, cilt 1,sayı 9, 1980,s. 70- 76.

HIZLAN, Doğan; “Kayıp Şairler Bulundu”, **Hürriyet Gazetesi (Cumartesi eki)**, 18 Nisan 2009, s.12.

KAFTANCIOĞLU, Ümit; “Beş Kardeşin Ölümü”, **Milliyet Sanat Dergisi**, 4 Sayı 4, Ağustos, 1980, s.20- 21.

KORKMAZGİL, Hasan-Hüseyin, Fazlı YALÇIN, Hüseyin HAYDAR; “Akademi Kitabevi Edebiyat Ödülleri ve Nevzat Üstün Şiir-Hikâye Ödülü Kazanan YazarlarBir Konuşma”, YAZKO Edebiyat Dergisi, cilt3, sayı 15, 1982, s.132- 141.

Milliyet Gazetesi, “Acı Kaybımız”, 10 Kasım 1979, s.5.

Milliyet Sanat Dergisi, “Nevzat Üstün’ü Yitirdik” cilt 19, sayı 334, 19 Kasım 1974, s.22.

ÖZDAMARLAR, Dr. Kadir; Nevzat Üstün’ün Develisi, **Çağdaş Develi Gazetesi**, 17.04.2009, s.2

ÖZKIRIMLI, Atilla; “Bir Sanatçının Yirmi Dört Saati”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 15 Ocak 1977, s.6.

SÖNMEZ, Tekin; “Toplumcu Şiirimiz Üzerine Notlar”, **Yansıma Dergisi**, cilt 3, sayı8, Haziran 1973, s.72- 88.

SÖNMEZ Tekin; “1973’ e Gelen Şiirimiz Üzerine Notlar”, **Yansıma Dergisi**, Sayı 13, Ocak 1973, s.26- 36.

SÜLÜKLÜPAŞALAR, A; “Köprübaşı [Nevzat Üstün]”, **Türk Dili Dergisi**, cilt XIX, Sayı 206 Kasım 1968, s. 156- 158.

TANJU, Sadun; “Ölümün Birinci Yıl Dönümünde Nevzat Üstün’le İlgili Duygular, Düşünceler”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 8 Kasım 1980, s.4.

TDK, “Yitirdiklerimiz: Nevzat Üstün (1924- 8 Kasım 1979)”, **Türk Dili Dergisi**, cilt XL, sayı 339, Aralık 1979, s. 363.

UYAR, Turgut; “Şiirdekiler”, **Pazar Postası Dergisi**, Sayı 47, 1 Aralık 1957, s.6.

UYAR, Turgut; “ Şiirdekiler”, **Pazar Postası Dergisi**, Sayı 50, 22 Aralık 1957, s.6.

ÜNLÜ Mahir – Ömer ÖZCAN; **20. Yüzyıl Türk Edebiyatı (1940- 1960) II**, İstanbul, İnkılâp Yayınevi, 2003.

ÜSTÜN, Nevzat; “Nevzat Üstün’e Sorular”(Soran: Şükran Kurdakul),**Yelken Dergisi**, Sayı 51,1961, s. 6.

“Nevzat Üstün Gitti” , **Yeni Edebiyat Dergisi**, 3 Ocak 1970, s.31.

“Nevzat Üstün Döndü”, **Yeni Edebiyat Dergisi**, 7 Mayıs 1970, s.31.

YÜCE, Ali; “Nevzat Üstün Ödülleri [Üzerine Ali Yücel İle Konuşma]”, **YAZKO Edebiyat Dergisi**, cilt, 1, sayı 9, 1980, s. 77- 79.

SÖZLÜK VE ANSİKLOPEDİLER

DERELİ, Ali; **Türk ve Dünya Edebiyatında Şairler ve Yazarlar Sözlüğü**, İstanbul, Salon Yayınları.

DEVELİOĞLU, Ferit; **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat**, Ankara, Aydın Yayınevi, 2000.

ERTEN, Münir; **Diyarbakır Ağzı, İnceleme-Metinler-Sözlük**, Ankara: Türk Dil Kurumu, 1994.

GÜNŞEN, Ahmet; **Kırşehir ve Yöresi Ağzıları, İnceleme-Metinler-Sözlük**, Ankara: Türk Dil Kurumu, 2000.

KÖKLÜGİLLER, Ahmet; **Edebiyatımızda Şairler ve Yazarlar**, İstanbul, Kaya Yayınları, 1989.

NECATİGİL, Behçet; **Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü**, İstanbul, Varlık Yayınları, 1993.

Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, İstanbul, YKY, 2001.

Türkçe Sözlük, Ankara, TDK Yayınları, 1998.

PALA, İskender; **Divan Şiiri Sözlüğü**, İstanbul, Ötüken Yayınları, 1995.

IŞIK, İhsan, **Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi**, Ankara, Elvan Yayınları, 2004.

Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü, Ankara, Türk Dil Kurumu, 1965.

Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü, Ankara, Türk Dil Kurumu, 1982.

Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü, Ankara, Türk Dil Kurumu, 1978.

GENEL KAYNAKÇA

AKAY, Hasan; **Cenab Şehabeddin Şiirleri Üzerine Stilistik Bir Araştırma**, İstanbul, Kitabevi, 1998.

- AKSAN, Doğan; **Şiir Dili ve Türk Şiir Dili**, Ankara, Engin Yayınevi,1999.
- AKTAŞ, Şerif; **Edebiyatta Üslup ve Problemleri**, Ankara, Akçağ Yayınları, 1993.
- ALKAN, Erdoğan; **Paul Verlaine Yaşamı, Sanatı, Şiirleri**, İstanbul, Alaz Yayıncılık, 1984.
- ALTINKAYNAK, Hikmet; **Edebiyatımızda 1940 Kuşağı**, İstanbul, Yaylacık Basımevi, 1977.
- AYTAÇ, Gürsel; **Genel Edebiyat Bilimi**, İstanbul, Say Yayınları, 2003.
- CANBERK, Eray; "Türk Şiiri Özel Sayısı", **Hece Dergisi**, 53- 54- 55 sayı, 2001.
- CENGİZ, Metin; **Toplumcu Gerçekçi Şiir 1923 -1953**, İstanbul, Akyüz Kitabevi, 2001.
- DİLÇİN, Cem; **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi**, Ankara, TDK Yayınları, 2005.
- DOĞAN, Muhammet, Nur; **Hüsn-ü Aşk**, İstanbul, Ötüken, 2002.
- FOULQUIÉ, Paul; **Varoluşçunun Varoluşu**, çev. Yakup Şahan. İstanbul, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 1998, s. 39.
- FUAT, Memet; **Türk Edebiyatı 1966**, İstanbul, De Yayınevi, 1966.
- FUAT, Memet; **Türk Edebiyatı 1968**, İstanbul, De Yayınevi, 1968.
- FUAT, Memet; **Türk Edebiyatı 1970**, İstanbul, De Yayınevi, 1970.
- HANÇERLİOĞLU, Orhan; "Toplumculuk Üstüne", **Türk Dili Dergisi**, cilt XIII, Sayı 156, Eylül 1964, s. 884- 894.
- HİLAV, Selahattin; **Edebiyat Yazıları**, İstanbul, YapıKredi Yayınları,1995.
- HOCAOĞLU, Durmuş; **"Descartes'da Matematizm Ve Mathesis Universalis"**, 400. Doğum Yılı Nedeniyle René Descartes (1596- 1650) İçin Düzenlenen Sempozyumda Sunulan Bildiriler, İstanbul, Y.T.Ü. Yüksel Sabancı Sanat Ve Kültür Merkezi, 1996.

- KARAALIOĞLU, Seyit Kemal; “**Edebiyat Akımları**”, İnkılâp ve Aka Yayınları, 1971.
- KIERKEGAARD, Sören; **Günlüklerden ve Makalelerden Seçmeler**, çev. İbrahim KAPAKLIKAYA, İstanbul: Anka Yayınları, 2005, s.643.
- KORKMAZ, Hasan Bülent: **Türk Şiiri, Modernizm, Şiir**, İstanbul, Büke Yayınları, 2000.
- KORKMAZ, Ramazan; **Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı (1839- 2000)**, Ankara, Grafiker Yayınları, 2005.
- KORKMAZ, Ramazan, Tarık ÖZCAN; **Cumhuriyet Dönemi Şiir, 1950 Sonrası**, İstanbul, Turizm ve Kültür Bakanlığı Yayınları, 2007.
- KURDAKUL, Şükran; **Çağdaş Türk Edebiyatı 3, Cumhuriyet Dönemi Şiir**, İstanbul, Evrensel Basın Yayın, 2000.
- KIRAN. A. .Z. ;**Yazınsal Okuma Süreçleri**, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2000.
- LEONHARD, Wolfgang; **Bugünkü Sovyet İdeolojisi**, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, , 1980.
- MORAN, Berna; **Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış- 3**, İstanbul, İletişim Yayınevi, 1994.
- NECDET, Ahmet; **Modern Türk Şiiri**, İstanbul, Broy Yayınevi, 1993.
- OKTAY, Ahmet; **Toplumcu Gerçekçiliğin Kaynakları**, İstanbul, İthaki Yayınları, 2008.
- ÖNAL, Mehmet; **En Uzun Asrın Hikâyesi**, Ankara, Akçağ Yayınları, 1999.
- ÖZER, Kemal; **İkinci Yeniden Toplumcu Şiire**, İstanbul, Demet Yayıncılık, 1999.
- ÖZÜNLÜ, Ünsal; **Edebiyatta Dil Kullanımları**, Ankara, Doruk Yayıncılık, 1997.
- SARTRE, Jean Paul; **Varoluşçuluk**, çev: Asım Bezirci, İstanbul: Say Yayınları, 1999, s. 62.

SAZYEK, Hakan; **Cumhuriyet Dönemi Şiirinde Garip Hareketi**, Ankara Akçağ Yayınları, 2006.

SAZYEK, Hakan; **Cumhuriyet Dönemi Şiir 1950 Sonrası**, İstanbul, Turizm ve Kültür Bakanlığı Yayınları, 2007.

TUNALI, İsmail; **Marksist Estetik**, İstanbul, Altın Kitaplar Basımevi, 1993.

UYGUNER, Muzaffer; "Necatigil ve Toplumculuk", **Türk Dili Dergisi**, cilt XLI, sayı 341, Şubat 1980, s.79- 84.

ÜNLÜ, Mahir- Ömer ÖZCAN; **20. Yüzyıl Türk Edebiyatı (1940- 1960) II**, İstanbul, İnkılâp Yayınevi, 2003.

YAVUZ, Hilmi-HIZLAN Doğan; "1969 Türk Edebiyatı (Açık Oturum Masasında)", **Yeni Edebiyat Dergisi**, 3 Ocak 1970, s.18- 22.

"Yeditepe Şiir Armağanı Seçiciler Kurulu'nu Protesto", **Ataç Dergisi**, cilt2 sayı 22, 1 Şubat 1964, s.18- 19.

www.tdk.com

www.evrensel.net (Portre-Nevzat Üstün)

www.dunyagundemi.com

www.wikipedia.org (Cezayir soykırımı/ Vietnam Savaşı)

www.yeniaktuel.com

www.aksam.com.tr/ (Dilek KAYKILAR)- (03 Mart 2003 Pazartesi akşam gazetesi)

www.hurriyet.com.tr (Astroloji nedir?) Ata Nirun

www.davetci.com(kufu-ku soyleşi 456)

www.profesyonelhaber.com(DevrimSevimayMilliyet)23.03.2009

www.orhankemal.org.

ÖZET

BULUT, Funda. Nevzat Üstün'ün Hayatı, Sanatı ve Eserleri, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2009.

Çalışmamızda, Toplumcu Gerçekçi yazarlarımızdan Nevzat Üstün'ün şiirlerini tema ve şekil bakımından inceledik. Üç bölüm halinde düzenlediğimiz tezimizin birinci bölümünde Nevzat Üstün'ün hayatını, edebî anlayışını ve şiir hakkındaki görüşlerini gösterdik. İkinci bölümde çalışmamızın şiirin tema bakımından değerlendirmesini yaparak şairin şiir dünyasına göz attık ve şiirdeki konuları 12 başlık altında tasnif ettik. Üçüncü bölümde şekil özellikleri ele alarak şiirlerin nazım birimi, nazım şekli, vezin, kafiye ve redif başlıklarıyla inceledik. Dördüncü bölüm, dil ve üslûp incelemesini yaptığımız bölümdür. Bu bölümde tablolardan yararlanarak konuyu genel hatlarıyla anlatmaya çalıştık.

Nevzat Üstün, şiirinde biçimi tema ile bütünleştirerek yaşamın zenginliğini ve değer verdiği insanı anlatmıştır. Serbest şiir, şairin yaşama bakış açısını ve özgür yaşam felsefesini yansıtır. Şiirdeki ritm ve ahengi yinelemelerle yakalamaya çalışmıştır.

Anahtar Sözcükler

1. Nevzat Üstün
2. Toplumcu Gerçekçi
3. Garip Akımı
4. Şiir
5. İnsan / Toplum

ABSTRACT

BULUT, Funda. Life of Nevzat Ustun, his literary personality and works.,, Master Degree, Ankara, 2009.

In our study, we've analyzed Nevzat Ustun, one of our Social- Realist writers, and his poems in terms of structure and theme. In the first of our three-part thesis, we've shown Nevzat Ustun's life, literal perception and his point of view about poetry. In the second part of our study, by analyzing the poetry in terms of theme, we glance at poet's poetry world and categorize the topics in the poetry under 12 captions. In the third part by undertaking the poems form characteristics, we investigate the poems under the headings of verse unit, verse form, meter and ryme. The forth part is the part in which we make a study of language and style. In this part we try to express the subject in general with the help of the tables.

In his poetry, Nevzat Ustun tells the abundance of life and the person he cares by integrating form and theme. Free verse poetry reflects poet's point of view to life and free life philosophy. He tries to apprehend rhythm and harmony in his poems with the help of repetitions.

Key Words

1. Nevzat Ustun
2. Social Realist
3. Garip
4. Poem
5. Human/ Social